

ŽIVA
DÍLA
MINULOSTI

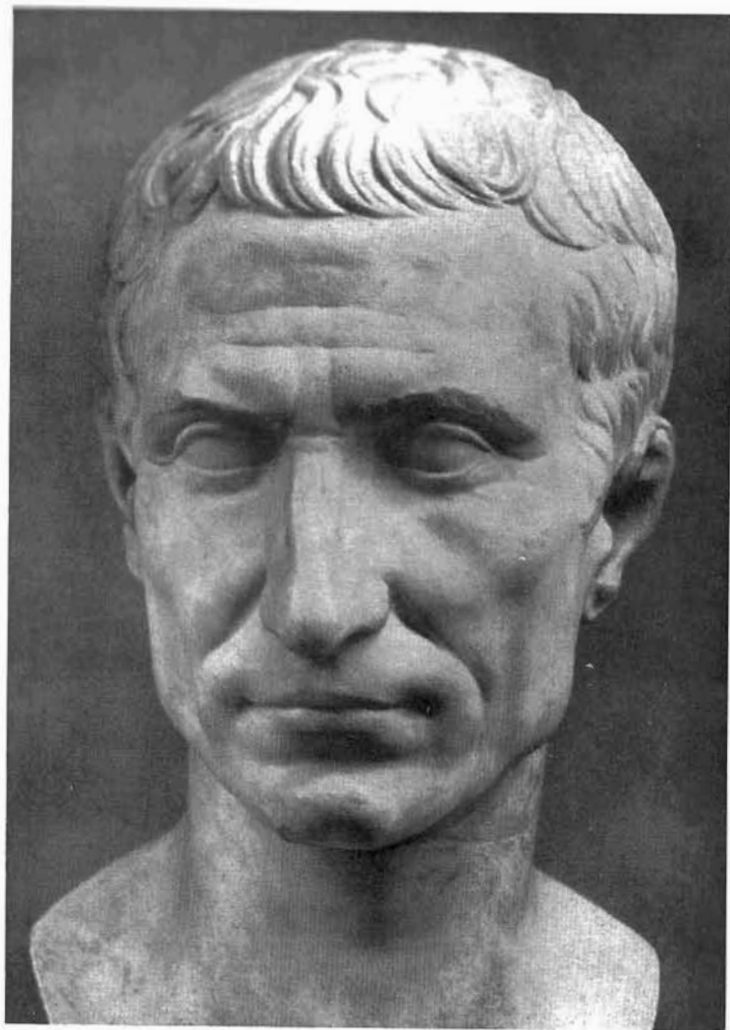
GAJUS JULIUS CAESAR

ZÁPISKY
O VÁLCE GALSKÉ

T. Holm
*

GAJUS JULIUS CAESAR

ZÁPISKY
O VÁLCE GALSKÉ

Praha 1964

Státní nakladatelství

krásné literatury a umění

* Lucii 3. při státního se do nové pracovní
o káždě s tím seba i 11/19

Přeložil Ivan Bureš

ZÁPISKY
O VÁLCE GALSKÉ

K N I H A I

G A L I E A J E J Í O B Y V A T E L Ě

1. Galie se jako celek dělí ve tři části. Jednu z nich obývají Belgové, druhou Akvitánové, třetí pak kmeny, které se samy ve svém jazyku zvou Keltové, v našem však jsou nazýváni Galové. Tito všichni se od sebe různí navzájem nářečím, řádami, zákony. Galy dělí od Akvitánů řeka Garunna, od Belgů Mátrona a Sékvana.

Z těchto všech nejstatečnější jsou Belgové, protože jsou nejdále od naší Provincie s její vysokou úrovní životní a vzdělanostní. Proto také jen zřídka k nim přicházejí kupci a dovážejí zboží, které lidi až žensky zchoulostivuje. A k tomu jsou nejbliže zarynským Germánům, s nimiž ustavičně vedou válku.

Proto také Helvéciové předčí ostatní Galy statečností. Neboť také oni bojují s Germány téměř denně, buďže je od svého území odrážejí, nebo je sami napadají v jejich území.

(Ze všeho toho území ta část, kterou, jak už řečeno, obývají Galové, začíná u řeky Rhodanu, její hranicí je řeka Garunna, Oceán a území Belgů. Ze strany Sékvánů a Helvéciů sahá také až k řece Rýnu; svažuje se k severu.

Belgové začínají u nejzazších hranic keltské Galie, sahají až k dolnímu toku řeky Rýna, území klesá k severovýchodu. Akvitánie se táhne od řeky Garunny až k horám Pyrenejským a k té části Oceánu, která je při Hispánii; svah má k severozápadu.)

VÁLKA S HELVÉCII

SPIKNUTÍ ORGETORÍGOVO

2. U Helvéciů byl mužem urozeností i bohatstvím daleko nej přednější Orgetorix. Ten dychtil po tom, aby se stal králem. Zosnoval proto za konzulátu Marka Messaly a Marka Pisona spiknutí šlechty a přemluvil občanstvo, aby se všichni, s ženami i dětmi a se vším všudy, vystěhovali ze svého území: hračkou prý je pro ně zmocnit se panství nad celou Galii, když statečností všechny převyšují.

Přemluvil je k tomu tím snáze, že jsou Helvéciové ze všech stran tísněni už přirozeným útvarem své země: z jedné strany řekou Rýnem, který, nadměru široký i hluboký, odděluje území Helvéciů od Germánů; z druhé strany vysokým pohořím Júřským, které strmí mezi Sékvany a Helvécií; ze třetí pak jezerem Lemanským a řekou Rhodanem, která odděluje naši Provincii od Helvéciů.

A tak nemohli ani nějak zvláště daleko podnikat nájezdy, ani zrovna snadno válečně napadat sousedy. A to tedy velmi trápilo tak bojechtivý lid. Na svou lidnatost pak i na slávu válečnou a proslulou statečnost měli — tak soudili — území příliš těsné. To se táhlo 240 mil do délky a do šířky 180.

3. Z těchto důvodů a pod váhou Orgetorigovy osobnosti rozhodli se Helvéciové vykonat všechny přípravy k odchodu: nakoupit co největší počet soumarů a nákladních vozů, osít co největší plochu polí, aby měli cestou dostačující zásobu obilí, zajistit si mír a přátelství s nejbližšími kmeny. K provedení těchto příprav postačí jim — usoudili — dvě léta, na třetí rok stanoví odchod, a to usnesením lidu. Provedením všech těch příprav je volbou pověřen Orgetorix. Ten se ujme jednání se sousedními kmeny. Na té cestě přemluví Sékvana Kastika, syna Katamantaloédova, jehož otec dlouhá léta držival v Sékvansku neomezenou

moc vladařskou a od senátu národa římského dostal čestný název „přítel“ — toho tedy přemluví, aby se ve svém kmeni zmocnil moci vladařské, kterou tam předtím míval jeho otec. Rovněž Díviciákova bratra Dumnoríga Haedujského, který měl v té době v obci první místo a u lidu byl velmi oblíben, přemluví, aby se pokusil o totéž, a dá mu svou dceru za manželku. Je prý docela snadno — dokazuje jim — úspěšně ten záměr provést, protože prý on sám hodlá ve svém kmeni dosáhnout neomezené moci: je prý nade vši pochybnost, že z celé Galie největší moc mají Helvéciové. Ujišťuje je, že jim k neomezené vládě dopomůže sám svými bohatými prostředky a svým vojskem. Takovou řečí dají se oba pohnout, všichni tři se navzájem zaváží čestným slovem a přísahou a doufají, že až se zmocní neomezené vlády, opanují skrze tři nejmocnější a nejsilnější národy celou Galii.

4. Ale tyto plány byly Helvéciům prozrazeny nějakým udáním. Podle svého zvykového práva přinutili Orgetoríga, aby se zodpovídal ve vazbě. Měl ho stíhnutí trest upálení, bude-li odsouzen. V stanovený den soudního přelíčení dal Orgetorix na místo soudu odevšad shromáždit všechno nevolnictvo svého domu, nějakých to deset tisíc lidí, a přivést tam také všechny své chráněnce i dlužníky, jichž měl velký počet. A s jejich pomocí se vymkl projednání obžaloby.

Když pak se tím pobouřená obec pokoušela provést své právo ozbrojenou mocí a když úřady z venkova povolávaly velké množství lidí, byl Orgetorix náhle mrtev. A je nasnadě domněnka, jak vskutku za to mají Helvéciové, že si Orgetorix vzal život sám.

HELVECIOVÉ TRVAJÍ NA SVÉM ROZHODNUTÍ

5. Přesto i po smrti Orgetorigově usilují Helvéciové uskutečnit své dřívější rozhodnutí — vystěhovat se ze svého území. Jakmile usoudili, že jsou k tomu již dost připraveni, vypálí všechna svá hrazená sídla, ke dvanácti celkem, na čtyři sta otevřených vesnic, nadto všechny osamělé dvorce. Spálí všechno obilí kromě toho, které chtěli vzít s sebou, aby tak zbavení naděje na návrat domů byli tím spíše hotovi podstupovat všeliká nebezpečí. A nařídí, každý aby si vzal z domova s sebou mouky na tři měsíce.

Sousedy své Rauraky, Tulingy a Latobíky přemluví, aby po jejich příkladu také spálili svá hrazená sídla i otevřené vsi a vytáhli spolu s nimi. Přiberou a za spojení přijmou také Bóje, kteří kdysi sídlili za Rýnem, přešli do území Nóríka a právě obléhali Nórēju.

6. Byly všeho všudy jen dvě cesty, po nichž mohli vyjít z domova. Jedna — Sékvanskem, úzká a neschůdná, mezi pohořím Júrským a řekou Rhodanem, takže tudy mohl stěží projíždět jen vůz za vozem. Pohoří pak tyčilo se do hrozivé výše přímo nad ní, takže hrstka lidí snadno mohla bránit průchodu. Druhá — naší Provincii, mnohem schůdnější a pohodlnější, protože mezi Helvécií a Allobrogy, kteří byli přivedeni k pokoji teprve nedávno, teče řeka Rhodan, a ta se dá přebrodit na nejednom místě.

Nejvzdálenější město Allobrogů a nejbližší hranicím Helvéciů je Genava. Z toho města vede most k Helvéciům. Ti mysleli, že buď Allobrogy pohnou po dobrém, aby jim dovolili průchod vlastním územím, protože, jak jim se zdálo, nesmýšlejí s národem římským dosud zrovna přátelsky, nebo že je mocí k tomu donutí. Hotoví se všemi přípravami k odchodu, stanoví den, který se všichni mají sejít na břehu Rhodanu. Byl to den 28. března za konzulátu Lúcia Písóna a Aula Gabínia.

CAESAR NEPUSTÍ HELVECIE PŘES PROVINCIÍ

7. Když dostal Caesar zprávy o tom, že Helvéciové usilují táhnout naši Provincii, urychlí svůj odchod z Říma, spěchá co možná nejrychleji do Zadní Galie a dorazí ke Genavě. Uloží celé Provincii co možná největší počet vojáků — v Zadní Galii byla totiž jedna jediná legie —, most u Genavy dá strhnouti.

Jak se Helvéciové dověděli o jeho příchodu, vyšlou k němu hned s poselstvím nejpřednější šlechtice své obce, v jejichž čele byli Nammejus a Verukloécius, aby prohlásili Caesarovi, že zamýšlejí táhnout Provincii, a to bez jakékoli násilnosti, protože prý jiné cesty naprosto nemají. A prosí prý Caesara, aby tak směli učiniti s jeho svolením.

Caesar měl v živé paměti, že to byli Helvéciové, kdo zabili konzula Lúcia Kassia, porazili jeho vojsko a poslali pode jho. Mínil tedy, že se jim nic nesmí povolovat. Soudil také, že se lid smýšlení tak nepřátelského nezdrží násilností a škod, dostane-li se mu dovolení táhnout Provincii. Přece však, aby získal času, dokud se mu nesejde vojenská hotovost, kterou nařídil, odpověděl poselstvu, že si vezme čas na rozmyšlenou; budou-li si čeho přát, ať prý přijdou zase třináctého dubna.

8. Zatím dá jedinou legii, kterou měl u sebe, a vojáky, kteří se mu už sešli z Provincie, budovat násep šestnáct stop vysoký a hloubit před ním příkop v délce devatenácti mil, počínaje od jezera Lemanského, které vylévá své vody do řeky Rhodanu, až k pohoří Júrskému, které dělí sékvanské území od Helvéciů. Po hotovém opevnění rozloží strážné oddíly, vybuduje pevné bašty, aby mohl Helvéciům snáze bránit v tom, že by se snad pokoušeli projít proti jeho vůli.

Když přišel den s poselstvem domluvený a poslové se k němu zase dostavili, prohlásí jim, že podle zvyku a příkla-

du národa římského nemůže nikomu dovolit průchod Provincii, a jasně jim dá na srozuměnou, pokusí-li se o to násilím, že jim v tom zabrání.

Nepochodivše s povolením pokoušeli se Helvéciové, leckdy za dne, častěji v noci, zda by snad prorazili, jedni na spojených lodkách a početných, narychlo sroubených vorech, jiní zase Rhodanem se brodíce tam, kde hloubka řeky byla nejmenší. Byli však odráženi silou opevnění, zákroky pohotových vojáků a přivalení střel, takže těchto pokusů zanechali.

HELVÉCIOVÉ TÁHNOU SÉKVANSKEM

9. Zbývala jediná cesta Sékvanskem. Tou však proti vůli Sékvanů jít nemohli, byla samá soutěska. Když je sami k tomu pohnout nemohli, pošlou konečně poselstvo k Dumnorígovi Haedujskému, aby jeho přímluvou dosáhli u Sékvanů průchodu.

Dumnorix měl pro svou oblibu a štědrost u Sékvanů nad jiné veliký vliv, i Helvéciům byl přátelsky nakloněn, protože měl z jejich kmene Orgetorígovu dceru za manželku. Také sám dychtil po královské samovládě a pracoval k převratné změně poměrů; i chtěl mít co nejvíce kmenů zavázáno za své dobré služby. A tak vezme na sebe ten úkol a vymůže na Sékvanech, že dovolí Helvéciům průchod svým územím. A přiměje obě strany k tomu, aby se navzájem zaručily rukojmími: Sékvané že nebudou Helvéciům bránit v průchodu, Helvéciové že projdou beze škod a násilností.

10. Caesarovi je služebně hlášeno, že Helvéciové mají v úmyslu táhnouti územím Sékvanů a Haeduů do Santonska, které není příliš vzdáleno od území Tolósanů, což je kmen v Provincii. Caesar viděl hned, že dojde-

li k tomu, bude velikým nebezpečím pro Provincii, aby měla v otevřených a na obilí bohatých krajích za sousedy tak bojovný a římskému národu nepřátelský.

Jmenuje proto legáta Tita Labiána velitelem opevnění, které vybuďoval. Sám pospíší rychlými pochody do Itálie, zařídí tam odvod dvou legií; tři legie přezimující kolem Akviléje vyvede ze zimního tábora a s těmito pěti legiemi pospíchá nejkratší cestou přes Alpy do Zadní Galie.

V Alpách se pokoušejí Ceutronové, Grájocelové a Katunogové bránit vojsku v pochodu obsadivše výšiny. V četných putkách je Caesar zažene a od Ocela, města na samých hranicích Předalpské Galie, dorazí sedmý den do území Vokonciů v Galii Záalpské. Odtud vede vojsko do území Allobrogů, od Allobrogů do Segusiávka, které leží za Rhodanem hned první mimo hranice Provincie.

11. Helvéciové už zatím převedli své zástupy soutěskami průsmyku a územím sékvanským, dorazili již do území Haeduů a plnili zrovna jejich pole. Haeduové nemohli před nimi uhájit své životy ani statky. I pošlou k Caesarovi poselstvo žádat o pomoc: Naprokazovali prý se národu římskému takových dobrých služeb v každé době, že věru neměla být téměř před očima našeho vojska jejich pole pustošena, děti odvlékány do otroctví, hrazená sídla ztékána.

Současně zpravují Caesara Ambarrové, přátelé a pokrevenci Haeduů, že jsou jejich pole Helvécií nadobro už zpuštěna a že od hrazených sídlišť ne zrovna snadno ještě odrážejí dravý nápor nepřátel. Rovněž Allobrogové, kteří měli vsi a usedlosti za Rhodanem, úprkem se utíkají k Caesarovi o pomoc a líčí mu, že jim kromě holé půdy nezůstává již nic. To všecko přimělo Caesara, že se rozhodl počkat, až Helvéciové zničí všechn majetek jeho spojenců a dorazí do Santonska.

SRÁŽKA CAESAROVA S HELVÉCII NAD ARAREM

12. Řeka Arar teče mezi územím Haeduů a Sékvanů, až se vlévá do Rhodanu tak neuvěřitelně klidným tokem, že pouhým okem nelze rozeznat, na kterou stranu teče. Helvéciové ji přecházeli na vorech a spojených člunech. Jakmile byl Caesar zpraven výzvědnými hlídkami, že Helvéciové převedli přes řeku už tři čtvrtiny svých zástupů, čtvrtina však že zůstává ještě před řekou, vytrhne o třetí hlídce se třemi legiemi z tábora a dorazí k té části nepřátel, která ještě řeku nepřekročila. Udeří na ně, zabavené přípravami a boje neschopné, zcela znenadání a většinu jich pobije. Co zbylo, dalo se na útěk a ukrylo po blízkých lesích. Ta župa se nazývala Tigurínská. Neboť všichni příslušníci kmene Helvéciů jsou rozděleni ve čtyři části neboli župy.

Právě tato župa za paměti otců našich zabila konzula Lúcia Kassia a jeho vojsko poslala pode jho, když sama jediná vytáhla z domova. A tak ať už náhodou, ať úradkem bohů nesmrtelných právě ta část kmene Helvéciů, která kdysi způsobila národu římskému citelnou porážku, teď to první odpykala. Svým vítězstvím pomstil Caesar nejen velkou křivdu na státě, nýbrž i na vlastní své rodině, protože Tigurínové v téže bitvě jako Kassia zabili též legáta Lúcia Písóna, jenž byl dědem Caesarova tchána Lúcia Písóna.

13. Po této bitvě dá Caesar, aby mohl dostihnout zbývající zástupy Helvéciů, zřídit přes Arar most a vojsko po něm převede. Helvéciové byli poděšeni náhlým jeho příchodem, když viděli, že dokázal za jediný den, co oni sami svedli s největšími potížemi za plných dvacet dní, totiž přejít přes řeku. Pošlou proto k němu poselstvo. Hlavou a mluvčím poselstva byl Dívikó, který v oné válce s Kassiem býval vůdcem Helvéciů.

Ten takto jednal s Caesarem: Učiní-li národ římský s Helvécií mír, půjdou pryč Helvéciové tam a tam zůstanou, kde jim Caesar vykáže sídla a kde je bude chtít mít. Bude-li je však i nadále válkou stíhat, jen ať pryč si vzpomene jak na někdejší pohromu národa římského, tak na dávnou statečnost Helvéciů. A že znenadání jednu župu přepadl, když ti, kteří už byli za řekou, nemohli přepadeným na pomoc, proto pryč ať si ani příliš nezakládá na své statečnosti, ani Helvécie nepodceňuje. Ti pryč se od otců svých a svých předků naučili bojovat spíše statečností, než aby zápasili lstí nebo dokonce spoléhali na nástrahy. Proto pryč ať Caesar nedopouští, aby místo, kde spolu stojí, na bylo proslulosti pohromou národa římského a vyhlazením jeho vojska nebo aby paměť toho hlásalo budoucím.

14. Poslům Caesar odpověděl takto: Tím méně pryč smí být nyní na rozpacích, protože sám má v živé paměti, co připomnělo helvécijské poselstvo; a tím tíže pryč to nese, čím méně se to přihodilo vinou národa římského. Ten pryč se, být si vědom, že se dopustil sebemenší křivdy, mohl toho zcela lehce uvarovat. Ale dal pryč se ošálit jednak vědomím, že neučinil nic, proč by se měl bát, jednak mněním, že bez příčiny se bát není třeba.

A kdyby tedy i chtěl zapomenout na tu dávnou potupu, zda pryč může on — Caesar — zbavit se vzpomínky i na nedávné jejich násilnosti, že se zcela proti jeho vůli pokoušeli vynutit si průchod Provincií násilím, že zle zacházeli s Haeduy a Ambarry i Allobrogy? A nestoudné to jejich vychloubání vítězstvím, jejich vlastní údiv nad tím, že svá bezpráví mohli tak dlouho páchat beztrestně, vede pryč ho ke stejnému rozhodnému závěru. Nesmrtelní bohové pryč popřávají někdy většího štěstí a delší beztrestnosti těm, jež chtějí za jejich zločiny ztrestat, aby pak tím bolestněji pocítili zvrát osudu.

Přes to však přese všechno uzavře pryč s nimi mír, odevzdá-li mu rukojmí, aby viděl, že své sliby dodrží, a odčiní-li

nadto všechno příkoří, jež způsobili Haeduům — jim samým i jejich spojencům — a rovněž Allobrogům.

Dívikó odpověděl: Helvéciům vstúpili prý už jejich dávní předkové, aby zásadně rukojmí jen přijímali, ale sami nedávali. Svědkem toho je prý národ římský sám. To byla celá jeho odpověď. A šel.

PIKLE DUMNORÍGOVY PROTI ŘÍMANŮM

15. Hned nazítří se Helvéciové hnou odtud dále. Stejně učiní Caesar a všechnu jízdu — celkem na čtyři tisíce mužů — kterou měl staženu z celé Provincie a z Haedujska i od jeho spojenců, vyšle napřed, aby pozorovali, kam nepřítel míří. Jízda sleduje zadní voj příliš horlivě, pustí se na místě nepříznivém do boje s jízdou Helvéciů a z naší strany je několik padlých.

Tou potyčkou zpsychli Helvéciové, protože pouhých pět set jejich jezdců zahnilo takovou přesilou naší jízdy, a začali se občas směleji zastavovat a svým zadním vojem dráždit naše k boji. Caesar však své od boje zdržoval a zatím se spokojoval tím, že bránil nepříteli v loupení a plnění. Asi čtrnáct dní pochodovali bez boje tak, že mezi zadním vojem nepřátelským a naším předvojem nebývala větší vzdálenost než pět šest mil.

16. Mezitím se Caesar den co den naléhavě dožadoval na Haeduých obilí, které mu za svou obec slíbili. Neboť pro chladné posud počasí — Galie totiž, jak už dříve řečeno, leží na sever — nejen nebylo obilí na polích ještě zralé, ale ani zelené píce nebylo sdostatek. A toho obilí, které si dal dovézt na lodích po řece Araru vzhůru proti vodě, nemohl dost dobře používat, protože Helvéciové od Araru odbočili a vzdávat se dotyku s nimi Caesar nechtěl. Den ze dne otáleli

Haeduové s dodávkou, poukazující, že prý se už obilí odvádí, sváží, užuž je tu!

Když viděl, že těch průtahů je už příliš a že co nevidět je tu den, kdy se má vojákům vydávat přiděl obilí, zavolá na přední velmože haedujské, jichž měl v táboře dost a dost, mezi nimi Díviciáka a Liska. Liskus zastával zrovna nejvyšší úřad haedujský — Haeduové zvou jej „vergobret“, volí se na rok a má moc nad životem a smrtí spoluobčanů. Přísně jim vytkne, že ho dost nepodporují, když obilí nelze ani koupit ani brát z polí, ve chvíli tísně tak naléhavé, kdy je nepřítel tak blízko, obzvláště když z valné části se pustil do války jen na jejich prosby. Mnohem ještě tupěji pak si stěžuje, že byl zrádně nechán na holičkách.

17. Tu teprve — účinkem Caesarova projevu — vyťasí se Liskus s tím, o čem předtím pomlčel: Je prý u nich několik mužů, jichž slovo velmi mnoho váží u lidu, takže jako soukromníci více zmohou než sami úřadové. Ti prý buřičskou a zlovolnou řečí odrazují lid, aby neodváděl obilí, které je zavázán dodávat. Lépe prý je, nemohou-li už sami podržet vedení v Galii, snášet vládu Galů než Římanů. Nemají prý nejmenší pochyby o tom, že Římané spolu s ostatní Galii vyrvou svobodu i Haeduům, porazí-li Helvécie. Tito pobuřovači prý také prozrazují nepříteli římské plány i co se děje v táboře. On sám, Liskus, nemůže prý je udržet v mezích. Ba naopak je prý si vědom, s jak velkým nebezpečím učinil to, že uznal za nutné oznámit Caesarovi věc tak naléhavou. To prý bylo důvodem, že mlčel, pokud mohl.

18. Caesar dobře rozuměl, že Liskus těmito svými slovy míní Díviciákovu bratra Dumnoríga. Nechtěl však, aby se o těch věcech jednalo v širším kruhu přítomných. I rozpustí rychle shromáždění, Liska si však zadrží. Vypovídá se ho jen samotného a beze svědků na to, o čem mluvil ve shromáždění. Teď mluví Liskus s větší otevřeností a odvahou.

Na ty věci se vyptává Caesar důvěrně také jiných. Shledává, že je to pravda: Dumnorix že je to vskutku, muž nadmíru odvážný, pro svou štedrost u lidu velmi oblíbený, převratu dychtivý. Po léta má lacino v nájmu cla a všechny ostatní haedujské poplatky, protože se při dražbě nikdo neodvážil na něho přihodit.

Takto že si Dumnorix rozmnožil své soukromé jmění a ještě opatřil bohaté prostředky na štědré dary. Že si stále vydržuje na svůj náklad početnou jízdu a má ji ustavičně kolem sebe. Nesmírně mnoho že svým vlivem zmůže nejen doma, ve svém kmeni, nýbrž i v kmenech sousedních. A jen pro zvýšení toho vlivu že provdal svou matku mezi Biturigy za muže tam nejpřednějšího urozeností i mocí; sám že má manželku z Helvéciů, nevlastní sestru pak z matčiny strany a své ženské příbuzenstvo že rozevдал po jiných galských kmenech.

Pro toto své příbuzenství že je Dumnorix nakloněn přízní Helvéciům, a nadto ještě z osobních důvodů že nenávidí Římany a Caesara, protože prý jejich příchod jeho moc zmenšil a naopak bratru Díviciákovi vrátil dřívější vlivné postavení a vážnost. Potká-li snad Římany jaký nezdár, že si Dumnorix dělá velikou nadějí na to, že se s pomocí Helvéciů domůže doma moci královské; kdežto bude-li svrchovaně vládnout národ římský, že se nejen vzdává naděje dosáhnout kdy královské moci, nýbrž se obává i ztráty vážnosti a moci osobní, které má ještě teď.

Caesar si při tom vyptávání zjišťoval také o jezdecké bitce, svedené několik dní předtím s koncem pro nás nepříznivým, že Dumnorix se svými jezdci byl první, kdo začal utíkat, neboť právě on velel jízdě, kterou Haeduové poslali Caesarovi na pomoc, a že jejich útekem byla ve zmatek uvedena i ostatní jízda.

CAESAR ZAKROČÍ PROTI DUMNORÍGOVI

19. To všecko si Caesar vyzvěděl. A k těmto věcem, budícím podezření a dohady, přistupovaly skutečnosti naprosto zjištěné: Dumnorix že převedl Helvécie Sékvansem; že zprostředkoval mezi nimi výměnu rukojmí; že to všechno učinil nejen bez rozkazu jak Caesarova, tak vlastního kmene haedujského, nýbrž dokonce bez jejich vědomí; vinu že mu dává sám nejvyšší úředník haedujský. Soudil tedy, že je dosti důvodů, aby proti němu zakročil buď sám, nebo aby vyzval kmen, ten aby zakročil.

Všemu tomu jedno jediné se stavělo na odpor — to, že Caesar z vlastní zkušenosti věděl, jak Díviciákus, Dumnorixův bratr, opravdově lne k národu římskému, jak naprosto je oddán jemu — Caesarovi — osobně, jak neobyčejně je věrný, spravedlivý, umírněný. Měl totiž obavy, aby nevzbudil Díviciákovo rozhořčení, potrestá-li Dumnoriga na hrdle.

Proto dříve, než by vůbec co podnikl, dá si zavolat Díviciáka. A nepoužije obvyklých tlumočnicků, nýbrž hovoří s ním prostřednictvím Gája Valeria Troucilla, předního muže z Provincie Galie, svého přítele, k němuž měl ve všem plnou důvěru. V rozmluvě připomene Díviciákovi důtklivě, co už za osobní jeho přítomnosti bylo v shromáždění Galů řečeno o Dumnorigovi, a zároveň ho zpraví o tom, co kdo o Dumnorigovi řekl u něho v důvěrném soukromí. Žádá ho pak důrazně a nabádá, aby mu neměl za zlé, až bude věc vyšetřena, rozhodne-li o bratrovi buď on — Caesar — sám, nebo uloží kmeni haedujskému, ten aby rozhodl.

20. Díviciákus objal s velkým pláčem Caesarova kolena a počal ho zapřísahat, aby proti bratrovi nezakročoval nijak příliš přísně. Ví prý dobře, že je to pravda, a nikdo prý se nad tím více nermoutí než on sám, protože se Dumnorix vzmožil jen s jeho pomocí, když on — Díviciákus —

měl nejen doma, nýbrž v celé Galii vliv největší, Dumnorix však pro své mládí pramalý, i protože nynějších svých bohatých prostředků a moci používá k tomu, aby nejen oslabil jeho — Díviciákův — vliv a vážnost, nýbrž i jeho samého aby bezmála zahubil. Přes to však přese všechno dává prý se on — Díviciákus — sám pohnouti k shovívavosti jak láskou k bratrovi, tak ohledem na veřejné mínění. Neboť zakročí-li Caesar nyní, kdy se Díviciákus těší tak vzácnému jeho přátelství, proti Dumnorigovi nějak příliš přísně, nebude prý člověka, aby věřil, že se tak nestalo po vůli Díviciákově. A z toho bude následovat, že se od něho odvrátí celá Galie.

Takto když Díviciákus dále ještě prosil Caesara a plakal, chopí se Caesar jeho pravice, konejší ho a žádá, aby již nechal proseb. Prohlásí, že si jeho přátelství a přízně tak vysoce váží, že na jeho přání a prosby bratru Dumnorigovi stejně promíjí příkoří činěná státu římskému, jako smazává z paměti své osobní rozhořčení nad tím. Zavolá si Dumnoriga, přizve jeho bratra. Řekne mu otevřeně, co mu vytýká. Vyloží, co ví sám a nač si stěžují jeho spoluobčané. Napomene ho, aby se napříště vyvaroval všeho podezření. Co bylo, promíjí prý mu s ohledem na bratra Díviciáka. Dumnoriga si dá pod tajný dozor, aby věděl, co dělá, s kým hovořívá.

PORÁŽKA HELVÉCIŮ

21. Ještě toho dne je Caesar zpraven výzvědnými hlídkami, že se nepřátelé usadili na úpatí vrchu osm mil od jeho ležení, a vyslal lidi prozkoumat, jaký je útvar vrchu a jaká možnost výstupu kolem dokola. Bylo mu hlášeno, že výstup je snadný.

Nato dá svému legátu-zástupci Titu Labiénovi rozkaz, aby o třetí noční hlídce vystoupil s dvěma legiemi a za

vedení těch, kdo měli cestu prozkoumánu, na temeno vrchu. A vyloží mu, co svým plánem sleduje. Sám pak o čtvrté noční hlídce táhne spěšně za nepřitelem touž cestou, které předtím použil on, a všecku jízdu pošle před sebou. Publius Kónsidius, který byl pokládán za velmi zkušeného vojáka a sloužival už ve vojsku Lúcia Sully a později pod Markem Krassem, je poslán napřed s výzvědnou hlídkou.

22. Na úsvitě však, když už měl Labiénus temeno vrchu ve svých rukou, když Caesar sám nebyl od nepřátelského ležení dál než půldruhé míle — přitom nebyl, jak později zvěděl od zajatců, ani jeho, ani Labiénův příchod nepřitelem zpozorován —, přizene se k Caesarovi plným tryskem Kónsidius a celý zděšený mu hlásí, že vrch, který si přál mít obsazený Labiénem, drží nepřítel: zjistil prý to podle galských zbraní a odznaků.

Caesar vyvede své sbory na nejbližší pahorek a zřídí bitevní šik. Labiénus měl už vrch obsazený, ale podle Caesarova rozkazu — do boje se nepouštět, leda že by Caesarovy sbory byly spatřeny už blízko nepřátelského tábora, aby tak směřoval útok na nepřitele současně ze všech stran — čekal Labiénus na naše a boje se zdržoval.

Teprve když den už hodně pokročil, vyšetřil si Caesar prostřednictvím vyzvědače, jednak že vrch je v našich rukou, jednak že se Helvéciové hnuli dále a Kónsidius že mu ze samého děsu hlásil, co neviděl, jako by to skutečně byl viděl. I sleduje Caesar nepřitele také ten den v obvyklé vzdálenosti a položí se táborem tři míle od jeho tábora.

23. To zbývaly všeho všudy už jen dva dny do dne, kdy se mělo vojsku vydávat obilí. A do Bibrakte, daleko největšího a bohatě zásobeného města haedujského, neměl dále než osmnáct mil. Rozhodl, že nutno především zajistit vojsku zásobování. Nazítří tedy odbočí pochodem od Helvéciů a zamíří kvapně na Bibrakte.

Zprávu o tom donesou nepříteli otroci uprchlí Lúciu Aemiliovi, desátníku galské jízdní čety. Helvéciové si buď

myslili, že Římané před nimi ustupují ze strachu — tím spíše, že den předtím bitvu nesvedli, ač měli obsazeny výšiny — nebo doufali, že mohou Římany odříznout od zásobování. Ať tak nebo onak — hned změnili plán, obrátili se a začali dotírat na náš zadní voj a dráždit jej k boji.

24. Jak to Caesar zpozoroval, vyvedl své sbory na nejbližší pahorek a poslal jízdu, aby zadržovala nepřátelský nápor. Sám zatím zřídil v půli kopce trojitý šik ze čtyř legií starých osvědčených vojáků; nahoře na samém hřebeni umístil dvě legie, které zcela krátce předtím sebral v Přední Galii, i všechny pomocné sbory tak, že celý pahorek nad sebou až vzhůru zaplnil lidmi. Osobní zavazadla dal mezitím snést na jedno místo a těm, kteří byli sešikováni nahoře, nařídil je zabezpečit.

Také Helvéciové, se všemi svými vozy našim v patách, zavezli svou těžkou vozbu postupně na jedno místo. Sami pak odrazili naše jezdce hustě sraženými řadami, utvořili sevřenou falangu a postoupili proti naší první bitevní řadě.

25. Caesar dal z dohledu odvést nejprv svého koně, pak všechny koně celého svého doprovodu, aby nebezpečí vyrovnal pro všechny a vzal jim tak naději na útěk. Pak vojáky povzbudil a dal se do bitvy. Že vojáci metali oštěp shora, snadno nadělali mezer v nepřátelské falanzě. Rozrušili ji tak úplně, vytrhli meče a vrhli se na nepřítel útokem. Galům bylo pro boj velmi na závadu, že jediným hodem našich oštěpů bývalo proráženo a dohromady spínáno hned několik jejich štítů. Hrot se ohnul, takže nemohli ani oštěp vytrhnout, ani bojovat dost pohodlně, nevládnouce volně levou rukou. A tak mnozí, dlouho se už levou paží natřepavše a bez úspěchu, raději štít pouštěli z ruky a bojovali zcela nekryti a nechráněni. A konečně zcela vyčerpání ranami začali krok za krokem couvat a stahovat se na blízký kopec, vzdálený od nich jen asi míli.

Obsadili jej a naši postupovali hned za nimi. A tu Bójové a Tulingové, kteří v síle asi patnácti tisíc mužů uzavřeli nepřátelský voj a kryli nástup posledních do boje, udeřili rovnou z pochodového útvaru našim do pravého, štítem nechráněného boku a obklíčkovali je. Jak to zhlédli Helvéciové, kteří se už předtím stáhli na kopec, začali na naše znova dotírat a pouštět se zase do bitvy.

Římané provedli obrat šiku a zaútočili na dvě fronty tak, že první a druhý šik čelil novému útoku nepřátel jednou už přemožených a zatlačených, třetí pak zadržoval Bóje a Tulingy, teprve přicházející.

26. Tak se bojovalo v této bitvě na dvě strany dlouho a úporně. Když už nepřítel nemohl útokům našich déle odolávat, stáhli se jedni, jak už dřív s tím začali, v pořádku zas na kopec, druhí se uchýlili k těžkému obozu a lehčí vozbě. Po celou tuto bitvu totiž, ač se bojovalo od sedmé hodiny denní do večera, nemohl nikdo vůbec spatřit nepřítel na útěku.

Dlouho do noci se bojovalo ještě u těžkých zavazadel, protože je místo naspem ohradili vozovou hradbou a shora metali oštěpy na naše, jak jen se blížili, někteří pak zase mezerami mezi vozy i mezi koly příkrčení zespod házeli svá galská zvláštní kopí a oštěpy házecí — zvou je ma tara, tragula — a naše jimi zraňovali. Dlouho se tak bojovalo, až konečně se naši zmocnili zavazadel i celého tábora. Tam jim padla do zajetí Orgetorigova dcera a jeden z jeho synů.

Přežilo tu bitvu jen asi sto třicet tisíc Helvéciů a ti šli celou tu noc bez ustání. Nepřerušující pochodu na chvíli ani v noci, dorazili čtvrtého dne do území Lingonů. Naši je nemohli stíhat, zdrželi se tři dny ošetřením raněných a pohřbíváním padlých.

Caesar proto poslal k Lingonům posly s dopisem, aby Helvécie nepodporovali ani obilím, ani čím jiným. Učinili tak, že je bude mít za nepřítel stejně jako Helvécie.

Sám pak se s prodlením tří dnů s veškerou svou brannou mocí pustil za nimi.

HELVÉCIOVÉ SE VRACEJÍ DOMŮ

27. Helvéciové, donuceni nedostatkem všeho potřebného, poslali k Caesarovi poselstvo, že se vzdávají. Poselstvo jej stihlo na pochodu. Vrhli se mu k nohám a pokornými slovy i s pláčem poprosili o mír. Když jim Caesar přikázal, aby vyčkali jeho příchodu na místě, kde právě jsou táborem, rozkazu se podrobili.

Jak k nim Caesar dorazil, vyžádal si rukojmí, zbraně a otroky, kteří snad k nim přeběhli. Zatímco to sháněli a snášeli, přijde jim do toho noc. A tu na šest tisíc lidí župy zvané Verbigenská — buďto předěšení, že budou porubáni, až vydají zbraně, anebo zlákáni vyhlídkou na záchranu, protože asi počítali, že v takovém množství vzdávajících se na milost a nemilost jejich útěk zůstane buď utajen nebo vůbec nepozorován — opustilo hned začátkem noci ležení Helvéciů a zamířilo k Rýnu a do krajů germánských.

28. Jakmile o tom Caesar dostal zprávy, nařídil kmenům, jejichž územím se pustili, aby mu je sehnali a přivedli zpět, chtějí-li být v jeho očích bez viny. S uprchlíky, kteří mu byli přivedeni zpět, naložil jako s nepřáteli — byli porubáni. Všecky ostatní přijal v poddanství, když odevzdali rukojmí, zbraně, uprchlíky, otroky.

Helvéciům, Tulingům, Latobíkům a Raurakům poručil, aby se všichni vrátili do území, která opustili. A protože pozbyli všeho obilí a doma také nebylo do čeho kousnout, přikázal Allobrogům, aby je dostatečně zásobili obilím. Helvéciům samým poručil, aby znovu vystavěli hrazená sídliště i vsi, jež vypálili. Učinil tak hlavně z toho důvodu, že nechtěl, aby zůstal neobydlen kraj, odkud se Helvé-

ciové vystěhovali, a aby zarýnští Germáni, lákáni úrodností polí, nepřecházeli ze svého území do území Helvéciů a nestali se tak přímými sousedy Provincie Galie a s ní zvláště Allobrogů.

Bóje, lid prokázavší skvělou statečnost, dovolil Haeduům na jejich žádost usadit si na haedujském území. Haeduové jim tam přidělili půdu a dali jim později stejnou míru práv a svobod občanských, jakou měli sami.

29. V táboře Helvéciů byly nalezeny výkazy řeckým písmem psané. Byly odevzdány Caesarovi. Bylo v nich podle jmen obcí sepsáno, jaký počet mužů zbraně schopných odcházel kde z domova, a rovněž uveden počet dětí, starců, žen, každých zvlášť. A úhrnný součet všeho toho podle hlav byl: Helvéciů 263 tisíce, Tulingů 36 tisíc, Latobíků 14 tisíc, Rauraků 23 tisíce, Bójů 32 tisíce. Z nich bylo mužů zbraně schopných na 92 tisíc. Všech dohromady bylo na 368 tisíc. Těch, kdo se vrátili domů, bylo při sčítání, jež nařídil Caesar, napočteno 110 tisíc.

VÁLKA S ARIOVISTEM

STÍŽNOSTI GALŮ NA ARIOVISTA

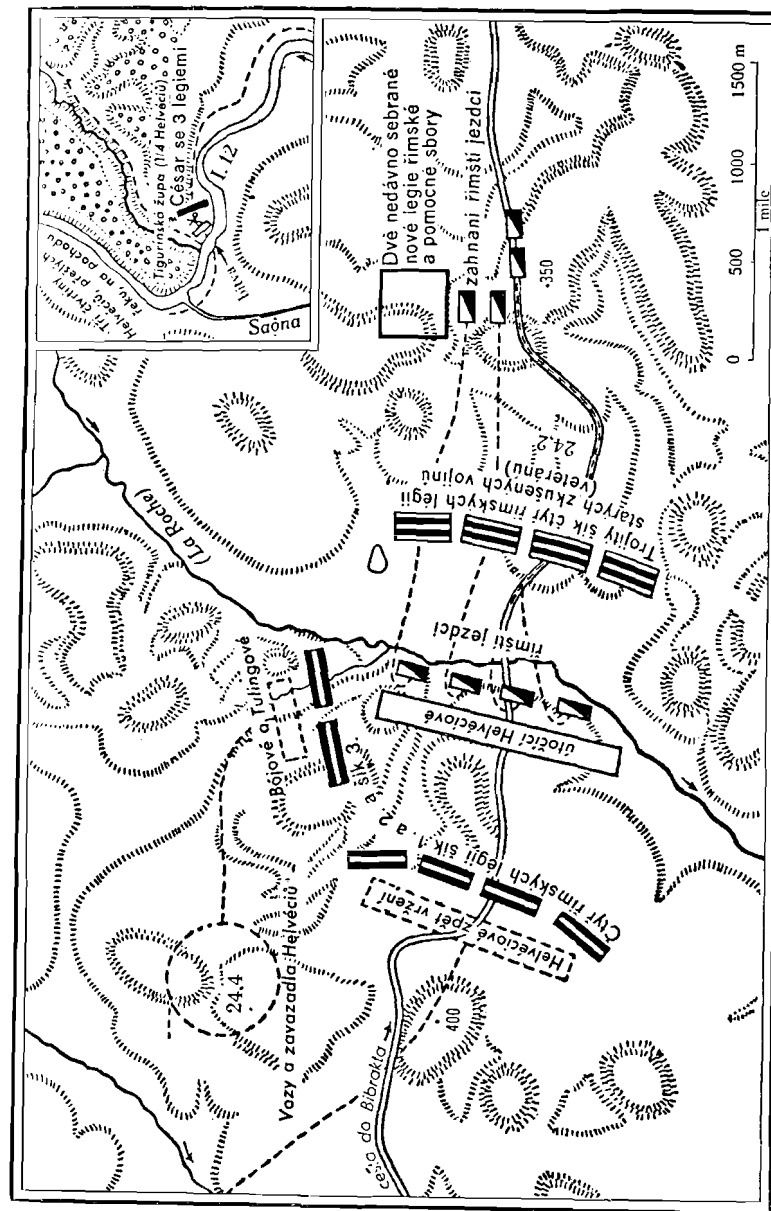
30. Válka s Helvécií byla šťastně skončena. K Caesarovi se hromadně dostavila poselstva téměř z celé Galie, předáči obcí, aby mu blahopřáli: Třebaže Helvécie ztrestal válkou za staré jejich křivdy napáchané na národě římském, přece prý jen vidí, že se tak stalo neméně na prospěch země Galie než národa římského. A to proto, že prý Helvéciové, ač se jejich obci skvěle dařilo, jen s tím úmyslem opustili své domovy, aby se dali do války s celou Galíí, aby se zmocnili nad ní nadvlády, aby si měli z čeho vybrat za nový domov kraj, který uznají za nejvhodnější a nejúrodnější, a aby měli ostatní obce poplatnými.

Vyslanci pak žádali, aby směli na den předem přesně stanovený ohlásiti obecný sněm celé Galie a učinit tak s výslovným Caesarovým svolením. Mají prý některé věci, s nimiž by se rádi naň obrátili, až sněm dojde o nich ke společné dohodě. Caesar k tomu svolil, určili den sněmování a zavázali se na něm vzájemnou přísahou, že nikdo z nich nevyzradí, na čem se sněm usnesl, krom těch, jež by sněm tím pověřil.

31. Nato se sněm rozešel. Tíž předáci kmenů jako předtím znovu navštívili Caesara a požádali ho, aby s ním směli beze svědků a potajmu pojednati o záchraně jak pro sebe osobně, tak obecně pro všechny Galy. Jejich prosbě Caesar vyhověl. A již se mu vrhli všichni s pláčem k nohám. Neméně prý usilují a se snaží o to, aby se nevyzradilo nic z toho, co povědí, než o to, aby dosáhli, čeho si přejí. Neboť vyzradí-li se co, jasně prý vidí, že propadnou nejhroznějším mukám.

Mluvil pak jejich jménem Díviciákus Haedujský: V Galii prý jako celku jsou dvě strany. Jednu z nich vedou Haeduové, druhou Arvernové. Protože pak tito dlouhá léta tak úporně zápasí mezi sebou o nadvládu v celé Galii, došlo prý k tomu, že Arvernové i Sékvanové si povolávají za žoldnéře Germány. Těch prý přešlo přes Rýn napoprvé okolo patnácti tisíc. Když však si ten divoký a barbarický lid oblíbil obdělání galská pole, vyspělejší způsob života a blahobyt galský, byly prý jich převáděny další zástupy. Nyní prý jich je v Galii celkem na sto dvacet tisíc.

S nimi prý se Haeduové a jejich chráněnci nejednou už utkali v boji. Ale byli poraženi a utrpěli hroznou pohromu, ztratili prý všechnu šlechtu, všechn senát, všechnu jízdu. Ochromeni těmi boji a pohromami, oni, kteří pro svou statečnost i pro hostinné přátelství s národem římským mívají přec předtím největší vliv v Galii, byli prý donuceni dát Sékvanům za rukojmí nejpřednější šlechtice a zavázati přísahou svou obec, že nebudou ani žádat zpět rukojmí,

Porážka Helveciů (I, 23–26)

ani se pomoci dožadovat od národa římského, ani se zpěčovati zůstávat trvale v sékvanském područí a nadvládě.

On sám — Díviciákus — prý z celého haedujského kmene jediný se nedal pohnouti, aby přísahal nebo dal své děti za rukojmí. Proto prý uprchl z kmene a přišel do Říma k senátu žádat o pomoc, protože samojediný není vázán ani přísahou, ani rukojmími.

Hůře však prý pochodili vítězni Sékvané než poražení Haeduové. Král germánský Ariovistus se usadil totiž v jejich území a zabral si třetinu půdy sékvanské, která je nejlepší z celé Galie. A nyní prý už zase přikazuje Sékvánům, aby mu vyklidili další třetinu, protože před několika měsíci přišlo za ním čtyřiaadvacet tisíc lidí kmene Harúdů, kterým prý se opatřuje prostor k osídlení.

A tak prý dojde v několika letech k tomu, že oni všichni budou vypuzeni z území Galie a že všichni Germáni přejdou Rýn. Neboť ornou půdu germánskou nelze prý vůbec srovnávat s ornici v Galii ani živobytí v germánském Zarýní s obvyklým životem zde — v Galii.

Jakmile však přemohl Ariovistus jednou sbory galské — v bitvě u Magetobrigy —, od té doby zpupně prý a krutě vládne, za rukojmí žádá prý právě jen děti nejurozenějších šlechticů a uvaluje na ně pro výstrahu všechny možné tresty a muka, není-li co vykonáno zrovna podle jeho pokynu a vůle. Surovec prý to je, prchlivec a zaslepený vášnivec. Zkrátka jeho zvůli a pánovitou panovačnost nelze prý už déle snášet. Nepomůže-li prý nějak Caesar a národ římský, nezbude Galům, než aby učinili všichni totéž, co už učinili Helvéciové: vystěhovat se z domova, hledat si jinde střechu nad hlavou, jiná sídla, daleko od Germánů, a zkoušet štěstí, ať už přijde, co přijde.

Vyzradí-li se tohle Ariovistovi, umučí prý nepochybně všechna rukojmí, jež u něho jsou, co nejkrutěji. Jenom Caesar může prý buď váhou své osobnosti a svého vojska nebo

vítězstvím právě dobytým nebo slávou jména římského národa zabránit, aby se už větší množství Germánů nepřevádělo přes Rýn; jen Caesar prý může uchránit celou Galii od Ariovista a jeho příkoří.

32. Díviciákus jen domluvil, a hned začali všichni přítomní s hlasitým nářkem prosit Caesara o pomoc. Jediní však ze všech Sékvanové — Caesar to hned zpozoroval — nečinili nic takového jako ostatní, nýbrž smutně s hlavou sklopenou hleděli k zemi. S podivem mu bylo, proč to, i zeptal se jich rovnou. Sékvané na to ani muk a beze slova setrvávali v svém zasmušení. Znova se jich ptal a znova, nedostal však z nich ani slůvka. A tu za ně odpověděl zase Haeduj Díviciákus: O to prý je bídňější a těžší úděl Sékvanů než ostatních, že se oni jediní neodvažují ani potají si postěžovat, natož prosit o pomoc, dříve se krutosti nepřítomného Ariovista, jako by byl osobně přítomen. Neboť ostatní prý mají aspoň možnost utéci, kdežto Sékvané, kteří si Ariovista vpustili do země a všechna svá hrazená sídliště vydali do jeho moci, musí snášet všechna myslitelná muka.

33. Zjistiv si tento stav věcí, dodal Caesar Galům myslí povzbudivými slovy a slíbil jim, to že bude jeho starost. Doufá prý a naděje se, že Ariovistus, vzhledem k jeho — Caesarovým — dobrým službám a pro vážnost k jeho osobě nechá všeho příkoří. Nato shromáždění rozpustil.

A krom toho všeho, co tu zvěděl, nabádalo jej i mnoho jiného, aby galské prosby uvážil a postaral se o jejich splnění. Především viděl, kterak Haeduové, jež senát římský často nazval „bratry rodnými a pokrevenci“, jsou Germány drženi v otrockém poddanství, a jak věděl, jejich rukojmí jsou u Ariovista a u Sékvanů. To při tak veliké moci národa římského pokládá za největší hanbu pro sebe i pro římský stát.

Caesar však viděl veliké nebezpečí pro národ římský také v tom, že si Germáni poněáhu navykají přecházet

Rýn a že jich přichází do Galie veliké množství. Soudil, že takoví diví barbari, až obsadí celou Galii nezdrží se nájezdů ani na Provincii, jak už učinili dříve Cimbrové a Teutoni, a odtud že si zamíří i do Itálie, zvláště když Sékvansko dělí od naší Provincie jenom Rhodanus. Tomu zabránit pokládal za nutné co nejdříve. Ariovistus pak sám takovou už dávno si osvojil nadutost, takovou domýšlivost, že zřejmě už byl nesnesitelný.

PRVNÍ VYJEDNÁVÁNÍ S ARIOVISTEM

34. Proto se Caesar rozhodl poslat k Ariovistovi posly s výzvou, aby si k rozmluvě vybral nějaké místo uprostřed mezi nimi oběma. Rád prý by s ním pojednal o věci státu i o otázkách osobně velmi důležitých pro jednoho jako pro druhého.

Tomu poselstvu odpověděl Ariovistus: Sám kdyby byl něco potřeboval od Caesara, přišel prý by býval on za ním. Chce-li Caesar něco na něm, nemá prý se obtěžovat přijít zase on k němu. Mimoto prý nemá ani zrovna chuti přijít bez vojska do těch krajů Galie, jež má v moci Caesar, ani nemůže stáhnout vojsko na jedno místo bez velké přepravy zásob a bez značných obtíží. A pak — připadá mu prý divné, co vůbec pohledává ať už Caesar, ať národ římský v jeho Galii, kterou přemohl v poctivém boji.

35. Obdržev tuto Ariovistovu odpověď poslal k němu Caesar znovu posly s těmito vzkazy: Protože se Ariovistus za takový důkaz přízně jeho a národa římského — dostalo se mu totiž za Caesarova konzulátu od senátu čestného názvu „spřátelený král“ — odvděčuje jemu a národu římskému tím, že se, pozván, zdráhá přijít k rozmluvě a že nepokládá za nutno o společné věci se poučit a obeznámit se s ní zevrubněji — nechť tedy vzáme na vědomí,

že po něm Caesar žádá toto: Předně ať už žádný zastup lidí nepřevádí přes Rýn do Galie. Za druhé ať Haeduům vrátí rukojmí, jež má od nich, a Sékvanům ať dovolí, aby s jeho vědomím směli vrátit Haeduům rukojmí, jež mají zase oni od nich. Haeduy konečně ať příkořím nesuzuje a válkou nenapadá ani je, ani jejich spojence.

Učiní-li tak, Caesar prý a národ římský bude s ním trvale žít v dobré vůli a v přátelství. Nebude-li však požadavkům vyhověno, nenechá prý Caesar bez trestu příkoří napáchaná na Haeduech, protože se za konzulů Marka Messaly a Marka Písóna senát usnesl, aby správce provincie Galie, budiž to kdokoli, chránil Haeduy a ostatní přátele národa římského, pokud by to mohl učinit k prospěchu republiky.

36. Na to odpověděl Ariovistus: Je prý právem válečným, že vítěz vládne poraženým podle vlastní vůle. Taktéž prý asi národ římský je zvyklý přemoženým vládnout nikoli podle předpisu někoho jiného, nýbrž po volném svém uznání. Nepředpisuje-li on sám národu římskému, jak má svého práva užívat, nemá prý národ římský zase jemu bránit v jeho právech.

Haeduy prý si učinil poplatnými, protože je přemohl, když se pokusili o válečné štěstí a když se s ním utkali se zbraní v ruce. Caesar prý se na něm dopouští veliké křivdy, že mu svým příchodem zkracuje důchody. Haeduům prý rukojmí nevrátí, ale také se nedá neoprávněně do války ani s nimi, ani s jejich spojenci, budou-li stát věrně ve smlouvě a platit řádně roční poplatek. Nebudou-li to však činit, pranic prý jim nepomůže jméno bratří národa římského.

A že Caesar, jak s pohrůzkou prohlašuje, nenechá neztrestáno ukřivďování Haeduům — nikdo prý se ještě neutkal s Ariovistem, aniž byl sám zahuben. Má-li chuť, jen ať si přijde! Uvidí, co dokáže statečnost Germánů,

nikdy nepřemožených, v boji dokonale vycvičených, vždyť dlouhých čtrnáct let už nevkročili pod střechu.

STRACH ŘÍMANŮ PŘED GERMÁNY

37. Právě tou dobou, co tyto vzkazy byly Caesarovi oznamovány, přicházela také poselstva od Haeduů i od Tréverů: Haeduové stěžovat si, že Harúdové, teprve nedávno přepravení do Galie, plní jejich území; ani rukojmími prý se nemohli dokoupiti pokoje s Ariovistem. Tréverové pak hlásit, že prý se po pravém břehu rýnském utábořilo sto žup Suébů, aby se pokoušeli dostat se přes řeku. Vedou prý je bratři Nasua a Cimberius.

Tím vším byl Caesar velmi znepokojen a usoudil, že si musí přispíšit, aby nebyla znesnadněna možnost odporu, když by se nové davy Suébů spojily se starými sbory Ariovistovými. A tak, zajistiv co nejrychleji zásobování, zamířil zrychlenými pochody proti Ariovistovi.

38. Když urazil tři dni cesty, hlásí se mu, že Ariovistus s celou svou brannou mocí táhne rychle, aby zabral Vesonció, největší sékvanské město, a že postoupil již tři dni cesty od svého území. Tomu, soudil Caesar, nutno zabrániti stůj co stůj.

Neboť byla v tom městě pohotově značná zásoba všech válečných potřeb. A město samo bylo přirozenou polohou tak chráněno, že dávalo dobrou příležitost válku protahovat, protože řeka Dúbis téměř celé město obtáčí, jako by ji kružidlem vedl kolem dokola. Zbývající mezeru, ne delší než šest set stop, kudy řeka neteče, zabírá hora značné výše, a to tak, že z obou stran dosahují jejího úpatí břehy řeky. Hradba, kterou je hora obehnána, činí z ní tvrz a spojuje ji s městem. Sem pospíší Caesar pochoduje rychle dnem i nocí, město obsadí a dosadí tam posádku.

39. Zatímco meškal Caesar několik dní u Vesoncióna

staraje se o zásobování a dovoz, padl náhle na celé vojsko takový děs, že nemálo mátl všem hlavy. Vedlo k tomu zvědavé vyptávání našich vojáků, tlachy Galů a kupců, kteří rozhlašovali, že Germáni jsou postavou učinění obří, až k nevíře stateční a znamenitě vycvičení ve zbrani — oni prý už častokrát se s nimi střetli a nejednou prý snést nemohli pouhý jejich pohled ani blesk pronikavých očí.

Ten děs vyšel nejprve od vojenských tribunů, prefektů a od ostatních mladých lidí, kteří pro přátelství přišli s Caesarem z Říma až sem, ale znalostí vojenských a zkušeností zrovna mnoho neměli. Z nich uváděl ten tu, ten zas onu záminku, která prý ho nutí odejít, a prosil Caesara, aby s jeho svolením se směl vzdálit. Někteří zůstávali ze studu, aby unikli podezření, že mají strach. Nedovedli se ani tvářit klidnými, ani chvillemi zadržet pláč. Ve stanech zalezli buď hořkovali na svůj osud, anebo s přáteli nařkali na společné nebezpečí. Po celém táboře se psala a pečtila poslední pořizení.

Ustrašenými jejich hovory pozbývali zvolna rozvážného svého klidu dokonce i ti prostí vojáci a centurioni a velitelé jezdeckta, kteří měli už velkou zkušenost ve válečných taženích. Kdo z nich nechtěl být pokládán zrovna za bázlivce, říkal, že nemá strach z nepřítele, nýbrž že mu činí starost pochod soutěskami a rozlehlé lesy, táhnoucí se mezi nimi a Ariovistem, anebo zásobování, aby přisun zásob byl dost hladký. Někteří dokonce hlásili Caesarovi, že vojáci, až dá rozkaz tábor strhnout a dát se na pochod, vypovědí poslušnost a ze strachu na pochod nevyrazí.

CAESAROVA ŘEČ UKLIDNÍ VOJSKO

40. Všemmu tomu, co zvěděl, věnoval Caesar bedlivou pozornost. Svoloval vojenskou radu, přibral k ní centuriony všech stupňů a pustil se do nich hezky ostře. Vytkl pře-

devším, že si myslí, jim že přísluší se ptát nebo uvažovat, kam nebo s jakým plánem jsou vedeni. Ariovistus že se za jeho konzulátu ucházel velmi dychtivě o přátelství národa římského. Proč prý by měl kdo nyní soudit, že se Ariovistus tak neuvážlivě zpronevěří svému závazku? Caesar sám prý je přesvědčen, že až si Ariovistus prozkoumá jeho požadavky a nahlédne oprávněnost jeho návrhů, neodmítne přátelství ani s ním, ani s národem římským.

A i dožene-li Ariovista vzteklá šílenost k válce, čeho prý by se jen měli bát? Anebo proč ztrácet důvěru ve vlastní statečnost nebo v jeho — Caesarovu — svědomitou obezřelost vojevůdcovskou?

S tímto nepřitelem byly změřeny síly už za paměti otců našich, kdy porazil Cimbrů a Teutonů Gájus Marius a kdy bylo zřejmě vidět, že vojsko zasluhuje nemenší chvály než vojevůdce sám. A podruhé ještě změřeny nedávno v Itálii za vzpoury otroků, a těm přece nějak prospěl vojenský cvik a školení, jehož se jim u nás dostalo. Z toho tedy dá prý se soudit, co dobrého tkví v neochvějně neohroženosti, neboť tyto davy povstaleckých vzbouřenců, jež jim byly nějaký čas postrachem — bezdůvodně při svém chabém vyzbrojení — potřeli Římané později, už řádně vyzbrojené a po některých jejich úspěších. A konečně — právě s těmihle se Helvéciové bezpočtukrát utkávali nejen na svém území, nýbrž i na jejich, a skoro vždy je přemohli. A přece nemohli Helvéciové našemu vojsku odolat.

Někoho snad silně znepokojuje porážka a útek Galů. Bude-li se podrobněji doptávat, dopátrá prý se tohoto: Ariovistus unavil Galů vleklou válkou. Po mnoho měsíců se držel v táborech a v bažinách, ale k boji se jim nepostavil. Až když už se nadobro bitvy nenadáli a rozptýlili se, udeřil prý náhle na ně a zvítězil spíše zchytralým postupem než statečností. Ale ani Ariovistus sám nedoufá jistě, že se naše

vojska dají obelstít postupem, který byl snad na místě proti nezkušeným barbarům.

Ti pak, kdo zastírají svůj strach líčenou starostí o zásobování a obavami z neschůdnosti soutěsek, vedou prý si hodně troufale. Zřejmě prý buď ztrácejí důvěru ve svědomitost vrchního velitele, nebo mu chtějí předpisovat. To však je prý jeho starost. Obilí už dodávají Sékvanové, Lingonové, Leukové. A úroda na polích je už zralá. A o cestě budou prý moci soudit sami už zakrátko.

A že prý mu odeprou poslechnout rozkazu a nedají se na pochod, toho prý si pranic nepřipouští. Ví prý totiž dobře, že komu, ať byl kdokoli, vojsko vypovědělo poslušnost, ten buď neměl úspěch a štěstí ve válce nebo byl usvědčen z nepěkného nějakého jednání a dokázána mu hrabivá lakota. Svou nezištnost má prý Caesar dokázanu celým životem, štěstí válečné pak válkou s Helvécií.

A tak prý, co chtěl odložit na pozdější dobu, podnikne ihned a příští noci o čtvrté hlídce vyrazí z tábora, aby se ujistil co nejdříve, zda více u nich zmůže smysl pro čest a pro povinnost, či strach. A nepůjde-li s ním už nikdo jiný, přesto prý půjde s jedinou desátou legií, na niž se může spolehnout, ta mu bude osobní družinou vojevůdcovou. — Této legii přál totiž Caesar obzvláště a pro její statečnost jí nejvíce důvěřoval.

41. Touto řečí Caesarovou změnila se kupodivu obecná nálada a vzbudila se zase ve všech nadšená bojechtivost. Desátá legie byla první, která mu vojenskými tribuny tlumočila díky za to, že o ní vyslovil úsudek tak velmi příznivý, a ujistila ho svou plnou pohotovostí k boji. Potom i ostatní legie jednaly s vojenskými tribuny a centuriony první třídy, aby se jejich prostřednictvím u Caesara omluvaly: oni prý nikdy nezakolísali, nikdy se nebáli, nikdy se nedomnívali, že by soud o vrchním řízení války příslušel jim, ten přece náleží vojevůdci.

Caesar přijal jejich omluvu, dal Diviciákovi Haeduj-

skému, k němuž měl ze všech Galů největší důvěru, vyhledat cestu, aby po ní v oblouku více než padesáti mil mohl vést vojsko volnou krajinou, a pak se o čtvrté hlídce, jak byl už určil, vydal na pochod. Sedmého dne nepřerušovaného pochodu hlásily mu výzvědné hlídky, že Ariovistovy sbory jsou od našich vzdáleny čtyřiaadvacet mil.

DRUHÉ VYJEDNÁVÁNÍ S ARIOVISTEM

42. Dostav zprávy o Caesarově příchodu, pošle k němu Ariovistus posly: Pokud jde o rozmluvu, již se Caesar už dříve dožadoval, nemá prý on nic proti tomu, aby k ní došlo, když Caesar přišel blíže k němu a protože i Ariovistus sám myslí, že to nyní může učinit bez nebezpečí. Caesar tu nabídku nezamítl, ba soudil dokonce, že se Ariovistus vrací ke zdravému rozumu, když sám teď nabízí, co mu předtím naprosto odmítl, když o to žádal. A dělal si velkou naději, že vzhledem k tak velikým projevům přízně, jichž se mu dostalo od Caesara osobně i od národa římského, upustí Ariovistus od zarputilé své neústupnosti, až sezná jeho požadavky.

K rozmluvě byl určen pátý den od onoho dne. Mezitím byli často navzájem posíláni poslové sem i tam. Ariovistus si kladl požadavek, aby Caesar nebral s sebou k rozhovoru jediného muže pěchoty. Obává prý se, aby nebyl Caesarem ze zálohy zaskočen. Jeden i druhý ať přijdou jen s jízdou. Jinak prý on nepřijde.

Caesar nechtěl, aby pod nějakou záminkou z rozmluvy sešlo. Ale také neměl zrovna chuti svěřovat svůj život jízdě galské. I uznal za nejvhodnější vzít galské jízdě všechny koně a posadit na ně místo Galů legionáře desáté legie, protože v tu měl plnou důvěru, aby tak měl průvod co nejoddanější, bylo-li by potřeba snad zasáhnout. Když

se to provádělo, prohodil jeden z řadových vojáků desáté legie nikoli nevtipně, že Caesar dělá víc, než slíbil. Slíbil prý, že desátou legii bude mít jakoby za svou tělesnou stráž. A teď že ji povyšuje dokonce do stavu rytířského.

43. V tom kraji se prostírala veliká rovina a na ní se zvedal dosti veliký zemitý vršek. Toto místo bylo téměř stejně vzdáleno od tábora Caesarova i Ariovistova. Tam se podle úmluvy sešli k rozhovoru. Legii, kterou si Caesar přivezl s sebou na koních, postavil dvě stě dvojkroků od vršku. Také Ariovistovi jezdci se postavili ve stejné vzdálenosti. Ariovistus si vyžádal, aby se rozmlouvalo na koních a každý aby si vzal k rozmluvě s sebou pouze deset jezdců.

Když se tam tak setkali, připomněl Caesar hned na počátku své řeči projevy přízně, jichž se Ariovistovi dostalo jak od něho osobně, tak od senátu: senát že mu propůjčil čestný název „král“, název „přítel národa římského“ — a co se mu naposílal bohatých darů. A s tím spojoval Caesar vysvětlení, takových poct že se dostalo jen málokomu a že bývají udíleny obvykle jen za osobní služby vskutku mimořádné. On — Ariovistus — dosáhl prý také této odměny, ač ani k tomu nedával podnět, ani neměl vážný důvod se jí dožadovat, nýbrž došel jí jen milostí a blahovůlí Caesarovou a senátu římského. A dále vykládal Caesar, jak dávné a jak pádné mají oni, Římané, důvody pro přátelství s Haeduy; jaká a kolikrát i jak čestná usnesení o nich senát vynesl; jak Haeduové za všech dob mívali vedoucí postavení v celé Galii, dávno dříve ještě, než se ucházeli o naše přátelství. Je prý zvykem národa římského, že si přeje, aby jeho spojenci a přátelé nejen nic ze svého neztráceli, nýbrž aby jim přibývalo vlivu, vážnosti i cti. Aby se jim však bralo prostě to, co už oni sami si přinesli do přátelského svazku s národem římským, kdo prý by k tomu mohl trpně přihlížet!

A potom mu předložil tytéž požadavky, jak mu je už vzkázal po poslech: aby ani Haeduy ani jejich spojence nenapadal válkou; aby vrátil rukojmí a aby aspoň nedovoloval Germánům dále přecházet Rýn, nemůže-li už naprosto ani část jich poslat zpátky domů.

44. Na Caesarovy požadavky odpověděl Ariovistus jen něco málo, zato se mnoho vychloubal svými hrdinskými činy. Rýn prý přešel nikoli ze své vůle, nýbrž na žádost a volání Galů. Domov a své příbuzné prý neopouštěl jen tak lehce, nýbrž na veliké přísliby a s nadějnou vyhlídkou na bohaté odměny. Sídla, jež má v Galii, postoupili prý mu Galové sami, rukojmí má od nich z vlastní jejich dobré vůle. Poplatek prý vybírá si od nich právem válečným, protože je zvykem vítězů ukládat jej přemoženým. Nikoli on Galy, nýbrž Galové prý jeho válkou napadli. Všecky galské kmeny prý se vypravily, aby proti němu bojovaly, a položily se polem proti němu. A všechna ta vojska on prý v jedné jediné bitvě porazil na hlavu. Chtějí-li to zkusit ještě jednou, on je prý uchystán a hotov znovu bojem rozhodnout. Chtějí-li se však těšit míru, pak prý není spravedlivě odpírat mu poplatek, který platili až posud dobrovolně.

Přátelství národa římského má prý mu být ke cti a k ochraně, nikoli na újmu. Takovou naději s tím prý spojoval, když se o ně ucházel. Měly-li by teď být na podnět národa římského poplatky promíjeny a poddaných mu být ubíráno, zřekne prý se přátelství s národem římským stejně rád, jako se rád o ně ucházel.

Že Germány do Galie houfně převádí, to činí prý pro svou bezpečnost, a nikoli aby Galii napadal bojem. Svědectvím toho je prý mu, že přišel, až když byl o to požádán, a že nevedl válku pro útok, nýbrž na obranu.

Do Galie přišel prý on dřív než národ římský. Nikdy předtím nevkráčilo prý vojsko národa římského na území

Galie. Co prý Caesar sleduje? Proč přichází do jeho — Ariovistovy — državy? Tato Galie je prý Ariovistovou provincií, jako tamta — Narbónská — provincií naší. Jako by prý jemu nemělo se dovolovat, kdyby napadal naše území, právě tak že nespravedlivě vedeme si my, zasahující mu v jeho právo.

A že senát Haeduy nazval „bratry“, jak uvádí Caesar — není prý on, Ariovistus, tak nevzdělaný barbar, ani poměrů tak neznalý, aby nevěděl, že ani Haeduové nepomohli Římanům v poslední válce s Allobrogy, ani zase Haeduům že se nedostalo pomoci národa římského za nedávných sporů, které měli s ním a Sékvany.

A tak nemůže prý on nemít podezření, že Caesar přátelství pouze předstírá, a má-li vojsko v Galii, má je tam jen proto, aby jeho zničil. Neodejde-li Caesar z těchto končin a nevyklídí-li je se svým vojskem, bude prý jej míti nikoli za přítele, nýbrž za nepřitele. Zabije-li Caesara, zavděl prý se mnoha urozeným a nej přednějšími mužům národa římského — ví prý to bezpečně od nich samých po jejich poslech. Přítel a přátelství těch všech může prý si koupit tím, že ho odpraví. Odejde-li však Caesar a ponechá-li mu volnou ruku v Galii, znamenitě prý se mu odslouží a všechny války, ať si bude přát mít vedenu kteroukoli, skončí mu úspěšně, aniž by se Caesar sám vydával v jakoukoli námahu a nebezpečí.

45. Mnoho na to uvedl pak Caesar v ten smysl, proč nemůže upustiti od svého: Nedovoluje prý zvyk ani jeho, ani národa římského v nouzi opouštěti nejvíce zasloužilé spojence. Nesoudí prý také, že Galie patří spíše Ariovistovi než národu římskému. Už Kvintus Fabius Máximus ve válce porazil Arverny a Rutény, ale národ římský jim odpustil, ani z nich neučinil svou provincií, ani jich nezatížil poplatkem. Má-li se tudíž přihlížet právě jen k dávnosti nároků, má prý v Galii největší oprávnění vláda národa římského. A má-li se dbáti usnesení senátu, pak prý Galie

má být svobodná, neboť senát chtěl, aby se spravovala vlastními zákony, i když byla poražena ve válce.

46. Co tak spolu jednali, je hlášeno Caesarovi, že se Ariovistovi jezdci víc a více blíží vršku, na koních že dorážejí na naše a házejí po nich kamením i vrhají oštěpy. Caesar hned přerušil rozmluvu, vrátil se k svému průvodu a rozkázal svým, aby vůbec neodpovídali na nepřátelskou střelbu. Neboť ačkoli viděl, že by bitva s Ariovistovými jezdci naprosto nebyla nebezpečím pro vybranou jeho legii, přec jen za lepší měl bitvu nesvádět, aby se po porážce nepřátel nemohlo říci, že byli Germáni od něho za rozmluvy věrolomně zaskočeni.

Když se potom rozneslo mezi mužstvem, s jak osobivou zpupností zakázal Ariovistus Římanům celou Galii, jak jeho jezdci napadli útokem naše lidi a jak tím byla rozmluva přetržena, hned přibýlo vojsku ještě značně čilé odhodlanosti a bojechtivosti.

47. Hned den nato zase pošle Ariovistus posly k Caesarovi: Chce prý s ním jednati o těch věcech, o nichž jednat začali, ale nedojednali. Ať prý tedy buď určí zase den k rozmluvě, anebo, nehodí-li se mu to zrovna, ať k němu pošle někoho ze svých jako vyslance.

Důvod k nové rozmluvě Caesar vůbec neviděl, a to tím méně, že den předtím se Germáni nedali udržet, aby na naše nemetali oštěpy. Soudil, že by k Ariovistovi poslal někoho ze svých jako vyslance s velkým nebezpečím pro něho a přímo ho vydával divokému lidu napospas. Za nejvýhodnější ještě uznal poslat k Ariovistovi Gája Valeria Próciilla, syna Gája Valeria Kabúra, velmi statečného a vzdělaného mladého muže, jehož otec byl obdařen právem občanským od Gája Valeria Flakka; to jak pro jeho spolehlivost, tak pro znalost galského jazyka, jímž už i Ariovistus plynne mluvil, osvojiv si jej dlouholetým stykem s Galy. A nadto nebylo důvodu, proč by Germáni právě na něho snad ruku vztahovali proti všemu právu.

Spolu s ním poslal Marka Maecia, který byl hostinným přítelem Ariovistovým. Uložil jim, aby vyslechli pozorně, co bude mluvit Ariovistus, a jemu — Caesarovi — aby pak o tom podali zprávy. Ale jen je Ariovistus spatřil před sebou v táboře, obořil se na ně hlasitě přede vším vojskem: Proč prý k němu přicházejí?! Beztoho že na výzvědy! Když se pokoušeli mluvit, ke slovu je nepřipustil a dal je spoutat.

BITVA S ARIOVISTEM

48. Ještě ten den se Ariovistus hnul blíže k Caesarovi a usadil se na úpatí kopce šest mil od tábora Caesarova. Nazítří pak převedl své sbory podél Caesarova tábora a utábořil se dvě míle za ním s tím úmyslem, že Caesara odřízne od dovozu obilí a všech jiných potřeb, které mu byly dopravovány ze Sékvanska a Haedujska.

Od toho dne nepřetržitě po celých pět dní vyváděl Caesar své sbory před tábor a měl je spořádány v bitevním šiku tak, aby měl Ariovistus dost a dost příležitosti, jestliže by se chtěl utkat v bitvě. Ariovistus se však po všechny ty dny držel s pěchotou v táboře a sváděl denně pouze bitvu jezdeckou.

Takovýto byl pak způsob boje, v němž Germáni měli cvik: Bylo šest tisíc jezdců a celkem právě tolik pěšáků velmi rychlých a velmi statečných, které si jezdci vybrali ke své obraně ze všeho mužstva, každý jednoho. Ve spolku s nimi jezdci bojovali, k nim se uchýlovali pod ochranu. Pěšáci se sbíhali tam, kde bylo zle. Utržil-li který jezdec těžší zranění a spadl z koně, obklopovali ho a chránili ve svém středu. Bylo-li třeba postoupit kam hodný kus dále nebo ustoupit hezky rychle, měli pěšáci cvikem osvojenou takovou rychlost, že držíce se hřívky a tak se nadnášejíce stačili koním v běhu.

49. Když si Caesar bezpečně zjistil, že se Ariovistus

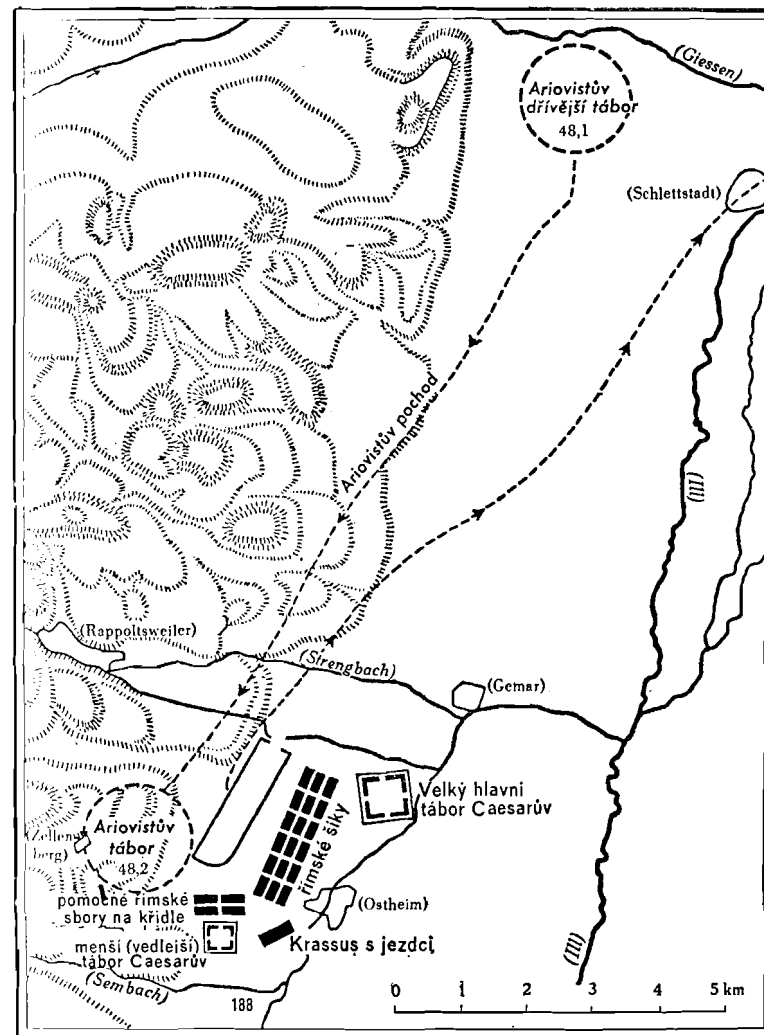
v táboře drží záměrně, nechtěl se již déle dávat rušit v zásobování. Vybral proto za tím místem, kde se usadili Germáni, asi šest set dvojkroků od nich místo vhodné pro tábor a přitřhl tam v trojitém bitevním šiku. A dal rozkaz, aby první a druhý šik zůstal ve zbrani a bojově hotovosti, třetí aby budoval tábor.

To místo bylo, jak už řečeno, vzdáleno od nepřítele asi šest set dvojkroků. Ariovistus tam poslal celkem asi šestnáct tisíc k boji pohotových mužů s veškerou jízdou, aby tyto početné zástupy naše zastrašovaly a bránily jim ve výstavbě tábora. Přesto Caesar, jak se byl už předtím rozhodl, dal prvním dvěma šikům rozkaz nepřítele odrážet a třetímu šiku výstavbu tábora dokončit. Když byl vedlejší tábor dobudován, nechal tam dvě legie a část pomocných sborů, čtyři ostatní legie odvedl zpět do hlavního tábora.

50. Nazítří vyvedl Caesar jako obvykle vojsko z obou táborů, a postoupiv trochu od hlavního tábora kupředu, zřídil šik a nabídl nepříteli bitvu. Když viděl, že se Ariovistus ani teď ještě k boji nemá, odvedl kolem poledne vojsko zase zpět do tábora. Tu teprve vyslal Ariovistus část svých sborů, aby zaútočily na vedlejší náš tábor. Z obou stran se bojovalo rozhořčeně až do večera. Na obou stranách byly velké ztráty. Teprve při západu slunce odvedl Ariovistus své vojsko zpět do tábora.

Když se Caesar dotazoval zajatců, proč se Ariovistus nepouští do rozhodné bitvy, dovídal se příčinu: zvykem prý je u Germánů, že ženy-matky jejich rodin prohlašují podle losování a podle věštek, je-li či není na prospěch svěsti bitvu. A ty prý říkají: Germánům není souzeno zvítězit, svedou-li bitvu před novoluním.

51. Příštího dne nechal Caesar v obou táborech pro ochranu jen posádku, jakou uznal za dostatečnou. Všecky pomocné sbory postavil na dohled nepřítele před vedlejším táborem, aby jich naoko použil jako legionářů, protože

Bitva s Ariovistem (I, 48–54)

vzhledem k počtu nepřátel nebylo množství jeho legionářů zvláště silné. Sám pak v útvaru trojitého šiku postoupil až k nepřátelskému ležení.

Tu teprve Germáni, vidouce nezbytí, vyvedli své sbory z tábora a rozestavili je ve stejných vzdálenostech kmen za kmenem: Harúdy, Markomany, Triboky, Vangiony, Nemety, Eudusie, Suéby. A celý svůj šik obklopili dvojkolými a čtyřkolými vozy, aby jim nebyla ponechána nejmenší naděje na útek. Na vozy usadili ženy, které, ruce rozepjaty a v pláči, úpěnlivě prosily muže jdoucí do boje, aby je Římanům nevydávali do otroctví.

52. V čelo každé legii postavil Caesar legáta a kvéstora, aby v nich měl každý voják svědky své statečnosti. Sám zahájil bitvu ze svého pravého křídla, protože nepřátelské levé křídlo proti němu, jak zpozoroval, bylo nejslabší.

Tak prudce zaútočili naši na povel na nepřítel a nepřátelé vyrazili kupředu tak náhle a rychle, že nebylo ani kdy hodit oštěp na nepřítel. Oštěp nechán oštěpem a došlo hned k boji mečem muž proti muži. Germáni však podle svého zvyku rychle utvořili sevřenou falangu a útoku mečem odolali. Našlo se však nemálo našich vojáků, že vskakovali do falangy, strhovali štíty rukama a zasazovali nepříteli rány shora.

Na levém svém křídle byl nepřátelský šik poražen a obrácen na útek. Ale na pravém mocně tísnil naše přesilou. Když to zpozoroval velitel jízdy, Públius Krassus mladší, protože měl volnější přehled než ti, kdo stáli přímo v bitvě samé, poslal našim v jejich tísni na pomoc třetí šik.

53. Tak nastal v boji zase stav pro nás příznivý, nepřátelé se všichni dali na útek a neustali utíkat dříve, dokud nedoběhli k řece Rýnu, vzdálené od bojiště asi padesát mil. Tam jen malá hrstka se jich, pokud důvěřovali ještě svým silám, pokusila přeplavat, anebo se zachránila na člunech, pokud na ně šťastně padli.

Mezi zachráněnými byl i Ariovistus, který náhodou přišel na loďku přivázanou u břehu a na ní unikl. Všecky ostatní naši jezdci dostihli a pobili. Ariovistus měl dvě ženy, jednu Suébkou rodem, kterou si přivedl s sebou už z domova, druhou z Nórika, sestru krále Vokcióna, kterou si vzal teprve v Galii, když mu ji poslal její bratr. Obě na tom útěku zahynuly. Měl dvě dcery. Z těch jedna byla zabita, druhá padla do zajetí.

Gájus Valerius Próciillus byl svými prchajícími strážci vlečen pryč, spoután trojími okovy. Tak padl na samotného Caesara, pronásledujícího s jízdou nepřítel. To byla pro Caesara radost nemenší než samo vítězství, když viděl člověka z nejmávanějších v Provincii Galii, nadto svého důvěrného a hostinného přítele, jak je vytržen z rukou nepřátel a jemu navrácen; a že Štěstěna ani v nejmenším nezkalila mu tak rozjásanou radost z vítězství, neboť nedopustila, co příteli hrozilo nejhoršího. Próciillus vyprávěl, že přímo jemu před očima barbaři třikrát losovali, mají-li ho upálit hned či uchovat si ho ještě na pozdější dobu. Že je živ a zdrav, zato prý děkuje jen šťastnému losu. Také Markus Maecius byl nalezen a přiveden k Caesarovi.

54. Když se zpráva o této bitvě dostala za Rýn, začali se domů vracet Suébové, kteří už dříve přišli k břehům Rýna. Jak jejich zděšení uviděli obyvatelé usídlení Rýnu nejbliže, pronásledovali je a pobili jich veliké množství.

Dokončiv šťastně v jediném létě dvě veliké války, zavedl Caesar vojsko do zimního tábora do Sékvanska trochu časněji, než žádala roční doba.

Velitelem zimního tábora jmenoval Labiéna, sám odešel do Přední Galie konat krajské soudy.

KNIHA II

PODROBENÍ JIŽNÍCH BELGŮ

PŘÍČINY VÁLČENÍ S BELGY

1. Když byl Caesar v Přední Galii a legie umístěny v zimním táboře, jak jsme podotkli už dříve, doslyšal se z častých nezaručených pověstí a rovněž od Labiéna písemně dostal bezpečnou zprávu, že celá Belgie, třetina to Galie, jak jsme řekli hned zpočátku, kuje pikle proti národu římskému a navzájem že se zaručují rukojmími.

Příčiny těch tajných piklů jsou prý tyto: Především mají prý Belgové obavy, že až římské vojsko přivede k pokoji celou keltskou Galii, bude přivedeno také k nim. Dále to, že je pobuňují někteří Galové, jednak ti, kteří nechtěli, aby se Germáni nadále zdržovali v Galii, a nyní zase těžce nesou, že vojsko národa římského v Galii přezimuje a zařizuje se tam natrvalo, jednak ti, kteří z vrtkavosti a lehkomyšlnosti touží po změně vlády. Někteří prý popichují také proto, že v Galii velmožové a ti, kdo měli dost peněžních prostředků, aby si najímali lidi v žold, vesměs se zmocňovali neomezené královské vlády. Ti ovšem za naší nadvlády mohli takovéto cíle sledovat a dosahovat jich méně snadno.

CAESAR DORAZÍ NA BELGICKÉ HRANICE

2. Znepokojen tím, co zvěděl z doslechu, i písemnou zprávou Labiénovou, sebral Caesar odvody v Přední

Galii ještě dvě nové legie a počátkem léta je poslal do Zadní Galie pod velením legáta Kvinta Pedia. Sám se odebral k vojsku, jakmile počínalo být na polích dostatek zelené píče. Senonům a ostatním Galům, kteří měli s Belgy společné hranice, uložil, aby hleděli vyzvědět, co se děje u Belgů, a aby mu o tom podávali zprávy.

Ti všichni mu hlásili souhlasně, že se ozbrojené oddíly stahují a vojsko shromažďuje na jedno místo. Tu se Caesar skutečně již rozhodl, že se s výpravou proti Belgům nesmí už otálet. Opatřiv řádné zásobování vytrhne do pole a asi ve čtrnácti dnech dorazí na belgické hranice.

RÉMOVÉ ZPRAVUJÍ CAESARA O PŘÍPRAVÁCH BELGŮ

3. Když tam přišel tak znenadání a nepředstavitelně rychle, poslali k němu Rémové, kteří jsou z Belgů Galii nejbližší, jako své poselstvo předáky obce Ikcia a Andekombogia, aby Caesarovi prohlásili, že sebe i co mají, všechno všude odevzdávají národu římskému do ochrany a do moci. Oni prý ani s ostatními Belgy nebyli zajedno, ani se vůbec neúčastnili piklů proti národu římskému. Jsou prý hotovi jak dáti rukojmí a plnit rozkazy i otevřít Římanům dokořán brány svých hrazených sídlišť, tak podporovat je obilím a vším ostatním.

Ostatní Belgové všichni že jsou ve zbraní a Germáni, usazení na belgickém — levém — břehu rýnském, že se s nimi spojili. A všichni jsou prý tak vášnivě rozběsnění, že oni — Rémové — nemohli od spolku s nimi odvrátit ani Suessióny, třebaže jsou to jejich soukmenovci a pokrevenci a spravují se stejným právem i stejnými zákony a mají s nimi společné velení ve válce i společnou správu v míru.

4. Když pak se jich Caesar vyptával, které a jak velké

kmeny stojí pohotově ve zbrani a jaká je jejich síla válečná, dovídal se toto: Většinou jsou Belgové germánského původu, už za dávných časů přešli Rýn a usadili se tam pro úrodnost půdy. Galy, obývající ty kraje, vyhnali a jsou jediní, kdo za časů otců našich zabránili Teutonům a Cimbrům vstoupit do svého území, kdežto celá ostatní Galie byla jimi zle zřízena. Proto prý vzpomínajíce na ty své slavné činy, osobují si náramnou váhu a velice se pyšní svou osvědčenou vojenskou zdatností.

Stran jejich počtu, vypovídali Rémové, mají prý všechno přesně zjištěno, protože při svých úzkých svazcích pokrevenských a příbuzenských s nimi zvěděli, kolik mužů slíbil který kmen pro tu válku na společném sněmu všech Belgů.

Nejmocnější jsou prý mezi nimi Bellovakové jak statečností a vážností, tak i počtem obyvatelstva. Ti prý mohou postavit sto tisíc ozbrojenců. Slíbili prý z toho počtu vybraných šedesát tisíc a žádají pro sebe v té válce vrchní velení.

Suessiónové jsou prý sousedy Rémů. Mají velmi rozsáhlé území a nejúrodnější pole. U nich prý býval králem ještě za naší paměti Díviciákus, muž nejmocnější z celé Galie, který míval v rukou neomezenou vládu jak nad většinou těchto krajů, tak i nad Británií. Teď prý je tam králem Galba. Jemu se pro jeho spravedlnost a prozíravost svěruje jednomyslným souhlasem všech vrchní velení v celé válce. Hrazených stádků mají prý Suessiánové celkem dvanáct a slíbují padesát tisíc ozbrojenců.

A právě tolik i Nerviové, kteří prý jsou mezi Belgy pokládáni za surové barbary a mají sídla ze všech nejdolejší. Patnáct tisíc slíbili prý Atrebáté, Ambianové deset tisíc, Morinové dvacet pět, Menapiové devět tisíc, Kaletové deset, Veliokassové a Viromanduové rovněž tolik, Atuatukové devatenáct tisíc. Kondrusové, Eburonové, Caerósové, Paemánové, kteří se zvou jedním jmé-

nem Germáni, slíbují prý na čtyřicet tisíc, jak odhadují Rémové.

OBRANNÁ OPATŘENÍ CAESAROVA

5. Caesar Rémy povzbudil ke stálosti a vlídně k nim promluviv přikázal jim, aby se k němu dostavil celý jejich senát a aby mu jako rukojmí přivedli děti předáků obce. Všecko to Rémové splnili přesně v stanovené lhůtě.

Sám osobně dá Díviciákovi Haedujskému zevrubné pokyny a vyloží mu, jak je důležité pro stát římský i pro dobro všech, aby nepřátelské síly byly udrženy rozděleny tak, aby se nemusilo bojovat v jednu chvíli s tak mohutnou brannou mocí spojenou. Podaří prý se to, vtrhnou-li Haeduové se svými vojsky do území Bellovaků a začnou-li pustošit jejich pole. S takovýmto příkazem ho propustí.

Když pak zvěděl od rozvědných oddílů, jež rozeslal, i od Rémů, že se všechny branné síly Belgů spojily, že táhnou proti němu a nejsou již daleko, převedl své vojsko rychle přes řeku Axonu, která protéká nejzazším pruhem území rémského, a u ní se utábořil. To postavení krylo říčními břehy jednu stranu tábora, zabezpečovalo před nepřítelem Caesarův týl a usnadňovalo rovněž dovoz potřeb od Rémů i ostatních kmenů, že mohly být dopravovány bez nebezpečí. Přes tu řeku vedl most. U něho postavil ochranný oddíl a na druhé straně řeky zanechal legáta Kvinta Tituria Sabína se šesti kohortami. A dal rozkaz opevnit tábor náspem dvanáct stop vysokým a příkopem osmáct stop širokým.

6. Osm mil od tohoto tábora bylo rémské město Bibrax. Na ně začali Belgové hnát mohutným náparem, hned jak přitáhli. Jen stěží jim obránci ten den odolávali a odolali.

Způsob dobývání, stejný u Galů jako u Belgů, je takovýto: Kolem celých hradeb rozstaví množství ozbrojen-

ců. Pak hned začnou odevšad na hradby házet kamením, a když tak zbavili hradby obránců, utvoří šik želvový, pod krytem štítů postoupí blíž ke hradbám a zeď podbouvávají.

To se jim tehdy dařilo snadno. Neboť když takové množství kamením házelo a metalo kopí, nemohl nikdo na hradbách vydržet. Když noc učinila útočení konec, Ikcus Rémský, nejpřednější šlechtic, těšící se u svých veliké vážnosti, tehdy velitel města, jeden z těch, kteří s mírovým poselstvím přišli k Caesarovi, pošle k němu se zprávou, že nedostane-li se mu posily, nemůže se již sám děle udržet.

7. Do města pošle Caesar hned po půlnoci právě za vedení posílů Ikciových na pomoc obleženým Numidy, Krétaňy, Baleáry. Jejich příchod dodal Rémům naděje, že se ubrání, posílil jejich bojovnost a nepřítelům z téhož důvodu zhasla naděje, že města dobudou. A tak se pozdrželi u města už jen krátce, zpusťovali Rémům pole, všechny vesnice a dvorce, kam až se mohli dostat, vypálili a pak zamířili kvapně se všemi svými sbory k Caesarovu táboru. Tam se utábořili necelé dvě míle od něho. Jak bylo lze poznat z kouře a plápolu ohňů, rozprostíral se jejich tábor v rozloze víc než osmi mil.

PORÁŽKA BELGŮ NAD AXONOU

8. Caesar se sice zprvu rozhodl do bitvy se nepouštět jednak pro početní převahu Belgů, jednak pro neobyčejně vysoké mínění o jejich statečnosti. Přesto však denně zkoušel jezdeckými bitkami, co dokáže nepřítel svou statečností a jaká je odvaha našich. A shledal, že naši nepříteli nijak nezadají.

Také místo před táborem bylo od přírody uzpůsobeno a vhodné k rozvinutí šiku. Neboť pahorek, na němž byl

tábor zřízen, zdvíhal se z planiny jen maloučko a zpredu proti nepříteli se do šířky rozprostíral právě jen tolik, že jej bitevní šik mohl zaplnit. Zprava pak i zleva měl úbočí srázné, zpredu naopak mírně se svažuje zvolna přecházel do roviny. Po obou bocích toho pahorku dal Caesar napříč, v pravém úhlu od tábora, vykopat po příkopu v délce asi čtyř set dvojkroků a na konci každého příkopu postavil po baště. V baštách umístil samostřily, aby nepřítel při takové své početní převaze nemohl jeho vojáky, až on je sešikuje, obchvátit za boje z boků.

Když s tím byl hotov, zanechal dvě posledně sebrané legie v táboře, aby mohly být poslány na pomoc, když by snad kde bylo třeba. Ostatních šest legií sešikoval před táborem v bitevní šik. Také nepřítel vyvedl své sbory z tábora a sešikoval je k boji.

9. Mezi naším a nepřátelským vojskem bylo nevelké močálovisko. Nepřítel vyčkával, zda je snad naši budou přecházet. Naši však stáli hotovi k boji, aby napadli nepřítel, přechodem zabaveného a bezbranného, když by začal přecházet první. Zatím se bojovala jezdecká bitka uprostřed mezi oběma šiky. Když se jedni ani druhí nepouštěli do přechodu, zavedl Caesar své zase zpět do tábora, ač jízdní bitva byla příznivější pro nás.

Nepřátelé zamířili přímo z toho místa k řece Axoně, která, jak už podotčeno, tekla za naším táborem. Tam si vyhledali brody a pokusili se část svých sil tudy převést s tím úmyslem, aby, bude-li jim možná, ztekli baštu, které velel legát Kvintus Titurius, a most pak strhli. Když by se to nezdařilo, aby aspoň poplenili pole Rémů, kteří nám prokazovali pro vedení války platné služby, a aby nám bránili v přísunu.

10. Dostav o tom od Tituria zprávu převede Caesar přes most všechnu jízdu i lehkou pěchotu numidskou, prakovnsky i lučištníky a zamíří proti nepříteli. Bojovalo se tam ostře. Naši udeřili na nepřítel, v řece neschopného

boje, a způsobili mu veliké ztráty. Když se zbylí nejdříve odvážně pokoušeli přecházet po tělech padlých, zahnali je naši deštěm střel. Ty pak, kteří z nich přešli řeku první, naše jízda obklíčila a pobila.

Nepřátelé nahlédli takto, že se zklamali v své naději, že by mohli dobýt města Bibrax a překročit Axonu. Viděli též, že se naši nedají svést v postavení méně pro ně příznivé, aby tam svedli bitvu. A k tomu jim samým začaly docházet zásoby. I svolali shromáždění a tam rozhodli, že bude nejlépe, aby se vrátili každý do svého domova a shromažďovali se odevšad na obranu těch, do jejichž území přitáhnou Římané se svým vojskem nejprve. To také proto, aby rozhodný boj sváděli spíše na svém než na cizím území a aby mohli užívat domácích svých zásob. K tomuto rozhodnutí přivedl je mimo jiné také zřetel k tomu, že se dověděli, že Díviciákus s Haeduy se blíží ke hranicím Bellovaků. Tu je už nic nemohlo přimět k tomu, aby otáleli a nespěchali svým krajanům na pomoc.

11. Tak se tedy rozhodnuvše vyrazili Belgové za druhé noční hlídky z tábora s hrozným rykem a vřavou beze všeho určitého pořádku a velení. Každý chtěl být na pochodu první a spěchal, už aby byl doma. A tak se jejich odchod docela podobal útěku. Caesar se o tom sice hned dověděl od zvědě. Ale obával se nástrah, protože pořád ještě nechápal dost dobře, proč vlastně odcházejí. I držel pěší vojsko i jezdecko v táboře. Teprv na úsvitě, když už mu výzvědné hlídky věc potvrdily, poslal Caesar napřed všecku jízdu pod velením legátů Kvinta Pedia a Lúcia Aurunkuléja Kotty s rozkazem, aby zdržovala nepřátelský zadní voj. Legátu Titu Labiénovi nařídil, aby s třemi legiemi následoval hned za jízdu.

Tito — všichni společně — napadli zadní houf nepřátel. Pronásledovali je hezkých pár mil a pobili jich na útěku značné množství. Neboť ti ze zadního voje, jichž naši

dostihli, se stavěli na odpor a statečně se pokoušeli odolávat útoku našich vojáků; naproti tomu ti, kdo byli v přednějších řadách houfu, protože si mysleli, že jsou mimo nebezpečí, a protože je nedrželo pohromadě ani nezbytí, ani velení, uvedli své řady hned v úplný zmatek, jak jen zaslechli zezadu bojový pokřik, a všichni hledali záchranu v útěku. A tak mohli naši beze všeho nebezpečí pobít tolik nepřátel, kolik jim to dovoľoval bílý den. Teprve při západu slunce ustali nepřítel pronásledovat a podle rozkazu se vrátili do tábora.

S U E S S I Ó N O V É A B E L L O V A K O V É S E V Z D A J Í

12. Nazítří, dřív než by se nepřítel vzpamatoval ze zděšeného útěku, vedl Caesar vojsko do území Suessiónů, kteří byli nejbližšími sousedy Rémů, a dorazil, ač už měli vojáci dlouhý spěšný pochod za sebou, ještě až k Noviodúnu, hrazenému městu suessiónskému. Pokusil se je ztéci, hned jak přitáhl, protože slyšel, že je bez obránců. Ale nemohl ho dobýt pro šíři příkopu a výšku hradeb, třebaže obránců bylo skutečně jen málo. A tak se položil táborem, počal k městu posouvat proutěné kryty a chystat k obléhání vše potřebné.

Mezitím hned příští noci sehnalo se do města celé množství Suessiónů na útěku. Naši rychle sunuli k městu proutěné kryty, nasýpali obléhací násep, stavěli věže. Tím vším, ohromností obléhacích prací, jaké předtím Galové ani neviděli, ani o nich neslyšeli, byli obléhání poděšeni, stejně jako je překvapila rychlost Římanů. Ihned pošlou k Caesarovi posly, že se vzdávají, a na přimluvu Rémů dosáhnou toho, že jich je ušetřeno.

13. Caesar přijal za rukojmí předáky kmene, mezi nimi dokonce i dva syny krále Galby samého. Byly mu vydány

všecky zbraně z města. Pak teprv přijal Suessióny na milost a vede vojsko proti Bellovakům.

Ti se utekli se vším všudy do hrazeného sídliště Bratuspancia. A když byl Caesar se svým vojskem od toho hradiště vzdálen ještě asi pět mil, vyšlo všechno, co bylo už pokročilejšího věku, ven z hradiska a začali k Caesarovi ruce vzpínat a voláním dávat na srozuměnou, že se mu svěřují do ochrany i do moci a proti národu římskému že už nebojují zbraněmi. Když pak Caesar přitřhl až ke hradisku samému a před ním se utábořil, rovněž děti a ženy z hradby ruce vzpínaly a takto po svém zvyku prosily Římany o mír.

14. Za ně se přimlouvá Díviciákus, který rozpustil po odchodu Belgů ozbrojené sbory Haeduů a vrátil se k Caesarovi. Bellovakové prý odevždy byli svěřenci a přáteli kmene Haeduů, dali se však svěsti svými předáky, kteří jim tvrdili, že prý Haeduové Caesarem porobeni snášejí všemožné nedůstojné ústrky a potupy. Proto prý od Haeduů odpadli a dali se do války s národem římským. Tito svůdcové a spiklenci uprchli prý do Británie, protože viděli, do jaké pohromy přivedli svůj kmen. Neprosí prý Caesara jen Bellovakové, nýbrž za ně i Haeduové, aby na nich znovu osvědčil vrozenou svou shovívavost a dobrotu. Učiní-li tak, jen prý zvýší vážnost Haeduů u všech Belgů, s jichž vojenskou pomocí a bohatými prostředky Haeduové prý se štěstím už obvyklým přečkají každou válku, kdykoli snad jaká vypukne.

15. Caesar prohlásil, že hledě k vážnosti Díviciákově i Haeduů vezme Bellovaky do ochrany a ušetří jejich životy. A protože to byl kmen mezi Belgy velmi vážený a převyšoval nadto všechny lidnatostí, vyžádal si od nich šest set rukojmí. Když mu byla rukojmí odevzdána a všechny zbraně z hradiště vydány, dorazí Caesar odtud do území Ambiánů, kteří se mu neprodleně vzdali se vším majetkem.

S jejich územím hraničili Nerviové. Když se Caesar

vypτάval na jejich povahu a zvyky, dovídál se toto: Kupec prý k nim vůbec nesmí. Nedovolí dovézt kapku vína ani jakékoli jiné rozmařilosti hovějící zboží, protože prý soudí, že tím srdnatý duch malátní a zmužilost chabne. Lid prý je to divoký a velmi statečný. Spílají prý a vytýkají ostatním Belgům, že se národu římskému poddali a opovrhli statečností — odkazem předků. Ujišťují prý, že oni posly nikam nepošlou, podmínky míru naprosto žádné nepřijmou.

PORÁŽKA NERVIŮ

NERVIOVÉ CHYSTAJÍ PŘEPADENÍ

16. Když měl Caesar za sebou už tři dni pochodu územím Nerviu, dovídál se od zajatců, že řeka Sabis není od jeho tábora dál než deset mil. Za tou řekou jsou prý Nerviové utábořeni s celou svou brannou mocí a vyčkávají tam příchodu Římanů společně s Atrebáty a Viromanduy, svými sousedy — neboť ty obojí přemluvili, aby společně s nimi zkusili válečné štěstí. Čekají prý ještě branné zástupy Atuatuků a ty jsou již na cestě. Ženy a ty, kdo pro věk se jim zdají boje neschopni, uklidili prý v spěchu na místo, kam se vojsko pro bažiny nedostane.

17. Na tyto zprávy pošle Caesar napřed výzvědné hlídky za vedení setníků, aby vybrali místo vhodné pro tábor. Nemálo z podrobených Belgů i ostatních Galů provázelo Caesarovo vojsko a pochodovalo s ním. Někteří z nich, jak se potom zjistilo od zajatců, odpozorovavše seskupení našeho vojska na pochodu, ty dny obvyklé, dostali se v noci k Nerviu a vyložili jim, že se mezi jednotlivými legiemi táhnou dlouhé řady vozatajstva, takže není nijak těžko, až první legie vkročí na tábořiště a ostatní budou ještě hodný kus za ní, udeřiti na ni obtíženou ještě osobními

zavazadly. Až ji zaženou a náklad vozatajstva rozchvátí, pak prý už se ostatní legie neodváží postavití na odpor.

Tento návrh přeběhlků, kteří Nervium o věci donášeli zprávy, podporovalo též toto: Jízda bývala vždy nej- slabší stránkou Nerviu — však si podnes jízdy nehledí a všechna jejich moc a síla má základy v pečotě. Aby tedy snáze mohli zadržet jízdu sousedů, když by snad k nim přišli za lupem, odedávna mladým stromkům nařezávají vršky, zohýbají jim větve do šíře a mezi ně nasázejí pich- lavého ostružiní a trnitého křoví. Tyto živé ploty je takto chrání jako opravdová hradba, která brání nejen prů- chodu, nýbrž i průhledu. Protože takové živé ploty stály v cestě našemu pochodujícímu voji, soudili Nerviové, že ten návrh nesmějí jen tak přejítí.

18. Poloha místa, které vybrali naši pro tábor, byla takováto: Kopec, od vrcholku stejnoměrně se svažující, skláněl se k řece Sabis, svrchu již jmenované. Zrovna na- proti němu na druhém břehu zdvíhal se od řeky kopec stejně stoupající, asi dvě stě dvojkroků odzdola bez po- rostu stromoví, v hořejší části zarostlý lesem, takže dovnitř bylo těžko vidět. Uvnitř toho hustého lesa drželi se ne- přátelé v úkrytu. Na holém úpatí kopce podle řeky bylo vidět jen několik jízdních hlídek. Řeka měla hloubku asi tři stopy.

NENADÁLÝ ÚTOK NERVIŮ

19. Caesar poslal napřed jízdu a hned za ní táhl se všemi sbory. Ale uspořádání voje na pochodu bylo jiné, než jak Nervium donesli Belgové. Neboť Caesar, protože se blížil nepříteli, dal podle svého zvyku pochodovat šesti legiím v plné pohotovosti. Za nimi umístil vozatajstvo celého vojska. Pak uzavíraly celý voj dvě legie teprve ne- dávno zařazené a chránily vozatajstvo.

Naši jezdcí s prakovníky a lučištníky překročili řeku a svedli bitku s nepřátelskou jízdou. Ta se znova a znova utíkala ke svým do lesa a zase zpátky z lesa podnikala výpady na naše. Naši však si naproti tomu netroufali cou- vající sledovat dále, než kam až sahal volný rozhled a holý prostor bez lesa. Mezitím mělo již šest legií, které dorazily první, tábořiště rozměřeno a začalo s budováním tábora.

Jakmile nepřátelé v úkrytech lesů poschovávaní spatřili první oddíly vozatajstva našeho vojska — to byl právě okamžik mezi nimi smluvený pro zahájení boje —, vyřítíli se pojednou všemi svými zástupy z lesů ven tak, jak tam uvnitř už v šiku a řadách stáli připravení, napřed si do- davše navzájem myslí. A zaútočili na naši jízdu. Tu snadno přemohli a hnali před sebou v úplném zmatku. Pak se- běhli dolů k řece s rychlostí tak neuvěřitelnou, že bylo nepříteli vidět téměř současně u lesů i v řece i v samé už blízkosti pod námi. S nezmenšenou rychlostí hnali se pak vzhůru proti kopci k našemu táboru a k těm, kteří byli zabrání jeho opevňováním.

20. Na Caesarovi teď bylo provádět všechno najednou: dát vztyčit velitelskou rudou korouhev — to bylo znamení: všechno do zbraně! —, dát i troubit: řadit se!, odvolat vojáky od opevňovacích prací na táboře, přivolat zpět do tábora ty, kteří šli hezky daleko shánět stavivo na násep, zřídit bitevní šik, promluvit na povzbuzenou k vojákům, dát zatroubit k útoku.

Většinou se to nedalo provést, že bylo málo času a ne- přítel dotíral.

V takovýchto nesnázích dvě věci byly odpomocí, jednak vědomosti a znalosti vojenské i zkušenosti vojáků, že na- byvše cviku v dřívějších bitkách dovedli si zrovna tak dobře poradit sami, co dělat, jako dát se o tom poučit od jiných; a druhá věc, že Caesar zakázal legátům odejítí od tábo- rových prací a od legií, dokud nebude tábor hotov a do- budován. Pro blízkost a rychlost nepřítel nečekali legáti

naprosto teprv až na Caesarův rozkaz, nýbrž sami na svůj vrub a odpovědnost zařizovali, co uznali za dobré.

21. Caesar dav jen naprosto nutné rozkazy odkvapil doleji k vojákům, jak se mu kde kteří namanou, aby jim dodal odvahy. A dostal se přitom k desáté legii. Vojákům řekl na povzbuzenou právě jen tolik, aby byli pamětlivi dávné už své statečnosti, neztráceli rozvahy a statečně odolávali náporu nepřátel. A protože nepřítel byl právě asi tak, co by kopí dohodil, dal troubiti k boji. Odebrav se pak na pravé křídlo, aby také tam vojáky povzbudil, zastihl je tam již v plném boji.

Času bylo tak namále a nepřítel tak bojechtivý, že nejen nebylo kdy připevnit si odznaky, ale ani nasadit přílbu a stáhnout obal ze štítu. Kam se kdo od opevňovací práce náhodou dostal, kterého oddílu prapor první uviděl, tam se zařadil, aby hledáním svého oddílu nemarnil čas k boji.

22. Vojsko tedy bylo šikováno spíše podle toho, jak žádala přirozená poloha a svah kopce i naléhavá tíseň chvíle, než podle pravidel a řádů vojenských. Legie od sebe odtržené kladly odpor nepříteli jedna zde, druhá zas jinde. A živé ploty, velmi husté, jak už o nich byla zmínka, táhly se před nimi a bránily rozhledu. A tak ani zálohy nebylo lze umístit na určitých stanovištích a s určitým úkolem, ani prozíravě opatřit, čeho kde bylo potřeba, ani nebylo možno, aby samotný jednotlivec udílel všechny rozkazy. I není divu, že se za tak nepříznivých okolností všelijak střídalo i štěstí v boji.

BITVA O CAESARŮV TÁBOR

23. Vojáci deváté a desáté legie, jak stáli na levém křídle šiku, vrhli své oštěpy proti Atrebátům, únavným během vysíleným a ranami vyčerpaným — neboť na ty

právě připadl ten úsek —, sehnali je rychle z výšiny dolů do řeky, a jak se ji Atrebáté pokoušeli přecházet, pustili se naši za nimi a meči do nich a značnou část jich pobili zabranou přecházením a boje neschopnou. Naši pak i sami neváhali řeku překročit, a třebaže se dalším postupem dostali do nevýhodného postavení, pustili se znovu do boje a nepřítel zase už na odpor se stavějícího obrátili na útěk.

Rovněž na jiné straně dvě legie — jedenáctá a osmá — každá jinam čelem obrácená, zahnavy Viromanduy, s nimiž se utkaly, dolů z výšiny a bojovaly s nimi na samém břehu řeky. Tím však byl teď téměř celý tábor nechráněn zředu a z levé strany, kdežto na našem pravém křídle stály legie dvanáctá a sedmá v neveliké vzdálenosti od sebe. K tomu místu zamířili všichni Nerviové v hustě shluklých zástupech za vedení samého vrchního velitele Boduognata. Jedni začali legie obchvacovat od nechráněného boku, druzí zamířili rovnou k nejvyššímu bodu tábora.

24. Právě tu chvíli se vracela do tábora naše jízda s provázející ji lehkou pěchotou, které — jak jsem už připomněl — byly hned prvním nepřátelským náporům zahrnány na útěk. Přitom vbíhaly nepříteli přímo do rukou a dávaly se na útěk zas v jinou stranu. A vozkové vozařstva vyrojili se už předtím z tábora na plen, jakmile od zadní brány a z hřebene kopce spatřili, jak naši vítězně přešli řeku. Když však se teď ohlédli a uviděli nepřítel pobíhat naším táborem, dávali se horempádem na útěk. Zároveň se zdvíhal křik a vřava doprovodu vozařstva, ještě stále dojíždějícího. Poděšeno rozbíhalo se tu všechno, každý jinam.

Toto všechno dohromady zapůsobilo mocně na jízdu tréverskou, o jejíž statečnosti mají Galové jedinečně dobré mínění a která z posláním svého kmene již dříve dorazila k Caesarovi na pomoc. Ta když teď uhlídala, jakou přesilou nepřítel zaplavuje náš tábor, v jaké jsou legie tísní a bezmála obchvácené jako v kleštích drženy, jak vozkové —

záškodníci, jezdci, prakovníci, Numidové, zkrátka všecko rozptýleno, rozprášeno prchá na všechny strany — nadobro nás měla za ztraceny, otočila a ujížděla domů. A tam podala zprávu, že Římané jsou na hlavu poraženi, jejich tábora i vozatajstva že se zmocnil nepřítel.

25. Povzbudiv desátou legii odebral se Caesar hned na pravé křídlo. A tam vidí: Jeho lidé jsou v tísní. Roty dvanácté legie se těsně shlukly a hustě sražení vojáci překázejí v boji jeden druhému. Setníci čtvrté legie padlí do jednoho. Praporečník zabit, prapor ztracen. Téměř všichni setníci ostatních kohort buď byli raněni, buď padlí, mezi nimi vrchní setník, statečný Públius Sextius Bakulus, mnoha těžkými ranami vyčerpán, že se nemohl už na nohou udržet. Ostatní jsou hodně ochablí. Někteří v posledních řadách zbíhají dokonce, opouštějí bojiště a odcházejí z dostřelu. Nepřátelé vpředu neustále postupují a dotírají i z obou boků. Caesar vidí: Zle je! A zálohy vůbec není, abys ji mohl poslat na pomoc. A tu tedy vytrhl štít jednomu vojáku zadních řad — sám tam totiž přišel bez štítu — postoupil do předního šiku, setníky oslovoval jménem a ostatní vojáky povzbudiv dal rozkaz hnát útokem a rotám se rozestoupit, aby voják mohl snáze vládnout mečem. Svým příchodem dal vojákům naději, vzpružil jejich odvalu. A protože se každý chtěl před očima vrchního velitele ukázat, seč jen byl, ať byl sám sebevíc ohrožen, byl nápor nepřátelský přece trochu pozdržen.

26. Když Caesar uviděl, že sedmá legie, stojící ne daleko dvanácté, je také tísněna nepřítelem, dal vojenským tribunům pokyn, aby se legie poněmhu jedna s druhou semkly, provedly obrat čelem proti nepříteli a hnaly útokem. To se stalo. A když si nyní vojáci pomáhali jeden druhému bez obavy, že budou z týlu nepřítelem obklíčeni, počali se stavět na odpor odvažněji a bojovat statečněji.

Zatím vojáci dvou legií, které byly pověřeny ochranou

zadního voje vozatajstva, přiběhli na zprávu o bitvě poklusem a nepřítel je viděl již na temeni kopce. A Titus Labiénus, který zatím byl už pánem v nepřátelském táboře a z výšky odtud viděl, co se děje v našem, poslal našim na pomoc legii desátou. Když desátí podle útěku jezdců, podle úprku vozků - záškodníků poznali, kam až věci dospěly a v jakém je nebezpečí i tábor i jednotlivé legie i sám vrchní velitel, rozběhli se tam, co mohli nejrychleji.

ZNIČENÍ NERVIJSKÉHO VOJSKA

27. Jejich příchod způsobil takový obrat, že se naši znovu pouštěli do boje, ba i ti z nich, kteří vysileni ranami klesli na zem, vstávali a zase bojovali, o štít se opírajíce. Vozkové vozatajstva, jak spatřili nepřítelce poděšeného, dokonce beze zbraně napadali ozbrojené. A jezdci — ti teprve, aby statečností smyli hanbu svého útěku, snažili se na každičkém místě i legionáře předčít bojovým svým zápalem.

Nepřítel však, třebaže v koncích s jakoukoli nadějí na úspěch, osvědčil takové hrdinství, že když první jejich řady padly, vstupovali nejbližší na padlé a bojovali na tělech mrtvých. A když zase ti byli pobiti a mrtvol se navršily celé hromady, zbylí dále jako z kopce nějakého metalí kopí na naše a oštěpy štítem zachycené posílali nazpět. A tak nutno přiznat, že nikoli jen tak beze všeho odvážili se lidé tak statečně přejít širokánskou řeku, zlézti hezky vysoké břehy, prodrati se v místo pro ně krajně nepříznivé: vše to z nejněsnadnějšího zcela snadným učinila mysl hrdinská.

28. Po této bitvě a po úplném téměř vyhlazení kmene i samého jména Nervii usoudili starší mužové, kteří, jak jsme už uvedli, byli spolu s dětmi a ženami uklizeni do přímořských blat a bažin, když jim došly zprávy o této

bitvě, že teď už není pro vítěze žádné zábrany, pro poražené žádné ochrany. I poslali za souhlasu všech, kdo z nich zbývali ještě naživu, k Caesarovi posly a vzdali se mu. Líčíce pak pohromu svého kmene a obce prohlašovali, že z šesti set starších lidu zbývají všeho všudy tři, ze šedesáti tisíc bojovníků sotva pět set mužů zbraně schopných.

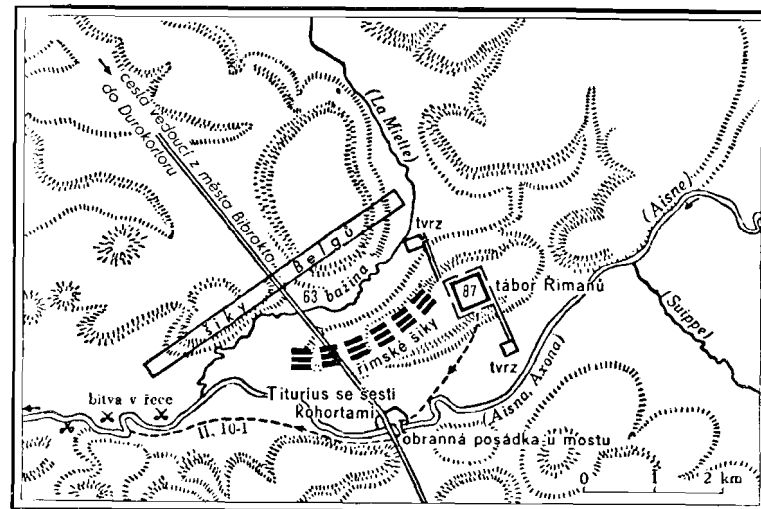
Ty zachoval Caesar s největší šetrností při životě, aby bylo vidět, že je milosrdný k ubohým a prosebníkům. A přikázal jim, aby nadále obývali své území a sídliště, a sousedům přísně nařídil, aby se sami i se svým lidem zdržovali všeho bezpráví a příkoří proti nim.

BOJ S ATUATUKY

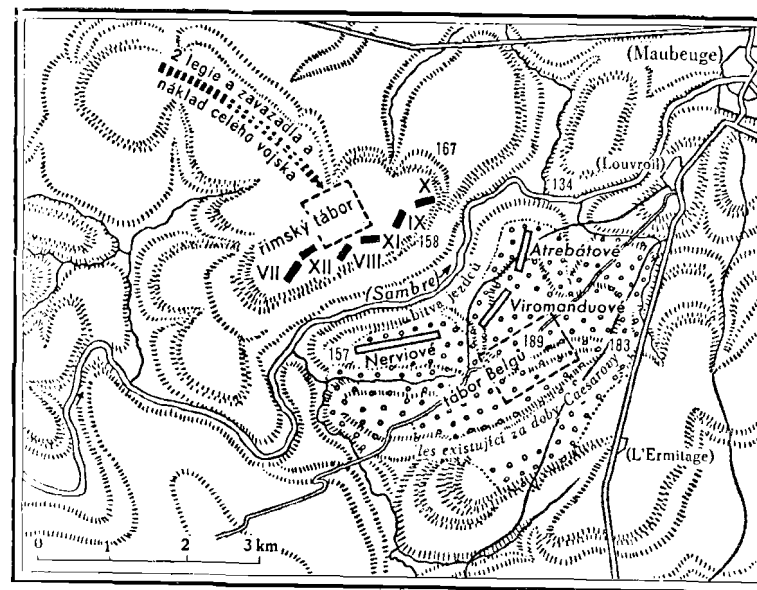
CAESAR OBLEHNE NEPŘÍTELE V JEHO MĚSTĚ

29. Atuatukové, o nichž jsem se už dříve zmínil, táhli s celou svou vojenskou mocí Nervium na pomoc. Dostavše však cestou zprávy o té bitvě, obrátili hned na místě a táhli domů. Všecka svá hrazená sídla a tvrze opustili a snesli všechen svůj majetek do jediného hradiště, chráněného znamenitě už přirozenou polohou. Na všech stranách kolkolem mělo vysoké a srázné skály, na jediné straně zůstával povlovně stoupající přístup zšíří ne více než dvě stě stop. To místo měli přehrazeno značně vysokou dvojitou zdí. Na té nyní umísťovali ještě těžké balvany a klády zřepředu zašpicatělé.

Atuatukové sami byli potomky Cimbrů a Teutonů. Ti na svém tažení do naší Provincie a do Itálie nechali ze svého nákladu i zvířectva, co s sebou vzít nemohli, pohromadě uloženo před Rýnem a s tím, také jako stráž a na ochranu, šest tisíc lidí. Tito byli po záhubě svého kmene

Porážka Belgů nad Axonou (II, 8–11)

Porážka Nervium (II, 16–27)

dlouhá léta od sousedů štvání sem a tam, jednak sami je napadajíce, jednak jejich útoky odrážejíce, až konečně se s nimi usmířili a s jejich obecným souhlasem si zvolili za domov nynější svůj kraj.

30. A zprvu po příchodu našeho vojska podnikali často výpady z hradiště a sváděli s našimi malé potyčky. Později se drželi v hradišti, když byli sevřeni náspem o výšce dvanácti stop s četnými baštami v obvodu patnácti mil.

A když viděli, že se posouvají ochranné kryty, buduje obléhací násep, a zvláště pak, že se opodál staví obléhací věž, zprvu se nám vysmívali z hradeb, až i plným hlasem křičeli nám na potupu, cože se to staví tak ohromný stroj na takovou vzdálenost: jakýma prý rukama nebo jakou silou troufají si zvláště takoví trpaslíci věž tak ohromné tíhy postavit na hradbu? Zpravidla totiž je u všech Galů vzhledem k jejich vlastní tělesné mohutnosti naše malá postava v opovržení.

NEPŘÍTEL SE NAOKO VZDÁVÁ

31. Sotvaže však uzřeli, že je dobývací věž v pohybu a blíží se k hradbě, polekáni nevidanou a nezvyklou podívanou poslali k Caesarovi posly o mír. A ti mluvili asi takto: Oni prý soudí, že Římané vedou válku nejinak než za pomoci bohů, když mohou stroje takové výšky sunout kupředu s takovou rychlostí a bojovat zblízka. Prohlásili, že se tedy se vším všudy odevzdávají do jejich moci.

Prosí prý však úpěnlivě jen o toto jediné: Rozhodne-li se snad Caesar podle své shovívavosti a laskavosti, o něž sami slyší chválu od jiných, uchovat Atuatuky při životě, jenom zbraní ať jich nezbavuje. Skoro všichni jejich sousedé jsou prý jim nepřáteli a závidí jim jejich statečnost. Vy-

dají-li Caesarovi zbraně, nebudou se jim moci ubránit. Lépe prý je pro ně, dospívají-li už těchto konců, vytrpět od Římanů cokoli, než aby se dali umučit lidmi, jimž až dosud vždycky panovali.

32. Na to jim Caesar odpověděl: Ušetří prý jejich kmene spíše, že tak bývá jeho zvykem, než že by si toho zasloužili, vzdají-li se ovšem dříve, nežli beran buchne do zdi. O vzdání však že není řeči, leč odevzdají-li zbraně. Učiní prý u nich, co učinil u Nerviu, a sousedům poručí, aby se na poddaných národa římského nedopouštěli jakéhokoli příkoří. Odpověď poslové vyřídili soukmenovcům. Ti pak Caesarovi ohlásili, že již plní jeho rozkazy. Veliké množství zbraní naházeli ze zdi dolů do příkopu před hradištěm, takže kupy zbraní dosahovaly téměř již výšky koruny jejich hradby i našeho náspu. Ale přece asi třetinu zbraní, jak zjištěno později, tajně ukryli a v hradišti si ponechali. Brány nato otevřeli a po ten den zachovali mír.

ZRÁDNÝ VÝPAD A DOBYTÍ HRADIŠTĚ

33. Vpodvečer dal Caesar rozkaz brány zavíťt a vojákům vyjít z hradiště, aby snad jeho obyvatelé netrpěli v noci nějak příkořím od vojáků. Lidé v hradisku se o plánu již napřed domluvili — jak shledáno později — věříce, že po provedeném už vzdání naši stráže stáhnou nebo aspoň budou hlídat méně bedlivě. A tak po půlnoci — jedni se zbraněmi, které si podrželi a zatajili, druzí se štítý z kůry zrobenými nebo z proutí upletenými, které si nakvap pro krátkost času potáhli kožemi — vyrazili náhle s celou svou brannou silou z hradiště proti nám tudy, kudy se jim výstup k našim opevněním zdál nejméně příkrý a obtížný.

Rychle, jak byl už předtím Caesarův rozkaz, bylo dáno

poplašné znamení ohni a z nejbližších bašt se naši sběhli hned na místo výpadu. A nepřítel bojoval tak úporně, jak bylo nutno bojovat statečným mužům, jimž mizela jinak poslední naděje na záchranu, v nepříznivém postavení proti nepříteli, který na ně mohl střílet z valů a věží. Neboť nyní záleželo všechno jen a jedině na osobní statečnosti. Pobito bylo na čtyři tisíce lidí. Co zůstalo naživu, bylo vrženo zpátky do hradiště.

Nazítí vylomeny brány — nebylo již obránců. Naši vešli dovnitř hradiště. Kořist celou prodal Caesar dražbou hromadně. Kupci pak hlásili Caesarovi celkový počet do otroctví prodaných — hlava vedle hlavy třiapadesát tisíc.

PODROBENÍ OBCÍ PŘÍMOŘSKÝCH

34. Současně hlásil Caesarovi Públius Krassus, kterého s jednou legií poslal proti Venetům, Venellům, Osismům, Koriosolitům, Essuviům, Aulerkům, Rédonům, což jsou všechno přímořské kmeny a sahají k Oceánu, že všechny ty kmeny a obce jsou již uvedeny pod moc a vládu národa římského.

UKLIDNĚNÍ CELÉ GALIE

35. Těmito úspěchy, jimiž byla uklidněna celá Galie, donesla se tak slavná pověst o té válce k barbarům, že dokonce národové až za Rýnem sídlící posílali k Caesarovi poselstva, aby slibovala, že mu dají rukojmí a splní jeho rozkazy. Protože Caesar spěchal do Itálie a do Illyrika, vyzval ta poselstva, aby se k němu vrátila zase počátkem příštího léta.

Sám rozvedl legie po zimních táborech do území Kar-

nutů, Andů, Turonů a všech kmenů blízkých krajům, kde všude válčil. Pak odešel do Itálie.

Na písemnou zprávu Caesarovu ustanovil senát za všechny ty činy patnáctidenní děkovnou slavnost, poctu, jaké se do té doby nikomu nedostalo.

KNIHA III

GALBOVY BOJE
S ALPSKÝMI KMENY

ZIMNÍ TÁBOR MEZI VERAGRY

1. Když se Caesar vydával do Itálie, poslal Servia Galbu s dvanáctou legií a oddílem jízdy do území Nantuátů, Veragrů a Sedúnů, která se od kraje Allobrogů, od jezera Lemanského a od řeky Rhodanu táhnou vzhůru až do Vysokých Alp. Důvodem k tomu Caesarovi bylo, že chtěl mít uvolněnou obvyklou cestu přes Alpy, kudy se ubírali kupci s velkým nebezpečím, platíce nadto ještě velká průvozní cla. Galbovi ponechal na vůli, aby se s touto legií utábořil v těchto krajích na zimu, uzná-li to za nutné.

Galba svedl několik úspěšných bitev a dobyl značného počtu tvrzí, a když nato horalé odevšad k němu poslali poselstva, dali rukojmí a uzavřeli mír, rozhodl se umístit dvě kohorty v území nantuátském a sám s ostatními kohortami legie přezimovat ve vsi veragerské jménem Októdurus. Ta vesnice leží v údolí s nevelikou rovinkou a je ze všech stran svírána vysokánskými horami. Řeka dělí tuto ves ve dvě části. Jednu část ponechal Galba na zimu Galům. Druhou, již Galové vyklidili, přidělil kohortám k přezimování. A celý tento prostor ohradil valem a příkopem.

2. Hezkých pár dnů zimního pobytu již uplynulo a Galba nařídil svoz obilí do tábora. Pojednou tu hlásily mu výzvědné hlídky, že z té části vesnice, kterou Galům ponechal, všechno v noci odešlo a že strmé hory, údolí vsi ovládající, mají obsazeny houfy Sedúnů a Veragrů až černo.

To, že se Galové pojednou odhodlávali obnovit boj a legii napadnout, mělo příčin několik. Především shlíželi na legii s pohrdáním už pro slabý její početní stav. Nebyla ani úplná, protože z ní celé dvě kohorty poslal Galba jinam a protože značný počet mužstva nebyl u legie, i jednotlivci byli posláni pro zásoby. Dále pak usuzovali také, že pro nevýhodné své postavení nebudeme s to odolat ani prvnímu jejich útoku, až se oni z horských srázů příženou dolů do údolí a zasypou nás shora střelami. A krom toho těžce nesli, že jim byly — prý jako rukojmí — odvečeny vlastní děti. A sami byli přesvědčeni, že se Římané pokoušejí zmocnit alpských vrcholů nejen pro cesty, nýbrž i pro trvalé panství, a přivtělit ty kraje k Provincii s nimi sousedící.

3. Na ty zprávy svolal Galba rychle válečnou radu a začal se dotazovat, co kdo o věci soudí. Neboť stavba zimního tábora a jeho opevnění nebyla ještě zcela hotova ani nebylo dost postaráno o obilí a ostatní potřeby, protože usoudil, že stran války netřeba mít vůbec obav, když se mu už vzdali a dali rukojmí.

Najednou tu bylo — a mimo nadání — takovéhle nebezpečí. Téměř všechny výšiny bylo již vidět, jak se hemží ozbrojenci. Všecky cesty odříznuty, pomoc, dovoz znemožněny. Na záchranu naděje takřka již žádná. A tak v té válečné radě vyslovován leckterý návrh toho druhu: vozatajstvo nechat vozatajstvem, provést výpad, hledět se zachránit co nejrychleji tudy, kudy přišli. Většinou však

schválen tento návrh jen pro případ krajního nebezpečí a zatím to zkoušet s tím, jak se věci vyvinou, a tábor hájit.

PŘEPADENÍ TÁBORA

4. Netrvalo dlouho, takže sotva bylo kdy stanovená opatření řádně provést, a již se nepřátelé na dané znamení hnali ze všech stran dolů a kamením házeli na val tábora i metali tam těžká svá kopí.

Naši zprvu, pokud byly síly čerstvé, kladli odpor statečně a jedinkrát se z výšky valu nechybili kopím cíle. Jak se které místo tábora zbaveno obránců zdálo být v tísní, hned tam běželi na pomoc. Ale v nevýhodě byli tím, že nepřátelé, dlouhým bojem vysíleni, odcházeli z bojiště a jiné, svěží síly hned je vystřídaly. Naši, že jich bylo málo, nic takového dělat nemohli. A nejen unavený neměl možnosti odejít z bojiště, nýbrž ani raněný nemohl opustit své stanoviště a uchýlit se do bezpečí.

5. Tak se bojovalo nepřetržitě již déle než šest hodin. Naším nejen docházely síly, ale ani střel už nebylo sdostatek. K tomu ještě nepřátelé dotírali ostřeji a ostřeji, a že naši byli už hodně ochablí, začali jim strhávat val a zasypávat příkopy. Věc dospěla v krajní nebezpečí. Tu vrchní setník Publius Sextius Bakulus, ten, jenž v bitvě s Nervii — byla už o tom řeč — vyčerpán se zhroutil poset ranami, a rovněž vojenský tribun Gájus Volusenus, muž velmi obezřelý i statečný, přiběhnou ke Galbovi a vysvětlují mu, že naděje na záchranu je jedině v tom, pokusí-li se o ni nejkrajnějším prostředkem — výpadem.

VÝPAD A PORÁŽKA VERAGRŮ A SEDŮNŮ

Svolá tedy Galba rychle setníky a dá po nich ohlásit vojákům, ať na chvíli ustanou v boji, jen se kryjí proti dolétajícím střelám, trochu si oddechnou od námahy boje a pak na dané znamení ať vyrazí z tábora a naději na záchranu ať skládají jedině a cele ve svou statečnost.

6. Vojáci si vedou podle rozkazu, vyrazí náhle všemi branami a nedají nepříteli času ani si uvědomit, co se děje, ani spořádat se dohromady. Tak se štěstí zcela obrátilo. Ty, kteří byli plni naděje, že užuž jsou pány tábora, obklíčí si naši ze všech stran a pobíjejí je. Z více než třiceti tisíc lidí — a bylo zjištěno, že takový počet barbarů přitřhl před tábor — pobíjí dobrou třetinu, ostatní poděšené obrátí na útěk a nedají jim zastavit se ani vysoko v kopcích. Tak rozprášivše všechny nepřátelské zástupy a donutivše je, aby odhodily zbraň, stáhnou se zase zpět za táborové opevnění.

Po této bitvě nechtěl Galba už vícekrát pokoušet štěstí. Měl na paměti, že do zimního tábora přišel za jiným účelem. Viděl však, že věci shledal ve skutečnosti jinak. Nejvíce pak na něho doléhal nedostatek obilí a přísunu. Proto hned druhého dne dal spálit všechna stavení vesnice a táhl co nejspěšněji zpátky do Provincie. A že mu žádný nepřítel v pochodu nebránil ani ho nezdržoval, dovedl legii beze ztrát a beze škody do Nantuátska, odtud pak do území Allobrogů a tam přezimoval.

VÁLKA S VENETY

VENETOVÉ UVĚZNÍ ŘÍMSKÉ POSELSTVO

7. Po skončení těchto bojů měl Caesar všechny důvody, aby soudil, že v Galii je klid: Belgové byli přemoženi, Germáni vypuzeni, Sedúnové v Alpách poraženi. A tak v zimě odešel do Illyrika, protože chtěl navštívit také tamní národy a poznati jejich kraje. Vtom náhle vypukla v Galii válka.

Příčinou té války bylo toto: Públius Krassus mladší přezimoval se sedmou legií v území Andů u samého Oceánu. Že v těchto krajích byla o obilí nouze, poslal po sousedních kmenech několik prefektů jízdy i vojenských tribunů zajišťovat dodávku obilí i dovoz jiných potřeb. Mezi nimi byl poslán Titus Terrasidius k Essuviům, Markus Trebius Gallus ke Koriosolitům, Kvintus Vélánius s Titem Silliem k Venetům.

8. Kmen Venetů se těší daleko největší vážnosti po celém přímoří těch krajů, protože Venetové jednak mají největší loďstvo, na jehož lodích se plaví do Británie, jednak vědomostmi a zkušenostmi plaveckými předčí ostatní a sami ovládají těch několik málo přístavů, při prudkém mořském příboji a otevřenosti širého Oceánu jen tu a tam rozhozených. A proto jim odvádějí poplatky skoro všichni, kdo se po tom moři plavívají.

Tito Venetové tedy to byli, kdo začali s odbojem zadrževše Sillia i Vélánia a koho jen mohli chytit jiného, protože se domnívali, že výměnou za ně dostanou zpět svoje rukojmí, která dali Krassovi. A po jejich příkladu sousedé — jak už rozhodnutí Galů bývají náhlá a ukvapená — z téhož důvodu zadrží Trebia a Terrasidia. A rychle rozeslavše posly, skrze předáky své zaváží se přísahou navzájem, že nepodniknou nic, leč po společné úradě, a že všichni ponесou

týž úděl osudu, at už vyjde na konec jakkoli. A popouzejí i ostatní kmeny, ať raději volí setrvat v svobodě zděděné po předcích, než aby snášeli otroctví pod Římany.

Celé přímoří dostanou rychle na svou stranu a pošlou k Públiu Krassovi společně poselství, chce-li své dostati zpátky, ať jim vrátí rukojmí.

CAESAR I VENETOVÉ SE CHYSTAJÍ K VÁLCE

9. O tom o všem dostal Caesar Krassovu zprávu. Protože sám byl příliš daleko, přikáže zatím stavět válečné lodi na řece Ligeru, vlévající se do Oceánu, opatřovat veslaře z Provincie, shánět lodníky a kormidelníky. Rychle učiniv toto opatření, sám pospíší k vojsku, jak jen mu roční doba dovolila.

Jak Venetové i ostatní kmeny zvěděli o příchodu Caesarově a zároveň že si uvědomovali, jakým zločinem se zatížili — že vyslance, už pouhé to jméno bylo vždycky všem národům svaté a nedotknutelné, zadrželi a do pout uvrhli —, počnou se podle velikosti hrozícího nebezpečí připravovat k válce a opatřovat zvláště lodní potřeby s tím větší důvěrou v úspěch, že velmi spoléhali na přirozené utváření kraje. Oni dobře věděli, že cesty po zemi jsou zpřetrhány močály z přeplavu vzduťých vod přílivu; že plavbu po moři protivníku ztěžuje neznalost těch končin mořských a nepatrný počet přístavů. Spoléhali dál, že se pro nedostatek obilí naše vojska u nich ani příliš dlouho nemohou zdržet. A byť snad by všechno dopadalo jinak, nežli čekají, přece jen oni jsou nejsilnější na moři, kdežto Římané nemají vůbec pohotově ani lodí, ani neznají mělčiny, přístavy, ostrovy v končinách, kde hodlají vést válku. A konečně dobře věděli, že docela jiná je plavba v uzavřeném moři středozemském než na širším Oceánu.

Toto všechno vzavše v úvahu v svém rozhodování opevňují svá hrazená sídla, svázejí do nich zásoby obilí z venkova, stahují co mohou nejvíce lodí do Venetska, kde — tím si byli jisti — povede Caesar válku nejdříve.

Za spojence přiberou si do toho boje Osismy, Lexovie, Namnety, Ambiliáty, Moriny, Diablinty, Menapie. Povolají vojenskou pomoc z Británie, která leží naproti těm krajům.

10. Takovéto věci skutečně ztěžovaly vedení války, jak jsme už poukázali. Ale všelicos zase Caesara přec jen k té válce podněcovalo: zadržení a věznění rytířů římských proti všemu právu; odboj, sotvaže se vzdali; vzpoura, přestože odevzdána rukojmí; spiknutí tolika kmenů; především však obava, aby si ostatní kmenové nemyslili, že si mohou dovolit totéž, ujde-li tento kraj Galie trestu.

A tak když si Caesar uvědomoval, jak téměř všichni Galové rádi myslí vůbec na změnu, že se při své nestálosti rychle nadchnou pro válku, že pak lidé vůbec mají žhavou lásku k svobodě už vrozenou a v nenávisti nesvobodu poroby — usoudil, že vojsko musí rozdělit a rozložit do ještě větší šíře, dřív než se ke spiknutí sjednotí ještě více galských kmenů.

ÚKOLY CAESAROVÝCH LEGÁTŮ

11. Pošle proto legáta Tita Labiána s jezdeckým do území Tréverů, kteří jsou řece Rýnu nejbližší. Nařídí mu, aby navštívil také Rémy i ostatní Belgy a udržoval je v poslušnosti; a Germánům, které prý si Galové zavolali na pomoc, aby bránil přepravit se na lodích přes řeku, kdyby se snad o to pokoušeli.

Públia Krassa pošle s dvanácti kohortami legionářů a s velkým počtem jízdy do Akvitánie, aby tamní kmeny neposílaly do Galie pomocná vojska a aby se tak mocné kmeny nespojily.

Legáta Kvinta Tituria Sabína pošle s třemi legiemi k Venelům, Koriosolitům a Lexoviům, aby jednotlivě vázal jejich síly, nedopouštěl jejich spojení.

Decima Brúta mladšího učiní velitelem loďstva a galských lodí, kterým poručil sjet se z Piktonska, Santonska a z ostatních uklidněných krajů, a dá mu rozkaz plout proti Venetům, jak jen bude moci. Sám tam zamíří s pěšími sbory.

PŘÍMOŘSKÁ MĚSTA A LOĎSTVO VENETŮ

12. Taková byla obyčejně poloha venetských hrazených sídlišť: Leželo na samém konci ostrohu nebo mysu, takže ani po zemi k němu nebylo přístupu, kdykoli se ze širého moře příliv přivalil — a to se dalo dvakrát denně, každých dvanáct hodin —, ani po vodě, protože lodí vrážely zase na mělčinu, když příliv opadal. A tak obojí bránilo dobývání venetských měst. A jestli se snad obležení cítili kdy zdolávání mohutností obléhacích staveb, když moře bylo zatlačeno náspem a hrázemi a násep i hráze byly vyhnány do výše hradeb, a jestliže proto začali již zoufat nad tím, že se udrží, pokaždé přirazil veliký počet lodí, jichž měli k použití dost a dost, a na nich odváželi všechn svůj majetek i sami se utkali do nejbližších sídlišť. Tam pak se znovu bránili ve stejně výhodné poloze. A prováděli to skoro celé léto tím snadněji, že naše lodí byly zdržovány bouřemi a že vůbec byla pro nás nejnějnější obtížná plavba po široším, otevřeném moři, za mocného vlnobití. A přístavů ke všemu pořádku, ba skoro žádných.

13. Lodí Venetů jsou totiž stavěny takto a s takovou výstrojí: Spodek lodní hodně plošší než u našich lodí, aby snáze zdolávaly mělčiny a odliv. Příd a rovněž záď značně vyvýšená, přizpůsobeny tak síle vlnobití a bouří. Lodí celé

byly z dubu a vydržely sebeprudší nápor bouře a nepohody. Příčná břevna — nosníky palub — trámce to na stopu tlusté, byla přibita železnými hřeby palec silnými. Kotvy místo na lanech uvázány na řetězech. Místo plachet surové kůže a měkce vydělané jirchy, buď že neměli len a neuměli ho užívat, nebo že si mysleli — což je pravděpodobnější —, že není dost dobře možná, aby plachty vydržely tak prudké bouře Oceánu a tak mohutné nápory větrů a aby jen plachty zvládly lehce tíhu lodních obrů.

S těmito lodmi se utkávalo naše loďstvo za takových okolností, že je předčilo jedině rychlostí a veslováním, avšak všecko ostatní zařízení bylo u venetských lodí vzhledem k přírodnímu prostředí a k náporu bouří vhodnější a přiměřenější. Ani zombem totiž nemohly jim naše škodit — tak pevně byly z dubu budovány — ani kopím dostřelit nebylo snadno pro jejich výšku, pro niž také nedaly se právě pohodlně přidržovat hákem a zlézat. A krom toho, kdykoli se rozzuřila vichřice a lodě se daly po větru, i bouří snášely snáze i na mělčinách vázly s menším nebezpečím, ba při odlivu hnány zase zpět nic se nebály skalnatého dna a úskalí. Naše lodě naopak, musils trnout strachy, každou chvíli že stihne nějaká taková pohroma.

CAESAROVO VÍTĚZSTVÍ V NÁMOŘNÍ BITVĚ

14. Caesar dobyl sice už několika takových hrazených sídlišť. Ale shledal, že k ničemu nevede dávat si takovou práci, když nemůže nepříteli ani zamezit útek z dobytého města, ani mu uškodit. I rozhodl se počkat na loďstvo.

Jakmile se sjelo a sotvaže je nepřátel zhlédli, vyjelo na dvě stě dvacet jejich lodí k boji zcela pohotových a výstrojí všeho druhu dokonale vybavených ven z přístavu a seřadilo se čelem proti našim k boji.

Ale ani velitel celého našeho loďstva Brútus, ani vojenští tribunové a setníci, jimž byly jednotlivé lodě přiděleny, nevěděli si stále ještě dosti rady, co činit, jakým způsobem boj zahájit. Že totiž není možná nepřátelským lodím uškodit zombem, tu zkušenost už měli. I když si na svých lodích vztyčili věže, přece jen je přesahovaly ještě svou výškou zádi nepřátelských lodí, takže naši je nemohli ze svého nižšího postavení dost úspěšně ostřelovat, kdežto střely Galů dopadaly na nás z výšky prudčeji.

Jediné zařízení našimi napřed připravené osvědčovalo se nám jako velmi užitečné — srpy s ostře nabroušenou špičkou, nasazené na dlouhých tyčích a dobře k nim připevněné, tvarem ne nepodobné srpovitým hákům na boření hradeb. Lana připevňující ráhna ke stěžňům byla jimi zachycena, přitažena a nakonec zpřetrhána tím, že plavidlo bylo vesly rozehnáno. Nato ráhna padala nutně dolů, takže stržením plachet a lanoví, na nichž závisela všechna naděje galských lodí, rázem byla tatam i jakákoli upotřebitelnost plavidla v boji.

Pak už závisel boj jen na osobní statečnosti. Tou naši snadno předstihovali nepřítel, a to tím spíše, že se bojovalo před zraky Caesara a všeho vojska, takže žádný trochu jen statečnější výkon nemohl ujít pozornosti. Všecky kopce a výšiny, odkud byl zblízka rozhled po moři, byly totiž obsazeny našim vojskem.

15. Kdykoli byla ráhna, jak už jsme vyložili, stržena, obklíčily pokaždé dvě i tři naše lodě jednu nepřátelskou a vojáci vši mocí usilovali dostat se na ni. Když to počínání barbari zpozorovali, když už takto ztratili značný počet lodí a neviděli proti tomu prázdnou pomoc, usilovně se namáhali spasit se útekem. A už měli lodě obráceny směrem, kam vál vítr, když tu nastalo pojednou takové bezvětrí a tišina na moři taková, že s lodmi nemohli z místa. A zrovna to nám přišlo zvláště vhod, abychom boj skoncovali. Neboť naši loď po lodě dostihovali a dobyli jí,

takže pramálo jich z celého toho množství teprve pod záštitou noci dosáhlo břehu. Bojovalo se totiž asi od čtvrté hodiny denní až do slunce západu.

VYHLAZENÍ VENETŮ

16. Tou bitvou se skončila válka s Venety a s celým přímořím. Neboť se jí zúčastnilo všecko mládí i všechno už pokročilejšího věku, pokud pro svou rozváznost se těšilo jaké vážnosti. A také tam shromáždili vjedno všechny své lodi, co jich kde bylo. Ztrativše je nevěděli zbylí Venetové, ani kam se obrátit, ani jak svá sídliště hájit. I vzdali se Caesarovi se vším všudy. Caesar pak se rozhodl potrestat je tím přísněji, aby práva vyslaneckého dbali barbaři napříště tím pečlivěji. Proto dal celý jejich senát popravit a ostatní prodal do otroctví.

VÁLKA SABÍNOVA S VENELLY

SABÍNUS SE DRŽÍ V TÁBOŘE

17. Zatímco se toto dalo ve Venetsku, dorazil Kvintus Titurius Sabínus s brannými silami, které dostal přiděleny od Caesara, do území Venellů. Těm stál v čele Viridovix, a nadto měl vrchní velení nade všemi těmi odbojnými kmeny, z nichž postavil řádné, cvičené vojsko a povolal početné zástupy branců. K tomu právě v několika těch dnech po příchodu Sabínově vyvraždili Aulerkové Eburóvičtí a Lexoviové své rady starších, že nechtěly odboj schválit, zavřeli brány a spojili se s Viridovikem. Krom toho se tam slezly ze všech koutů Galie celé houfy ničemů a zlotřilců; naděje na plen a kořist i dravá chtivost války odváděla je od obdělávání polí a pravidelné denní práce.

Sabínus se klidně držel v táboře na místě po každé stránce vhodném, kdežto Viridovix, utábořiv se proti němu ve vzdálenosti dvou mil, vyváděl denně své síly před tábor a nabízel mu boj, takže Sabínus nejen u nepřítele upadal už v opovržení, nýbrž i u vlastních vojáků dokonce se stával terčem leckterého kousavého úštěpku. Budil dokonce takový dojem, že má strach, že se nepřátelé odvažovali už po sám val našeho tábora. Sabínus to dělal proto, že soudil, že zastupující legát se nemá pouštět do rozhodného zápasu s takovou nepřátelskou přesilou, zvláště není-li přítomen vrchní velitel, ledaže by mu přálo vhodné bojiště nebo okolnosti obzvlášť příznivé.

SABÍNUS OKLAME VENELLY

18. Toto domnění, že se bojí, u nepřátel dost a dosti utvrdiv, vybral si Sabínus z těch, jež měl s sebou k pomocným službám, jakého vhodného a chytrého člověka, Gala původem. Bohatými dary a ještě většími sliby získá jej pro to, aby přešel k nepříteli, a zasvětil ho do svého plánu. Gal přejde k Venellům, vydávaje se za zběha, líčí jim strach u Římanů, vykládá, jak zle je tísněn od Venetů Caesar sám. A když nejpozději, tedy prý příští noci vyvede Sabínus vojsko tajně z tábora a potáhne Caesarovi na pomoc. Jen ho vyslechli, vzkřiknou všichni jako jeden muž, že takovouhle příležitost věc se zdarem skoncovat nesmějí propást. Vzhůru tedy na tábor!

K takovému rozhodnutí pobádalo Galy mnoho věcí: Sabínovo váhání ve dnech právě minulých; zběhovo tvrzení; nedostatek potravin, o něž se Venellové postarali ledabyle; naděje v úspěch války venetské. A konečně to, že lidé rádi věřívají tomu, co si přejí. To vše je vedlo k tomu, že Viridovika a ostatní vůbec nepustí ze shromáždění dřív, než od nich dosáhnou dovolení, aby se chopili

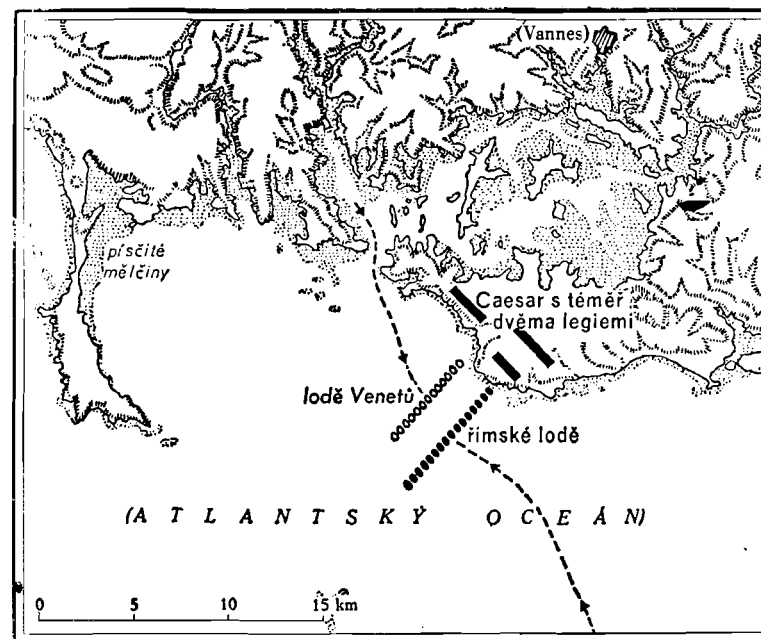
zbraní a pospíšili na římský tábor. A když dovolení už měli, celí rozradostněni, jako by vítězství měli už jisté, posbírají klestí a proutí, aby jím vyplnili římské příkopy, a vyrazí k římskému táboru.

PORÁŽKA VENELLŮ

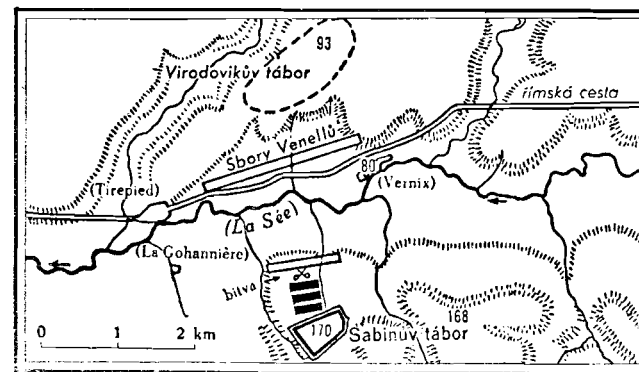
19. Tábor byl umístěn na výšině od úpatí povlovně stoupající v délce asi jedné míle. Sem úprkem zamířili, aby Římanům bylo popřáno co nejméně času vzpamatovat se a ozbrojit, a doběhli proto bez dechu. Sabínus povzbudí své vojáky a pak jim dá znamení k boji, tak toužebně očekávané. Na nepřítele, zatíženého břemenem, jež vlekl, dá rozkaz vyrazit náhle dvěma branami.

Příhodnost bojiště, nezkušenost a úplná vyčerpanost nepřítele, chrabrost našich vojáků, cvik získaný v dřívějších bitvách, to vše způsobilo, že nepřítel nevydržel jediného našeho útoku a hned se dával na útěk. A jak tak byli obtíženi břemeny a tím neschopni obrany, dostihovali je naši plni čerstvých sil a velký počet jich pobili. Nečetný zbytek stíhala a dostihovala jízda, takže živých zanechala jen něco málo těch, jimž se poštěstilo na útěku vyvážnout.

A tak současně dostal zprávu Sabínus o bitvě námořní a Caesar o vítězství Sabínově. A všechny kmeny se hned vzdaly Tituriovi. Neboť jako je duch galský vznětlivý a rychle se rozhoduje pustit do války, tak zase je mysl jejich změkčilá a pramálo odolná, aby snášela porážky.

Porážka venetského loďstva (III, 14–15)

Porážka Venellů (III, 17–19)

VÝPRAVA KRASSOVA DO AKVITÁNIE PORÁŽKA SOCIÁTŮ

20. Asi stejnou dobou dorazil Públius Krassus do Akvitánie, kterou, jak už řečeno, nutno odhadovat na dobrou třetinu Galie jak co do její rozsáhlosti, tak počtu obyvatelstva. Tam si Krassus uvědomoval, že má vést válku zrovna v těch krajích, kde před několika lety bylo vojsko římské poraženo a kde padl velící mu legát Lúcius Valerius Praekonínsus; odkud dále mohl prchnout sám prokonzul Lúcius Manlius jen za cenu ztráty všeho vozatajstva. To bylo Krassovi vážnou výstrahou, aby si vedl s mimořádnou obezřelostí.

A tak se postaral o řádné zásobování, sebral pomocné sbory a jezdeckto, jmenovitou výzvou povolal si k nové službě mimoto mnoho statečných mužů z Tolósy a Carcasonu i Narbónu, což jsou obce galské Provincie, nejbližší sousedé, s Akvitánií přímo hraničící. Nato zavedl své vojsko do území Sociátů. Když Sociáté zvěděli o jeho příchodu, shromáždili velké branné síly, a jízdu, v níž byla hlavní jejich moc a síla, poslavše napřed, napadli náš voj hned na pochodu a svedli nejprv bitvu jezdeckou. Když pak byla jejich jízda obrácena na útek a naši ji pronásledovali, objevili se pojednou i se svými pěšími zástupy, které měli umístěny v záloze v hlubokém úvalu. Jimi udeřili na naše rozptýlené a boj zase obnovili.

21. Bojovalo se dlouho a úporně. Sociátové si totiž ve svém sebevědomí z dřívějších svých vítězství mysleli, že na jejich osobní statečnosti záleží záchrana celé Akvitánie. Naši zase si přáli, aby se ukázalo, co dokáží i bez vrchního velitele, bez ostatních legií, pod mladičským vůdcem. Konečně se nepřátelé, utrpěvše těžké ztráty, přec jen dali na útek.

Mnoho nepřátel bylo na útěku pobito. Nato se Krassus pustil hned z pochodu do dobývání hrazeného města Sociátů. Když se však statečně bránili, začal proti hradbám posouvat kryty a obléhací věže. Oni se hned pokoušeli o výpad, hned zas hnali podkopy pod náš obléhací násep a pod kryty, v čemž jsou Akvitánové nad jiné zkušenými mistry, protože jsou u nich na mnoha místech rudné doly a kamenné lomy. Jakmile však poznali, že pro bedlivost našich těmito prostředky nic nesvedou, pošlou ke Krassovi posly a prosí, aby přijal jejich podrobení. Dosáhli toho a odevzdají zbraně, jak jim rozkázáno.

22. Zatímco pozornost našich všech byla upjata na odevzdávání zbraní, pokouší se vrchní vůdce nepřátel Adiatuanus na jiné straně města učinit výpad se šesti sty oddaných druhů — zaslíbenců — Galové je nazývají soldurii. A ti tak si slíbili a smluvili, že ze všeho, co je v životě příjemného, se těší společně s tím, komu se oddali přátelstvím, a potká-li zas tohoto nějaká pohroma, buď s ním sdílejí společně tu ránu osudu, nebo ho i v smrti provázejí, sami si život berouce. A dosud, kam až lidská paměť sahá, jediný se nenašel, aby se zdráhal zemřít, když násilím sešel ze světa ten, jemuž se zaslíbil přátelstvím. — S těmito tedy „druhy na život i na smrt“ pokusil se Adiatuanus o výpad. Ale když se na pokřik, který se zdvihl u toho úseku hradeb, sběhli naši do zbraně a došlo tak k prudkému boji, byl zatlačen zpět do města. Přesto však dosáhl u Krassa toho, že se mohl vzdáti za stejných podmínek jako ostatní.

PORÁŽKA VOKÁTŮ A TARUSÁTŮ

23. Když převzal Krassus zbraně i rukojmí, vytrhl do území Vokátů a Tarusátů. Na barbary zapůsobilo mocně, že v několika málo dnech potom, co přitáhlo římské vojsko,

dobylo hned — jak bezpečně zvěděl — města dobře opevněného jak přirozenou polohou, tak i lidskou rukou. I začali posílat na všechny strany poselstva, sjednávat pod přísahou spojenectví pro boj, vyměňovat si navzájem rukojmí, sbírat branné síly. Pošlou posly také k těm kmenům Přední Hispánie, které sousedí s Akvitánií; odtud volají též pomocné sbory a vůdce.

Po jejich příchodu pokoušejí se vést válku s velkým zápalem a nasazením velikých sil. Za vůdce pak zvláště jsou vybráni lidé, kteří válčili celá léta po boku Kvinta Sertoria a požívali proto pověsti velmi zkušených a znalých vojáků. Ti začnou po zvyku národa římského vybírat tábořiště, stavět opevněný tábor, odřezávat naše od zásobovacích cest.

Když tedy Krassus viděl, že se jeho síly pro nízký stav mužstva nedají zrovna snadno rozdělovat, a nepřítel zatím se volně rozbíhá krajem, obsazuje cesty, a přitom ještě v táboře zanechává dostatečně silnou posádku a proto právě se nám s nemalými obtížemi opatřuje obilí i jiné potřeby, kdežto nepřítel den ze dne přibývá — usoudil, že se už nesmí déle otálet s rozhodnou bitvou. Předložil věc válečné radě, shledal, že všichni jsou s ním stejného názoru, i ustanovil bitvu na zítřek.

24. Za svítání vyvedl před tábor všechny své síly, zřídil z nich dvojitý šik tak, že do jeho středu zařadil pomocné sbory, a pak čekal, co se rozhodne podniknout nepřítel. Ten sice soudil, že při své početní převaze, při své staré slávě válečné a při malém počtu našich jistě svede bitvu se zdarem. Přesto však měl za bezpečnější dosíci vítězství beze ztrát, jen obsazením cest a odříznutím přísunu zásobování. A dají-li se Římané pro nedostatečné zásobování na ústup, zamýšlel vrhnout se na ně za pochodu, boje neschopné a pod tíhou osobních zavazadel hodně na mysl pokleslé. Ten plán vůdcové schválili a nepřítel se držel v táboře, třebaže Římané vyvedli svá vojska před tábor.

Tyto nepřítelovy plány Krassus prohlédl. Svým vážným a budě dojem, že se bojí, nadchl nepřítel naše jen ještě více k boji. Ode všech bylo slyšet hlasy, že se už déle nemá čekat s útokem na nepřátelský tábor. Povzbudil tedy své, a jak si všichni přáli, zamířil s nimi k nepřátelskému táboru.

25. Tam jedni zahazovali příkopy, druhí deštěm střel zaháněli obránce z valu a z opevnění na něm. Mužstvo pomocných sborů, na něž Krassus pro boj mnoho nespočetlal, budilo zdání a dojem, že bojuje, dopravujíc našim kamení a střely, snášejíc drn k budování náspu. Rovněž nepřítel však bojoval vytrvale a nebojácně a jeho střely, metané z výšky, nemýjely se cíle. A tu naši jezdci, objevše nepřátelský tábor, hlásili Krassovi, že tábor není na straně zadní brány tak pečlivě opevněn a že je tam snadno přístupný.

26. Krassus vybídne své jízdní důstojníky, aby své mužstvo bohatými odměnami a přípověďmi podnítili k statečnosti, a vysvětlil jim, co si přeje mít provedeno. Důstojníci vyvedou podle jeho rozkazu z našeho tábora kohorty zanechané tam k jeho ochraně a námahou boje dotud nevysílené, a vedou je delší oklikou, aby je nepřítel z vlastního tábora nemohl zahlédnouti, až k zadnímu již zmíněnému opevnění nepřátelského tábora, zatímco zraky a pozornost všech byly upoutány k boji vpředu. Dorazivše tam hezky rychle, pobořili ono opevnění a stanuli v nepřátelském táboře dříve, než je nepřítel mohl dobře zhlédnout a poznat, co se vlastně děje.

Tu však již naši zaslechli z té strany křik boje, jejich síly se vzpružily, jak už se stává, když vzroste naděje na vítězství; i začali dorážet tím prudčeji. Nepřátelé, ze všech stran obklíčení a pozbyvše vůbec veškeré naděje, skákali v zoufalém chvatu přes táborová opevnění dolů a hleděli se spasit rychlým útekem. Po široširých pláních stíhala je naše jízda úspěšně a vrátila se do tábora až pozdě v noci.

Z padesáti tisíc celkového počtu ozbrojenců, které se podle hodnověrných zpráv sešly z Akvitánie a hispánského Kantaberska, zůstala naživu sotva čtvrtina.

27. Na zprávu o této bitvě vzdala se většina Akvitánie Krassovi a sami od sebe mu poslali rukojmí. Byli to Tarbellové, Bigerriónové, Ptiániové, Vokátové, Tarusáté, Elusáté, Gatové, Auskové, Garunnové, Sibuláté, Kokosáté. Jen něco málo nejvzdálenějších kmenů opominulo tak učinit. Spoléhali na roční dobu — zima totiž byla tu co nevidět.

CAESAR TÁHNE PROTI MORINŮM A MENAPIŮM

28. Asi v téže době, ačkoli léto bylo už skoro u konce, přece vedl Caesar vojsko ještě proti Morinům a Menapiům. Celá Galie byla totiž uklidněna, jen tito zbývali, že dosud setrvali ve zbrani a ještě nikdy k němu nevyslali posly jednat o mír. Sám soudil z dohadu, že tu válku rychle skoncuje. Avšak tito kmenové počali vést válku zcela jiným způsobem než ostatní Galové. Viděli totiž, že i nejmocnější kmeny, které se s Caesarem utkaly přímým bojem, byly od něho poraženy a podrobeny. A protože sami měli rozsáhlé lesy a bažiny, ukryli se tam se vším všudy.

Když Caesar dorazil na začátek těch lesů a dal budovat pevný tábor, nepřítel se zatím vůbec neukázal. Ale když se už naši po skupinách rozešli po své práci, vyrazil pojednou na všech stranách z lesa a podnikl na naše útok. Naši se chopili rychle zbraní, zahnali nepřítelů opět do lesů a pobili ho značný počet. Ale pronásledující ho příliš daleko lesem v kraji hodně neschůdném, utrpěli sami také nějaké ztráty.

29. Po všechny dny potom dával Caesar prosekávat lesy průsek, a aby nebyl na vojáky beze zbraně a nic ani netušící vůbec možný útok z boku, dával všechny pokácené

kmeny skládat směrem proti nepříteli a kupit je v záseky po obou bocích tábora jako ohradu.

S neuvěřitelnou rychlostí byl v několika dnech vykácen les ve velkém rozsahu, v našich rukou byl již nepřítelův dobytek a zadní části vozatajstva, nepřítel sám prchal hloub a hlouběji do lesů. Vzápětí však se rozpoutaly takové bouře, že se v práci musilo ustát a že pro trvalé lijáky nebylo již možná držet vojáky jen ve stanech.

I dal Caesar zpusťovat všechna pole nepřátel, vypálit jejich vsi i osamělé dvorce, pak odvedl vojsko zpátky a rozložil se po zimních táborech v území Aulerků, Lexoviů a rovněž ostatních kmenů, které proti němu v poslední době válčily.

KNIHA IV

BOJ S ÚSIPETY A TENKTHERY

1. V zimě nato — byl to rok konzulátu Gnaea Pompéja a Marka Krassa — přešli germánští Úsipetové a rovněž Tenktheři ve velikém počtu řeku Rýn, a to nedaleko moře, do něhož se Rýn vlévá. Důvodem k tomu jim bylo, že je Suébové už léta znepokojovali, válkou tiskli a bránili jim tak v polním hospodářství.

MRAVY SUÉBŮ

Kmen Suébů je daleko největší a nejbojovnější ze všech Germánů. Mají prý sto žup, z nichž vysílají po tisíci ozbrojenců každá rok co rok za hranice na válečné výpravy. Ostatní zůstanou doma a starají se o svou vlastní výživu i výživu bojovníků. Příštím rokem se obojí vystřídají, kdo loni hospodařili doma, jsou letos bojovníky a loňští bojovníci hospodaří zase doma. Takto se nepřerušuje ani polní hospodářství, ani znalost a cvik v umění válečném. Ale soukromého vlastnictví půdy a oddělených polností u nich vůbec není ani se nedovoluje nikomu, aby zůstal déle než rok hospodařit na jednom místě.

Obilím se však ani mnoho neživí, nýbrž většinou mlékem a masem dobytka. Hodně času věnují lovu. Takto při jednoduché stravě, denním cvičení a naprosté volnosti života — protože, nepřivkyknouše od dětství ani povinnosti žádné ani kázni, docela nic nečiní proti své vůli — jim přibývá síly a jejich lidé dorůstají ohromných, mohutných

postav. A k takové to dovedli otužilosti, že v podnebí nesmírně studeném nenosí vůbec šat kromě kožíšin — a ty ještě jsou tak krátké, že valná část těla zůstává nekryta. A jací otužilci! Jen v řekách se koupou!

2. Kupcům dovolují přicházet do země spíše, aby měli komu prodat kořist z války, než proto, že by se jim chtělo nějakého dovozu. Ba ani tažných koní, v kterých Galové mají zvláštní zálibu a opatřují si je i za drahé peníze, nedovážejí si Germáni k své potřebě, nýbrž dosahují denním cvičením toho, že koně domácího jejich chovu, takto malé a nevzhledné plemeno, jsou schopni nejvyššího výkonu.

V jezdeckých bitvách často seskakují z koní a bojují opěšalí. Koně mají naučeny, že se jim z toho místa na krok nehnou, a když je toho potřebí, uchylují se zas rychle zpátky ke koním. A nic se podle jejich mravů nepokládá za větší hanbu a slabošství než užívat sedla. Proto se i sebemenší jejich hlouček odvažuje na sebevětší počet jezdců na sedlaných koních.

Dovážet víno naprosto netrpí, protože myslí, že zchoulostivuje a oslabuje odolnost proti útrapám.

3. Pro svůj kmen pokládají za největší slávu, táhne-li se v rozloze co nejširší od jejich území pásmo neobdělávaných pozemků. Je prý to důkazem, že veliký počet kmenů nemohl odolat jejich moci. A tak prý skutečně z jedné strany Suébů leží pustého pole neobdělaného na šest set mil. Na druhé straně nejbliže k nim obývají Ubiové, jejichž kmen býval kdysi bohatý a kvetoucí — podle toho ovšem, jak to chápou Germáni. A Ubiové jsou o něco vyspělejší než ostatní téže kmenové skupiny, protože sahají až k Rýnu, že je hojně navštěvují kupci a že sami pro blízkost Galie přivkykli už galským mravům. Ač se o to v mnoha válkách Suébové pokoušeli, Ubie pro velikost a váhu toho kmene z jejich území vyhnat nemohli. Přesto však si je učinili poplatnými, snížili o mnoho jejich vážnost i zeslabili síly.

VPÁD ÚSIPETŮ DO MENAPIJSKA

4. V stejném postavení byli Úsipetové a Tenktheři, o nichž již byla zmínka. Hezkých pár let odolávali náporům Suébů, nakonec však přec jen byli ze svých rolí vyhnáni, tloukli se celá tři léta Germánii z kraje do kraje, až došli konečně k Rýnu tam, kde sídlili Menapiové. Ti měli po obou březích Rýna pole, osamělé dvorce i vesnice. Ale vyděšení příchodem takové síly lidu, vyklidili dvorce, jež mívali za řekou, rozložili po tomto — levém — břehu Rýna strážné oddíly a bránili Germánům přecházet přes řeku.

Úsipeti zkoušeli to všelijak, ale ani moc nemohli si vynutit přechod, nemajíce lodí, ani zas pro strážce Menapiů tajně přejít Rýn. I vydali se naoko jakoby zpátky do svých dosavadních krajů a sídel. Urazivše tak tři dni cesty otočili zase zpět, urazili celou tu cestu za jedinou noc na koních a nic netušící Menapie znenadání přepadli jízdou. Ti se totiž, dostavše od zvědných oddílů zprávy o odchodu Germánů, přestěhovali beze všeho strachu zase do svých vsí za Rýn. Úsipetové je pobili, zmocnili se jejich lodí a přepravili se na nich přes řeku dřív, než o tom, co se děje, vůbec co zvěděla ta část Menapiů, která byla před Rýnem. Úsipetové obsadili všechny jejich dvorce a žili zbytek zimy z jejich zásob.

CAESAROVY PŘÍPRAVY K VÁLCE

5. O těchto věcech byl Caesar dobře zpraven. Maje však i obavy z nestálosti galské, protože Galové jsou ve svých rozhodnutích vrtkaví a skoro vždy přejí převratným změnám, usoudil, že nesmí na Galy v ničem spoléhat. Galové mají totiž ve zvyku zastavovat i pocestné — dokonce i proti jejich vůli — a vyptávat se jich, co kdo z nich a o čem slyšel nebo zvěděl; i kupce v městech lid rád obstupuje

a pobízí vypravovat hezky nahlas houfu posluchačů, z kterých končin přicházejí a co tam zvěděli. Podle takových zpráv a spíše povídaček rozhodují pak často o věcech nejvyšší důležitých. Těch rozhodnutí musí hned vzápětí litovat, protože dávají na nezaručené povídačky a jejich zpravodajové jim odpovídají většinou jen smyšlenkami podle toho, co, zdá se jim, si zvidavci sami přejí.

6. Znaje už dobře tento galský zvyk, vydá se Caesar k vojsku dřív než obyčejně, aby se nepotkal později s válkou těžší. Když tam dorazil, shledal, že se stalo, co tušil: některé galské kmeny vyslaly posly ke Germánům a vyzvaly je, aby odtáhli dál od Rýna hloub do Galie. Všecky jejich požadavky že prý splní. Zlákáni těmi vyhlídkami podnikali už Germáni nájezdy ještě šir i dál a pronikli až do území Eburonů a Kondrúsů, což jsou chráněnci Tréverů.

Caesar povolal k sobě předáky galské, ale uznal za vhodné v tajnosti a pro sebe si nechat, co už zvěděl. Upokojil je jen a dodal jim mysl, uložil sebrati jezdecktvo a ohlásil své rozhodnutí vésti válku s Germány.

7. Opatřiv zásobování a po skončení odvodů jízdy dal se na pochod do těch krajů, kde, jak slyšel, Germáni jsou. Když byl od nich vzdálen už jen několik dní pochodu, přišli od nich poslové s touto řečí: Germáni prý sice první nezačínají válku proti národu římskému, ale také se nezdráhají být se s ním, jsou-li drážděni, protože mají už po předcích zděděný zvyk postavit se na odpor každému, kdo válku začíná, buďsi kdokoli, a nikoli doprošovat se. Toto však prý přece prohlašují: do Galie přišli proti své vůli, vypuzeni z domova. Chtějí-li Římané být s nimi zadobře, mohou prý být zase oni jim užitečnými přáteli. Buď ať jim Římané pole přidělí, nebo nebrání tomu, aby podrželi polnosti, jež si sami zabrali se zbraní v ruce. Suébům jedině prý ustupují v prvenství, s těmi však se nemohou měřit ani nesmrtelní bohové. Jinak prý není už na světě nikoho, koho by nemohli přemoci.

VYJEDNÁVÁNÍ A JEZDECKÁ BITKA

8. Na to odpověděl Caesar, co uznal na tu chvíli za vhodné. Řeč jeho vyzněla v ten smysl, že mu naprosto nemožno žít s nimi v přátelství, chtějí-li zůstat v Galii. Jednak prý není správné, aby zabírali území cizí, kdo vlastního nebyli s to uhájít. Jednak zas není v Galii vůbec volných pozemků, jež by bez ukřivdění jiným mohly být komu dány, a zvláště tak velikému množství lidí. Ale smějí prý se, chtějí-li, usadit v území Ubiů, jejichž poselstvo je právě u něho se stížností na Suéby a jejich příkoří a se žádostí o pomoc. To prý on už pro ně na Ubiích vymůže.

9. Poslové nato prohlásili, že o tom podají soukmenovcům zprávu a že se vrátí k Caesarovi za dva dny, až si věc rozváží. A požádali ho, aby zatím nepostupoval blíže k nim. Ale Caesar prohlásil, ani v tom že jim nemůže vyhovět. Měl totiž zjištěno, že valnou část své jízdy vyslali před několika dny až do území Ambivaritů za Mosu, aby tam plenili a sháněli obilí. Soudil tedy, že čekají na tu jízdu a odtud že ty průtahy.

O ŘECE MOSE

10. Řeka Mosa vytéká z hor Voseg, jež leží v území Lingonů, přijme už v dolním toku jedno rýnské rameno, Vakal zvané, vytváří pak ostrov Batávů a vleje se do Rýna ve vzdálenosti nikoli větší než osmdesát mil od Oceánu.

Rýn pak vyvěrá na území Leponciů, alpského to kmene, a v dlouhém toku prudce se valí přes území Nemetů, Helvéciů, Sékvanů, Mediomatriků, Triboků, Tréverů, a když se blíží Oceánu, dělí se ve značný počet ramen a vytváří tak mnoho velikých ostrovů. Většinu z nich obývají divoké barbarské kmeny, z nichž některé se živí jenom rybami a ptačímí vejci — aspoň se tak proslýchá. Pak ústí Rýn četnými rameny do Oceánu.

11. Když už byl Caesar od nepřítele vzdálen ne více než dvanáct mil, vrátí se k němu, jak ujednáno, jejich poslové. Setkali se s ním na pochodu a prosili snažně, aby dále nepostupoval. Když toho na něm nedosáhli, žádali, aby aspoň svému jezdeckému předvoji poslal napřed vzkaz a zdržel jej od boje. Jim pak aby umožnil poslati poselstvo k Ubiům. Zaručí-li se jim předáci a senát ubijský přísežně, přijmou prý i oni — prohlašovali — návrh Caesarův. K vyřízení těchto věcí jen ať prý jim dá Caesar lhůtu tři dnů.

Toto všecko, soudil Caesar, má zase jenom ten účel, aby se jejich nepřítomná jízda mohla v té třídenní lhůtě vrátit. Přesto však jim dal své slovo, že ten den už nepostoupí dále než čtyři míle, a to ještě jen pro zásobování vodou. Tam ať prý se zítra k němu dostaví v počtu co nejhojnějším, aby mohl o jejich požadavcích rozhodnout. Zatím k velitelům, kteří byli se vši jízdou napřed v předvoji, pošle se vzkazem, aby nepřítele k boji nevyzývali, a budou-li snad vyzývání sami, aby se k boji nedávali strhnout, pokud by on sám s celým vojskem nepřišel blíže.

12. Nepřátelé neměli sice jezdců víc než osm set — ti, kteří byli za Mosou opatřovat obilí, se totiž ještě nevrátili; jakmile však zhlédli naše, vrhli se rychle na ně, třebaže jich bylo celých pět tisíc, a uvedli je ve zmatek. Naši totiž neměli žádné obavy, protože nepřátelští poslové odešli od Caesara krátce předtím a na ten den si vyžádali příměří. A když naši znovu kladli odpor, seskákali po svém zvyku z koní, opěšalí probodávali našim koně mečem odspodu, mnoho našich z koní strhli a ostatní obrátili na útek. A hnali je před sebou tak poděšené, že se neztavili, teprve až dojeli na dohled našeho vojska na pochodu.

V té bitvě padlo z našich jezdců čtyřasedmdesát, mezi

nimi Pisó Akvitánský, muž z nejstatečnějších a z rodiny velmi vznešené. Jeho děd býval králem svého kmene a naším senátem byl poctěn názvem „přítele“. Tento Pisó jel na pomoc svému bratru sevřenému nepříteli, vytrhl jej z nebezpečí, sám však spadl z raněného svého koně a bránil se, pokud mohl, statečně. Když obklíčen a ranami poset klesl, uviděl to z dálky jeho bratr, který stěží jím zachráněn ustoupil již z bojiště, pobodl hned koně, vrhl se na nepřítele a také padl.

PORÁŽKA ÚSIPETŮ A TENKTHEŘŮ

13. Po této bitvě soudil Caesar, že už nyní nesmí ani v slyšení přijímat posly, ani vyjednávat s lidmi, kteří lstivě a úskočně požádali nejprv za mír a hned nato sami zahájili nepřítelství. Čekat pak dokonce, až řady nepřátel vzrostou, až se jejich jízda vrátí, pokládal už za hotový nerozum. A znaje dobře vrtkavost Galů, postřehoval, jaké výše dostoupila u nich váha a moc nepřátel již jedinou tou bitvou. A tak soudil, že nesmí nepříteli ponechat k osnování nových úskoků ani chvílečku.

Pro toto se tedy rozhodnuv porokoval s legáty a kvéstorem společně o svém plánu neoddalovat bitvu už ani o den. A jako na zavalanou dostavili se k němu do tábora hned nazítří ráno se stejnou věrolomností i licoměrností v hojném počtu Germáni, vzavše s sebou všechny své předáky i starší, jednak prý, aby se omluvili, že se proti úmluvě a proti vlastním prosbám pustili včera sami do boje, jednak aby si, pokud možná, úskokem pomohli k nějakému tomu příměří. Caesar byl tomu velmi rád, že mu tak sami přišli do rukou, dal rozkaz je zadržet, sám vyvedl všechny své síly z tábora a jízdy, o níž soudil, že je ze včerejší bitvy stále ještě hodně poděšena, přikázal, aby pěší voj sledovala hned v patách.

14. Zřídív trojřadý šik a vykonav tak rychlý pochod osmi mil dorazil k nepřátelskému ležení dřív, než mohli Germáni postřechnout, co se děje. Všim pojednou poděšení i rychlostí našeho příchodu, i nepřítomností svých předáků, nemajíce času ani se uradit, ani chopit se zbraně, nevěděli samým děsem, co by bylo lépe, zda vésti své síly ven z tábora proti nepříteli, či tábor hájit, či hledat spásu už jen v útěku.

Jaký mají strach, bylo poznat z ryčného hluku a zmateného shonu. I vrazili naši vojáci, rozlícení včerejší jejich věrolomností, přímo na ně do tábora. Kde mohl kdo honem zbraň popadnout, kladl našim chvíli odpor, také mezi vozy a zavazadly vozatajstva pustili se do boje. Ale všechno ostatní množství — ženy, děti, neboť Germáni se z domova vystchovali se všemi rodinnými příslušnými a s nimi se též přepravili přes Rýn, všechno to se dávalo na útěk na všechny strany. Caesar poslal jezdecko k jejich stáhání.

15. Když Germáni uslyšeli ve svém týle křik a viděli to pobíjení svých, zahodili zbraň, opouštěli své oddíly a vyřítili se ven z tábora. Když doběhli na útěku k soutoku Mosy a Rýna, ztratili víru v možnost dalšího útěku. Nespočet jich tam bylo pobito. Co zbylo, v překotném chvatu vrhalo se do řeky a hynulo v ní zmáháno strachem, vyčerpáním, dravým proudem.

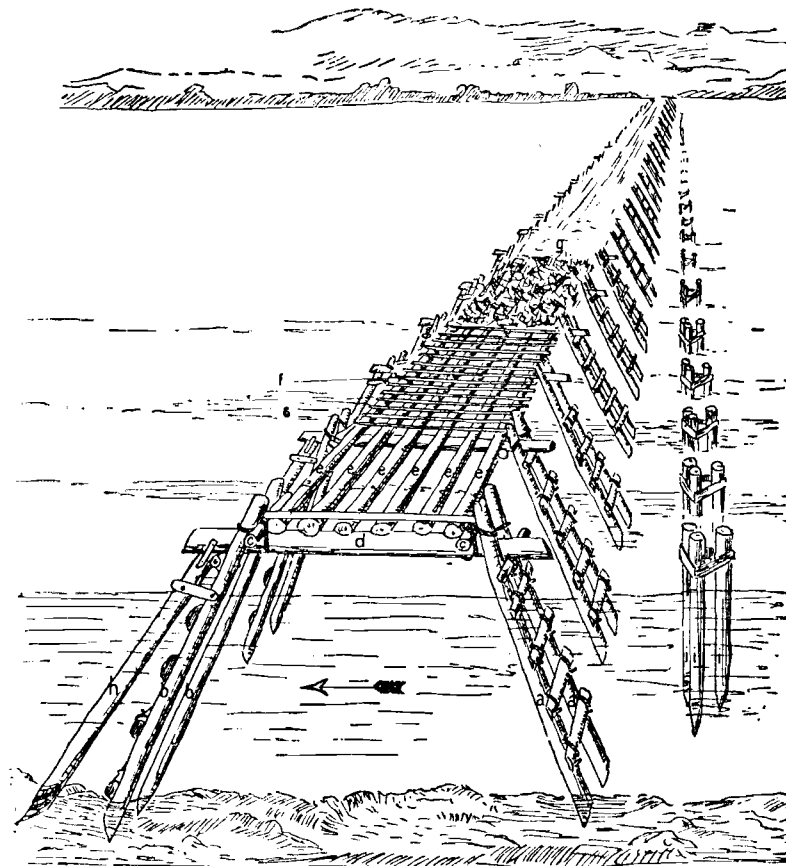
Naši se vrátili do tábora všichni do jednoho živi a zdraví, až na pár raněných jednotlivců, a to z boje tak hrozivého, vždyť nepřítel bylo na čtyřikrát sto a třicet tisíc! Těm, jež si zadržel v táboře, dovolil Caesar, aby odešli. Oni se však báli Galů, jejichž pole poplenili, že je za trest budou mučit až k smrti, a prohlásili Caesarovi, že by rádi zůstali u něho. Caesar jim daroval svobodu.

PRVNÍ CAESAROVA VÝPRAVA DO GERMÁNIE

PROČ SE CAESAR PRO NI ROZHODL

16. Skončiv válku s Germány rozhodl Caesar, že je z mnoha důvodů pro něho nezbytně nutno přejít Rýn. Z nich byl hlavní ten: Když viděl, že se Germáni dávají tak snadno pohnout, aby přicházeli do Galie, chtěl, aby také oni sami pocítili strach o své vlastní bezpečí, až by viděli, že vojsko národa římského má sílu i odvahu přecházet Rýn. Přistoupilo k tomu také to, že ta část úsipetské a tenktherské jízdy, která, jak jsem již připomněl, za plenem a pro obilí překročila Mosu a bitvy se nezúčastnila, uchýlila se po porážce svých za Rýn do území Sugambrů a s těmi se spojila. Když Caesar poslal k Sugambrům posly se žádostí, aby mu vydali ty, kteří válkou napadli jeho i Galii, odpověděli Sugambrové, že panství římského národa končí Rýnem. Pokládá-li za nesprávné, aby proti jeho vůli přecházeli Germáni do Galie, proč prý si osobuje vůbec jakou svrchovanou moc nad něčím za Rýnem?!

Ubiové pak, kteří jediní z kmenů za Rýnem poslali k Caesarovi poselstvo, uzavřeli s ním přátelství a dali mu rukojmí, ti ho snažně prosili, aby jim šel na pomoc, protože prý Suébové těžce na ně doléhají. Anebo, brání-li mu snad zájmy státní toto učinit, ať prý jen přepraví přes Rýn aspoň vojsko. To prý jim postačí zatím ku pomoci a k nadějnému výhledu do budoucnosti. Takové prý je jméno a pověst jeho vojska po porážce Ariovistově a po poslední vítězné bitvě dokonce až u nejvzdálenějších národů Germánie, že už sláva a přátelství národa římského může jim zaručit bezpečnost. A nabízeli mu k přepravě vojska přes Rýn veliké množství lodí.

Most přes Rýn (IV, 17)

a) dvojice kolů	f) příčné latě
b) protější dvojice	g) vpletené proutí
c) svorky	h) podpěrný kůl
d) příčný trám	i) ochranné kozy
e) podélné trámy	

17. Ze všech těchto připomenutých již důvodů byl Caesar rozhodnut Rýn přejít. Ale přepravovat se na lodích ani nepokládal za dost bezpečné, ani se mu to — mnil — nesrovnávalo nijak s důstojností jak jeho osobní, tak národa římského. A tak, ač bylo očividno, že stavba mostu bude nejvýš obtížná pro šířku, dravost a hloubku rýnského veletoku, soudil, že ji přece jen musí provést, nebo jinak od přepravy vojska vůbec upustit. Ráz a postup stavby mostu zařídil takto.

Dva a dva kůly o síle půldruhé stopy, na spodním konci poněkud ve hrot přitesané, o délce odměřované vždy podle hloubky řeky, spojoval příčlemi tak, aby byly jeden od druhého dvě stopy. Tyto dvojice kůlů spouštěl prámovým zařízením k beranění do řeky, na dně je tam osazoval a beranidlem hluboko zarážel, nikoli však kolmo podle olovnice jako obyčejnou mostní jehlu, nýbrž šikmo a ve sklonu krovů krovu, takže se skláněly po proudu řeky. Naproti každé takové dvojici stavěl, vždy ve vzdálenosti čtyřiceti stop níže po vodě, zase dvojici kůlů stejně spojenou, ale ve sklonu proti mocnému proudu řeky. Do těchto protilehlých dvojic zapouštěl shora po příčném trámu silném dvě stopy, že zapadal právě do spáry odshora k první přičli. Tyto dvojice byly od sebe rozpírány dvěma svorami zaráženými na koncích trámu z obou stran. Protože byly tak rozpínány a v opačném směru zase spínány, byla pevnost mostního díla taková a celek tak uzpůsoben, že čím prudší se hnal na ně nápor vod, tím pevněji držela jejich vazba. Tyto mostní pilíře byly spojovány trámy přes ně kladenými po délce mostu a ty zase pokrývány napříč laťovinou a na ni sypaným chras- tím.

Přesto však ještě zarážel kůly do řečiště, a to, na straně níže od mostu, šikmo proti proudu, aby jeho dravost na

sebe přejímaly jako vzpěry most podchycující a s celou stavbou spojené, a jiné zase nad mostem v nevelké vzdálenosti od něho, když by snad barbari s úmyslem most pobořit pouštěli po proudu kmeny stromů nebo klády, aby je tyto zábrany odrážely, zeslabovaly jejich nápor a znemožňovaly jim most poškodit.

CAESARŮV VPÁD ZA RÝN

18. Deset dní potom, co se začalo se svážením dříví na stavbu mostu, bylo dílo hotovo a vojsko převedeno. Na obou koncích mostu zanechal Caesar po silném strážním oddílu a pospíšil do území Sugambrů. Mezitím přicházejí k němu poselstva od přemnoha kmenů. Že žádají o mír a přátelství, odpovídá jim s blahovolnou laskavostí a ukládá, aby mu přivedli rukojmí. Sugambrové však od chvíle, co se začalo se stavbou mostu, byli přichystáni na útěk a na pobídky těch z Tenktherů a Úsipetů, které měli u sebe, vyklidili už své území, vzali s sebou všechn svůj majetek a ukryli se do pustin svých hvozdů.

19. Jen pár dní se zdržel Caesar v jejich území, všechny vsi i dvorce vypálil, obilí na polích požal a pak odtáhl do území Ubiů. Slíbil jim pomoc, budou-li je snad Suébové tisknout, a dověděl se od nich toto: Suébové, když se pomocí zvědných hlídek dověděli, že se staví most, konali, jak u nich zvykem, sněm a po něm hned rozeslali posly na všechny strany s výzvou, aby se z hrazených sídlišť vystěhovali, děti, ženy a všechn majetek aby ukryli v lesích a všechno zbraně schopné mužstvo aby se shromáždilo na jednom místě. To prý bylo vybráno právě asi uprostřed krajů ovládaných Suéby. Tam prý se rozhodli vyčkat příchodu Římanů a svěsti tam též rozhodnou bitvu.

Toto se Caesar dověděl. A protože už bylo vykonáno všechno, proč se rozhodl přejít s vojskem Rýn, aby totiž

Germánům nahnal strachu, aby se pomstil na Sugambrech a Ubie aby zbavil hrozivé tísně, usoudil, že za pouhých celkem osmnáct dní, jež strávil za Rýnem, dokázal dosti jak ke slávě, tak ku prospěchu národa římského. I vrátil se do Galie a most dal strhnout.

PRVNÍ PLAVBA CAESAROVA DO BRITÁNIE

VÝZVĚDY A ZAJIŠTĚNÍ TÝLU

20. Léta bylo sice už namále, a třebaže v těchto končinách přichází zima časně — celá Galie se totiž rozprostírá k severu —, přesto usiluje Caesar, aby se vypravil ještě do Británie, protože věděl, že ve všech galských válkách byla odtud našim nepřátelům posílána vojenská pomoc. A i když mu snad pokročilá roční doba nedovolí vést tam válku, přece — soudil — bude proň s velkým užitekem už jen to, přistane-li na ostrově, pozná-li ráz obyvatel, zhlédne-li kraje, přístavy a místa k přistání, všecko věci, jež Galům byly téměř neznámy. Ani se tam totiž tak hned někdo nedostane kromě kupců, a ani těm není nic známo kromě pobřeží a krajin ležících proti Galii. A tak povolal sice Caesar k sobě odevšad kupce, nemohl však od nich vyzvědět, ani jak je veliký ten ostrov, ani které a jak velké jej obývají kmeny, ani jaký je způsob jejich válčení nebo jakými se spravují řády, ani které přístavy jsou tam způsobilé pojmout větší množství lodí.

21. Dříve než by se pustil do tak odvážného podniku, vyšle tam napřed s válečnou lodí Gája Voluséna, aby toto všecko vyšetřil. Toho pokládal za způsobilého k tomu úkolu. Uloží mu, aby se k němu vrátil co nejspěšněji, až to všecko vyzví a vypátrá.

Sám s celou svou brannou mocí táhne do území Mo-

rinů, protože tamodtud bylo nejlépe přepravit se do Británie. Sem se také na jeho rozkaz sjíždějí lodi odevšad ze sousedních krajů i loďstvo, které loni v létě vystavěl pro válku s Venety.

Zatím vešlo ve známost, co Caesar zamýšlí, a kupci to donesli i do Británie. Od přemnohých kmenů toho ostrova přicházejí k němu poselstva, aby slíbila dát rukojmí a podrobit se svrchované vládě národa římského. Caesar je vyslechne, dá jim blahosklonné sliby, vybídne je, aby jen v tom smýšlení setrvali, a propustí je domů. A spolu s nimi pošle Kommia, kterého po porážce Atrebátů sám tam ustanovil králem. Vážil si jak jeho statečnosti, tak i rozvahy, a pokládal jej za muže, který je mu věrně oddán. Požíval v těchto krajích veliké osobní vážnosti. Uloží mu, aby navštívil kmenů, co jen mu bude možná, aby je vybízel svěřit se v ochranu národa římského a aby jim vyřídil, že k nim Caesar brzo přijde.

Volusénus shlédne pobřežní kraje, pokud ovšem mu to bylo možno, neboť z lodi vystoupit a vmísit se mezi barbary se neodvažoval. Za čtyři dny se vrátí k Caesarovi a podá mu zprávy, co viděl a vyzkoumal.

22. Zatímco meškal Caesar v těchto krajích, aby si opatřil loďstvo, přišla k němu poselstva z valné většiny Morinska, aby se mu omluvili za své dřívější jednání, že se jako barbaři a našich zvyků neznalí pustili do války proti národu římskému, a aby mu slíbili, že učiní, co jim přikáže. Caesar usoudil, že mu to přišlo zrovna vhod. Neměl ani chuti nechávat si nepřítel v týle, ani možnosti vést válku, když roční doba už tak pokročila, ani na konec nesoudil, že by se měl takovými maličkostmi obírat dřív a víc než Británií. Uloží jim tedy jen značný počet rukojmí. Jsou mu odevzdána a Caesar přijal Moriny do ochrany.

Měl pohromadě na osmdesát nákladních lodí. Stáhl si jich do přístavu, kolik pokládal za dostatečné k přepravě dvou legií. Krom toho všechny lodi válečné, co jich měl, přidělil po oddíle kvéstorovi, legátům a prefektům. K tomu přistupovalo ještě osmnáct nákladních lodí, které byly osm mil od toho místa zdržovány větrem, že se nemohly dostat do přístavu. Ty přidělil jízdě.

Ostatní vojsko poslal pod velením legátů Kvinta Turturia Sabína a Lúcia Aurunkuléja Kotty do Menapijska a do těch krajů Morinska, odkud k němu nepřišla poselstva. Legátu Públiu Sulpiciu Rúfovi přikázal, aby držel přístav s posádkou, kterou Caesar uznával za dostatečnou.

23. Zařídív toto všechno a dočkav se povětrnosti vhodné k plavbě, zdvihl tak po půlnoci kotvy. Jízdě dal rozkaz dojet do toho vzdálenějšího přístavu, nalodit se tam a jeti za ním. Kdežto oni si vedli poněkud liknavěji, dostihl Caesar sám s prvními loďmi Británie asi o čtvrté hodině denní a spatřil tam po všech návrších okázale rozložené zástupy nepřátel v plné zbroji.

Ráz a poloha toho místa byla od přírody taková a strmé skály sahaly tak těsně k moři, že z výšky mohly střely doletět na břeh. Usoudiv, že toto místo se naprosto nehodí k vyloďování, vyčkal tam na kotvách do hodiny deváté, až by se tam sjely i ostatní lodi.

Zatím si svolal k válečné radě legáty a vojenské tribuny, vyložil jim, co zvěděl od Voluséna a co si přeje mít provedeno. A vyzval je s důrazem, aby všechno bylo prováděno na pokyn a v pravou chvíli, jak si toho žádá válečné umění vůbec a zejména na moři, jež je překotný a nestálý zvrát sám. Nato důstojníky propustil, a dočkav se současně příznivého větru i přílivu, dal znamení zdvihnout kotvy a plul asi sedm mil dále od toho místa, až přistal s loďmi u volného a plochého břehu.

24. Ale barbaři prohlédli, co mají Římané v úmyslu, poslali napřed jízdou a bojovníky na dvojkolých vozech, kteréžto zbraně používají v boji ponejvíce, následovali hned za nimi s ostatními silami a zkoušeli tak našim bránit se vyloďovat. Byla s tím nesmírná potíž pro to, že lodi mohly pro velikost zakotvit jen na hlubině, a vojáci, pobřeží neznalí, nemajíc ruce volné, prohýbajíc se pod velikým a tíživým břemenem výzbroje, musili zároveň seskakovat z lodí, ve vlnobití se pevně postavit i bojovat s nepřitelem. Ten naproti tomu, buď rovnou ze suchého břehu nebo jen pár kroků postoupiv do vody, máje všechny údy volné a znaje místo naprosto dokonale, směle si střílel a pobodával jen ostruhou koně, cvičené pro takový boj. Naši tím vším postrašení a podobného boje vůbec neznalí, nevedli si tak čile a bojechtivě, jak byli zvyklí v bojích na zemi.

25. Jak to Caesar zpozoroval, dal válečným loďm — jejich vnější zjev byl nepřítelům hodně neobvyklý a také se daly rychleji zvládat podle potřeby — hned rozkaz, aby popojely trochu zpět od nákladních lodí, dostaly se pak zase rychlým veslováním kupředu, postavily se k nekrytému boku nepřítelovu a odtud aby nepřítel zaháněly a zatlačovaly střelbou z praků, luků i hrubou střelbou samostřílů. To bylo našim velmi na prospěch. Neboť na nepřátele mocně zapůsobil jak vzhled lodí, tak pohyb vesel i neobvyklý druh samostřílů. Zastavili se v boji, dokonce trochu couvli, málo, ale přece.

Když však naši vojáci přesto ještě váhali, zvláště pro hloubku moře, tu praporečník, který nesl orla desáté legie, vzkřikl, dovolávaje se bohů o pomoc, aby jeho počín pro legii šťastně dopadl: „Seskakujte, soudruzi — vojáci, nechcete-li orla vydati nepříteli! Já aspoň najisto splním, čím jsem povinen republice a svému veliteli!“ Tak vzkřik-

nuv mocným hlasem, vrhl se z lodi do vody, a orla v ruce, dral se proti nepříteli. Tu naši, navzájem se povzbudivše, aby nedávali takové hanbě dopustit, seskočili z lodi všichni jako jeden muž. Když je uviděli vojáci z nejbližších lodí, rovněž za nimi hned seskákali a už se pouštěli za nepřitelem.

26. Z jedné i ze druhé strany se bojovalo ostře. Naši však se přec jen dostávali do velkého zmatku. Nemohli totiž ani udržovat řady, ani pevně stanout, ani se držet svého oddílu, nýbrž jeden z té a druhý z jiné lodi, přidružovali se k oddílům, jak se jim právě namanuly. Nepřítel však znal všechny brody; kdykoli ze břehu spatřil naše vyskakovat jednotlivě z lodi, přihnal se hned tryskem na koních, napadal je zatížené a obrany neschopné, obkličoval jednotlivce početní převahou, kdežto jiní zase z nechráněného boku všechny pohromadě zasypávali střelami.

Když to Caesar zpozoroval, dal rozkaz osadit plně čluny válečných lodí i výzvědná plavidla a posílal na pomoc vojáky tam, kde které uviděl v tísní. Jak naši stanuli na suché zemi a všichni druzí je dostihli, zaútočili na nepřitele a zahnali ho na útek. Dále ho však pronásledovat nemohli, protože naše jízda nemohla dodržet směr plavby a dostat se na ostrov. To bylo to jediné, co chybělo Caesarovi k dosavadnímu jeho válečnému štěstí.

27. Jakmile se nepřátelé v boji poražení vzpamatovali z útěku, poslali hned k Caesarovi posly o mír. Slíbili, že dají rukojmí a že učiní, co jim přikáže.

Současně s těmito posly přišel i Kommius Atrebatký, jež, jak jsme výše připomněli, poslal Caesar do Británie napřed. Toho Britanové zajali hned, jak z lodi vystoupil, ačkoli jim vyřizoval vzkazy Caesarovy jako jeho mluvčí a jednatel, a nadto ho uvrhli do vazby. Teď teprve, po ztracené bitvě, jej propustili a žádající o mír svedli vinu na lid a prosili, aby lidu bylo odpuštěno pro jeho nerozvážnost.

Caesar jim vytkl, že začali válku bez příčiny, ačkoli sami ze své vůle poslali k němu na pevninu posly a požádali o mír. Prohlásil však, nerozvážnosti že odpouští, a uložil jim rukojmí. Část jich odevzdali Britanové hned, další, prohlásili, dodají v několika dnech, budou povolána ze vzdálenějších krajů. Zatím nakázali svému lidu, aby se zas nastěhoval zpátky do svých dědin. Předáci pak začali se scházet odevšad k Caesarovi a poroučeti sebe i své kmeny v jeho přízeň.

BOUŘE NA MOŘI A ZHOUBNÝ PŘÍLIV

28. Takto si Caesar zajistil mír. Čtvrtý den nato, co připlul do Británie, vyplulo z hořejšího přístavu za mírného větru zmíněných osmnáct lodí, jež vezly jezdce. Když však se už blížily Británii a už je z tábora bylo vidět, strhla se náhle taková bouře, že jediná z nich nemohla dodržet směr plavby, ale že jedny byly unášeny opět zpátky tam, odkud vypluly, druhé zas hnány za velikého nebezpečí pro ně k dolejší části ostrova, která je dále na západ. Tyto lodi však, když přece jen spustily kotvy a byly hned zaplavovány vlnami, musily vyplout na širé moře do čiré noci a zamířit zpět k pevnině.

29. Náhodou byl té noci také úplněk. V tu dobu bývá v Oceánu největší vlnobití. To bylo našim neznámo. A tak současně zaplavil příliv válečné lodi, kterým Caesar svěřil přepravu vojska a jež dal vytáhnout na břeh, a bouře působila škody na nákladních lodích, jež byly upoutány na kotvách, zmítající jimi a bijící jednou o druhou. A naši naprosto neměli možnost ani na nich službu řádně zastat ani z břehu přispět na pomoc.

Značný počet lodí ztroskotal. Co zbylo, bylo plavby neschopno. Poztrácely lana, kotvy i ostatní výzbroj. A jinak ani být nemohlo — na celé vojsko padl zmatek, zděšen.

Neboť ani jiných lodí nebylo, aby se na nich mohli zpátky přepravit, náradí vůbec nebylo k opravě lodí, ani tu nebylo postaráno o obilí na zimu, protože obecně se mělo za jistou věc, že se má přezimovat v Galii.

POTLAČENÁ VZPOURA BRITANŮ — VOZNÍ BOJ

30. Britanští předáci, kteří se po bitvě sešli u Caesara, aby vykonali, co jim nakázal, doslechnuvše se o tom všem, měli hlavy stále pohromadě: viděli, že Římanům schází jízda, scházejí lodi, schází obilí. Na malý stav vojska soudili z malých rozměrů tábora, který byl ještě o to těsnější, že Caesar přepravil legie bez vozatajstva. Za nejlepší proto uznali pustit se do odboje; bránit našim v zásobování obilím i v jiném dovozu a protahovat věc do zimy, neboť doufali s jistotou, že potrou-li tyto vetřelce nebo jim zamezí návrat, nikdo už se příště do Británie nepřeploví, aby ji napadl válkou. A tak znova se spiknuvše začali se jeden po druhém vytrácet z tábora a svolávat tajně z venkova své lidi.

31. Caesar neměl sice ještě zjištěno, co zamýšlejí, přesto však, soudě i z toho, co potkalo jeho lodi, i z toho, že mu Britanové přestali odevzdávat rukojmí, měl důvodné podezření, že dojde k tomu, co se vskutku událo. A proto se zajišťoval pro všechny případy. Dával totiž denně z polí do tábora dopravovat obilí, dřeva i kovu z lodí nejdříve porouchaných používal na opravu ostatních lodí, a čeho k tomu bylo ještě potřebí, dával opatřovat z pevniny. A protože se vojáci měli k dílu nejdříve horlivě, dokázal, že ztratit konec konců dvanáct lodí mohl se na zbylých plavit beze zvláštních obtíží.

32. Zatím se tedy lodi opravovaly a jedna legie — byla to zrovna sedmá — byla jako obvykle poslána za obilím

do polí. Do té chvíle nebylo vůbec proč myslet na odboj, vždyť britanští lidé se jednak drželi na polích, jednak dokonce docházeli do našeho tábora. Pojednou tu kohorty mající stráž před branami tábora Caesarovi hlásily, že tím směrem, jímž odešla legie, je vidět neobyčejně veliké mračno prachu. Caesar se hned domyslel, jak tomu vskutku bylo, že barbari nastavili něco zcela nečekaného, a nařídil, aby kohorty, jež mají stráž, se s ním vydaly tím směrem, z ostatních dvě kohorty nastoupily stráž místo nich a zbývající ať se ozbrojí a neprodleně pospíší za ním.

Když postoupil od tábora trochu dále, viděl, že jsou jeho lidé nepřítelem tísněni, že mu stěží odolávají, že legie sražená nepřítelem v hustý houf je terčem střelby ze všech stran. Neboť z toho, že všecko obilí na ostatních dílech bylo požato a že zbývá nepožat jediný díl, usoudil nepřítel, že sem naši přijdou, a v noci se ukryl po lesích. Když pak se naši rozptýlili po poli, odložili zbraň a zabrali se do žatvy, vrhl se náhle na ně, něco jich pobil, ostatní uvedl ve zmatek, protože neutvořili pevné řady, a zároveň je obklíčil jízdou a bojovou vzbou.

33. Způsob boje na vozech je tento: Zprvu projíždějí postavením nepřítele na vozech všemi směry, střílejí přitom z vozů a již pouhým děsem z koní a rachotem kol skoro vždy uvedou jeho řady ve zmatek. Když pak vniknou mezi čtyři jízdy, seskočí z vozu a bojují pěšky. Vozkové se zatím s vozy z bitvy vzdálí a umístí je tak, aby bojovníci měli ke svým volný ústup, když by byli tísněni nepřátelskou přesilou. Tak osvědčují v bitvě i pohyblivost jezdců i nepohnutou pevnost pěšáků. A den co den prováděnými pokusy i cvičením dosahují toho, že na svahu i srázu zastaví koně v plném trysku, v mžiku že je zmírní v běhu a obrátí, že přebíhají po oji, i na jhu že se postaví a odtud že se vracejí napodiv rychle do vozu.

34. Tím vším byli naši podčeseni, protože ten způsob boje byl novotou jim neznámou. A tak jim Caesar přišel

na pomoc právě včas. Neboť jak se objevil, nepřítel se zastavil, naši se z toho strachu vzpamatovali. Po úspěšném tom zákroku usoudil, že není zrovna vhodná chvíle, aby dráždil nepřítel k boji a sváděl bitvu, zůstal v zaujatém postavení a zanedlouho odvedl legie zpět do tábora. Co se toto dálo — naši byli všichni plně zaměstnáni — odešli i ti z Britanů, kteří zbyli na polích.

Potom zuřily nepřetržitě po mnoho dní za sebou takové bouře, že i naše držely v táboře a i nepřítel zdržovaly od boje. Zatím barbari rozeslali posly na všechny strany a rozhlašovali svým, jak mizivá je to hrstka našich vojáků, a vykládali, jaká skvělá se jim naskýtá možnost kořistit a zajistit si navždycky svobodu, vyženou-li Římany z tábora. Takovýmto způsobem sehnali si rychle veliké množství pěchoty i jízdy a přitrhli k našemu ležení.

35. Caesar sice viděl, že dojde zase k tomu, co se stalo předešlé dny, že totiž nepřítel, bude-li odražen, unikne pohromadě rychlostí. Přesto však, maje nyní po ruce asi třicet jezdců, které s sebou přivezl už vzpomenutý Kommius Atreβάtský, seřikoval legie před táborem k boji. Hned jak k bitvě došlo, nemohli už nepřátelé déle snášet útoku našich vojáků a dali se na útěk. Naši je pronásledovali tak daleko, kam jim nohy a síly stačily, nemálo z nich pobili, všechny dvorce široko daleko vypálili a pak se vrátili do tábora.

NÁVRAT DO GALIE

36. Ještě ten den přišli k Caesarovi poslové nepřitelem poslaní žádat o mír. Caesar jim zdvojnásobil počet rukojmí, který jim už dříve uložil, a poručil, aby mu je přivedli na pevninu, neboť nemínil vzhledem k blízkosti se rovnodennosti vydávat se plavbou s chatrnými lodmi napospas zimní bouři. — Sám pak dočkav příhodného počasí, zdvihl kotvy krátce po půlnoci. Všecky lodi dorazily šťastně k pevnině.

Ale dvě nákladní lodi nemohly doplout s ostatními do téhož přístavu a byly zahrnány trochu jižněji.

NOVÉ BOJE S MORINÝ A MENAPII

37. Když asi tři sta vojáků vyloděných z těchto dvou lodí bylo na pochodu do tábora, zaskočili je z touhy po kořisti zprvu ne zrovna velkým počtem svých lidí Morinové, které Caesar vydávaje se do Británie zanechával uklidněné, a vyzvali je, aby složili zbraň, je-li jim život drahý. Když se vojáci bránili utvořivše čtverhran, seběhlo se na pokřik rychle na šest tisíc lidí. Na zprávu o tom poslal Caesar svým vojákům na pomoc všechnu jízdu z tábora. Zatím naši vojáci odolávali nepřátelskému útoku, bojovali statečně déle než čtyři hodiny a sami utrživše jen pár ran pobili značný počet nepřátel. Když pak naše jízda došla na dohled, zahodil nepřítel zbraň, dal se na útěk a velký počet byl ho pobit.

38. Příštího dne poslal Caesar legáta Tita Labiéna s legiemi, které přivezl zpět z Británie, proti Morinům, kteří se dali do odboje. Bažiny však byly vyschlé a Morinové neměli kam se utéci — bažin jako útočiště použili totiž roku předešlého. Padli tedy téměř všichni v moc Labiénovu.

Ale legáti Kvintus Titurius a Lúcius Kotta, kteří táhli s legiemi do území Menapiů, poplenili všechna jejich pole, požali jim obilí a dvorce vypálili, protože se Menapiové všichni poskrývali v hlubokánských hvozdech. Pak se s legiemi vrátili k Caesarovi.

Po zimních táborech rozložil Caesar všechny legie jen v Belgii. Rukojmí z Británie mu tam poslaly všeho všudy dvě kmenové obce, ostatní nedbaly a neposlaly.

Na písemnou zprávu Caesarovu o těchto válečných činech usnesl se senát, aby se konala dvacetidenní slavnost díkůvzdání.

KNIHA V

DRUHÁ PLAVBA CAESAROVA DO BRITÁNIE

PŘÍPRAVY K PLAVBĚ

1. Odchází v konzulském roce Lúcia Domícia a Appia Klaudia od zimních táborů do Itálie, jak činíval každoročně, dá Caesar legátům, jež pověřil velením nad legiemi, rozkaz, aby za zimu vystavěli co možná nejvíce nových lodí a opravili staré. Jejich rozměry a tvar jim přesně udá. Aby se dalo rychle na ně nakládat a na břeh je vytažovat, dá je stavět něco nižší, než jakých se obvykle u nás na moři užívá, a to tím spíše, že pro časté střídání odlivu a přílivu dosahuje tam — u Británie — vlnobití menší výše, jak znal z vlastní zkušenosti; a také o něco širší, než jakých užíváme na ostatních mořích, aby mohl na nich přepravovat velké náklady a množství soumarů. Nařídí, aby všechny tyto lodí byly rychlé lodí veslové, k čemuž mnoho přispívá právě malá výška. Vše potřebné k jejich výstroji přikáže dopravovat z Hispánie.

Sám pak, skončiv krajinské soudy v Přední Galii, odebere se do Illyrika, protože slyšel, že pomezí kraje této provincie trpí plenem a loupežnými nájezdy Pírústů. Když tam přišel, nařídí každé obci postavit určitý počet vojska a určí jim sraz na stanoveném místě. Na zprávy o tom pošlou k němu Pírústové poselstvo, aby mu vysvětlilo, že nic z toho se nestalo z usnesení obce; a prohlásí, že jsou hotovi na všechen způsob odčinit všechna příkoří. Caesar vzal jejich rozklad na vědomí, uloží jim rukojmí a poručí, aby je přivedli do určité lhůty. Jasně však jim

dá na srozuměnou, že bude stíhat jejich kmen válkou, nedodrží-li lhůty. Rukojmí byla podle rozkazu včas přivedena a Caesar ustanoví rozhodčí mezi obcemi, aby škodu odhadli a stanovili náhradu.

2. Vyřídív tyto věci a skončiv krajinské soudy, vrátí se Caesar do Přední Galie a odtud se vypraví k vojsku. Když tam dorazil, obejde si všechny tábory a shledá, že vojáci, ač měli velký nedostatek všeho potřebného, mají s jedinečnou pílí zcela vystrojeno na šest set lodí toho druhu, o němž jsme výše vyložili, a dvacet osm lodí válečných a že neschází mnoho do toho, aby mohly být v několika málo dnech spuštěny na moře.

Pochválí vojáky i ty, kdo práce vedli, vyloží, co ještě by rád viděl provedeno, a dá rozkaz, aby se všechny lodí sjely k přístavu Iciu, protože měl zjištěno, že odtud je přeplavba do Británie nejvhodnější, asi třicet mil plavby od pevniny. Pro poslední práce zanechá tolik vojska, kolik se mu zdálo sdostatek.

UKLIDNĚNÍ TRÉVERŮ

Sám pak se čtyřmi legiemi — k boji pohotovými, bez zavazadel — a s třemi sty jezdci táhne do území Tréverů, protože ani nechodili na sněmy, ani neplnili rozkazy a Germány za Rýnem prý jen pobuřovali.

3. Kmen Tréverů je z celé Galie daleko nejsilnější jezdectvem, má i silné sbory pěší, a jak jsme už připomněli, sahá až k Rýnu. V tomto kmeni zápolili mezi sebou o prvenství dva velmoži, Induciomárus a Cingetorix. Jeden z nich, Cingetorix, jakmile vešlo ve známost, že přišel Caesar s legiemi, hned Cacsara navštívil, ujistil ho, že on sám i všichni jeho přívrženci setrvají věrně v poslušnosti, že nezradí přátelský svazek s národem římským, a upozornil, co se děje u Tréverů. Naproti tomu Induciomárus začal hned stahovat jízdu i pěchotu a zřejmě se pouštět do

válečných příprav, když byl dříve ty, kdo pro svůj věk nebyli boje schopní, ukryl v Arduenském lese, který se v nesmírné rozloze táhne středem tréverského území od řeky Rýna až po území Rémů.

Když však někteří předáci toho kmene přišli k Caesarovi jednak po příkladu Cingetorigově, jednak přestrasení příchodem našeho vojska, a začali před ním soukromě rozkládati osobní své zájmy, protože prý pro kmen nic dělati nemohou, pošle Induciomárus z obavy, že ho všichni opustí, k Caesarovi také poselstvo: sám prý se proto nechtěl vzdálit od svých a přijíti k Caesarovi, aby tím snáze udržel kmen v poslušnosti a aby prostý lid z nerozumu něco neprovedl, když by se všechna šlechta vzdálila. Takto prý má kmen ve své moci; dopoví-li Caesar, přijde prý k němu do tábora a poručí osud svůj i osud kmene jeho ochraně.

4. Caesar sice rozuměl dobře, proč mu tohle Induciomárus vzkazuje a co ho odrazuje od původního jeho úmyslu, přesto však ho vyzval, aby se k němu dostavil se dvěma sty rukojmími, protože se nechtěl dát přinutit, aby strávil léto v Tréversku, když už měl vše připraveno k válce v Británii. Když mu Induciomárus rukojmí přivedl, mezi nimi vlastního syna a všechny své příbuzné, pokud si je Caesar jmenovitě vyžádal, upokojil Induciomára a povzbudil ho, aby mu jen zůstal věrný. Přesto však si k sobě sezval i tréverské předáky a získával je, každého zvlášť a odděleně, pro Cingetoriga. Jednak si uvědomoval plně, že si toho Cingetorig od něho zasluhuje, jednak soudil, že mnoho záleží na tom, aby mezi svými požíval co největší vážnosti muž, o jehož nevšední oddanosti se přesvědčil. Induciomárus těžce nesl, že k tomuhle došlo a že tak jeho oblíby a vlivu u soukmenovců ubývá, a byl-li už předtím nepřátelsky zaujat proti nám, vzplanul teď v rozhořčení nad tím vášní ještě o mnoho větší.

K O N E C D U M N O R Í G A H A E D U J S K É H O

5. Takto uspořádav poměry v Tréversku, přitáhl Caesar s legiemi k přístavu Iciu. Tam se doví, že šedesát lodí vystavených v území Meldů, zahráno bouří, nemohlo dodržet směr plavby a vrátilo se zase tam, odkud vyplulo. Ostatní našel pohotové vyplouti a s plnou výstrojí.

Také jízda se tam shromáždila z celé Galie v počtu čtyř tisíc a předáci ze všech kmenů. Caesar byl rozhodnut nechat z nich v Galii jen zcela málo těch, o jejichž věrnosti byl zcela přesvědčen, ostatní vzít s sebou jako rukojmí, protože se obával nepokojů v Galii, až bude mimo ni.

6. Spolu s ostatními byl tam Dumnorix Haedujský, o němž jsme mluvili již dříve. Toho především se rozhodl vzít s sebou, protože dávno už v něm poznal vášnivého převratníka, vládychtivce, ctižádostivce, jehož slovo má v Galii svou váhu. Nadto ještě vyslovil se kdysi Dumnorix ve shromáždění Haeduů, že je mu Caesarem nabízena královská moc nad kmenem Haeduů. Ten jeho výrok nesl sice Haeduové těžce, ale poslat k Caesarovi posly, aby se proti tomu ohradili nebo se doprošovali upuštění od věci, toho se přec jen neodvažovali. Že se to skutečně zběhlo, měl Caesar zjištěno u svých hostinných přátel.

Dumnorix se zprvu všemožně snažil uprosit Caesara, aby mu bylo dovoleno zůstat v Galii, jednak prý se moře bojí, nejsa plavbě zvyklý, jednak prý — tak tvrdil — brání mu v tom náboženské rozpaky. Když však viděl, že se mu to vytrvale odpírá, a když už nadobro ztratil naději, že čeho dosáhne, počal popouzet galské předáky, brát si je jednotlivě stranou a mluvit do nich, ať zůstanou na pevnině. A strachů jim naháněl! Má prý to svůj dobrý důvod, že je Galie zbavována veškeré šlechty. Toto prý má Caesar tajně v plánu: Všecky ty, jež přec jen se ostýchá zabít před očima Galie, převézt do Británie a tam je odpravit. Ostatním se

zavazoval svým slovem, od nich zas vymáhal přísahu, že to, co uznají pro Galii za prospěšné, budou provádět po společné úradě. O tom o všem tajně podávali Caesarovi zprávy mnozí a mnozí.

7. Caesar byl tedy o celé věci dobře zpraven. Protože však měl haedujský kmen v neobyčejné cti a vážnosti, rozhodoval se pro to, že Dumnoríga nutno držet v mezích a stůj co stůj ho odstrašit. Protože však také viděl, že jeho vzpurná nerozvážnost zachází příliš daleko, musil se postarat, aby nemohl nijak uškodit jemu — Caesarovi — natož státu. A tak nucen zdržet se na tom místě asi pětadvacet dní, protože vyplout bránil vítr Kórus, vanoucí v těch končinách obvykle po značnou část roku, staral se, aby držel Dumnoríga v poslušnosti, přitom však aby znal všechny jeho záměry. Konečně dočkav se přece příznivé povětrnosti dá rozkaz, aby se nalodovala pěchota i jízda. Zatímco pozornost všech byla zaujata nalodováním, vytrácel se Dumnoríx s haedujskou jízdou poznenáhlu z tábora, aniž Caesar o tom co věděl, a pak se pustil k domovu.

Dostav o tom hlášení zastaví Caesar hned vyplutí a nechav všeho jiného vyšle značnou část své jízdy stíhat ho a rozkáže přivésti ho zpět. Bude-li se vzpouzet násilím a neposlechne vyzvání, budiž utracen. Soudil totiž, že člověk, který nedbal rozkazů, když byl Caesar v Galii, neprovede nic rozumného, až bude Caesar mimo Galii. Dumnoríx pak vskutku vyzván k návratu, začal se stavět na odpor, odrážel každého sám maje zbraň v ruce, dovo-lával se pomoci svých věrných, co chvíli vykřikuje hlasitě, on že je svobodný syn svobodného kmene. Tu ho jezdcí podle rozkazu obstoupí a usmrtí. Ale jízda haedujská se celá vrátí k Caesarovi.

ODJEZD A PŘISTÁNÍ

8. Dumnoríx byl vyřízen. Na pevnině nechá Caesar Labiéna s třemi legiemi a dvěma tisíci jízdy, aby střežil přístavy a řídil zásobování, aby měl v patrnosti, co se děje v Galii, a aby o tom, co činit, samostatně rozhodoval podle chvíle a okolností. Sám pak vyplul se západem slunce s pěti legiemi a se stejným počtem jízdy, jaký zanechával na pevnině. Za mírného jihozápadního větru dostal se na volné moře, asi o půlnoci však vítr ustal, takže Caesar směr plavby nedodržel. Proudem stržen příliš daleko, shledal na úsvitě, že Británie zůstala po levé ruce za ním.

Pak zase využívaje změny odlivu v příliv plavil se po něm a dal usilovně veslovat, aby dostihl té části ostrova, kde je nejlépe přistat, jak poznal předešlé léto. Při té plavbě zasloužila nadmíru chvály zdatnost vojáků, kteří neochabující v namáhavém veslování nezůstávali na dopravních plavidlech s plnou zátěží pozadu za válečnými loďmi.

Asi o polednách přistály už k Británii všechny lodí. Nikde tam však nebylo vidět nepřitele. Ale jak později zvěděl Caesar od zajatců, sešly se tam sice mohutné ozbrojené zástupy, byly však poděšeny tím množstvím lodí, jichž se tam objevilo najednou víc než osm set, počítaje v to i lodí loňské a soukromé, jak si je ten či onen dával stavět pro své pohodlí. I stáhly se z pobřeží a ukryly se více po výšinách.

PRVNÍ BOJE S BRITANY

9. Caesar vojsko vylodil a vybral místo vhodné pro tábor. Když se od zajatců dověděl, kde se nepřátelské sbory usadily, nechal u moře deset kohort a tři sta jezdců lodím na ochranu. Pak se vydal ještě o třetí hlídce za ne-

přítelem, o lodi nemaje příliš obavy, protože je zanechával na kotvách u pobřeží stoupajícího jen povlovně a nadto přehledného. Velitelem ochranného oddílu i lodí učinil Kvinta Atria. Sám ještě v noci postoupiv asi dvanáct mil měl už nepřátelské sbory na dohled. Britanové, postoupivše s jízdou a bojovými vozy k řece, začali z vyššího svého postavení bránit našim v postupu a dávali se do boje. Odražení naší jízdou ukryli se v lesích, dosihnoucí místa znamenitě opevněného od přírody i rukou lidskou, které měli patrně již dříve připraveno pro boj s nepřítelem domácím. Neboť všechny vchody mělo to hradiště taraseny zásekami hojných kmenů. Sami z houští lesů jen tu a tam metali kopí a našim jen bránili vniknouti do opevnění. Ale vojáci sedmé legie si vytvořili ze štítů želví kryt, jím chránění vyházeli násep až po záseky, zmocnili se hradiště a nepřítel vyhnali z lesů, majíce sami jen něco málo raněných. Ale dále nepřítel na útěku pronásledovat Caesar zakázal, jednak že s rázem kraje nebyl obeznámen, jednak že uběhla již značná část dne a že chtěl, aby vybylo dost času na budování tábora.

10. Příštího dne ráno poslal Caesar pěchotu i jízdu ve třech proudech na výpravu, aby pronásledovali uprchlíky. Naši urazili již značný kus cesty a bylo z nich vidět už jen poslední v zadním voji. Vtom přijedou k Caesarovi jezdci od Kvinta Atria se zprávou, že se v noci předtím strhla hrozná bouře, téměř všechny lodi že jsou porouchány a vrženy na břeh, protože je ani kotvy, ani lana neudržela, ani lodníci a kormidelníci nemohli odolat jejímu náporu. Tak prý z toho, jak na sebe lodi narážely, utrpěly vážnou pohromu.

11. Na tyto zprávy dá Caesar odvolat vyslané oddíly pěších i jezdců, rozkáže klásti na pochodu odpor nepřátelským útokům, sám se vrátí k lodím. Tam se přesvědčí na vlastní oči, že všechno je téměř tak, jak o tom byl zpraven posly i písemně, tak totiž, že na čtyřicet lodí je sice ztraceno,

ale ostatní, jak se zdá, přec jen mohou být opraveny, i když s velkým úsilím. I vybere z legií řemeslníky, z pevniny dá povolati další. Dopíše Labiénovi, aby se svými legiemi vystavěl lodí co možná nejvíce.

Sám pak, ač si věc žádala mnoho práce a námahy, přece uznal za nejvyšší záhodno vytáhnout všechny lodi na břeh a spojit je s táborem společným opevněním. Na tom stráví asi deset dní nepřerušuje práce vojáků ani v noci. Když měl lodi na břeh vytaženy a tábor i s nimi výborně opevněný, zanechá na ochranu lodí stejně mnoho vojska jako prve a sám se vydá zase tam, odkud se vrátil.

Když tam přišel, byly tam už odevšad shromážděny ještě větší branné síly Britanů a nejvyšším velením i řízením války byl společným rozhodnutím pověřen Kassivellaunus. Jeho území dělí od přímořských kmenů řeka zvaná Tamesis, vzdálená od moře asi osmdesát mil. Dříve bývaly mezi Kassivellaunem a ostatními kmeny stálé války. Ale náš příchod znepokojil Britany tak, že tomuto muži svěřili řízení celé války a nejvyšší velení.

POPIS BRITÁNIE

12. Vnitrozemí Británie je obýváno lidem, který podle ústního podání o sobě tvrdí, že je praobyvatelem ostrova. Přímořské kraje pak obývají kmeny, které tam přišly z Belgie za lupem a za výbojem. Ty si skoro vesměs podržují jména kmenů, z kterých tam přišly, po výbojně válce zůstaly a daly se na obdělávání půdy.

Lidnatost je tam nesmírná, dvorců galským skoro úplně podobných velmi husto, dobytka neobyčejná hojnost. — Mincí užívají buď z mědi nebo ze zlata ražených nebo místo mincí prutů železných určité přezkoušené váhy. Vyskytuje se tam ve vnitrozemí cín, v přímořských krajích železo, ale je ho málo. Měď se jenom dováží. Dříví je tu

všeho druhu jako v Galii kromě buku a jedle. Jísti zajíce, slepice a husy nemají za dovoleno. Chovají je však přece ze záliby, pro radost. Podnebí je tam mírnější než v Galii, mrazy ne tak tuhé.

13. Ostrov má podobu trojúhelníka, jehož jedna strana leží proti Galii. Jeden cíp při této straně, který leží u Kantia, kde přistávají skoro všechny lodí z Galie, směřuje k východu, dolejší cíp k jihu. Tato strana se táhne do délky asi pěti set mil.

Druhá strana leží proti Hispánii a na západ. Na té straně leží ostrov Hibernia, o polovici menší, jak se soudí, než Británie, ale plavba tam trvá stejně dlouho jako z Galie do Británie. V polovici této dráhy leží ostrov jménem Mona. Krom toho, jak za to mají, leží proti této straně roztroušeno mnoho menších ostrovů. O nich psali někteří, že tam kolem zimního slunovratu trvá noc nepřetržitě třicet dní. Vypyťovali jsme se na to, ničeho však takového jsme se nemohli dopídit, ledaže jsme viděli z přesného měření na vodních hodinách, že tam jsou noci kratší než na pevnině. Délka této strany je podle mínění obyvatel sedm set mil.

Třetí strana je proti severu. Proti ní neleží žádná země. Ale jeden její cíp směřuje nejvíc ke Germánii. Tato strana je prý dlouhá osm set mil. A tak má celý ostrov v obvodu dva tisíce mil.

14. Daleko nejpokročilejší ze všech jsou obyvatelé Kantia, kterýžto kraj leží celý při moři. Ti se způsobem života neliší mnoho od Galů. Obyvatelé vnitrozemí většinou nepěstují obilí, nýbrž se živí mlékem a masem a odívají v kožišiny. Všichni Britanové se však natírají barvivem z borytu, které barví na tmavomodro, a o to je pohled na ně v boji hroznější. Vlasy nosí dlouhé a holí se celí kromě hlavy a horního rtu. Skupiny po desíti, po dvanácti mužích mívají ženy mezi sebou společné, a to zejména bratří s bratřmi a otcové se syny. Ale co se z jejich

žčen narodí, pokládá se vždy za dítě toho, do jehož domu byla matka, ještě panna, jako k prvnímu svému muži doprovozena ve svatebním průvodu za manželku.

DALŠÍ BOJE V BRITÁNII

15. Nepřátelští jezdci a bojovníci na vozech se prudce srazili v boji s našimi jezdci hned na pochodu. Naši však přesto všude podrželi vrch a zahnali je do lesů a do kopců. Ale že jich při tom značný počet pobili, pustili se příliš bojechtivě za nimi a utrpěli nejednu ztrátu i na svých.

Na nějakou chvíli dali nepřátelé od boje pokoj. Když však naši proto v ostražitosti nadobro polevili a zabrali se do výstavby tábora, vyrazili náhle z lesů, přepadli oddíly rozložené na stráži před táborem a došlo k prudkému boji. Caesar poslal našim na pomoc dvě kohorty, a to po první ze dvou legií. Třebaže se kohorty postavily v zcela nepatrné vzdálenosti od sebe, prorazili nepřátelé velmi odvážně mezerou uprostřed mezi nimi, poděšivše naše novým způsobem boje, a stáhli se zase odtud beze ztrát. Toho dne padl vojenský tribun Kvintus Laberius Dúrus. Nepřítel byl zahánán, teprve až bylo posláno na pomoc více kohort.

16. Z celého tohoto způsobu boje — bojovalo se všem na očích a před táborem — vysvitlo jasně, že naše pěchota je proti nepříteli toho druhu pro tíhu své výzbroje méně způsobilá, protože ani není s to stíhat nepřítel na ústupu, ani si netroufá uvolnit se trochu od svých oddílů. Jízda pak zápasí v bitvě jen za velikého ohrožení, protože nepřítel ustupuje obyčejně dokonce se záludným úmyslem, a když naše jezdce dostane poněkud od legií, seskočí z vozu a pěšky svádí boj, pro naše nerovný. Zato pravidelný boj jezdecký — jezdec proti jezdci — přináší jak ustupujícímu, tak stíhajícímu docela stejné nebezpečí.

Nadto ještě nebojovali Britanové nikdy shluklí v hustém

houfu, nýbrž porůznu a ve velkém rozptylu, zálohy měli rozestavené po stanovištích, jedni druhé postupně vystřídávali a svěží a čerství nastupovali za vysílené.

17. Nazítří zaujali nepřátelé postavení daleko od tábora po kopcích, začali se ukazovat jen tu a tam a vydražďovat naše jezdce k boji slaběji než předešlý den. Ale v poledne, když Caesar poslal tři legie a veškeru jízdu za velení legáta Gája Trebónia opatřit píci, přihnali se náhle na píčovňky ze všech stran, a to tak, že necouvali ani před legiemi pochodujícími v bitevním útvaru. Naši na ně vyrazili prudkým útokem, zahnali je a neustali za nimi postupovat, až když jízda, cítíc se zajištěna legiemi, jež viděla stále za sebou, hnala nepříteli úprkem před sebou. Značný počet z nich pobila a nedala nepříteli ani se sebrat, ani zastavit nebo z bojových vozů seskákat.

Hned po této porážce a přímo na útěku rozprchly se ze všech končin shromážděné pomocné sbory do svých domovů. A od té doby se už nikdy s námi nepřítel v Británii nebil svou brannou mocí sjednocenou v plném počtu.

CAESAR TÁHNE DO NITRA BRITÁNIE

18. Caesar dobře rozpoznal, co nepřítel zamýšlí, a vedl vojsko k řece Temži do území Kassivellaunova. Ta řeka se dá přebrodit na jednom jediném místě, a to ještě s obtížemi. Když tam dorazil, zpozoroval, že na protějším břehu řeky jsou k boji sešikované veliké síly nepřátel. Břeh pak byl zajištěn zahrocenými kůly zaraženými na jeho kraji a kůly stejného druhu zaražené do říčního dna pod vodou zakrýval vodní proud. Toto máje zjištěno z výpovědí zběhů a zajatců, poslal Caesar napřed jízdu a legiím dal rozkaz následovat ji hned v patách. Ale vojáci se hnali přes vodu, ač jim z ní čněla jen hlava, dokonce tak rychle

a prudce, že nepřítel náporu legií a jízdy nemohl odolat, vyklidil celý břeh a dal se na útek.

19. Kassivellaunus se vzdal, jak jsme už dříve vyložili, veškeré naděje na úspěch v otevřeném zápase, propustil větší část válečných sil a ponechav si jen asi čtyři tisíce vozních bojovníků sledoval pozorně naše pochody, držel se vždy trochu opodál cesty, ukrýval se v místech těžko dostupných a lesnatých a zvěděl-li, že kterým krajem potáhneme, dával tam dobytek i lidi shánět z polí do lesů.

A kdykoli si naše jízda vyrazila do kraje, aby si hezky nevázaně zadrancovala a poplenila, pouštěl na ni z lesů, kde znali každou cestu, každou stezku, své bojovníky na vozech, utkával se s naší jízdou k velkému jejím nebezpečí a tím postrachem ji odvracel od toho, aby si zajížděla příliš daleko a široko. Nezbyvalo, než aby ani Caesar nedovoloval svým jezcům příliš se vzdalovat od hlavního voje legií a aby se škodilo nepříteli plněním polí a vypalováním vsí jen tolik, kolik stačili pořídit vojáci legií při svém namáhaném pochodu.

20. Zatím pošlou Trinovanté, kmen to v těch končinách skoro nejmocnější, k Caesarovi poselstvo a slibují, že se mu vzdají a vyplní jeho rozkazy. Z toho kmene přišel už před časem k Caesarovi na pevninu dát se mu pod ochranu mladičků Mandubracius. Jeho otec Inianuveticus býval králem toho kmene a byl Kassivellaunem zbaven života. Mandubracius sám unikl smrti jenom útekem. Nyní prosí poselstvo Caesara, aby Mandubracia uchránil Kassivellaunovy násilnosti a poslal jim ho domů, aby kmen vedl a měl i nejvyšší moc vojenskou. Caesar jim uloží čtyřicet rukojmí a pro vojsko obilí a Mandubracia jim pošle. Trinovanté vyplnili rychle příkazy a poslali v plném počtu rukojmí i žádané obilí.

21. Když Caesar Trinovanty takto ochránil před Kassivellaunem a nadto zabránil, aby se jim jeho vlastní vojáci mstili nějakým příkořím, posílají poselstva k Caesarovi

a vzdávají se mu jedni za druhými, Cenimagnové, Segontiákové, Ankalité, Bibrokové, Kassové. Od nich se doví, že nedaleko odtud, kde právě stojí, je hradiště Kassivellaunovo, chráněné lesy a bažinami. Je prý tam shromážděno značné množství lidí i dobytka. Hradištěm pak — oppidum — Britanové zvou, když neproniknutelné houští nedostupného hvozdu ohradí ještě hradbou a příkopem a tam se pak hromadně uchylují před vpádem nepřátel.

Tam táhne Caesar s legiemi. Najde místo znamenitě opevněné od přírody i lidskou rukou. Přesto se hned pustí do jeho dobývání ze dvou stran. Odporem nás nepřátelé zdržovali jenom krátce. Pak už útok našich vojáků nesnesli a vyřídili se z hradiště jinou stranou ven. Našlo se tam velké množství dobytka. Na útěku bylo mnoho lidí pochyťáno a pobito.

NÁVRAT K LODÍM A ODJEZD DO GALIE

22. Zatímco se toto dalo v těchto končinách, pošle Kassivellaunus do Kantia posly s rozkazem, aby tamní králové shromáždili všechna svá vojska a s nimi se znenadání obořili na náš loďní tábor a hleděli ho dobýt. Kantium, jak jsme už prve připomněli, leží při moři a těm krajům tam vládli čtyři králové, Cingetorix, Karvilius, Taximagulus a Segovax. Když tito přitrhli k táboru, učinili naši výpad, mnoho jich pobili, zajali dokonce i urozeného vůdce Lugotoriga a stáhli se beze ztrát zas do tábora.

Na zprávu o této bitvě, utrpěv už tolik pohrom, maje své území zpustošeno, a hlavně zdrcen odpadnutím tolika kmenů, pošle Kassivellaunus za prostředkování Atrebáta Kommia k Caesarovi poselstvo, aby nabídl, že se mu chtějí vzdát. Caesar se už předtím rozhodl přezimovat v Galii, očekáváje tam každou chvíli nějaký nepokoj. Léta také už mnoho nezbývalo a viděl, že by se ten zbytek

mohl v Británii snadno promarnit. I uloží jim rukojmí, určí, jak vysoký poplatek má Británie národu římskému ročně platit. A Kassivellaunovi zakáže co nejprísněji, aby neškodil Mandubraciovi ani Trinovantům.

23. Jakmile Caesar přijal rukojmí, odvede vojsko zpátky k moři. Lodi najde opraveny. Spustí je na moře, a že jednak měl veliké množství zajatců, jednak za oné bouře vzalo za své něco lodí, rozhodl se přepravit vojsko na dvakrát. A takový byl průběh přepravy. Z tak velikého počtu lodí při tolika plavbách nedošlo ani letos, ani loni k ztrátě jediné lodi dopravující vojsko; ale z těch, které mu byly prázdné posílány z pevniny zpět, a to i z těch, které vyloďily vojáky první přepravy, i z těch, jež později vystavěl v počtu šedesáti Labiénus, jen tu a tam některá dosáhla určeného přístavu, ostatní byly téměř všechny zahnaný zpátky. Když na ně Caesar hodnou dobu marně čekal, musil z nouze, aby mu roční doba plavbu vůbec nezneškodila — rovnodennost totiž se kvapem blížila — vojáky hezky stěsnat na lodích, pokud byly po ruce. Hned nato nastala pohoda naprosto klidná, a ač zdvihl kotvy teprve počátkem druhé hlídky, přistal šťastně na pevnině už za svítání, doraziv se všemi loďmi beze ztrát a beze škody.

ZNIČENÍ KOHORT SABÍNOVÝCH AMBIORÍGEM

ROZLOŽENÍ ZIMNÍCH TÁBORŮ

24. Lodi dal Caesar vytáhnout na břeh a svolal obecný sněm galský v Samarobrivě. Toho roku se v Galii pro velká sucha obilí urodilo hodně slabě. Byl proto nucen rozmístit vojsko po zimních táborech jinak než minulá léta a přidělit legie po více kmenech.

Jednu z nich přidělil legátu Gáju Fabiovi, aby ji odvedl

do Morinska, druhou Kvintu Cicerónovi do Nervijska, třetí do Esvijska Lúciu Rosciovi; čtvrté přikázal přezimovat s Titem Labiénem v Rémsku na pomezí Tréverska; tři umístil v Belgii pod velením kvéstora Marka Krassa a legátů Lúcia Munácia Planka a Gája Trebónia. Jednu legii, kterou sebral teprve nedávno v Západí, a pět zkušenějších kohort poslal do území Eburónů, kteří sídlí valnou většinou mezi Mosou a Rýnem a byli tehdy pod vládou Ambioríga a Katuvolka. Velení nad těmito vojny přikázal legátům Kvintu Tituriu Sabínovi a Lúciu Aurunkuléju Kottovi.

Takovýmto rozložením legií, soudil Caesar, nejsnáze odpomůže hrozícímu nedostatku obilí. Přesto však zimní tábory všech těchto legií kromě té, kterou pod velením Lúcia Roscia poslal do kraje nejvýš pokojného a klidného, nebyly vzdáleny jeden od druhého více než nějakých sto mil. Sám se rozhodl zůstat zatím v Galii, pokud mu nebude hlášeno, že jsou každá, kde jí přikázáno, a že má zimní tábor vybudován.

25. V Karnutsku žil muž velmi vznešeného rodu, Tasgecius jménem, jehož předkové bývali ve svém kmeni králi. Tomu dopomohl Caesar zase k důstojenství předků pro jeho statečnost a pro jeho oddanost Caesarovi osobně, protože mu Tasgecius ve všech válkách prokazoval zvláště dobré služby. Třetí rok už byl králem, osobních nepřátel měl mnoho a ti se svou nevráživostí netajili. A tak Karnutové Tasgecia z kmene vyhostili a z návodu těch odpůrců zavraždili.

Zpráva o tom se donese k Caesarovi. Protože do věci bylo zapleteno příliš mnoho lidí, měl obavu, aby na jejich popud neodpadl celý kmen. I dá Lúciu Plankovi rozkaz, aby se svou legií táhl rychle z Belgia do Karnutska a tam aby přezimoval. A ty, jejichž účast na Tasgeciově zavraždění zjistí, aby zatkl a poslal k němu. Mezitím dostal Caesar hlášení ode všech legátů a kvéstorů, jimž svěřil

legie, že dorazili do místa svého přezimování a že tábořiště pro zimní ležení je už opevněno.

N Á S T R A H Y A M B I O R Í G O V Y

26. Asi za čtrnáct dní po příchodu vojska do zimního tábora vyšel pojednou od Ambioríga a Katuvolka počátek vzpoury a odboje. Pozdravili sice na hranici svého království Sabína a Kottu, dali se jim k službám, i obilí dodali do tábora. Pak však na popud poslu Induciomára Tréverského soukmenovce rozjitřili, přepadli náhle Sabínovy vojáky poslané rubat dřevo a přitrhli s mohutnou brannou mocí dobývat tábora.

Naši se rychle chopili zbraně, osadili val a vypustivše z jedné strany hispánskou jízdu podrželi v jezdecké bitvě vrch. Nepřítel pozbyl naděje na úspěch, stáhl se zpět a nechal dobývání. Pak se dali po svém zvyku do volání, aby někdo z našich z tábora vyšel k rozmluvě. Mají prý, co by v zájmu jedné i druhé strany rádi řekli, a doufají prý, že by se tím spory mohly urovnat.

27. Vskutku je k nim k rozhovoru poslán rytíř římský Gájus Arpinus, důvěrný přítel Tituriův, a Kvintus Június, Hispan jakýsi, který již dříve docházel k Ambiorígovu jako Caesarův posel. A k těm mluvil Ambiorix takto:

Rád prý přiznává, že osobně je Caesarovi nesmírně zavázán za všechny projevy blahovolné jeho přízně, za to, že jeho zásluhou byl zproštěn poplatku, který platil svým Atuatukům, i za to, že mu Caesar dal vrátit i vlastního jeho syna i syna bratrova, jež oba dostali Atuatukové jako rukojmí, ale nakládali s nimi jako s otroky a zajatci. Pokud pak jde o pokus dobýti tábora, také to prý neprováděl ani z vlastního rozhodnutí, ani z vlastní vůle, nýbrž donucen k tomu soukmenovci. A vůbec prý jeho vladařská moc je toho dru-

hu, že lid má nad ním neméně pravomoci než on nad lidem.

Jeho eburónský kmen se pak prý pouštěl do války jenom proto, že se náhlému spiknutí galskému ani nemohl vzepřít. Může prý to snadno prokázat už jen svou malomocí. Není prý do té míry nezkušený, aby se odvažoval doufat, že římský národ bude zdolán jeho pár houfci. Ale takto prý společně rozhodla celá Galie: pro přepadení všech zimních táborů Caesarových je prý stanoven tento den, aby žádná legie nemohla druhé přijít na pomoc. Jako Galové nemohli prý snadno Galům odříkat, zejména když tu zřejmě bylo rozhodnuto vrátit zase všem svobodu.

A protože svým soukmenovcům vyhověl už jako vlastenec, má prý nyní zase na zřeteli, čím je povinen Caesarovi za jeho blahovolnou podporu: vyzývá prý, snažně prosí Tituria jako hostinný přítel, aby myslel na záchranu svou i svých vojáků. Veliké zástupy germánských žoldáků přešly prý Rýn. Ve dvou dnech jsou prý tu. Na nich prý — na Římanech samých — je rozhodnuto, chtějí-li, dříve než to zpozorují sousedé, vyvést vojsko ze zimního tábora a dovést je buď k Cicerónovi nebo Labiénovi, z nichž jeden je od nich asi padesát mil, druhý něco více. Sám prý jim slibuje a dotvrzuje přísahou, že jim dá bezpečný průchod vlastním územím. Činí-li tak, hledí prý jednak prospěchu svého kmene, protože jej zbavuje břemene zimního tábora, jednak se odvděčuje Caesarovi za to, co pro něho — Ambioríga — učinil dobrého. — Po té řeči Ambiorix odejde.

28. Arpinus a Júnus podají legátům zprávu o tom, co slyšeli. Překvapující ta zpráva uvedla legáty ve zmatek. Třebaže to říkal nepřítel, přec jen soudili, že se to nesmí přejít bez povšimnutí. A nejvíce na ně působilo to, že se sotva dalo věřit, že by si byl bezvýznamný a nepatrný kmen Eburónů sám od sebe troufal napadnout válkou národ římský. A tak předloží věc vojenské radě. Tam pak se hned objeví v názorech mezi nimi velký rozpor.

Lúcius Aurunkulėjus a přemnoho vojenských tribunů

Legionář v plášti

i setníci prvního stupně soudili, že se nemá nic podnikat ukvapeně, ani odcházet z tábora bez rozkazu Caesarova. Dokazovali, že v opevněném zimním táboře možno odolávat sebevětším zástupům Galů i velikým silám Germánů. Dosvědčují prý to nepopíratelná skutečnost, že hned první útok nepřátelský odrazili velmi statečně, a nadto ještě způsobili nepříteli velké ztráty. Nedostatkem obilí netrpí. A zatím prý jim dojdou posily jak z nejbližších táborů, tak od Caesara. Na konec pak — co prý je větší lehkovážnost nebo horší ostudnost než se rozhodovat o nejdůležitějších věcech podle toho, k čemu radí nepřítel?

29. Naopak se Titurius všecek vzkyplv rozkřikoval, že bude pozdě to činit, až přitrhnu ještě větší zástupy nepřátelské posíleny o Germány, nebo až ten či onen z nejbližších táborů stihne nějaká pohroma. Na dlouhé rozmýšlení zbývá prý už málo času. Caesar — počítá prý — se už vydal do Itálie. Jinak prý by se ani Karnutové nebyli rozhodli odpravit Tasgucia, ani zase Eburónové by prý nebyli přitrhli k táboru, tak nás podceňujete, kdyby Caesar byl ještě v Galii.

Sám prý hledí nikoli k tomu, že tak radí nepřítel, nýbrž na věc: Rýn je nedaleko. Germáni jsou rozhořčení Ariovistovou smrtí a našimi dřívějšími vítězstvími. Galie je jedno vření, že tolikrát ponížena byla podrobena vládě národa římského, když pohasla stará její sláva válečná. Na konec pak, kdo by si chtěl namlouvat, že se Ambiorix pouštěl do podniků toho druhu jen tak nanejistě?

Jeho — Sabínův — návrh zabezpečuje prý je pro jeden i druhý případ: nepotká-li je nic zvláště hrozivého, dorazí prý k nejbližší legii bez jakéhokoli nebezpečí; je-li celá Galie s Germány zajedno, pak prý je pro ně spása jediné v rychlosti. Ale k jakým koncům povede návrh Kottův a těch, kdo jsou odchýlného mínění? Nehrozí-li z něho okamžité nebezpečí, nutno prý se jistě při dlouhém obléhání obávat hladu.

30. Tak se dlouho o věc přeli, jedni proti, druhí pro ni. A když Kotta se setníky první třídy neústupně stáli na svém, zvolal Sabínus, a to hezky hlasitě, aby ho dobře slyšela většina vojáků: „Budiž po vašem, chcete-li tomu. Ale ani já,“ pokračoval, „nejsem z těch, kdo by se zrovna nejvíce z vás děsili nebezpečí smrti. Ti zde,“ ukazoval na vojáky, „budou z toho mít jiný rozum. Potká-li nás něco hodně zlého, poženou k zodpovědnosti tebe. Vždyť — nebýt ty proti tomu, už pozítří se mohou spojit s nejbližším táborem a společně s ostatními čelit vypuknuvší válce, a ne aby odloučení a daleko od ostatních takřka vyhoštění hynuli, ať už mečem, nebo hladem.“

31. Všechno vstává, je po poradě. Chytají jednoho i druhého za ruku a prosí Kottu i Sabína, aby svou nesrovnalostí a neústupností nehnali věci v nejkrajnější nebezpečí. Snadno prý je věci zvládnout, ať už zůstanou, či odtáhnou, jen když se všichni sjednotí ve svém pojetí a rozhodnutí. V rozporu naproti tomu že nevidí spásy. Dohadování se protáhne do půlnoci. Konečně se, dav se zviklat, podvolí Kotta. Vrchu nabude názor Sabínův. Je vydán rozkaz, že se na úsvitě vyrazí.

Zbytek noci se jen probděl, protože si každý voják prohlížel své věci, co může vzít s sebou, co je nucen zanechat z náradí potřebného k zimnímu táboření. Vymýšlí se kdejaký důvod, proč prý nelze bez nebezpečí zůstat. A nebezpečí ještě roste v očích unavených a ponocujících vojáků. Za svítání vytáhnou z tábora tak, jako by je k tomu nebyl měl nepřítel, nýbrž jako by jim k tomu radil nejlepší přítel — Ambiorix: v dlouhatánském voji totiž a s převelikým vozatajstvem.

PORÁŽKA A SMRT SABÍNOVA A KOTTOVA

32. Když však nepřátelé postřehli z nočního hluku a ruchu přípravy k odchodu, rozložili v lesích ve dvou dílech zálohy a na vhodném a skrytém místě asi dvě míle odtud vyčkávali příchodu Římanů. A když většina našeho voje sestoupila dolů do hlubokého úvalu, objevili se náhle na obou stranách toho údolí a začali na zadní voj dotírat, předním bránit ve výstupu a tak se pouštět do bitvy v místě pro naše naprosto nepříznivém.

33. Teď teprve Titurius, jenž se dříve zhola o nic nestaral, pobíhal v úzkostném zmatku sem a tam a rozestavoval kohorty, ale i to poplašeně a tak, že na něm bylo vidět, jak si neví rady ani pomoci. Což se stává obyčejně těm, kdo jsou nuceni se rozhodovat teprv ve chvíli, kdy už je na místě jednat. Zato Kotta, poněvadž počítal s tím, že k něčemu takovému může na pochodu dojít, a zrazoval proto od něho, nepomíjel nejmenšího pro obecnou záchranu všech a plnil povinnosti jak dobrého velitele, promlouvaje k vojákům a dodáváje jim ducha, tak i řadového vojáka, udatně si veda v boji.

Když pro délku voje nemohli jeden ani druhý sami všechno dobře zastat a zařídit, co a kde se má vykonat, poručili vyhlásit, aby vojáci nechali vozatajstvo vozatajstvem a zaujali obranné postavení ve čtverhranu. Toto opatření, ač v takovém případě nezaslouží výtky, vedlo přec jen k nedobrému konci. Neboť i našim vojákům ubralo naděje na úspěch a nepříteli dodalo jen chuti k boji, protože naši sáhli k tomu útvaru očividně jen z největšího strachu a zoufalí, bez naděje. A krom toho se stalo, k čemu dojít musilo, že vojáci šmahem odbíhali od oddílů a že každý hleděl rychle ze svého rance vylovit a uchvátit, co měl nejmilejšího, takže všude bylo plno křiku a nářku.

34. Zato barbaři jednali s rozmyslem. Neboť jejich

vůdcové dali po celém šiku rozhlásit, ať se nikdo ani nehne z místa: jejich že je kořist, pro ně že se uchovává všechno, cokoli tu Římané zanechají. Proto ať mají na mysli, že vše záleží jen na vítězství. Počtem i statečností v boji muže proti muži byli jedni druhým rovni. Naši, ač je opouštěl vůdce i štěstí, skládali přece všechnu naději na záchranu ve statečnost, a kdykoli která kohorta vyrazila proti nepříteli, tam vždy padlo značné množství nepřátel.

Ambiorix to postřehl a hned dá rozhlásit, aby stříleli jen z dálky a příliš se nepřibližovali; kde Římané zaútočí, tam aby hned ustupovali. Mají-li sami tak lehkou výzbroj a obvyklý svůj bojový výcvik, nemůže prý být Římanům způsobena naprosto žádná škoda. Naopak ať stíhají Římany rázně, kdykoli se uchylují zase zpátky ke svým oddílům.

35. Tohoto pokynu dbal nepřítel velmi přesně, a kdykoli některá naše kohorta ze čtyřhranu vyrazila a zaútočila, ustupoval co nejspěšněji. Přitom náš útočící oddíl nevyhnutelně ztrácel krytí zprava a vydával nekrytý pravý bok střelbě. A zase, když se začal vracet do svého výchozího postavení, byl svírán jak těmi, kteří před ním prve ustoupili, tak těmi, kteří jim stáli nejbližší. Jestliže však chtěli místo držet, neměli ani příležitost uplatnit svou statečnost, ani se nemohli, jsoouce tak shluklí, dobře uhýbat střelám vrhaným takovou přesilou.

Naši se sice střetávali s tolikerou nesnází, měli ztráty veliké — přesto však se drželi statečně, a ač den už z valné části uplynul a bojovalo se již od úsvitu do osmé hodiny denní, nedopustili se ničeho, co by jim bylo k necti. Tu byla házcím kopím prorážena obě stehna Titu Balvenciovi, do loňského roku prvnímu setníku legie, muži statečnému a na slovo vzatému. Kvintus Lukánius, stejné hodnosti, padne statečně bojuje — šel na pomoc svému synu, nepřitelem obklíčenému. Legát Lúcius Kotta je z praku raněn přímo do obličej, zrovna když povzbuzoval všechny kohorty a čtyry.

OBLEŽENÍ TÁBORA CICERONOVA OD NERVIŮ

POČÁTKY OBLÉHÁNÍ

36. To vše mocně působilo na Kvinta Tituria. Když zdaleka zahlédl Ambioríga, jak povzbuzuje své, pošle k němu svého tlumočnicka Gnaea Pompéja požádat ho, aby ušetřil jeho i vojska. Ambioríx na to dovolání odpoví: Chce-li Sabínus mluvit přímo s ním, že může; pokud by šlo o milost pro vojáky, doufá prý, že jí pro ně u svého mužstva dosáhne. Jemu pak samému — Sabínovi — nebude prý nijak ublíženo, to prý mu zaručuje svým slovem.

Sabínus to oznámí raněnému Kottovi a vyzve ho, aby se vzdálili oba z bojiště a společně jednali s Ambiorígem, uzná-li to Kotta za dobré. Doufá prý, že si vyprosí od něho milost pro sebe i pro vojáky. Kotta prohlásí, že on k ozbrojenému nepříteli nepůjde, a na tom setrvává.

37. Sabínus dá nato rozkaz, aby ho provázeli vojenští tribunové, které právě měl kolem sebe, a setníci první třídy. A když přišel k Ambiorígovi blíže a byl vyzván, aby odložil zbraň, učiní, co rozkázáno, a rozkáže svým, aby učinili stejně. Zatím co spolu jednají o podmínkách, Ambioríx úmyslně řeč rozpřádá, Sabínus je pomaloučku obstoupen a mrtev sražen k zemi.

A tu už nepřátelé provolají po svém zvyku vítězství, zdvihnou bojový pokřik, vyrazí k útoku a uvedou naše řady ve zmatek. Padne tam s mečem v ruce Lúcius Kotta a je pobita většina vojska. Co zbylo, uteče se do tábora, z něhož vytáhli. Z nich orlonoš Lúcius Petrosidius, tísněn velkou nepřátelskou přesilou, vhodil orla přes val do tábora a sám padne před táborem, hrdinsky se bráně. Vojáci v táboře vydrží nepřátelské útočení stěží do noci. V noci pak, úplně ztrativše naději na záchranu, sami si všichni do jednoho vezmou život. Jen tu a tam někdo vyvázl z boje. Ti se cestou necestou protlukou hvozdy do zimního tábora k legátu Titu Labiěnovi a podají mu zprávu, co a jak se stalo.

38. Tímto vítězstvím stouplu Ambiorígovu sebevědomí. Hned se vydá se svou jízdou do území Atuatuků, kteří sousedili s jeho královstvím. Nezastaví se cestou ani v noci, ani ve dne a pěchotě rozkáže, aby táhla hned za ním. Atuatukům vykládá o svém úspěchu a podnítl je k odboji. Den nato dorazí k Nervíům a nabádá je, aby si nedávali ujít příležitost navždycky se osvobodit a pomstít se na Římanech za všechny křivdy, které od nich utrpěli. Vykládá jim, že zabil dva legáty, že pobil většinu jejich vojska. Není prý nijak těžko přepadnouti náhle legii, která u nich přezimuje pod legátem Cicerónem, a pobítí ji. Nabízí jim k tomu svou pomoc. Nervie takovou řečí snadno přemluví.

39. A tak hned rozešlou po poslech zprávy Ceutronům, Grudiům, Levakům, Pleumoxiům, Geidumnům, kteří všichni jsou pod mocí Nervíů, shromáždí ozbrojené zástupy co možná největší a přiřenu se znenadání k Cicerónovu zimnímu táboru. K Cicerónovi se ještě nedonesla zpráva o Tituriově smrti. Také tu se přihodilo, k čemu dojít musilo, že značný počet jeho vojáků, kteří se z tábora rozešli porůznu do lesů na dříví a stavivo k opevnění tábora, byl odříznut náhle se objevivší jízdou. Majice je obklíčeny, dají se Eburónové, Nerviové, Atuatukové a spojenci i chráněnci těchto všech s velikou mocí do dobývání tábora Cicerónovy legie. Naši se rychle sběhnou do zbraně, vystoupí na táborový násep. Stěží ten den odolávají, protože nepřítel skládal všecku naději v rychlost a pevně věřil, že dobude-li vítězství teď, bude vítězem už natrvalo.

40. Caesarovi posílá Ciceró neprodleně písemnou zprávu,

vu a určí velikou odměnu tomu, kdo ji šťastně doručí. Ale nepřítel měl všechny cesty obsazeny a posly nám pochytil. V noci pak z toho dříví, které měli naši svezeno na výstavbu tábora, nastaví se a na valu vztyčí s neuvěřitelnou rychlostí na sto dvacet věží. Dodělává se, co opevňovacímu dílu snad ještě chybělo. Druhého dne útočí nepřítel na tábor s mnohem četnějšími zástupy, jež zatím shromáždil, pokouší se zasypávat příkop. Naši mu kladou odpor stejně úspěšně jako den předtím. A tak se děje potom den ze dne, po všechny dny příští.

Ani v noci nezůstává chvilka nevyužita k práci. Možnosti zdřímnout si se nedopřává ani nemocným, ani raněným. Čehokoli třeba pro obranu na příští den, všechno to se opatřuje v noci. Hotoví se mnoho kůlů s opáleným hrotem, nespočetně těžkých oštěpů pro samostříly. Věže se pobíjejí podlažím, z proutí připletá se cimbuří a zábradlí. Ciceró sám, ač velmi chabého zdraví, nedopřával si odpočinku ani v noci, takže ho vojáci, sbíhající se k němu, ještě musili mít domluvami k tomu, aby se šetřil.

41. A tu zrovna nervijští vůdcové a předáci, pokud se směli nějak ucházet o rozhovor s Cicerónem a mohli to odůvodnit přátelskými vztahy k němu, ohlásí, že by s ním rádi jednali. Slyšení se jim dostane. Připomínají tam totéž, o čem jednal Ambiorix s Tituriem: Celá Galie stojí pohotova k boji. Germáni překročili Rýn. Caesarův tábor i tábory ostatních jsou obléhány. Zmíní se i o konci Sabínově. A aby jim Ciceró věřil, poukazují chlubně na Ambioriga. Ciceró i se svým vojskem se prý mylí, doufají-li v jakou pomoc od těch, kteří sami jsou v postavení zoufalém. Poměr Nerviuů k Cicerónovi a k národu římskému je prý však přesto takový, že se vzpírají jedině a pouze tomu, aby vojsko římské přezimovalo v jejich území, a nechtějí, aby se to u nich zakořenilo jako trvalý zvyk. Nejsou prý proti tomu, aby si Římané odešli z tábora nijak neohrožováni a odtáhli beze všech obav, kamkoli jim bude libo.

Ciceró jim na to odpoví jen jedno: Není zvykem národa římského vůbec přijímat podmínky od nepřítele, který má zbraň v ruce. Chtějí-li složit zbraně, pak ať použijí jeho pomoci a pošlou k Caesarovi posly. Doufá prý, že dosáhnou, oč požádají, jakože má Caesar smysl pro spravedlnost.

DOBÝVÁNÍ TÁBORA

42. S tímto tedy Nerviové nepochodili. I obklopí náš zimní tábor náspem deset stop vysokým a příkopem patnáct stop širokým. To si od nás jednak odkoukali za styků v předchozích letech, jednak měli nějaké zajatce z našeho vojska, od těch se jim dostávalo poučení. Že však neměli vůbec železné náradí vhodné k takové práci, byli nuceni vykrajet drny mečem, hlínu vyhrabávat rukama a vynášet ji v pláštích. Právě podle toho díla bylo lze odhadnout množství jejich lidí. Neboť ani ne za tři hodiny byli s opevněním v obvodu tří mil hotovi. A ty dny potom počali stavět obléhací věže podle výšky našeho náspu a chystati srpovitě bořící háky i pohyblivé kryty. I tomu je zajatci naučili.

43. Sedmého dne obléhání zdvihl se zvlášť prudký vítr. Tu začali Nerviové, využívající ho, házet z praků žhavé kulky hebkého jílu a metat rozpálené oštěpy na naše baráky, kryté po galském způsobu slámou. Ty se rychle vznály plamenem a prudkým větrem roznesl se oheň po všech koutech tábora.

Nepřátelé s ryčným pokřikem, jako by vítězství měli již v rukou a úplně jisté, počali věže a kryty posunovat k náspu a zlétat jej po žebřících. Než statečnost a k tomu duchapřítomnost našich vojáků byla taková, že nejen nikdo neopouštěl náspu, aby se pak nějak ztratil, nýbrž že se skoro nikdo ani neohlédl, ba že právě v tu nejtěžší chvíli bojovali všichni ze vší síly a s nejvyšší statečností, ač je zevšad ožehoval plamen, ač je zasypával pravý příval

střel, ač viděli, jak v jednom plameni plane celý náš oboz a s ním propadá zkáze všechen jejich majetek.

Byl to den pro naše daleko nejtěžší. Přesto však skončil úspěšně potud, že toho dne bylo raněno a i pobito neobyčejně mnoho nepřátel, když se jich pod samým naším náspem natlačilo a prvním znemožnili poslední každý krok zpátky. Když pak aspoň poněkud polevil oheň a na jednom místě přisunul nepřítel věž k náspu, že se ho dotýkala, postoupili setníci třetí kohorty ze svého stanoviště, poodsunuli i všechny své lidi a posunky i slovy zvali nepřítele, aby jen vstoupil, je-li líbo. Z těch však se kupředu neodvážil docela nikdo. Pak je kamenovali ze všech stran, sehnali je tak z věže a věž zapálili.

DVA STATEČNÍ SETNÍCI

44. V Cicerónově legii sloužili dva zvlášť stateční chlapíci, kteří se už blížili hodnosti setníka první třídy — Titus Pulló a Lúcius Vorénus. Ti dva se věčně hádali, kdo z nich má mít přednost před druhým a celá léta zápolili o pořadí s hroznou řevnivostí.

Když se velmi ostře bojovalo na náspu, zvolá Pulló: „Co je to za rozpaky, Voréne?! Či jakou ještě čekáš příležitost osvědčit svou statečnost?! Dnešní den rozhodne o našich sporech!“ Jen to řekl, vyrazí ven z opevnění a zamíří svůj nápor tam, kde se mu zdálo, že je nepřítel nejhustěji. Ale ani Vorénus teď nezůstane na náspu a jde hned za Pullóem, boje se, co by tomu kdekdo řekl. Z neveliké vzdálenosti vrhne potom Pulló oštěp na nepřítele a protkne jím naskrz jednoho z nich, jak vybíhal proti němu z davu. Probodeného a již bezduchého druha kryjí ostatní svými štíty, na Pullóna metají všichni svá kopí a nedovolují mu pronikat dále. Pullónovi štít proražen kopím, kopí samo mu uvízne v řemeni závěsníku meče. Tento náraz posune

pochvu s mečem dozadu a zdrží tak Pullónovu pravici v pokusech vytrhnout meč z pochvy. A tak obrany neschopného nepřátelé obklíčí. Na pomoc přispěchá mu sok a soupeř Vorénus a pomáhá v nouzi. Od Pullóna, o němž mají za to, že byl kopím usmrčen, obrátí se celý zástup ihned k Vorénovi. Ten bojuje mečem zblízka, jednoho zabije a zatlačí trochu ostatní. Dotírá až příliš boječtivě, sklouzne nohou do dolíku a upadne. Nyní zase on je obklíčen a na pomoc mu jde Pulló. A oba dva pospolu, živi a zdraví, pobíve značný počet nepřátel, vracejí se s velkou slávou do tábora.

Tak si osud při všem soupeření a závodění zahrál s oběma, že soupeř byl soupeři ku pomoci a k záchraně a že se nedalo rozhodnout, kdo před kým by svou statečností zasluhoval přednost.

CAESAR CHYSTÁ POMOC

45. Obléhání bylo den ode dne tíživější a povážlivější, a to především proto, že valná část vojáků byla vážně raněna a boje neschopna a že tedy hájit tábor zůstalo jen na skrovném počtu schopných obránců. Tím častěji byly Caesarovi posílány listy po poslech. Ti byli částečně pochytáni a obyčejně před očima našich vojáků mučení a utýráni.

Byl v táboře jeden Nervij, Vertikó jménem, urozený původem. Hned z počátku obléhání zběhl k Cicerónovi a osvědčil mu oddanou věrnost. Ten jednomu ze svých otroků slíbí svobodu a bohatou odměnu a tak ho pohne k tomu, aby donesl list Caesarovi. List vynese otrok z tábora v dutině kopí, pohybuje se jako Gal mezi Galy, aniž budí podezření, a dostane se šťastně k Caesarovi. Ten se teprv takto doví, jaké všecko nebezpečí hrozí Cicerónovi a jeho legii.

46. Caesar dostal dopis kolem páté odpoledne a hned pošle posla do území Bellovaků ke kvěstoru Marku Krassovi, jehož zimní tábor byl od Caesara vzdálen pětadvacet mil. Posílá mu rozkaz, o půlnoci ať vytrhne s legií a rychle k němu přirazí. Krassus vyrazí současně s vracejícím se poslem. Druhého posla pošle Caesar k legátu Gáju Fabiovi, aby přivedl svou legii do území Atrebátů, kudy musil Caesar, jak věděl, také sám táhnout. Labiénovi píše, aby se svou legií táhl do Nervijska, může-li tak učinit beze škody pro stát. Na ostatek vojska čekat nepokládá za radno — bylo trochu daleko. Asi čtyři sta jezdců sežene z nejbližších táborů.

47. Asi v devět hodin ráno hlásí Caesarovi přední Krassův obhlédací oddíl, že se Krassus blíží. Nečeká na něho, sám postoupí ještě ten den dvacet mil. Ustanoví Krassa velitelem v Samarobřívě a přidělí mu celou jeho legii, protože tam zanechával vozatajstvo celého vojska, rukojmí kmenů, úřední archív a všecko obilí, které tam svezl, aby bylo dost zásob na celou zimu. Fabius přirazí se svou legií k Caesarovi na pochodě podle rozkazu, mnoho se zrovna neomeškav. Labiénus však se nedostavil. Když zvěděl o konci Sabínově a porubání jeho kohort, když před jeho tábor přitrhli s celou svou brannou mocí Tréverové, měl obavy, že vytrhne-li ze zimního tábora, jako by byl na útěku, nemusil by odolat útoku nepřátel, zvláště když věděl, jak posledním svým vítězstvím zpychli. Odpoví tedy Caesarovi písemně, s jak velikým nebezpečím by legii vyváděl ze zimního tábora, vypíše mu zevrubně, co a jak se událo v Eburónsku, a podá zprávu, že se mu všechna branná moc tréverská, pěší i jízdní, usadila pouhé tři míle od jeho tábora.

48. Caesar schválil jeho opatření, a třebaže se místo očekávaných tří legií — v tom se zklamal — musil spokojit pouze dvěma, jedině v rychlém jednání viděl možnost všecko zachránit. Rychlými pochody vtrhne do území

Nerviů. Tam se doví od zajatců, co se děje u Ciceróna a jak nebezpečné je jeho postavení.

Bohatými odměnami pohne tedy jednoho z galských jezdců, aby Cicerónovi donesl list. Pošle mu jej řeckým písmem psaný, aby nepřítel nepoznal naše plány, zachytí-li snad dopis. Posla vyzve, nebude-li se snad moci dostat k Cicerónovi do tábora, aby list přivázal k házecímu řemeni na kopí a kopí pak vhodil přes opevnění do tábora. V dopise píše, že je s legiemi na cestě a že brzy dorazí. A povzbudí Ciceróna, aby se jen dále držel statečně jako dosud.

Gal se bál nebezpečí a tak kopí podle návodu do tábora vhodí. Náhoda tomu chtěla, že kopí uvázlo v trámci věže. Dva dny si ho nikdo z našich nevšiml. Teprv třetí den je nějaký voják zahlédne. Je snato a doneseno Cicerónovi. Ten si dopis přečte, pak dá přečíst ve vojenském shromáždění k převelické radosti všech. Brzy bylo vidět v dálce sloupy dýmu z požárů. To zaplašilo všechny pochyby o tom, že legie přicházejí.

CAESAR OSVOBODÍ CICERÓNA

49. Když si Galové věc ověřili skrze zvědy, zanechají obléhání a zamíří s celou svou brannou mocí proti Caesarovi. Jen ozbrojenců to bylo na šedesát tisíc. Ciceró využije dané možnosti, vyžádá si od Vertikóna, o němž už jsme mluvili, zase nějakého galského otroka, aby donesl list Caesarovi. Upozorní posla, aby cestou byl opatrný a ostražitý. V dopise vypíše Caesarovi, že od něho — Ciceróna — nepřítel odtáhl a že se celé to ohromné množství obrátilo proti Caesarovi. Dopis je Caesarovi doručen kolem půlnoci. Zpraví o věci své vojáky a dodá jim ducha k boji.

Příští den hned za svtání dá se Caesar na pochod a postoupiv asi čtyři míle spatří za mohutným údolím, jímž

protékal potok, nepřehledné zástupy nepřátel. Bylo věcí velmi nebezpečnou pouštět se do rozhodného boje na místě nepříznivém s vlastními silami tak skrovnými. A dále, protože věděl, že je Ciceró zbaven obléhání, soudil, že teď klidně může v spěchu polevit. Zastavil tedy a opevní tábor na místě co možná nejpříhodnějším, a ačkoli byl tábor už sám sebou malý, sotva pro sedm tisíc lidí, a k tomu bez vozatajstva, přece jen jej ještě srazí co možná nejvíce zúžením ulic za tím účelem, aby jej nepřítel podcenil v míře co největší. Mezitím už rozešle zvědy na všechny strany, aby si vypátral, kudy by údolí mohl přejít co nejpohodlněji.

50. Toho dne byly sváděny jen bezvýznamné jezdecké půtky u potoka, jinak však se jedni i druhí drží ve svém postavení: Galové, že čekali ještě značnější síly, jež k nim dosud nedorazily; Caesar, aby mohl svést bitvu na své straně údolí a před svým táborem, podaří-li se mu předstíráním strachu vylákat nepřátele do postavení výhodného pro něho samého; nepodaří-li se toto, aby s menším nebezpečím přecházel napříč údolí a potok, maje pro ten případ již napřed vyzkoumány cesty, kde, kudy a kam.

Za svítání přiblíží se nepřátelská jízda k táboru a svede bitvu s našimi jezdci. Caesar schválně poručí jízdě ustupovat a uchýlit se zpátky do tábora. Současně dá tábor na všech stranách opevňovat vyšším náspem, brány tarasit a nakáže, aby se při těchto pracích co nejvíce běhalo zmateně sem a tam a dělalo, jako bychom se báli.

51. Tím vším se dá nepřítel zlákat, přejde se svými sbory přes potok a šikuje je na místě pro něho nepříznivém. Když pak byli naši odvoláni dokonce i z náspu, postoupí nepřítel ještě blíž, metá střely ze všech stran za naše opevnění a rozeslav hlasatele kolem tábora dá vyhlašovat, chce-li kdo, ať Gal, ať Říman, k nim přejít, že tak může učinit bez nebezpečí do deváté hodiny dopolední, později že už to možno nebude. A projevil takové pohrdání našimi, že začali jedni násep holýma rukama bourat, jiní pří-

kopy zasypávat, protože se jim nezdálo možným, aby vrazili do tábora branami, ač brány byly zataraseny jen naoko jednoduchou vrstvou drnu.

V tom provede Caesar všemi branami výpad z tábora, vypustí jízdu a obrátí nepřítele tak rychle na útěk, že vůbec nikdo z nich na boj ani nepomyslel, že jich velmi mnoho pobil a že všechny přiměl odhodit zbraň.

52. Pronásledovat je však ještě dále měl za povážlivé, protože se mezi ním a nepřítelem rozkládaly bažinaté lesy a jasně viděl, že je vyloučeno zasadit jim sebeslabší ránu. A tak beze ztráty jediného svého muže dorazí ještě ten den k Cicerónovi. Tam se podivuje, jakých to věží, krytů, opevnění si nepřítel nastavěl. Dav legii nastoupit, přesvědčí se přehlídkou, že ani desátý z mužstva nezůstal neporaněn. Z toho ze všeho si utvoří úsudek, za jakého nebezpečí a s jakou statečností se tu bojovalo. Po zásluze zahrne chválou Ciceróna i legii. Každého zvlášť oslovuje ty setníky a tribuny vojenské, o jejichž neobyčejné statečnosti zvěděl ze svědectví Cicerónova. O pohromě Sabínově a Kottově dostal něco jistějšího a podrobnějšího ze zajatců.

Druhého dne podá na vojenském shromáždění zprávu, co a jak se stalo, vojáky uklidní a povzbudí. Vyloží jim, že pohromu, k níž došlo vinou a nerozvážeností legátovou, mají nést o to klidněji už proto, že milostí nesmrtelných bohů a jejich vlastní statečností byla ta pohroma právě odčiněna. Ani nepřítelům nezůstává radost natrvalo, ani pro ně samy i nadále důvod k bolesti.

LABIÉNUS VÁLČÍ S INDUCIOMÁREM

DALŠÍ BOJE V BELGII

53. Mezitím se zpráva o Caesarově vítězství donese s neuvěřitelnou rychlostí přes území Rémů k Labiénovi. Ačkoli byl jeho tábor od zimního ležení Cicerónova na šedesát mil daleko a ač Caesar dorazil k Cicerónovi až po třetí odpoledne, strhl se blahopřejný pokřik Rémů, hlásající to vítězství Labiénovi, před branami jeho tábora už před půlnocí. Když pak pověst o tom pronikla až k Trévcrům, sebere se Induciomárus, který už byl rozhodnut hned příští ráno Labiénův tábor napadnout, ještě v noci a odvede všechny své sbory do Trévcrska zpět.

Fabia pošle Caesar s legií zpět do jeho zimního tábora, sám pak se rozhodne přezimovat s třemi legiemi v okolí Samarobřivy, s každou v jednom táboře, a protože se v Galii objevily takové nepokoje, rozhodne určitě a konečně, že zůstane u vojska celou zimu osobně. Neboť když se rozhlásila ta nemilá věc se smrtí Sabínovou, radily se téměř všechny galské kmeny o válce, rozesílaly posly a poselstva na všechny strany, vyptávaly se, jak se rozhodují ostatní a kdo mají první s bojem začít. A v liduprázdných pustinách konaly noční sněmy.

A téměř celou zimu nebylo pro Caesara chvilky bez znepokojení, aby nedostal nějakou zprávu o sněmování a vření mezi Galy. Tak mezi jinými byl zpraven kvéstorem Lúciem Rosciem, jemuž svěřil velení třinácté legie, že se shromáždily valné zástupy Galů z těch kmenů, jež se nazývají keltsky aremorické, to jest přímořské, aby dobývaly jeho tábora, a že nebyly od jeho ležení už dále než osm mil; že však na zprávu o Caesarově vítězství odtáhly, a to tak, že se jejich odchod spíše podobal útěku.

54. Ale Caesar si volal předáky jednoho každého kmene,

jedněm naháněl strachu, s pohrůzkou dáváje najevo, že ví, co se děje, druhé zas povzbuzoval domluvou. A tak udržel většinu Galie v poslušnosti. Přesto však se Senonové, kmen obzvláště mocný a u Galů velmi vážený, pokoušeli z obecného usnesení odpraviti Kavarina, kterého u nich Caesar ustanovil králem — jeho bratr Moritasgus kraloval tam za Caesarova příchodu do Galie jako už předtím jeho předkové. Když Kavarinus, vytušiv to, uprchl, stáhli ho až na hranice, zbavili trůnu a vyhostili. K Caesarovi poslali pak poselstvo, aby se v té věci ospravedlnili. A když jim Caesar poručil, aby k němu přišel celý senát, neposlechli.

A to, že se našlo něco lidí, kteří první začali s odbojem, mělo na barbary účinek tak mocný a způsobilo u všech tak úplnou změnu smýšlení, že téměř žádný galský kmen nebyl u nás mimo podezření kromě Haeduů a Rémů. Těch si Caesar vždy obzvláště vážil, prvních pro starou a stálou věrnost k národu římskému, druhých pro dobré služby, jež mu prokázali v nedávné válce v Galii. Ani se myslím není Galům zrovna co divit, jak z mnoha jiných důvodů, tak proto především, že oni, kteří pro válečnou svou zdatnost bývali stavěni nade všechny národy, velmi trpce želeli, když z této své slavné pověsti nadobro pozbyli tolik, že se volky nevolky musili podrobovat rozkazům národa římského.

INDUCIOMÁRUS SHROMAŽDUJE VZBOUŘENCE

55. Tréverové však jakož i Induciomárus celou zimu chvilku nepropásli, aby neposlali poselstva za Rýn, nepobuřovali germánské kmeny, neslibovali jim spousty peněz a aby přitom netvrdili, že valná část našeho vojska byla vybita a že ho zbývá nepatrný zbytek. Přesto však se

nedal žádný germánský kmen přemluvit, aby přešel Rýn, protože prý to zkusili už dvakrát, ve válce pod Ariovistem a při přechodu Tenktherů, dále prý už štěstí pokoušet nebudou.

Nepochodiv u Germánů přec jen začal Induciomárus shánět a cvičit branné síly, opatřovat u sousedů koně, lákat k sobě po celé Galii velikými odměnami vyhnance a odsouzence. A takovou už si tím získal vážnost po Galii, že k němu ze všech stran spěchala poselstva a ucházela se u něho o přízeň a přátelství pro kmen i každý pro sebe osobně.

56. Jakmile upozoroval Induciomárus, že se už k němu přidávají sami bez vyzvání, že z jedné strany žene Senony a Karnuty do vzpoury jen zlé svědomí, z druhé strany pak že se Nerviové a Atuatukové chystají k válce proti Římanům a že se mu nebude nedostávat dobrovolnických sborů, dá-li se na postup ze svého území — vyhlásí branný sněm. Tím se po galském zvyku začíná válka. Na sněm se podle obecně závazného zákona povinně dostaví všichni dospělí muži ve zbrani. Kdo z nich přijde poslední, je před zraky shromáždění všemi myslitelnými mukami zmučen až k smrti.

Na tom sněmu prohlásí Induciomárus za nepřítele vlasti Cingetoríga, vůdce druhé strany, svého zetě, který, jak už dříve pověděno, dav se jednou pod ochranu Caesarovu už od něho neodpadl. Jmění jeho zabaví. Vyřídív to všechno, prohlásí pak na sněmu: na pomoc prý si ho povolali Senonové, Karnutové a ještě mnoho jiných galských kmenů. Potáhne prý tam přes území Rémů, jejich pole poplení. Dříve však prý útokem dobude ležení Labiénova. A dá nutné pokyny.

ZAJETÍ A SMRT INDUCIOMÁROVA

57. Labiénus se nic nestrachoval o bezpečnost svou a své legie. Držel se ve svém táboře, zvláště dobře opevněném jak přirozenou polohou, tak uměle rukou lidskou. Stále však myslel na to, aby nepropásl příležitost k nějakému úspěšnému zásahu proti Induciomárovi. A tak když od Cingetoríga a jeho příbuzných zvěděl o jeho řeči pronesené na sněmu, posle po sousedních kmenech posly a povolává odevšad jezdce s udáním lhůty, dokdy mají nastoupit.

Mezitím mu projížděl Induciomárus skoro denně se vši jízdou sem a tam přímo před táborem, jednak aby poznal jeho rozložení, jednak aby si s římskými vojáky pohovořil nebo je i zastrašoval. Jeho jezdci metali přitom skoro vždy a všichni kopí přes val do tábora. Labiénus však držel své lidi uvnitř opevnění a snažil se všemožně budít víc a více dojem, že má strach.

58. A když se už s přezíráním den ze dne pohrdlivějším blížil k táboru, vpustí si Labiénus jízdou všech sousedních kmenů, kterou měl povolánu, jedné noci do tábora a s takovou pečlivostí udržel strážemi všechny své lidi v táboře, že nižádným způsobem se nemohla ta věc vyrazit ani donést k Tréverům.

Zatím si už zase, jak činil denně, přiharcuje Induciomárus k táboru a stráví tam valnou část dne. Jeho jezdci metají kopí a s hlasitými nadávkami vyzývají naše k bitvě. Nedostalo se jim od nás odpovědi. K večeru zas, když se jim zdálo, odjíždějí pryč rozptýlení, roztroušení. Pojednou tu Labiénus ze dvou bran vypustí všechnu jízdou s přísným rozkazem i zákazem: až poděsí a na útěk obrátí nepřítele — stalo se, jak předvídal —, ať se všichni ženou jen za Induciomárem a nikdo ať nikoho z nepřátel nezraňuje, dokud nevidí, že je Induciomárus zabit. Nechtěl totiž, aby tím, že by se zdržovali s ostatními, nabyl Induciomárus času a utekl. Slíbil také veliké odměny těm, kdo

ho zabijí. Jezdcům v patách pošle na pomoc kohorty.

Zdar potvrdí správnost jeho důmyslného plánu. Všichni se ženou za Induciomárem jediným, dostihnou ho právě v brodu řeky, usmrtí ho a hlavu jeho donesou zpět do tábora. Vracející se jezdci dostihnou, koho mohou, a zabijí.

Na zprávu o tom rozejdou se všechny branné síly Eburónů a Nervů, co se jich sešlo. Caesar měl potom v Galii o něco klidněji.

KNIHA VI

POKOŘENÍ SEVERNÍCH KMENŮ GALSKÝCH

CAESAR ROZMNOŽÍ VOJSKO

1. Caesar měl mnoho důvodů, proč čekat v Galii ještě větší odbojné hnutí. Dá tedy svými legáty Markem Silánem, Gájem Antistiem Régínem a Titem Sextiem provádět odvody. Zároveň žádá prokonzula Gnaea Pompeja, protože prý sám v zájmu státním zůstává poblíž Říma jako vrchní velitel vojsk, aby vydal rozkaz, že vojáci z Předalpské Galie, které si tam sám vzal do přísahy jako konzul, mají nastoupit službu a odtáhnout do Zadní Galie k Caesarovi. Soudí prý, že i do budoucna má veliký význam pro míření Galie o římské moci, aby bylo vidět, že Itálie má takové nepřeborné prostředky, že utrpí-li snad v boji i značnější ztrátu, může ji nejen nahradit v krátké době, nýbrž vzrůst dokonce v síly ještě větší.

Pompéjus mu vyhověl i v zájmu státním i z přátelství. Caesar pak dal svým legátům odvody urychleně skončit, měl ještě před koncem zimy nově postaveny a do Galie přivedeny tři legie a tak dvojnásobně nahrazenou ztrátu patnácti kohort, o něž přišel s Kvintem Tituriem. A tak rázností postupu i výsledným stavem svých sil ukázal, co dokáže ukázněný řád a mocenské prostředky římského národa.

2. Když byl Induciomárus v boji zabit, jak jsme už vyložili, přenesou Tréverové vrchní velení na jeho příbuzné. Ti ustavičně pobuřují své sousedy Germány a sli-
bují jim peníze. Když nemohou pořídit u nejbližších,

zkoušejí to u vzdálenějších. Najde se několik kmenů, stvrdí spolek navzájem přísahou a zaručí se rukojmími, že peníze budou vyplaceny. S Ambiorígem se spojí sponeckou smlouvou.

O tom všem Caesar zvěděl. A když viděl, jak se na všech stranách chystá odboj, že Nerviové, Atuatukové, Menapiové spolu se všemi Germány před Rýnem jsou ve zbrani, Senonové že nepřicházejí, jak jim bylo přikázáno, a že s Karnuty a sousedními kmeny společně osnují plány na odboj, Tréverové že pobuřují Germány častými poselstvy — dospěl k tomu, že musí na válku pomýšletí časněji než obvykle.

U KLIDNĚNÍ NERVIŮ, SENONŮ A KARNUTŮ

3. A tak ještě před koncem zimy stáhl čtyři nejbližší legie a zamířil s nimi znenadání do území Nervíů. Dříve než se mohli Nerviové buď shromáždit nebo prchnout, schytl velké množství dobytka i lidí a ponechal je svým vojákům za kořist, pole nepřátelům poplenil a tak je donutil, že se mu vzdali a odevzdali rukojmí. Rychle skoncovav tu věc, odvedl legie zase zpátky do zimního tábora.

Sněm celé Galie ohlásil jako obyčejně na počátek jara. Dostavili se tam všichni ostatní, jen ne Senonové, Karnutové a Tréverové. To pokládal Caesar za počátek odboje a vzpoury, a aby bylo vidět, že má všecko ostatní za méně důležité, přeloží sněm do Lútécie Parisíů. Parisiové byli sousedy Senonů, utvořili s nimi už za paměti našich otců jedinou obec, ale odbojných záměrů senonských, jak se obecně mínilo, byli dalecí. Učiniv o této věci prohlášení z táborového řečniště, vytrhne ještě ten den s legiemi do Senonska a dorazí tam rychlými pochody.

4. Když se o tom, že Caesar přichází, dověděl Akkó, hlavní strážce odboje, poručí, aby se obyvatelstvo shromážďovalo v hrazená místa. Co se k tomu chystají, a dříve než to mohou provést, dojde zpráva, že Římané už jsou tu. Nebylo zbytné — upustí od myšlenky odboje a pošlou k Caesarovi poselstvo odprosit a prosit o milost. Jsou předpuštění prostřednictvím Haeduů, pod jejichž ochranou byl jejich kmen odedávna. Na přímluvu Haeduů rád jim Caesar odpustí a přijme jejich omluvu, protože soudil, že letní doba je pro nastávající válku, nikoli na vyšetřování. Uloží jim sto rukojmí a ta dá pod dozor Haeduům. Také Karnutové tam pošlou poselstvo a rukojmí za přímluvy Rémů, v jejichž byli ochraně. Odnášejí si stejnou odpověď. Caesar dokončí sněmovní jednání a uloží kmenům, jaký počet jízdy mu každý dodá.

U KLIDNĚNÍ MENAPIŮ

5. Zjednav si klid v této části Galie připoutá svůj zcela soustředěný zájem k válce s Trévery a Ambiorígem. Kavarinovi dá rozkaz, aby ho se senonskou jízdou provázal. Nebude tak obavy, že dojde mezi Senony k nějakému nepokoji, ať už jeho osobní prchlivostí, nebo z nenávisti, kterou u svých proti sobě vyvolal. Tyto věci měl tedy opatřeny. Protože však měl za jisté, že Ambiorix už nebude měřit síly bojem, snažil se, obzíravě uvažuje, dopátrat, jaké jiné by tak mohl mít ještě plány.

Menapiové, pomezí sousedé Eburónů, chránění nepřetržitými bažinami a hvozdy, byli jediní z celé Galie, kdo k Caesarovi nikdy nevyslali posly o mír. Že má Ambiorix s nimi hostinné přátelství, věděl Caesar dobře. A již předtím měl zjištěno, že prostřednictvím Tréverů navázal přátelské styky rovněž s Germány. I soudil, že ho musí dříve zbavit těchto opor, než napadne válkou jeho sa-

mého, aby si Ambiorix, nevída pro sebe již jiné spásy, buď nehledal úkryt u Menapiů, nebo nebyl dohnán k tomu, že by se spojil s Germány za Rýnem.

Rozhodnův se pro toto, pošle vozatajstvo celého vojska k Labiénu do Trévěrska a dá rozkaz, aby dvě legie táhly k němu s ním. Sám s pěti legiemi bez zavazadel táhne do Menapijska. Menapiové ani žádné branné houfy nesháněli, spolehli se na chráněnou polohu země a utekou se do bažinatých lesů odnášejíce všecko své s sebou.

6. Caesar se rozdělil o vojsko s legátem Gájem Fabiem a kvéstorem Markem Krassem, naklade rychle přes močály haťové mosty a vtrhne tam třemi proudy, páli dvorce a vsi a zmocní se velikého množství dobytka i lidí. Tím donutí Menapie, aby k němu poslali poselstvo žádat o mír. Přijav od nich rukojmí prohlásí jim se vším důrazem, že s nimi naloží jako s nepřáteli, přijmou-li na své území buď Ambioriga nebo jeho posly. Udělav tam pořádek zanechá v Menapijsku Kommia Atrebatského s jízdou, aby je měl pod dozorem, sám pak táhne do Trévěrska.

LABIÉNUŠ POKOŘÍ TRÉVĚRY

7. Zatímco byl Caesar takto zabrán v Menapijsku, povolali Trévěrové velké síly pěchoty i jízdy a chystali se napadnout Labiéna s jedinou jeho legií, která přezimovala v jejich území. A již nebyli od něho dále než dva denní pochody, když tu se jim donese, že k němu dorazily dvě legie, poslané mu na Caesarův rozkaz. Položí se tedy táborem patnáct mil od Labiéna a rozhodnou se vyčkati tu pomocných sborů germánských.

Labiénuš poznal, oč nepříteli jde, doufal však, že mu jeho nerozvážnost dá nějakou příležitost svést bitvu. Nechá tedy v táboře pět kohort vozatajstvu k ochraně a vytrhne s pětadvaceti kohortami a početnou jízdou proti nepříteli.

Ve vzdálenosti jen asi jedné míle od něho zbuduje si pevný tábor. Mezi Labiénuš a nepřítel tekla řeka srázných břehů, kterou bylo jen nesnadno přejít. Neměl ani sám úmysl ji přecházet, ani nesoudil, že by ji snad chtěl přecházet nepřítel. Tomu rostla každým dnem naděje, že jim přijde posila. Labiénuš sám vykládá v hovoru schválně přede všemi, on že vzhledem k pověstem, že se Germáni už blíží, rozhodně nedá v sázku ani vlastní osud, ani osud vojáků, a že se zítra časně zrána hne z tábora. To se donese hned nepříteli, jak už bylo přirozeno, že z velkého počtu galských jezdců leckterý smýšlel galsky.

Ještě tu noc svolá Labiénuš vojenské tribuny a setníky první třídy a vyloží jim, co vlastně má v plánu. A aby tím spíše budil v nepříteli domnění, že to činí ze strachu, poručí, aby tábor opouštěli s větším hřmotem a hlomozem, než je u římského národa zvykem. Tím vším způsobí, že se odchod podobá útěku. I toto oznámí vyzvědači nepříteli ještě před svítáním — tábory si byly tak blízko.

8. Sotvaže zadní voj vykročil ven z opevnění tábora, už se Galové navzájem povzbuzují, aby nepouštěli z rukou touženou kořist. Příliš dlouhé by jim prý bylo při tom poděšení Římanů vyčkávat teprv pomoci germánské. Také prý by bylo pod jejich důstojnost, aby neměli odvahy, jsouce v takové převaze, udeřit na tak nepatrnou hrstku, zvláště když je na útěku a pod tíhou zavazadel boje neschopná. A tak se nerozpakují přecházet řeku a pouštět se do bitvy na místě pro ně nepřívlném. Labiénuš měl potvrzenou správnost svého dohadu, že tomu tak bude. A aby vylákal všechny nepřátele za řeku, pokračoval klidně ve svém předstíraném pochodu, jako by prchal.

Pak teprve, poslav vozatajstvo trochu napřed a vykážav mu stanoviště na jakémisi chlumu, promluvil k vojsku: „Tu je příležitost, vojáci, po které jste toužili! Nepříteli máte ve svých rukou na místě pro něho nepřívlném, kde se nemůže hnout. Osvědčte nyní pod naším vedením stejnou sta-

tečnost, jakou jste už častokrát osvědčili nejvyššímu svému veliteli. Myslete si, on že tu stojí, Caesar sám že přihlíží vašemu boji!“ Zároveň dá povel otočit se čelem proti nepříteli a zřídít bitevní šik. Několik čet jezdců pošle na ochranu vozatajstva, ostatní jízdu umístí na křídlech.

Naši strhnou válečný pokřik a rychle mrští kopí na nepřítel. Ten jak vidí, co nečekal, že útočí proti němu ti, o nichž ještě před chvílí myslel, že utkají, nemohl útok snést, byl vržen hned prvním střetnutím na útěk a prchal do nejbližších lesů. Labiénus je dal stíhat jízdu, značný počet jich byl pobit, nemálo zajato. Za několik dní měl Labiénus celý kmen zas už ve své moci. Neboť Germáni, kteří přicházeli na pomoc, dověděvše se o porážce Tréverů, vrátili se domů. Spolu s nimi odešli z kmene a domova také Induciomárovi příbuzní, kteří byli strůjci tréverského odboje. Vláda nad Trévery a vrchní velení nad vojskem bylo odevzdáno Cingetorigovi, který od počátku, jak jsme už ukázali, věrně setrval v poslušnosti.

DRUHÁ VÝPRAVA CAESAROVA DO GERMÁNIE

PŘEPRAVA VOJSKA PŘES RÝN DO UBIJSKA

9. Když přišel Caesar z Menapijska do Tréverska, rozhodl se přejít řeku Rýn, a to ze dvou důvodů. Jeden z nich byl ten, že Germáni poslali Tréverům pomoc proti němu, druhý pak zabránit, aby Ambiorix neměl u nich útočiště. Rozhodnův se pro to, pustil se do stavby mostu něco málo výše nad místem, kde převedl vojsko poprvé. Podle známého již a osvědčeného postupu je dílo horlivým úsilím vojáků dokončeno v několika dnech. V Tréversku zanechal Caesar u mostu posádkou silný oddíl, aby od

Tréverů nevyšla náhle nějaká vzpoura, a převede ostatní své sbory i s jízdu přes řeku.

Ubiové, kteří se již dříve podrobili a dali rukojmí, pošlou k němu poselstvo, aby se ospravedlnili a vyložili, že oni ani ze svého kmene Tréverům pomoc žádnou neposlali, ani neporušili věrnost. Snažně prosí, aby je Caesar šetřil, aby při obecné nenávisti ke Germánům nevinní nepykali za vinné. Přeje-li si snad více rukojmí, slibují, že je dají. Caesar si věc vyšetří a shledá, že brannou pomoc poslali Suébové. Od Ubiů se spokojí omluvou a vpytá se jich podrobně na přístup a cesty do Suébska.

10. Zatím je za několik dní zpraven Ubi, že Suébové soustřeďují všechny své branné síly na jedno místo a že vyzývají všechny jim poddané kmeny, aby jim poslaly pomocné sbory pěších i jízdy. Na ty zprávy si hned zajišťuje zásobování, vybere si vhodné místo pro tábor. Ubiům přikáže, aby stáda sehnali z pastvin a všechn svůj majetek aby z vesnic uklidili do hrazených sídlišť. Doufal totiž, že se nevědomý, nezkušený suébský lid dá svěsti k boji za nepříznivých podmínek, až jej k tomu bude dohánět nedostatek potravy. Ubiům uloží, aby často posílali do Suébska hodně zvědě a vyzvídali, co se tam děje.

Ubiové úkol plní a již po několika dnech podávají zprávy: Suébové že se všichni, jakmile jim došly určitější zprávy o římském vojsku, stáhli hned hluboko do nejzazších končin svého území se všemi svými i spojeneckými sbory, co jich sehnali. Les prý je tam nekonečně rozsáhlý, nazývá se Bacénský. Táhne prý se hluboko do vnitrozemí, a stojí tam jako přirozená hráz, chrání od příkoří a nájezdů Cherusky ze strany Suébů a Suéby ze strany Chersků. Hned na začátku toho lesa rozhodli prý se Suébové vyčkávat příchodu Římanů.

POMĚRY V GALII ZA PŘÍCHODU CAESAROVA

11. Když jsme dospěli až sem, nezdá se nevhodným vyložití něco o mravech Galů a Germánů i čím se liší tito národové od sebe navzájem.

Galie je samá strana. Strany jsou tam nejen ve všech kmenech, ba ve všech župách a okresech, nýbrž téměř i v každém jednotlivém rodě. V čele strany stává ten, o kom se — podle galských názorů — má za to, že má osobně nejvyšší vliv a vážnost. Jeho volnému uvážení a soudu se pak přenechává s konečnou platností rozhodovat o všem, co a jak se stalo i co a jak se má stát. Takovoto zařízení mají už odpradáva zřejmě k tomu, aby z obecného lidu nikdo nezůstával bez pomoci proti mocnějšímu. Nikdo totiž z těchto náčelníků netrpí, aby jeho lidé byli utiskováni násilím anebo úskokem. Jinak nemá u svých vážnosti. Zrovna tak je tomu vesměs v celé Galii. Neboť všechny kmeny jsou rozštěpeny ve dvě strany.

12. V době, kdy Caesar přišel do Galie, byli v čele jedné strany Haeduové, v čele druhé Sékvané. Sami o sobě neměli Sékvané dost váhy, kdežto Haeduové se těšili odedávna největší vážnosti a měli pod svou ochranou rozsáhlá svěřenectva. Proto se Sékvané sdružili s Germány a Ariovistem a nešetříce peněžitých obětí a slibující nové a nové získali je na svou stranu. Svedli pak nemálo šťastných bitev, vyvraždili všechnu haedujskou šlechtu a nabyli takové převahy moci, že většinu chráněnců převedli od Haeduů k sobě, dostali od nich za rukojmí syny předních šlechticů a donutili je jménem obce odpřísáhnout, že proti Sékvanům nic nepodniknou. Zabrali jim násilím a ve svých rukou drželi část území při hranicích. A tak měli vedoucí postavení v celé Galii oni. Nevida z té tísně východiska, vypravil se Díviciákus do Říma k senátu žádat o pomoc. Vrátil se však s nepořízenou.

Příchodem Caesarovým se poměry zcela změnily. Rukojmí byla Haeduům vrácena, bývalá chráněnectva obnovována, nová získávána vlivem Caesarovým, protože ti, kdo se přátelsky připojili k Haeduům, viděli, že si tak žijí v lepších poměrech a pod spravedlivější vládou. A protože také jinak byly zvyšovány vliv a vážnost Haeduů, pozbyli Sékvané svého vedoucího postavení. Na jejich místo nastoupili Rémové. A protože bylo patrné, že Rémové jsou u Caesara v stejné oblibě, dávali se do jejich ochrany ti, kteří se pro stará nepřátelství naprosto nemohli připojit k Haeduům.

Svých chráněnců se Rémové zastávali svědomitě. A tak si udrželi vážnost, kterou si zjednali v neobvyklé míře a nečekaně rychle. Tak tedy se měly tehdy věci v Galii: na místo daleko nejprvnější byli kladeni Haeduové a druzí ve vážnosti hned za nimi šli Rémové.

GALŠTÍ DRUIDOVÉ A RYTÍŘI

13. V celé Galii jsou pouze dva stavy lidí, kteří něco znamenají a těší se vážnosti. Neboť obecný lid je pokládán téměř za otroky. Sám se o své újmě nepouští do ničeho, k poradám není přibírán vůbec. Skoro každý, když ho tísní dluhy nebo zmáhají neúnosné daně, trpí-li příkořím mocnějších, sám se dává do otroctví. Urození mají pak nad takovými všechna práva stejná jako u nás pán nad otroky. Z uvedených těch dvou stavů jeden jsou druidové, druhý rytíři.

Druidové jsou činní v bohoslužbě, obstarávají státní i soukromé oběti, vykládají náboženské otázky. K nim se mladí lidé do učení jen hrnou. Jsou u Galů ve veliké vážnosti. Rozhodují obyčejně o všech sporech, veřejných i soukromých. Oni také vynášejí rozsudek, byl-li spáchán jaký zločin, stala-li se vražda, je-li spor o dědictví, o hra-

nice — a stanoví odměnu i tresty. Nepodrobí-li se kdo, ať soukromý občan, ať národ jejich nálezu, vyloučí ho z bohoslužeb, což je u nich nejtěžší trest. Koho stihne taková klatba, je pokládán za bezbožníka a zločince, každý se mu vyhýbá, vystříhá se s ním se stýkat a slovo s ním promluvit, aby se ze styku s ním neposkvrnil. Domáhá-li se takový u soudu práva, nevydá soud nález, také se nepodílí s jinými na žádném čestném úřadu.

Všem těmto druidům stojí pak v čele jeden, který má mezi nimi nejvyšší moc a vážnost. Zemře-li, buď se stává jeho nástupcem ten, kdo z ostatních nejvíce vyniká důstojností, nebo je-li více takových sobě rovných, je volen hlasováním druidů. Někdy dokonce zápasí o prvenství soubojem se zbraní v ruce. V určitou roční dobu zasedají druidové k soudu na posvěceném místě v území Karnutů, kterýžto kraj se pokládá za střed Galie. Sem se sejdou odevšad všichni, kdo mají jaké spory, a poslušně se podrobují jejich nálezům a rozsudkům.

Druidská nauka má prý — tak se za to má — svůj původ v Británii a odtud byla prý přenesena do Galie. A proto podnes odcházejí na učení do Británie skoro vždycky ti, kdo se s ní chtějí obeznámit důkladněji.

14. Do války druidové zpravidla nechodívají, také daně neplatí jako ostatní. Branné povinnosti jsou zproštěny a osvobození ode všech dávek. Ponuknutí takovými výsadami přicházejí mnozí jednak sami z vlastní vůle, jiní jsou tam posláni rodiči a příbuznými. Učí prý se tam nazpaměť velikému počtu veršů. A tak někteří zůstávají na učení až dvacet let. Za bezbožnost totiž a za hřích pokládají zaznamenávat své učení písemně, ačkoli jinde skoro všude, ve styku soukromém i veřejném, užívají písma řeckého. To — zdá se mi — zavedli si ze dvou důvodů, že asi nechtějí, ani aby se jejich nauka dostala mezi lid, ani aby ti, kteří se učí, méně cvičili paměť, spoléhající se na písmo. Neboť to se stává zpravidla skoro všem, že s oporou pí-

semného zápisu neučí se již nazpaměť s tou pílí a paměť zanedbávají.

Druidové chtějí přesvědčit především o tom, že duše nezaniká, nýbrž že se po smrti stěhuje z jednoho do druhého a tato víra že nejvíce podněcuje k statečnosti, není-li strachu ze smrti. Hodně také vykládají učení o hvězdách a jejich pohybu, o velikosti vesmíru a zemského okrsku, o přírodě, o síle a moci nesmrtelných bohů. A mladé lidi uvádějí do všech těchto znalostí.

15. Druhý stav je stav rytířský. Ten jde vždy celý do boje, kdykoli je potřebí a vypukne-li válka nějaká. K tomu docházelo před příchodem Caesarovým skoro každý rok, buďže sami jiné napadali, nebo se, jinými napadeni, bránili. Čím kdo z nich je urozenější a zámožnější a tím vlivnější, tím více má kolem sebe nevolníků — keltsky ambaktů — a chráněnců. V tom jedině vidí známku svého vlivu a své moci.

N Á B O Ž E N S T V Í G A L Ů

16. Galský národ je vesměs nadmíru oddán náboženství a kultu bohů. A proto ti, kdo jsou postiženi zvláště těžkými nemocemi, kdo chodívají do boje a ocitají se vůbec často v nebezpečí života, obětují buď místo zvířecích žertev lidi, nebo se zaslibují, že je budou obětovat, a druidy si k těm obětem berou za pomocníky. Soudí totiž, že vůli nesmrtelných bohů nelze usmířit jinak, než dá-li se život člověka náhradou za život člověka. Oběti stejného druhu mají zavedeny i jménem státu.

Jiní mají zase nesmírně veliké modly, jejichž údy, spletené z proutí, vyplní živými lidmi. Pak je zapálí a lidé uprostřed plamenů jsou zbaveni života. Popravky těch, kdo byli dopadeni při krádeži nebo při loupeži nebo při nějakém provinění vůbec, jsou prý, jak soudí, bohům

ještě milejší. Ale není-li dost takových, sahají i k popravám nevinných.

17. Z bohů ctí Galové nejvíce Merkuria. Ten má nejvíce soch, ten podle nich vynalezl všechna řemesla, toho pokládají za ukazatele cest a průvodce pocestných, ten podle jejich soudu má největší vliv na různé zdroje výdělků a na obchody. Po něm uctívají nejvíce Apollóna, Marta, Jova a Minervu. O nich mají skoro stejné představy jako ostatní národy: Apollo zahání nemoci, Minerva učí počátkům řemesel a umění, Jupiter vládne nebesy, Mars řídí války. Martovi obyčejně, kdykoli se rozhodnou pustit se do bitvy, zaslíbí všechno, co v boji ukořistí. Po vítězství mu obětují vše živé, čeho se zmocnili, všechnu kořist ostatní mu snesou na jednu hromadu. V mnoha obcích možno na zasvěcených místech zhlédnout celé vysokánské hromady těchto věcí. A málokdy se stane, že by se kdo opovážil svatokrádežně buď si kořisti kus ukrýt doma nebo z hromady něco odnést. Na to je stanoven nejtěžší trest smrti na mučidlech.

18. Galové o sobě rozhlašují s chloubou, že všichni jsou potomky boha Díta, a tvrdí, že to mají od druidů. Proto také všechny časové údaje určují nikoli počtem dní, nýbrž počtem nocí. Den narození i začátek měsíce a roku počítají tak, že vždy za nocí následuje den.

V ostatních životních zvyklostech se od ostatních lidí liší tak asi tím, že nedovolují svým synům, aby k nim přistupovali na veřejnosti, leda až dorostou věku, kdy jsou schopni konat vojenskou službu. Aby se však synek ještě chlapeckého věku objevil na veřejnosti po otcově boku, pokládají za nevkus a neslušnost.

GALSKÁ RODINA A OBEC

19. Kolik peněz dostane muž věnem se svou manželkou, tolik po odhadu přidá k věnu ze svého. Účet celé této

peněžní částky se vede společně, úroky se ukládají. Kdo koho z nich přežije, tomu připadne podíl jednoho i druhého i s výnosem za léta minulá.

Muž má moc nad životem i smrtí jak manželky, tak i dětí. A když zemře hlava rodiny vznešenějšího původu, sejdou se jeho příbuzní, a je-li jaké podezření stran jeho smrti, vyšetřují manželku právem útrpným jako otrokyni. A zjistí-li se co, je mučena až k smrti ohněm a vším možným mučením.

Pohřby jsou na způsob galského života nádherné a nákladné. Všecko, o čem myslí, že bylo nebožtíku milé zaživa, vhazují do ohně hranice, i živá zvířata. A ještě donedávna byli spalováni po skončení řádných pohřebních obřadů společně s pánem také otroci a chráněnci, o nichž bylo známo, že je nebožtík míval v oblibě.

20. Kmeny, o nichž se soudí, že mají zvláště dobrou správu, mají stanoveno zákonem, zví-li kdo co o veřejných věcech u sousedů ať z nezaručených řečí, ať pouze z doslechu, aby to hned oznámil úřadu, ale nesděloval to nikomu jinému, protože je stará zkušenost, že se lidé neuvážliví, nezkušení často dají vylekati lichým povídáním, strhnout se jím často k nepředloženostem a že podle pouhých slechů rozhodují o věcech nejdůležitějších. Úřady pak zatají z takových zpráv, co uznají za potřebno potlačit, a široké veřejnosti vyhlásí jen to, co usoudí, že je s užitkem. O věcech veřejných není dovoleno hovořit leč v řádném shromáždění.

ŽIVOT GERMÁNŮ

21. Germáni mají hodně jiné obyčeje. Neboť nemají ani druidy, aby se starali o bohoslužbu, ani nepřikládají váhy obětem. Za bohy mají jen ty, které vidí a kteří jim zřejmě jsou na prospěch, Slunce, Oheň, Měsíc; ostatní neznají ani z doslechu.

Celý jejich život — to je lov a horlivý vojenský výcvik. Od mala zvykají útrapám a hledí si otužování. Kdo zůstane nejdéle panici, požívají mezi svými nejchvalnější pověsti. Neboť panictví — soudí Germáni — podporuje mohutný růst, zvyšuje síly, tuží svalstvo. Pozná-li kdo ženu již před svým dvacátým rokem, pokládají to za úhonu z nejhorsích. Jinak však není v té věci naprosto tajností, protože se koupají v řece muži i ženy společně, i se stejně odívají jen kožišinami nebo malými koženými zástěrkami, takže značná část těla zůstává nahá.

22. Polního hospodářství si nijak zvlášť nehledí, potravou je jim většinou mléko, sýr a maso. A nikdo u nich nemá natrvalo ve vlastnictví určitou výměru orné půdy ani není majitelem pozemků, nýbrž úřady a náčelníci přidělují vždy jen na rok tolik pole, kolik kde uznají za dobré, rodům a příbuzenstvům i sdružením jednotlivců, kteří se proto spolčili, a za rok je nutí přejít zase jinam. Pro to zařízení uvádějí mnoho důvodů: aby z návyku trvalého usedlíka nevyměnili válečný zápal za sedlačené; aby neusilovali rozšířit rozlohu svých lánů a silnější aby proto nevyháněli slabší z jejich usedlostí; aby nestavěli důkladněji na ochranu proti mrazu a proti vedru; aby snad nevznikal hlad po penězích, z něhož prý pocházejí stranictví a různice; aby spokojený lid udrželi v klidu, když každý vidí, že má přiděleno zrovna tolik, jako kterýkoli z velmožů.

23. Pro kmen je zvlášť velikou ctí, zpustoší-li pohraniční území a má-li tak kolem sebe co nejširší pás hotové pouště. Za známku své zvláštní statečnosti pokládají, ustoupí-li před nimi sousedé, vypuzení jimi ze svého území, a nemá-li nikdo odvahy usadit se poblíže nich. Soudí zároveň, že budou o to bezpečnější, jsouce tak zbaveni obav před náhlým vpádem.

Kdykoli kmen vede válku, ať už se brání útoku, ať sám útočí, jsou voleny úřady, aby tu válku řídily, majíce

moc nad životem i smrtí. Za míru však vůbec není společný úřad, nýbrž náčelníci krajů a žup konají soudy mezi svými a urovnávají spory. Loupežné nájezdy nepokládají za nic nečestného, pokud se konají mimo území vlastního kmene. Ba naopak s chloubou prohlašují, že je podnikají, aby se mládež cvičila a aby se učinila přítrž zahálčivé její nečinnosti.

A když který z náčelníků prohlásí ve shromáždění, že je povede, ať se přihlásí, kdo chtějí s ním, vstanou všichni, jimž se zamlouvá i vůdce i podnik, slíbí mu svou pomoc a shromáždění je zahrne pochvalou. Kdo z těchto přihlášených potom nejde, je pokládán za zběha a zrádce a v ničem se mu potom už nedává víry.

Ublížít hostu pokládají za bohaprázdný zločin. Kdokoli k nim přijde v jakékoli věci, toho brání před příkořím a mají za nedotknutelného. Hostu jsou otevřeny domy všech a sdílejí se s ním o stůl.

24. A bývaly dříve doby, kdy Galové předčili Germány statečností, sami je napadali válkou a pro přelidnění i nedostatek orné půdy posílali za Rýn osadníky. A tak nejúrodnější kraje Germánie kolem Hercýnského lesa, který, jak čtu, byl z doslechu znám Eratosthenovi a ještě některým Řekům a který oni nazývají Orkynským, zabrali Volkové Tektosažští a usadili se tam. Ten kmen se v těch sídlech drží podnes a je nejvýš proslulý svou spravedlností a slávou válečnou. Protože však Germáni setrvávají v stejném nedostatku, nouzi, odříkání jako dříve, protože se živí stejnou potravou a stejně pečují o své tělo, kdežto Galům blízkost provincií a znalost zámořského zboží poskytuje hojnost věcí k blahobytnému životu a zvýšené potřebě, zvykli si Galové poněnáhu Germánům podléhat, a byvše od nich v bitvách mnohokrát poraženi, dnes už se s nimi ani sami nesrovnávají co do statečnosti.

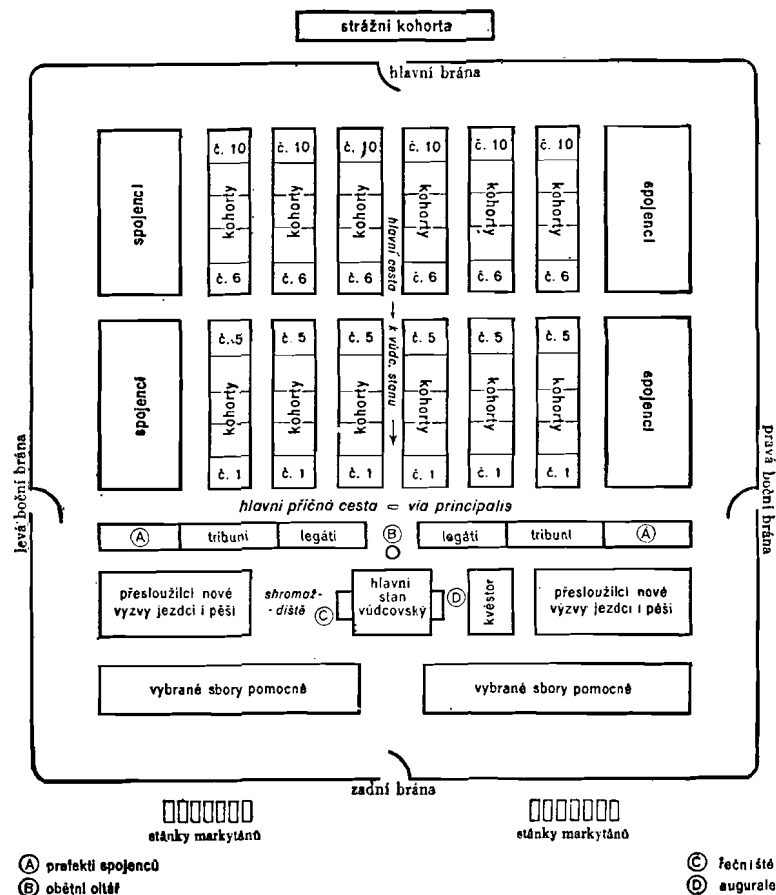
HERCÝNSKÝ LES

25. Tento Hercýnský les prve zmíněný táhne se v rozloze devíti dnů cesty pro dobrého chodce bez zátěže. Jinak se to totiž nedá určit, neboť pro cesty tam neznají žádnou jednotku míry. Začíná od území Helvéciů, Nemetů a Rauraků a táhne se rovnou podle řeky Dánuvia až do končin Dáků a Anartů. Odtud se mnoha odbočkami od řeky zahýbá vlevo a dosahuje pro svou rozsáhlost území mnoha národů. A není nikoho na této naší straně Germánie, kdo by mohl říci, že buď došel až k počátku toho lesa, třeba i po šedesátidenním pochodu, nebo že tam aspoň slyšel, kde začíná.

V tom lese, jak najisto známo, se vyskytuje mnoho druhů divokých zvířat, nikde jinde nevidaných. Z nich tyto druhy, které se nejvíce liší od ostatních, jsou, jak se mi zdá, hodny zmínky.

26. Skot tam žije jelenu podobný, jen mu zprostřed čela mezi ušima vstává jediný paroh, vyšší a přímější než parohy nám známé. Od jeho horního konce se do šíře rozkládají jakoby lopatovité větve. Vzezřením jsou samec i samice stejní, stejný je také tvar i velikost jejich parohů.

27. Jsou tam dále zvířata zvaná losi. Postavou a barvitostí srsti je los zcela podoben kozlu, ale je o něco větší, parohy má komolé a nohy bez kloubů a členění. Nelehá ani k odpočinku, ani se nemůže zdvihnout a postavit na nohy, když upadne na zem sražen nějakou náhodou. Za lože mu poslouží strom, o ten se opře a tak, jen málo nakloněn, odpočívá. Když si lovci zjistí podle stop, kam se losi jako do skrýše obyčejně uchylují k odpočinku a spánku, podkopou na tom místě všechny stromy od kořenů nebo je naříznou, ale jen tolik, aby to vypadalo docela tak, jako by stály. Když pak se losové o ně opřou jako obvykle, porazí nepevné stromy svou vahou a sami padnou zároveň s nimi.

Římský tábor

28. Třetí druh zvířat tam je tak zvaný zubr. Ten je jen o něco menší než slon a má vzhled, barvu a postavu býka. Je velmi silný a velmi rychlý. Neušetří ani člověka, ani zvířete, které spatří. Zubry chytají Germáni s velkou chutí do jam a tam je zabíjejí. Mladí lidé se otužují touto těžkou prací a cvičí se v tomto druhu lovu. Ti z nich, kteří zabijí nejvíce zubrů a na důkaz předloží veřejnosti jejich rohy, sklídí za to velkou pochvalu. Ale lidem přivyknout zubr nemůže a nedá se ochočit, ani je-li chycen docela malý. Jejich rohy se velmi liší od rohů našeho domácího skotu jak velikostí, tak i tvarem a vzhledem. Lidé je horlivě sbírají, obkládají na okrajích stříbrem a užívají jich při nejskvělejších hostinách jako pohárů.

NÁVRAT DO GALIE A STRŽENÍ PŮLKY MOSTU

29. Když Caesar zvěděl od ubijských vyzvědačů, že se Suébové stáhli hluboko do lesů, rozhodl se nepostupovat už s vojskem dále. Obával se nedostatku obilí, protože, jak už jsme poznamenali, Germáni si vůbec pramálo hledí zemědělství. Ale aby nezbavil barbary tak zcela strachu, že se vrátí, a nadto aby oddálil co nejvíce vyslání jejich posil do Galie, převedl své vojsko přes Rýn zpátky a dal pak strhnout poslední díl mostu, dosahující břehů ubijských, v délce dvou set stop. A tam, kde na druhém břehu končila zbývající část mostu, postavil věž o čtyřech podlažích, umístil při ní na obranu mostu strážní sbor o dvanácti kohortách a zajistil celý prostor před mostem silným opevněním. Velením nad posádkou a celým tím předmostím pověřil mladého Gája Volkácia Tula.

CAESAR VYPLENÍ ZEMI EBURÓNŮ

ZASKOČENÝ AMBIORÍX UNIKNE

Když pomalu táhlo na žně, vypravil se Caesar do války s Ambiorígem. Lúcia Minucia Basila pošle s veškerou jízdou napřed Arduenským lesem, který je v celé Galii největší a táhne se od břehů rýnských a od Trévěrska až k Nerviům, rozprostírá se v délce více než pět set mil. Basilus se měl pokusit, zda by mohl rychlostí postupu a využitím vhodné chvíle dosáhnout nějakého válečného úspěchu. Připomene mu, aby nedovoloval v táboře zažehovat ohně, aby se tak jeho příchod neprozrazoval už z dálky. Sám prý táhne za ním v patách.

30. Basilus si vede podle rozkazu. Rychle a proti všemu nadání dorazí k cíli, do Eburónska, a překvapí něco lidí venku v polích, aniž vůbec co tušili. Podle jejich údajů pustí se za Ambiorígem samým na místo, kde prý se — tak mu tvrdili — zdržuje s něco málo jezdců. Než co nezmůže štěstí jak ve všem, tak zvláště ve válce. Bylo čistou náhodou, že Basilus padl rovnou na Ambioríga, dokonce zcela neostražitěho a nepřipraveného, ba že Basilův příchod viděli ti lidé ještě dříve, než se o něm co proslechlo, natož aby došla nějaká zpráva. Zrovna tak bylo neobyčejným štěstím, že Ambioríx sám unikl smrti, ač přišel o všecku vojenskou výzbroj, kterou měl u sebe, ač mu byly pobrány vozy i koně. Než poštětilo se mu také tím, že dvorec byl obklopen lesem, jak už bývají skoro vždy příbytky Galů, kteří proti vedru vyhledávají obyčejně blízkost lesů a vod. A tak průvod a jeho přátelé mohli na tak těsném prostoru po nějakou dobu zdržovat nápor našich jezdců. Zatímco se tady bojovalo, pomohl mu kdosi z jeho lidí na koně, a už prchal a jeho útěk kryly lesy. A tak náhoda mnoho přispěla k tomu, že se octl v nebezpečí i že z něho vyvázl.

31. Sporno je, zda Ambiorix neshromáždil potom své branné síly schválně, protože se nemínil utkat bitvou, či proto, že neměl na to čas a že mu v tom zabránil náhlý příjezd našich jezdců, za nimiž, jak jistě myslel, následují vzápětí ostatní naše síly. Avšak tolik je jisto, že po poslech rozeslaných do kraje poslal výzvu, aby se hleděl zachránit každý sám. Část jeho lidí se utekla do Arduenského lesa, část do rozsáhlých bažin. Kdo byli nejbliž Oceanu, ukryli se na ostrovech, jež tvořívá příliv. Mnozí odešli ze svého území vůbec a svěřili sebe i všecko své lidem zcela cizím.

Když Katuvolkus, král poloviny Eburónů, který spolu s Ambiorigem kul ty plány proti nám, nemohl, chabý už stařec, snášeti útrapy války ani útěku, prokrel nadobro Ambioriga, že jej do toho nešťastného podniku zapletl, a otrávil se jedovatou šťávou tisu, který hojně roste v Galii i Germánii.

ROZDĚLENÍ LEGIÍ K DROBNÉ VÁLCE

32. Segnové a Kondrúsové, původem i vědomím příslušnosti Germáni, usazení vprostřed mezi Eburóny a Trévery, poslali k Caesarovi poselstvo s prosbou, aby je nepokládali za nepřátele ani aby nesoudil, že všichni Germáni usazení před Rýnem jsou zajedno. Sami prý na válku ani nepomysleli, pomoc Ambiorigovi vůbec neposlali. Přesvědčiv se o jejich tvrzení z výpovědí zajatců, rozkázal jim Caesar, aby mu přivedli zpátky Eburóny, kteří se snad k nim dostali jako uprchlíci. Učiní-li tak, prohlásil jim, nepoplení prý jejich území.

Pak rozdělil Caesar svá vojska na tři díly a vozatajstvo všech legií dal dopravit do Atuatuky. Tak se tam jmenuje tvrziště téměř uprostřed území eburónského, kde si předtím zbudovali zimní tábor Titurius a Aurunkulėjus. Toto místo uznal za vhodné mimo jiné také z toho důvodu,

že loňská opevnění byla ještě v dobrém stavu a že mohli vojákům ušetřit práci. Vozatajstvu na ochranu zanechal čtrnáctou legii, jednu ze tří, které dal naposled sebrat v Itálii a přivésti do Galie. Velení nad ní a nad táborem svěřil Tulliu Cicerónovi a přidělil mu dvě stě jezdců.

33. Po rozdělení vojska dá Titu Labiěnovi rozkaz táhnout s třemi legiemi směrem k Oceanu do těch krajů, které hraničí s Menapijskem. Gája Trebónia pošle rovněž s třemi legiemi poplenit kraj, který leží při území Atuatuků. Sám pak se rozhodl táhnout se zbývajícími třemi k řece Skaldě, jež se vlévá do Mosy, a do nejzazších končin Arduenského lesa, kam prý se, jak se proslýchalo, utekl s hrstkou jezdců Ambiorix. Odcházaje prohlásí — se vší určitostí — do sedmi dnů že je zpátky. Byl si vědom, že toho dne se musí vydávat obilí legii, kterou zanechával v Atuatuce posádkou. Vyzve i Labiěna a Trebónia, ať se k tomu dni také vrátí, bude-li jim to možná bez újmy státu, aby se mohli společně znovu uradit, a majíce důkladně prozkoumány nepřátelské úmysly, vzítí válku jinak do ruky.

CAESAR VYZVE SOUSEDY K PLENĚNÍ EBURÓNSKA

34. Nebylo tu, jak jsme již poznamenali, proti nám vůbec žádné branné moci, nebylo hradiště, nebylo obsazeného stanoviště, které by se bránilo se zbraní v ruce. Bylo tu jenom nespořádané množství, rozptýlené na všechny strany. Kde komu poskytovalo vůbec jakou naději na ochranu nebo na záchranu buď zastrčené údolí, nebo místo zapadlé v lesích, nebo nepřístupná bažina, tam se usadil. Takováto místa byla ovšem známa sousedstvu a věc si žádala bdělé ostražitosti, nikoli snad proto, aby se chránilo vojsko jako celek — všem dohromady nemohla přec od vydechěných a rozptýlených hlouček hrozit žádná pohroma

— nýbrž proto spíš, aby byl ochráněn život jednotlivých našich vojáků. Potud měla snad věc význam i pro bezpečnost celého vojska. Neboť chtivost kořisti sváděla jednak mnohé příliš daleko z cesty, jednak zas lesy bránily jim nejistými a skrytými stezkami, aby se tam vydávali v četách hromadně.

Chtěl-li mít Caesar tu věc skoncovanu a vyhubeno plémě zločinných lidí, pak bylo nutno vojsko rozdělit a posílati je za nepřítelem jen po několika četách. Chtěl-li naopak udržet čtyř pohromadě a pod prapory, jak to vyžadoval ustálený už, obvyklý způsob a řád římského vojska, pak zase kraj sám chránil barbary, jimž nechybělo odvahy, aby i jednotlivě nečáhali v úkrytu a nepřepadali odtud rozptýlené naše vojáky. A jak už bývá při takových nesnázích, pokud šlo jen o obezřetnost, činěna všechna možná opatření tak, že se spíše nevyužívalo plně příležitosti škodit nepříteli, třebaže všecko už jen prahlo po pomstě, než aby se mu působily škody nehledě při tom na možnost vlastních značných ztrát.

Rozešle tedy Caesar posly k sousedním kmenům; budě zájem vyhlídkou na kořist, vyzve všechny k plenění Eburónska, aby byl vydáván nebezpečí v lesích spíš život Galů než voják legií, zároveň pak aby byl za takový zločin vyhlazen kmen i samo jméno Eburónů, když se na ně shrne ze všech stran hrozné množství lidí. A vskutku se k tomu rychle sejde odevšad náramná síla lidu.

PŘEPADENÍ ATUATUKY OD SUGAMBRŮ

35. To se dalo po všech krajích Eburónska a už se blížil sedmý den, do kterého byl Caesar rozhodnut vrátit se k vozatajstvu a k legii je střežící. Tu právě se mohlo poznat, co dovede ve válce štěstí a jaké příhody může přivodit.

Nepřátelé byli už, jak jsme vyprávěli, rozprášeni a úplně zastrašeni, a nebylo jediného jejich oddílu, aby nám působil sebemenší obavy. Ke Germánům za Rýn se zatím doneslo, že se v Eburónsku drancuje, a nadto ještě že se kdekdo vyzývá, aby se podílel na plenění. Sugambrové, kteří jsou Rýnu zcela blízko a kteří, jak už jsme dříve vyložili, k sobě přijali prchající Tenkthery a Úsipety, seženou si hned dva tisíce jezdců. Přepraví se na lodích a vorech přes Rýn třicet mil pod tím místem, kde byl vystavěn most a kde Caesar zanechal posádku. Vtrhnou hned do nejbližšího pro ně území Eburónů. Pochytají jich mnoho rozptýlených na útěku a zmocní se velikého počtu kusů dobytka, jehož jsou barbaři zvláště lačni. Kořist je láká, i postupují hlouběji do země. Vyrostli ve válce a na loupežných výpravách a nezdrží je bažiny, nezdrží hvozdy. Zajatců se vyptávají, v kterých krajích je teď Caesar. Dozvědí se, že odtáhl ještě dále, a zjistí si, že všecko vojsko odešlo. A tu praví jeden ze zajatců: „Cože vy se honíte tady za takovou bídou a hubenou kořistí, když můžete již tu chvíli jen se topit v hojnosti a bohatství? Za tři hodiny jste v Atuatuce; tam nahromadilo římské vojsko všecko své bohatství. Posádky je tam tak málo, že nemůže ani násep koldokola obsadit a že se neodváží nikdo na krok z opevnění ven.“

Když Germánům svitlo náhle takovouto nadějí, zanechají v úkrytu kořist, která jim padla dosud do rukou, a sami zamíří do Atuatuky, dávajíce se tam také jako vůdce vésti mužem, od něhož se jim těch zpráv dostalo.

36. Ciceró držel sice až dosud podle Caesarova rozkazu vojáky neustále v táboře se vši bedlivostí a nedovoloval ani poslednímu záškodníkovi vozatajstva vycházet z opevnění. Sedmého dne však už počal ztrácet důvěru, že Caesar bude moci dodržet svůj slib o počtu dní své nepřítomnosti, protože o něm slyšel, že zašel s vojskem hodně dále, kdežto o tom, že by se už vracel, nebylo nejmenšího slechu.

Zároveň dával na sebe působit hlasům těch, kdo jeho trpělivost nazývali téměř obležením. Nebylo-li totiž dovoláno vycházet ani na krok z tábora, neobával se vůbec ničeho takového, z čeho by mohlo dojít k nějakému neštěstí, a to na prostoře pouhých tří mil, když přece bylo v poli nasazeno plných devět legií a tak značné množství jízdy, že nepřítel musil už být rozprášen a skoro rozdrčen. I pošle tedy pět kohort na obilí do nejbližších obilných polí, která od tábora dělil všeho všudy jeden kopec.

V táboře bylo zanecháno dosti mnoho nemocných z mužstva legií. Kdo z nich se za posledních těch sedm dní pozdravili — na tři sta jich bylo —, jsou posláni také na obilí jako zvláštní oddíl. A krom toho vcelký počet záškodníků se značným množstvím koňstva, kteří zůstali v táboře, přidá se k té výpravě, když dostali dovolení.

37. Do toho náhodou zrovna tu chvíli přijdou germánští jezdcí a hned jedním tryskem tak, jak se přihnali, učiní u zadní brány pokus vrazit do tábora. Že z té strany bránily výhledu lesy, nebylo je vidět dřív, až už se blížili tábora, a to tak rychle, že se kupci ze svých stánků pod valem nestačili utéci do tábora. Naši nic netušili a to překvapení uvede je v úplný zmatek. A kohorta, stojící na stráž, jen taktak zadrží první nápor. Nepřátelé se rozjedou dokola kolem tábora, zda snad najdou, kudy dovnitř. S obtíží hájí naši brány. V přístupu jinudy brání sama poloha místa a opevnění.

Celý tábor je jeden zmatek. Jeden se ptá druhého, proč ten poplach. Nikdo nenařizuje, ani kam útočit, ani kam se má kdo s ostatními postavit. Jeden křičí, že tábor má už nepřítel v rukou, druhý tvrdí, že vojsko je zničeno i s vrchním velitelem a že to přišli vítězové — barbari. U většiny budí samo místo nové pověrečné myšlenky. Ti si živě představují Kottovu a Tituriovu pohromu, ti že padli v stejné tvrzi. To, že všichni byli předěšeni takovým strachem, jen utvrzuje barbary v mínění, že v táboře vskutku

není žádná posádka, jak slyšeli od zajatce. Usilují vedrat se do tábora stůj co stůj a sami se povzbuzují, aby nepouštěli z rukou tak šťastnou náhodu.

BOJ O TÁBOR A ODRAŽENÍ NEPŘÍTELE

38. V táboře byl pro nemoc zanechán Publius Sextius Bakulus, který býval u Caesara vrchním setníkem a o němž jsme se zmínili již při dřívějších bitvách. Ten již pět dní nejedl. Ztrativ už víru v záchranu svou i v záchranu všech ostatních, vyjde si ze stanu jen tak, beze zbraně. Vidí: nepřítel dotírá hrozivě, stav věci je pro nás nejvýš povážlivý. Od těch, kdo mu byli nejbližce, popadne zbraň, a již stojí ve bráně. A hned za ním setníci kohorty, která neměla zrovna stráž. Nějakou chvíli zdržují společně útok. Sextius utrhá těžké rány, pozbude vědomí a je v mdlobách jen stěží zachráněn, vlečen z ruky do ruky. Zatím se ostatní natolik vzmužlí, že si troufnou postavit se na náspu a že budí dojem obránců.

39. Zatím jsou naši vojáci hotovi se sklízní obilí. Zaleschnou křik. Napřed vyjedou jezdcí. Zjistí si hned, v jak nebezpečném jsou postavení. Tam — v širém poli — není ovšem vůbec opevnění, které by přijalo do ochrany poděšené. Nováčkové, nedávno odvedení a vojny nezkušení, upírají zraky na vojenského tribuna a na setníky, čekající na povel. Nikdo nemá tolik statečnosti, aby se tím překvapením nedával přivést z klidu.

Když barbari spatří zdálky odznaky oddílů, ustanou hned na tábor útočit. Myslí zprvu, že se to vrátily legie, o kterých měli zjištěno od zajatců, že se vydaly hodně daleko. Potom však přesvědčivše se s pohrdáním, jaká je to hrstka, zaútočí na ně ze všech stran.

40. Záškodníci se ženou na nejbližší kopec. Odtud však

jsou rychle sehnáni a vrhnou se k odznakům oddílů a manipulům a tím více děsí ještě polekané vojáky. Jedni navrhují utvořit klínový proud a tak se rychle probít do tábora, protože je tak blízko. A jsou si jisti, že i když bude snad nějaká část jich obklíčena a padne, ostatní se přece mohou zachránit. Druzí doporučují zase, aby zaujali postavení na hřbetu kopce a tam všichni sdíleli stejný osud. To však neschválí staří vojáci, kteří se, jak jsme už připomněli, vydali společně s druhými také na obilí, ale jako zvláštní oddíl. A tak odvahy si dodavše navzájem a za vedení Gája Trebonia, rytíře římského, který jim byl ustanoven velitelem, proklesť si cestu přímo středem nepřátel a beze ztráty jediného muže se dostanou do tábora. Za nimi se hned pustí jezdci a záškodníci a jsou zachráněni stejným náparem statečných pěších vojáků.

Zato ti, kteří zaujali postavení na hřebeni kopce, nemajíce ještě ani nyní žádné vojenské zkušenosti, nedovedli ani setrvat na plánu, pro který se rozhodli, aby se totiž bránili z vyššího svého stanoviště, ani napodobit ráznost a rychlost, která, jak viděli, druhým prospěla; ale pokoušejíce se dostat do tábora, sestoupili dolů na místo pro ně nepříznivé. Setníci, z nichž nejeden byl pro svou statečnost z nižší hodnosti u jiné legie převeden do vyšší u této legie nováčků, padli bojujíce velmi udatně, aby neztratili dříve získanou slávu válečnou. Mužstvo se dostalo zčásti šťastně do tábora mimo všechno nadání, když byl nepřítel statečností těchto setníků zatlačen, zčásti bylo od barbarů obklíčeno a porubáno.

41. Germáni se již vzdali naděje, že tábora dobudou, protože viděli, že naši teď konečně stojí na náspech, a s kořistí, kterou měli poschovávanu po lesích, se vrátili za Rýn.

CAESARŮV NÁVRAT DO ATUATUKY

A takový byl v táboře děs ještě potom, když nepřítel již odtáhl, že té noci, kdy Gájus Volusenus, poslán napřed s jízdou, dorazil do tábora, mu nikdo nevěřil, že je Caesar už tady s vojskem, a beze ztrát. A tak bylo děsem všechno jako posedlé, že říkali skoro jako smyslů zbaveni, že se to sem zachránilo jezdeckvo na útěku, když pěší vojsko bylo všechno rozdraceno, a tvrdili, že by Germáni byli tábor nenapadli, kdyby naše vojsko nebyla bývala stihla nějaká pohroma. Teprv Caesarův příchod zbavil vojsko toho děsu.

Když byl tedy Caesar zpátky, dobře znaje, jak všelijak to chodívá ve válce, vytkl jen to jediné, že byly za obilím vyslány i kohorty strážné služby a kohorty posádky — náhodě prý nemělo být ponecháno ani sebemeně místa — a vyslovil svůj názor, že se při náhlém příchodu nepřátel uplatnila mnoho náhoda, a mnohem více ještě v tom, že barbarů odvrátila od samého téměř náspu a ode bran tábora. Z toho ze všeho se mu nejvíc zdálo hodným podivu, že Germáni, kteří přešli Rýn s úmyslem poplenit Ambiorigovo území, dostavše se náhodou k římskému táboru, prokázali tam nejméně službu právě Ambiorigovi.

DALŠÍ PLENĚNÍ A PRONÁSLEDOVÁNÍ AMBIORÍGA

43. Caesar se pak znovu vypraví plení nepřátelské území, shromáždí velké množství jezdců ze sousedních kmenů a rozešle je na všechny strany. Všecky vsi a všechny osamělé dvorce, jak je kdo kde spatřil, byly vypalovány, drobný brav byl vybíjen, ukořistěné velké kusy dobytka odevšad odháněny. Obilí bylo nejen spotřebováno takovým množstvím potahů a lidí, ale i pro pokročilou už

roční dobu a nadto lijáky polehlo, takže bylo zřejmé, že i kdyby se byl někdo na tu chvíli ukryl, musí přece zahynout nedostatkem všeho potřebného, až už bude vojsko pryč.

A protože byla rozeslána taková síla jízdy na všechny strany, docházelo často až k tomu, že se zajatci rozhlíželi po Ambiorígovi, kterého prý jen teď zahlédli na útěku, a že tvrdili, že nezmizel ještě tak zcela z dohledu. A tak ti, kteří mysleli, že se tím Caesarovi zvláště zavděčí, podstupovali nekonečnou námahu, doufajíce, že Ambioríga dostihnou, a nadlidskou horlivostí téměř překonávali sami sebe. Ale vždy se ukázalo, že k dosažení plného úspěchu přec ještě něco málo chybělo. A Ambiorix jim unikal po skryších nebo po lesních roklích a chráněn noční temnotou ujížděl v jiné končiny a kraje, nemaje většího průvodu než čtyři jezdce, jimž jedině se odvažoval svěřiti svůj život.

CAESARŮV SOUD NAD KARNUTY A SENONY

44. Takovým způsobem popleniv kraje Eburónska a ztrativ při tom dvě kohorty, odvede Cacsar vojsko do Durokortora, hlavního města Rémů. Do toho místa ohláš pak obecný sněm celé Galie a rozhodne se provést na něm šetření o vzpouře Senonů a Karnutů. Když byl nad Akkonem, hlavním strůjcem toho podniku, vynesena nálezná zvláště přísná, dal ho popraviti „po starém římském zvyku“ — bičováním. Někteří prchli ze strachu před soudem. Ty prohlásil Caesar za psance. Pak umístil do zimního tábora dvě legie při hranicích Tréverska, dvě v Lingonsku, šest ostatních v Agedinku v území Senonů. Postaral se o zásobování vojska obilím jako obvykle a pak odešel do Itálie konat každoroční krajské soudy.

KNIHA VII

VÁLKA S CELOU GALIÍ GALOVÉ SNĚMUJÍ O VÁLCE

1. V Galii byl klid a Caesar se, jak byl už dříve rozhodnut, odebere do Itálie konat výroční krajské soudy. Tam se doví o zavraždění Públia Klódia. A zpraven o usnesení senátu, aby všichni branci Itálie mladších ročníků byli hromadně vzati do přísahy, nařídí odvody v celé provincii.

Zprávy o těch událostech se dostanou rychle do Záalpské Galie. Galové si k tomu sami přidávají a přibývají planým povídáním bez podkladu, čeho si ten stav věcí — podle jejich zdání — žádal: Caesar že je vázán nepokojem v hlavním městě a při takových nesrovnalostech nemůže k vojsku přijít. Již dříve nesli těžce, že jsou podrobena nadvládě národa římského. Dají se tedy strhnout naskytující se příležitostí a začnou se směleji a odvážněji umlouvat o odboji.

Knížata galská svolávají si vzájemné schůzky na odlehlá místa v lesích. Na nich si stěžují na Akkónovu popravu. Poukazují na to, že stejný osud může stihnout i je samé. Nařikají nad společným zlým osudem celé Galie. Slibováním kdečeho a odměnami vyzývají, kdo by chtěli začít s odbojem a vydat v nebezpečí i život za svobodu Galie. Především prý nutno hledět, než se jejich tajné plány prozradí, aby Caesar byl od svého vojska odříznut. To prý je snadné. Neboť ani legie se neodvážejí vyjít z tábora, je-li nepřítomen vrchní velitel, ani zase vrchní velitel prý nemůže se dostat k legiím bez vojenského doprovodu. A konec

konců — lépe prý padnout v boji než nedobýt nazpět staré slávy válečné a svobody, kterou podědili po předcích.

2. O těchto věcech jednali a radili se znovu a znovu. Pak prohlásí Karnutové, že jsou pro společné dobro hotovi podstoupit každé nebezpečí, a slíbí, že se první ze všech pustí do boje. A protože prý se nemohou na tu chvíli, aby se věc neprozradila, zaručit navzájem rukojmími, žádají, aby se jim ostatní aspoň slavnostně zavázali přísahou na seskupené vojenské prapory, že nebudou ostatními opuštěni, až s odbojem začnou. V tom je podle jejich zvyku nejslavnostnější obřad. Nato všichni přítomní zahrnou Karnuty chválou, složí slavnostní přísahu a stanoví se chvíle, kdy začnou. Sněm se pak rozejde.

POVRAŽDĚNÍ ŘÍMANŮ V CÉNABU

3. A když tedy ten den přišel, seběhnou se Karnutové na dané znamení do Cénaba, vedeni Gutruátem a Konkonnetodumnem, dvěma všeho schopnými odvážlivci, povraždí občany římské, usazené tam za obchodem, a rozchvátí jejich majetek. Mezi nimi byl i Gájus Fúfius Cita, vážený rytíř římský, který na Caesarův příkaz měl dohled na zásobování.

Zpráva o tom se donese rychle ke všem galským kmenům. Neboť kdykoli se přihodí co většího a významnějšího, hned to voláním rozhlašují přes pole a kraje. Volání přejímají postupně jiní a opakují dále nejbližším svým sousedům. Tak se stalo také tehdy. Neboť co se událo v Cénabu při východu slunce, o tom slyšeli ještě před skončením první noční hlídky na svém území Arvernové. A to je vzdálenost kolem sto šedesáti mil.

VERCINGETORIX SE ZAJÍMÁ VELENÍM NAD VZBOURENCI

4. Podobným způsobem tam svolá své chráněnce a bez obtíží je zanítí pro odboj Vercingetorix, syn Keltillův, mladý velmi vlivný Arvern. Jeho otec zaujímal kdysi první místo v celé Galii, ale že usiloval o královskou samovládu, byl vlastním kmenem utracen. Když vešlo ve známost, co Vercingetorix zamýšlí, vše se k němu sbíhá do zbraně. Brání mu však v tom vlastní strýc Gobannició i ostatní předáci, kteří soudili, takto že se osud nemá pokoušet. Vercingetorix je vyhnán z města Gergovie. Přesto neustává a po venkově koná odvody chudiny a chátry.

Maje už pohromadě takovouto ozbrojenou moc, získává na svou stranu ze spoluobčanů, na koho jen se obrátí. Vyzývá je, aby se chopili zbraně pro společnou svobodu. Shromáždívá tak už mohutné zástupy, vyžene z arvernského kmene protivníky, od nichž byl sám přednedávnem vyhnán. Jeho věrní ho zvou králem. Na všechny strany rozesílá poselstva. Zapřísahá je, aby setrvali ve věrnosti. Rychle pro věc získá Senony, Parisie, Piktony, Kadurky, Turony, Aulerky, Lemovíky, Andy a všechny ostatní kmeny, sahající až k Oceánu. Jednomyslným usnesením je pověřen vrchním velením.

Nabyv této moci, uloží všem těmto kmenům rukojmí, nařizuje, aby mu byl rychle dodán pevně stanovený počet vojáků; ustanovuje, kolik zbroje který kmen doma opatří a do které lhůty dodá. Především však si horlivě hledí jízdy. S krajní pečlivostí spojuje nejvyšší velitelskou přísnost. Váhavce poháná přísnými hrdelními tresty. Dopustí-li se kdo provinění hrubšího, dává ho odpravit ohněm a všemi možnými mukami, kdo se proviní méně, toho posílá domů s uřezanýma ušima nebo s jedním okem vypíchnutým, aby byl ostatním výstražným příkladem a odstrašoval jiné přísností trestu.

5. Takovými tresty urychlí sebrání vojska. S částí této branné moci pošle Lukteria z kmene Kadurků, muže nejvš odvážného, do Ruténska, sám pak táhne do území Biturígů. Při jeho příchodu pošlou Biturígové k Haeduům, pod jejichž byli ochranou, poselstvo o pomoc, aby snáze mohli odolávat nepřátelským zástupům. Na radu Caesarových legátů, které zanechal Caesar u vojska, pošlou Haeduové Biturígům na pomoc početnou jízdu i pěchotu.

Tý když dorazily k řece Ligeru, která dělí Biturígy od Haeduů, zdrží se tam několik dní. Řeku překročit se však neodváží a vrátí se domů. Naším legátům pak hlásí, že se vrátili obávající se věrolomnosti Biturígů, kteří prý, jak najisto zvěděli, měli v plánu zaskočit je, přejdou-li řeku, z jedné strany Biturígové sami, z druhé Arvernové. Zda to učinili Haeduové vskutku z toho důvodu, jak oznámili legátům, či z vlastní věrolomnosti, nelze tvrdit s určitostí, protože zjištěno nemáme nic. Ale hned po jejich odchodu se Biturígové spojí s Arverny.

PRVNÍ ÚSPĚCHY CAESAROVY

CAESAR ZAJISTÍ PROVINCII NARBÓNSKOU

6. O těchto událostech dostal Caesar zprávy do Itálie. Protože viděl, že rázností Gnaea Pompéja dospěly poměry v Římě ve stav přiměřenější, vypravil se do Zaalpské Galie. Když tam dorazil, byl ve velkých nesnázích, jak se dostat k vojsku. Uvědomoval si totiž, že bude-li volat legie do Provincie, dostanou se cestou do bojů, aniž by jim sám osobně velel. A bude-li pospíchat k vojsku sám, bylo mu zřejmé, že by nebylo dost radno svěřovat svůj život ani těm, kteří se na ten čas zdají pokojnými.

7. Zatím Luktérius, Kadurk původem, poslaný do Ruténska, získá ten kmen pro Arverny. Postoupí pak dále do území Niciobrogů a Gabalů, dostane od jednoho i druhého kmene rukojmí, a shromáždív značnou brannou moc, namíří si, aby vpadl do naší Provincie směrem na Narbó.

Caesar dostav o tom zprávy uznal za nejlepší dáti přede všemi plány přednost tomu, aby táhl do Narbónu. Doraziv tam dodá myslí ustrašeným, rozloží posádky v Ruténsku, pokud patřilo k Provincii, v území Arekomických Volků, v území Tolósanů a kolem Narbónu, kteréžto kraje byly nepřátelům nejbližší. Pak dá rozkaz, aby se část vojska z Provincie a náhradní mužstvo přivedené z Itálie shromáždily v území Helviů, kteří hraničí s Arverny.

8. Těmito opatřeními už zadrží a odvrátí Luktéria, protože ten pokládal za nebezpečné vstoupit v dosah rozložených posádek. A tak táhne Caesar do Helvijska.

CAESAROVY VÝPADY DO ARVERNSKA A LINGONSKA

Ačkoli pohoří Cebennské, jež odlučuje Arverny od Helviů, ztěžovalo v nejdrsnějším ročním období pochod hlubokými závějemi až do nemožnosti, dostane se Caesar, za velkých útrap vojska ovšem, ale přec jen, šťastně do území arvernského, dav proházet snůh do hloubky šesti stop a uvolniv si tak cesty. Přepadne Arverny zcela znenadání, protože se pokládali za chráněny Cebennami jako hradbou a protože v té roční době nebyvaly horské stezky schůdné nikdy ani jednotlivci. Jízdě dá rozkaz, aby harcovala v rozsahu co možná největším a naháněla nepříteli co nejvíce strachu.

Zprávy o tom dostanou se rychle, od úst k ústům zprvu, pak po poslech, k Vercingetorigovi. Poděšení obstoupí ho

všichni Arvernové a zapřísahají ho, aby chránil jejich majetek, aby je nedával nepříteli drancovat, zvláště když vidí, že celá válka se přenesla k nim. A tak se pod tlakem jejich proseb Vercingetorix hne z Biturízska směrem na Arvernsko.

9. Ale Caesar se v Arvernsku pozdržel pouze dva dni. Že tomu tak bude s Vercingetorigem, toho se dohadl napřed. Odejde od vojska pod záminkou, že chce stáhnout zálohu a jízdu. Velením nad oddíly v Arvernsku pověř mladého Brúta. Toho vybídne, aby dával jízdě harcovat na všechny strany v co největším okruhu. Sám prý bude hledět, aby nebyl mimo tábor déle než tři dni. Takto věci zařídív, aniž vojsko tušilo, oč skutečně jde, dorazí co možná nejrychlejšími pochody do Vienny.

Tam zastihne zas už v svěží síle jízdu, kterou tam poslal už mnoho dní napřed. Nepřerušuje pochodu ve dne ani v noci, zamíří přes Haedujsko do Lingonska, kde přezimovaly dvě legie, aby rychlostí předstihl Haeduy, když by snad také oni osnovali nějaké úklady jeho životu. Když dorazil do Lingonska, pošle k ostatním legiím a soustředí je na jednom místě dřív, než by mohla Arvernům dojít nějaká zpráva o jeho příchodu.

Vercingetorix pak, dovědév se o tom, vede zase vojsko zpět do Biturízska a odtamtud táhne na Gorgobinu, hradiško Bójů, které tam Caesar usadil po vítězné válce s Helvécii a přidělil do ochrany Haeduům. Toto hrazené sídliště začne teď Vercingetorix dobývat.

10. Tato věc velmi ztěžovala Caesarovi rozhodování, co činit. Když by držel své legie zbytek zimy pohromadě na jednom místě, byla tu obava, že od něho odpadne celá Galie, dostanou-li se Bójové, Haeduům poplatní, do moci Vercingetorigovy a bude-li tak vidět, že u Caesara nemohou přátelé vůbec spoléhat na ochranu. A vyvede-li vojska ze zimních táborů příliš časně, pak zas mu hrozily potíže zásobovací pro nesnáze s dovozem. Na konec však

přece uznal za lepší snášet všechny potíže zásobovací spíš, než aby si utržil takovou hanbu a přišel proto o oddanost všech svých stoupců.

A tak povzbudí Caesar Haeduy, aby jen dováželi všecko potřebné, a k Bójům pošle napřed posly se zprávou, že přichází, a tím aby je povzbudili, jen aby zůstávali věrni a odhodlaně odolávali nepřátelskému útoku. Dvě legie a vozatajstvo celého vojska nechá v Agedinku a vydá se Bójům na pomoc.

CAESAR DOBUDE VELLAUNODÚNA, CÉNABA A NOVIODÚNA

11. Druhého dne přitrhne k Vellaunodúnu, senonskému hrazenému městu, a začne ho dobývat, aby si v týlu nenechával nepřítel a měl tak volnější zásobování. Za první dva dny je sevřel náspem. Třetího dne má tu z města posly o vzdání. Rozkáže jim složit zbraně, vydat všechny soumary, dáti šest set rukojmí.

K skoncování těchto věcí zanechá tam legáta Gája Trebónia. Sám se vydá do Cénaba, karnutského města, aby dospěl co nejdříve k cíli svého pochodu. Karnutům došla teprve zpráva, že je obléháno Vellaunodúnem. Soudíce, že se obléhání hezky protáhne, chystali v Cénabu vojenský oddíl, aby jej poslali do Vellaunodúna na pomoc. Sem, k Cénabu, dorazí Caesar ve dvou dnech. Utáboří se před městem a odloží dobývání nazítří, protože ten den bylo na to již pozdě. Rozkazem uloží vojsku schystat vše, čeho je k obléhání potřebí. A že most přes řeku Liger dosahoval přímo k městu Cénabu, měl obavy, aby mu Cénabští v noci z města neprchli. Nařídí proto dvěma legiím držet v širém poli noční pohotovost v plné zbroji.

Krátce před půlnocí vyjdou Cénabští tiše z města a začnou řeku přecházet. Výzvědnou službou je o tom Caesar

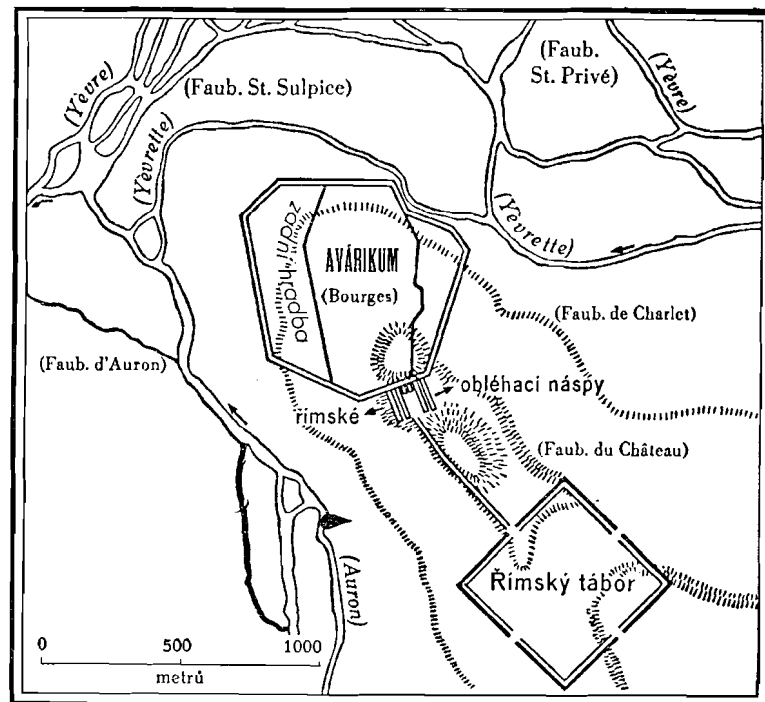
zpraven, dá zapálit městské brány, legie, které měly nařízenou pohotovost, vpustí do města a zmocní se ho. Nepřátelé byli zjímáni bezmála v plném počtu, protože těsný most a úzké cesty znemožnily hromadný útek. Město dá Caesar vojákům v plen, pak v požeh, kořist daruje vojákům, převede vojsko přes Liger a dorazí do území Biturůgů.

12. Jakmile se Vercingetorix dověděl o příchodu Caesarově, nechá hned obléhání Gorgobiny a táhne Caesarovi do cesty. Ten už začal obléhati Noviodúnum, biturůžské město, jež leželo na cestě jeho pochodu. Když k němu přišlo z města poselstvo prosit, aby jim odpustil a ušetřil jejich životy, přikáže jim složit zbraně, odevzdat koně, dáti rukojmí. To proto, jen aby mohl všechno ještě zbývající ze svého plánu vykonat s touž rychlostí, kterou dosáhl většiny svých dosavadních úspěchů.

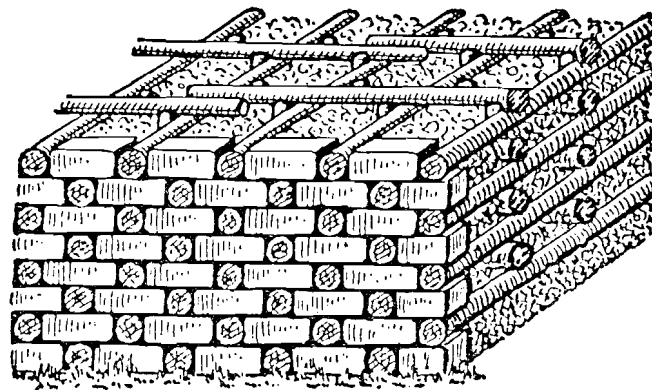
Část rukojmí byla už odevzdána, vše ostatní se provádělo, setníci a něco vojáků bylo posláno dovnitř města, aby přejímali zbraně a soumary. Vtom bylo v dálce vidět nepřátelskou jízdu, která tvořila Vercingetorixův předvoj. Jak ji lidé z města zhlédli, jak jim svitla naděj v pomoc, strhli křik a začali popadat zbraně, zavírat brány, kupit se na hradbách. Naši setníci v městě z počínání Galů hned vyrozuměli, že se tu kuje asi zase něco nového, tasili okamžitě meče, obsadili brány a přivedli všechny své lidi beze ztrát a bez úrazu zpátky do tábora.

13. Caesar dá rozkaz vyjet s jízdou z tábora a svede jezdeckou bitvu. Když už se jeho galská jízda dostávala do nesnází, pošle jí na pomoc asi čtyři sta germánských jezdců, které s sebou míval od počátku toho tažení. Jejich útoku nemohli Galové už odolat, byli obráceni na útek a s velikými ztrátami se uchýlili zpět k hlavnímu voji. Po jejich odražení obyvatelé města znova poděšeni pozjímali ty, jejichž dílem bylo, jak soudili, vydráždnění lidu ke vzpouře, dovedli je k Caesarovi a sami se mu vzdali.

Skoncovav věc s Noviodúnem vytáhl Caesar k Avariku,

Dobývání Avarika (VII, 14–28)

Galské zdi (VII, 23)

což bylo největší a nejlépe opevněné město v území Biturígů a v jejich nejúrodnějším kraji. Doufal totiž, že dobu-de-li toho města, bude mít ve své moci celý biturížský kmen.

CAESAR DOBUDE MĚSTA AVARIKA

VERCINGETORÍX MĚNÍ TAKTIKU

14. Setkav se s tolikerym nezdarem sthajícíím ho nepřetržitě jeden za druhým — ve Vellaunodúnu, v Cénabu, v Noviodúnu — svolá si Vercingetorix své stoupence na poradní shromáždění. Vyloží jim, že válku je nutno vést zcela jiným způsobem, než jak byla dosud vedena. O to prý je nutno usilovat vším možným způsobem, aby se Římanům zabránilo v dovozu píce a obilí. Je prý to snadné, protože Galové sami mají v jízdě převahu a i roční doba je jim nápomocna. Píci není ještě možná sekát. Nepříteli není zbytí — v hloučcích rozptýlen musí ji shánět po osamělých dvorcích. Ty prý všechny mohou galští jezdci pobíjet den ze dne.

A krom toho pro obecné dobro nesmí prý se dbáti soukromého majetku. Mají prý se pálit kdejaká ves i dvorec vpravo vlevo při cestě, kam až se Římané za pícováním mohou pravděpodobně dostat. Galové sami mají prý naproti tomu píce a obilí k pohotovému použití dost a dost, protože jim ze svého vždy bohatě vypomohou ti, v jejichž území se kdy právě válka vede. Římané však buď prý zajdou nedostatkem, anebo se budou s velkým nebezpečím pouštět od tábora příliš daleko. A na tom prý nesejde, zda je při tom pobíjet, či jen oberou o zásoby, bez nichž se válka nedá vést. Krom toho prý se mají pálit hrazená města, která nejsou dost zajištěna proti každému nebezpečí umělým opevněním ani přirozenou polohou, neboť nemají být ani úkrytem pro

vlastní lidí, kde by uhýbali službě vojenské, ani lákavou výzvou pro Římany, aby si z nich odvlékali nahromaděné tam potraviny a bohatou kořist.

Zdá-li se to komu těžké nebo kruté — takovéto rozkazy, musí prý se pocítovat ještě mnohem tíže, že jejich děti, ženy budou odvlékány do otroctví a oni sami utracováni. Osud, jehož tíže neuniknou, dají-li se porazit.

15. Všichni Vercingetorígův návrh jednomyslně schválí a v jediný den je vypáleno víc než dvacet větších biturížských hrazených měst. Docela stejně se děje i u ostatních kmenů. Na všech stranách je vidět požáry. Jakkoli to všichni nesli bolestně, přec jen nalézali útěchu v pevné víře, že mají vítězství téměř jisté a že brzy zase získají, co teď ztrácejí.

Na obecném sněmu se uvažuje i o Avariku, má-li být zapáleno, či hájeno. Biturígové se vrhnou všem Galům k nohám s prosbou, aby je nenutili zažchávat vlastní rukou nejkrásnější město téměř celé Galie, štít i ozdobu jejich kmene. Uhájí prý si je snadno už pro přirozenou jeho polohu, protože jsouc téměř na všech stranách obtáčeno řekou a bažinami, má jediný, a to ještě docela uzounký přístup. Jejich prosbám je vyhověno, ač od toho Vercingetorix zprvu zrazoval, potom však povolil jednak na vlastní jejich prosby, jednak pro obecnou živou účast s nimi. A hned jsou vybírání pro město způsobili obránci.

OBLÉHATELÉ TRPÍ NEDOSTATKEM POTRAVIN

16. Vercingetorix hned sleduje Caesara pomalejšími pochody a pro tábor si vybere místo chráněné bažinami a hvozdy, vzdálené od Avarika šestnáct mil. Tam se dával pravidelnými výzvědnými hlídkami hodinu co hodinu zpravovat o tom, co se děje u Avarika, a podle toho dával

rozkazy, co dělat. Všecky naše výpravy za pící a za obilím vyčfhával, přepadal je, když se rozptýlily v menší oddíly jsouce nuceny zacházet hezky dále, a působil jim značné ztráty, třebaže naši, pokud jen bylo možná napřed si to vypočítat, čelili tomu tím, že se chodilo nikoli vždy v touž určitou chvíli a pokaždé jinou cestou.

17. Caesar se položil táborem u té části města, která, řekou a bažinami neobtáčena, ponechávala, jak už připomenuto výše, úzký přístup. Tam začal připravovat stavbu obléhacího náspu, posouvat ochranné kryty, stavět dvě obléhací věže. Neboť sevít město náspem kolem dokola nedovolovala přirozená poloha místa. Přitom neustával upomínat Bóje a Haeduy o obilí. Haeduové ho nepodporovali mnoho, neprojevujíce vůbec snahu. Bójové pak, nemajíce velkých zásob, protože jejich kmen byl nepatrný a slabý, spotřebovali sami rychle vše, co měli.

Třebaže naše vojsko trpělo v nejvyšší míře nedostatkem obilí pro chudobu Bójů, pro liknavost Haeduů a pro vypalování galských dvorců, a to v takovém stupni, že vojáci bývali po mnoho dní vůbec bez obilí a zaháněli nejhroznější hlad jen tím, že si přiháněli dobytek až z vesnic hodně vzdálených, přece slůvkas od nich nezaslechl, jež by bylo nedůstojno výsostné vznešenosti národa římského a dřívějších vítězství. Ba když Caesar oslovoval jednotlivé legie při obléhacích pracích a když jim prohlašoval, že zanechá obléhání, je-li jim snad příliš těžko strádat nedostatkem, všichni do jednoho na něm žádali, to aby nedělal. Tak prý celá léta sloužili pod jeho velením, že na pověsti neutrpěli nejmenší úhony, nikde neodcházeli s nepořízenou. Za ztrátu dobrého svého jména budou prý si však každý klásti, upustí-li od obléhání jednou začatého. Lépe prý je snášet všecky možné svízele, než aby nepomstili smrt římských občanů, kteří zahynuli v Cénabu galskou proradou. Se stejnými projevy se obraceli vojáci na setníky a vojenské tribuny, aby se i jejich prostřednictvím dostaly k Caesarovi.

MARNÝ POKUS CAESARŮV SVĚSTI BITVU

18. Když už se obléhací věže přiblížily k hradbě, zvěděl Caesar od zajatců, že Vercingetorix, protože už spotřeboval všecku pící, přeložil svůj tábor blíž k Avariku a sám že se s jízdou a lehkou pěchotou, zvyklou boji ve spojení s jízdou, vydal na číhanou tam, kam — podle jeho odhadu — přijdou naši příštího dne pícovat.

Na ty zprávy dal se Caesar o půlnoci zticha na pochod a dorazil zrána k nepřátelskému táboru. Skrže zvědy zvěděli nepřátelé rychle o příchodu Caesarově, ukryli své vozy i se zavazadlovou zátěží hlouběji do lesů a sešikovali všecky své branné síly k boji na holém vršku bez porostu. Dostav o tom hlášení dal Caesar rozkaz odložit rychle osobní zavazadla na hromadu a být pohotově k boji.

19. Ten vršek se zdvihal povlovně od úpatí do výše. Téměř ze všech stran jej obtáčela bažina těžko překročitelná a neschůdná, ne širší než padesát stop. Na tom vršku se Galové drželi, strhavše už dříve haťové přechody přes bažinu, a spoléhali na přirozenou polohu vršku. Po kmenech roztrídění v jednotlivých obcích, střežili pravidelnými hlídkami všecky brody a každý pruh porostu táhnoucí se bažinou, pevně odhodláni, budou-li se Římané pokoušet prorazit tou bažinou, ostře na ně z výšky dolehnout, až uvíznou v bahně. A tak, kdo by neviděl než to, jak blízko stojí jedna strana u druhé, soudil by, že Galové jsou hotovi zápolit skoro za stejných podmínek. Kdo však by vskutku prohlédl nevýhodnost tohoto postavení, seznal by, že se Galové bojechtivostí jen naplano chvástají.

Vojáci se rozhořčovali plni nevole nad tím, že si nepřítel při tak nepatrné vzdálenosti je dělící pořád ještě troufá snést pohled na ně, a dožadovali se u Caesara bouřlivě povelu k boji. Caesar však jim vyloží, jakými ztrátami a kolika životy statečných mužů by bylo nutno vykupovat

vítězství. Když vidí to „pevné jejich“ odhodlání, že se nezpě-
čují žádnému nebezpečí pro jeho slávu, sám prý by se musil
vinit z nejvyššího sobectví, kdyby necenil jejich životy výše
než svůj prospěch osobní. Tak vojáky uklidniv odvede je
ještě toho dne zpátky do tábora a počne hned činit zby-
vajících ještě opatření, potřebná pro dobývání města.

VERCINGETORIX SE OBHAJUJE ZE ZRADY

20. Když se vrátil Vercingetorix ke svým, byl jimi
nařčen ze zrady, protože prý tábor přeložil blíže k Říma-
nům, že si odejel pak se vši jízdou, že prý tak mohutné bran-
né síly nechal bez velení, že si hned po jeho odchodu přišli
Římané zrovna v nejpříhodnější jim chvíli a s takovou rych-
lostí. K tomuhle ke všemu nemohlo prý dojít ani čistou ná-
hodou, ani bez záměrného cíle. Neomezenou vládu nad Ga-
lii chce prý mít raději z Caesarovy milosti než jako poctu
z jejich rukou. Na takováto obviňování odpověděl Vercin-
getorix takto:

To, že tábor přeložil, stalo se jen pro nedostatek píce,
dokonce sami přec k tomu vybízeli. A že postoupil blíže
k Římanům, k tomu ho přiměla jen příhodná poloha místa,
jež je s to se ubránit už pouhou svou přirozenou pevností.
Služba jízdy sotva mohla být nepostradatelnou v bažina-
tém kraji, a tam, kam s ním jezdcí odejeli, uplatnila se
dokonce s užitkem. Vrchní velení pak úmyslně prý při
odchodu neodevzdal nikomu, aby se jeho zástupce nedal
strhnout k boji nedočkavou bojovností mužstva. Na to
prý, jak dobře vidí, naléhají všichni jen z pohodlnické
chabosti, protože už nemohou útrapy snášet déle. Jestliže
se objevili Římané čistou náhodou, potom přízni osudu,
a když přivolání něčím udáním, tedy tomuto zrádci nutno
děkovati za to, že mohli jednak pěkně z výšky pozorovat,

jak nepatrná je jich hrstka, a zase s opovržením shlížet na
tu jejich statečnost, když se boje vůbec neodvážili a s han-
bou se stáhli zpět do tábora. Vlady z rukou Caesarových
zradou nabýt naprosto prý nctouží, vždyť ji může mít
vítězství, které prý už je jisto pro něho a pro všechny Galy.
Ba skládá prý v jejich ruce vrchní velitelství, zdá-li se jim,
že spíše oni prokazují čest jemu, než že sami od něho přijí-
mají záchranu.

„A abyste viděli, že vám mluvím čistou pravdu,“ do-
dával, „slyšte římské vojáky!“ Dá předvésti otroky, které
schytl před několika dny při pícování a krutě zmučil
hladem a okovy. Ti byli už napřed důkladně poučeni, co
mají na otázky odpovídat. Tvrdí tedy, že jsou vojáky říms-
ských legií. Hlad a nedostatek je prý dohnal, že odešli
tajně z tábora, zda by bylo možná sehnat po venkově tro-
chu obilí nebo nějaký ten kousek dobytčete. Stejný nedosta-
tek doléhá prý na celé vojsko, nikomu prý nestačí už síly, ni-
kdo prý už nemůže snášet námahy opevňovacích prací. Pro-
to prý se rozhodl už vrchní velitel, že nedosáhne-li při oblé-
hání města nijakého úspěchu, do tří dnů s vojskem odtáhne.

„To jsou všechno dobré služby, které jsem vám prokázal
já,“ dodal Vercingetorix, „já, kterého viníte ze zrady.
Já, jehož je to přičiněním, že bez oběti jediné kapky své
krve vidíte takové vojsko, zvyklé jenom vítězit, hladem
skoro umořeno. Dnes s hanbou v útěku hledá spásu. A aby
je žádný galský kmen nepřijímal na své území, o to jsem se
postaral zase jenom já — Vercingetorix!“

21. Bouřným voláním projeví celé shromáždění svůj
souhlas a po svém zvyku zařinčí všichni zbraněmi, což
činívají, schvalují-li něčí řeč. Vercingetorix prý je jim
výtečným vůdcem, o jeho spolchlivosti nesmí být pochyby,
s větší obezřelostí není prý už možno válku řídit. Rozhod-
nou, aby do města Avarika bylo posláno na pomoc deset
tisíc mužů vybraných z celé branné moci, usnesou se, že
se společná záchrana všech nemá ponechávat jenom Bitu-

řígům samotným, neboť chápali, že udrželi-li to město Bíturígové sami, je pak rozhodné vítězství celé v jejich rukou i s jeho využitím.

JAK SE OBLÉHANÍ GALOVÉ BRÁNILI

22. Jedinečným výkonům zdatnosti našich vojáků čelili Galové důmyslnými opatřeními všeho druhu, jako vůbec je to lid nejvyšší důvtipný a neobyčejně schopný napodobit a provádět, co jim kdo ukáže a vyloží. Tak například zachycovali smyčkami z provazů srpovitě háky bouracích bidel, a jakmile je měli pevně zachyceny, vtahovali je rumpály dovnitř přes hradby. Také obléhací násep podbourávali podkopy, a to tím dovedněji, že u nich jsou velké doly na železnou rudu a jsou proto u nich známy a v hojném používání štoly všeho druhu. Celou hradební zeď měli pak všude opatřenu věžemi o několika patrech a věže pokryty mokrymi kůžemi proti ohni.

Potom se častými výpady — denními i nočními — buď pokoušeli založit pod náspem oheň nebo přepadali vojáky zabrané obléhacími pracemi. A výšku našich věží, pokud je vyzdvíhoval denní nához na násep, vyrovnávali tím, že do výše nastavovali a spojovali rohové trámce svých věží. A podkopy, zamířené ke hradbám, odkrývali, tarasili je zpředu zahrocenými a opálenými trámy a roztopenou smolou a ohromně těžkými balvany. Bránili tak našim hnát je rychle kupředu a přiblížit se hradbám.

GALSKÉ HRADBY

23. Galské hradby pak vypadají vesměs asi takto: Trámy se kladou na zem nepřetržitě v pravém úhlu k délce

celé hradby v stejných mezerách; vzdálenost trámů od trámu je stejná, a to vždy dvě stopy. Tyto řady trámů se pak uvnitř sepnou trámy vaznými a potom zakryjí hojným násypem navážky. Zmíněná už mezera mezi trámy se pak na vnější lícni straně vždy těsně vyplní mohutným kvádrem. Když je takto první vrstva trámů osazena a pevně spojena v celek, klade se na ni navrch další vrstva tak, že se mezi trámy zachovává sice právě stejná mezera, že však trám horní vrstvy nedoléhá na trám vrstvy dolní, nýbrž že při dodržování stejné vzdálenosti od sebe jsou jednotlivé trámy svrány kameny vkládanými po jednom mezi ně. Tak se vrstva za vrstvou skládá celá stavba, až se dosáhne náležité výšky hradby.

Tak stavěná hradba nejen není nevzhledná a jednotvárná, protože se střídají trámy a kámen a řadí se pravidelně v přímých řadách, ale také se znamenitě hodí k úspěšnému hájení měst, protože před ohněm chrání kamenná výplň, proti beranu pak dřevěná konstrukce, která je uvnitř zdi vázána průběžnými trámy dlouhými ponejvíce čtyřicet stop a nedá se ani prorazit ani roztrhnout.

HRDINNÝ VÝPAD OBLEŽENÝCH

24. Ačkoli tolikero takovýchto věcí ztěžovalo vojákům obléhací práce a až po celou tu dobu zdržovalo je převládající chladno a trvalé lijáky, přece překonali neustálou prací všechny tyto nesnáze a v pětadvaceti dnech vybudovali obléhací násep tři sta třicet stop široký a osmdesát stop vysoký.

Když už se ten násep téměř dotýkal nepřátelské hradby a Caesar jako obvykle trávil při díle též noc a povzbuzoval vojáky, aby ani na chvíli neustávali od práce, bylo krátce před půlnocí zpozorováno, že se z náspu kouří. Nepřátelé jej z podkopu zapálili, současně strhli po celých hradbách pokřik a činili výpad dvěma branami po obou stranách

náspu s jeho věžemi. Jiní zase z hradby házeli z dálky na násep hořící pochodně a suché dříví, lili vařící smělu a jiné hořlaviny, takže sotva bylo kdy si rozmyslit, kde zakročit dřív nebo čemu dřívě odpomoci. Protože však podle obvyklého Caesarova zařízení byly vždy dvě legie před táborem v pohotovosti a ještě více se jich po směnách střídalo v práci, netrvalo dlouho, a už jedni kladli odpor výpadům, jiní zpět odtahovali věže a průkopem přerušovali hořící násep a dokonce i všecko jiné osazenstvo přibíhalo z tábora, aby hasilo.

25. Zbytek noci již uplynul, bojovalo se však pořád ještě na všech místech a nepříteli stále ožívala naděje na vítězství, a to tím spíše, že viděli zástěny na našich věžích spaleny a pozorovali, že naši nekryti nesnadno postupují na pomoc, kdežto oni sami, na své straně, že svěžími silami vystřídávají vyčerpané u vědomí, že záchrana Galie záleží zcela na tom okamžiku. A tu se událo přímo před našima očima něco po našem zdání tak pamětihodného, že jsme usoudili, taková věc že se nesmí přejít mlčením.

Nějaký Gal házel před městskou branou do ohně přímo proti obléhací věži hroudy loje a směly podávané mu řadou z ruky do ruky. Od pravého boku projela mu střela ze samostřelu, že padl mrtev. Mrtvé jeho tělo překročil hned jeden z nejbližších a konal dále tutéž práci. A když ten byl usmrcen stejně ranou ze samostřelu, nastoupil hned za druhého třetí a za třetího čtvrtý. A to místo nevyklidili obránci dřív, než byl oheň uhašen, nepřátelé na všech stranách vytlačeni a boj skončen.

NEZDAŘENÝ POKUS OBLEŽENÝCH O ÚTĚK

26. Galové zkusili už všecko možné. Ale úspěch nikde. Rozhodli se proto prchnout nazítří z města. Vercingetorix

je k tomu přímo vyzýval a nakonec dal k tomu rozkaz. Doufali, že pokusí-li se prchnout za nočního ticha, provedou to bez velkých ztrát mužstva, protože jednak nebyl Vercingetorigův tábor od města daleko, a pak pás bažin, který se táhl souvisle mezi městem a táborem, zdržoval Římany v pronásledování.

A již se to chystali v noci provést, když vtom matky rodin vyběhly náhle do ulic, s pláčem se vrhly k nohám svých mužů a úpěnlivě prosily, aby ženy své a společné děti nevydávali nepříteli na smrt, když jim přirozená slabost ženství a dětské bezmocnosti brání dát se na útěk. A když viděly, že muži stojí na svém, poněvadž strach v největším nebezpečí neznává slitování, pustí se do křiku a naznačují Římanům, že jde o útěk. Galové poděšeni strachem z toho, aby římská jízda neobsadila napřed cesty, upustili od svého úmyslu.

DOBYTÍ MĚSTA

27. Příštího dne posunul Caesar věž znova k městu a dohotovil obléhací práce, které dal stavěti už dřívě. A když se spustil veliký liják, usoudil, že je to počasí zrovna vhodné k provedení rozhodného úderu. Protože viděl, že jsou stráže na hradbách rozestaveny s ostražitostí poněkud menší, vyzval také své, aby si v díle vedli liknavěji, a vložil jim, co má v plánu. Legie si v krycích loubích potají připravil pohotové k boji, povzbudil je, aby si konečně za tolik přestálých útrap sklidily ovoce vítězství, určil odměny těm, kdo první zlezou hradbu, a dal vojákům znamení k útoku. Ti vyrazili náhle ze všech stran a rychle zaplnili hradby.

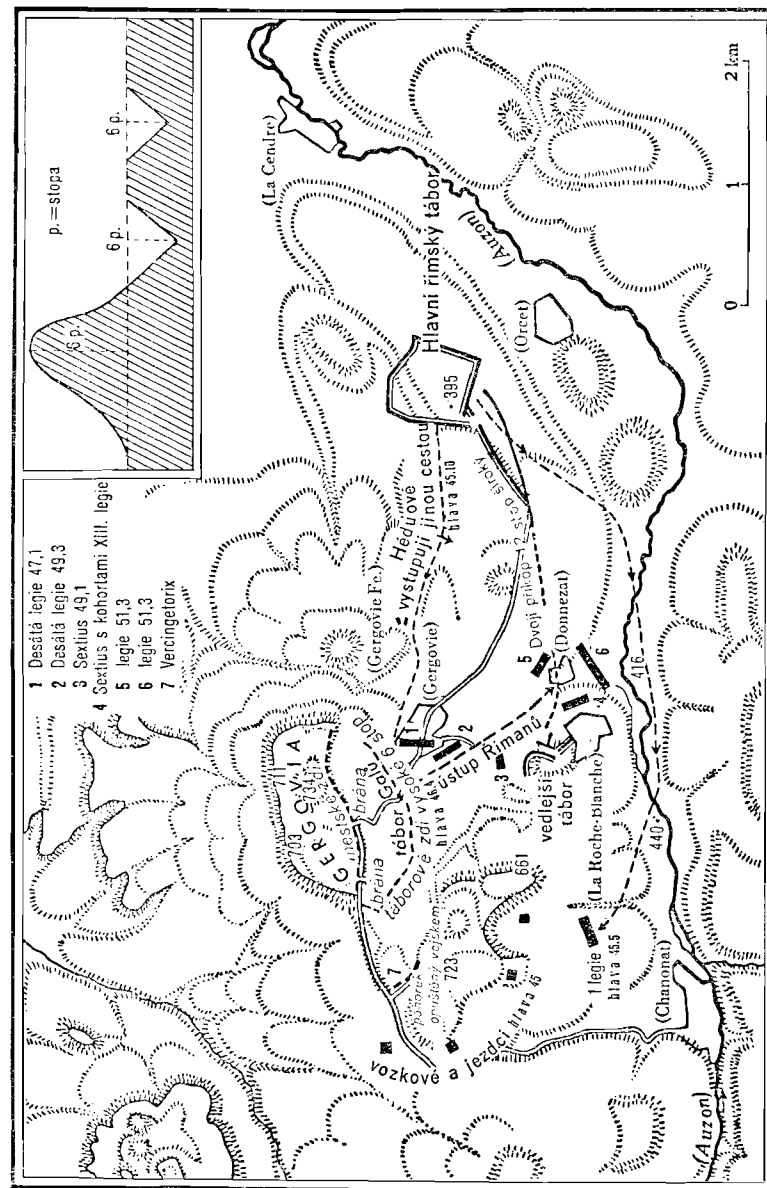
28. Nepřátelé, poděšeni nečekaným útokem, sražení z hradeb a věží, zaujali klínové postavení na náměstí a na volnějších prostranstvích, pevně odhodláni svěst rozhodný boj v bitevním šiku, bude-li na ně odněkud útočeno.

Jakmile však viděli, že nikdo se nespouští dolů z hradeb na rovnou půdu města, nýbrž že se všechno kupí všude po celých hradbách, z obavy, aby vůbec nebyli zbaveni naděje, že uniknou, zahodili zbraň a jedním úprkem se hnali do nejdolejších částí města. Část jich byla pobita vojáky ještě v městě, když se sami tlačili v úzkých průchodech bran, část jezdci, když už se dostali ze bran ven. A nebylo z našich jediného, kdo by šel po kořisti. Tak byli rozlíceni i cénabským vražděním i útrapami se stavbou celého obléhacího díla, že nešetřili ani vetchého stáří, ani žen, ani nemluvnat.

A tak se na konec z celého jejich počtu asi čtyřiceti tisíc lidí dostalo k Vercingetorigovi živo a zdrávo sotva osm set mužů, kteří hned při prvním pokřiku vyrazili z města ven. Ten je — bylo již pozdě v noci — přijal rovnou z útěku ve vší tichosti, obávaje se, aby jejich hromadný příchod a soucit prostého mužstva s nimi nevyvolal v táboře nějaké pobouření. A postaral se, aby daleko po cestě byli rozestaveni jeho důvěrníci a předáci kmenů, ti aby si je podle kmenů třídili a pak je dávali odvádět k jejich krajanům do té části tábora, která byla od počátku každému kmeni přidělena.

VERCINGETORIX POVZBUDÍ GALY A SEŽENE POSILY

29. Druhého dne svolal Vercingetorix shrómáždění, uklidnil je i povzbudil, aby tak zcela neklesali na mysli ani se nedávali přivádět z rovnováhy neúspěchem, jenž je postihl. Římané prý nezvítězili ani statečností, ani v otevřeném boji, nýbrž zvláštní pohotovou obratností a zběhlostí v obléhání, v němž oni, Galové, nemají zkušeností. Na omylu je, čeká-li kdo ve válce jen a jen úspěch. Sám nikdy nebyl pro to, hájit Avarikum, oni sami jsou mu toho svědky.

Dobývání Gergovie (VII, 32–53)

Alc stalo prý se jenom neprozíravostí Biturígů a přílišnou povolností ostatních, že došlo k tomuto nemilému neúspěchu.

On prý však jej rychle napraví většími úspěchy. Neboť ty kmeny, které nejsou ještě s ostatními zajedno, přiměje svou obezřelostí, aby se připojily, a sjednotí k jedinému cíli celou Galii, že se její jednomyslnosti ani celý svět nebude moci postavit. Toho prý už skoro dosáhl. Zatím je jen spravedlivé, aby od nich pro společné dobro dosáhl, že začnou stavět opevněné tábory, aby tak snáze odolávali náhlým nepřátelským útokům.

30. Tato Vercingetorígova řeč se Galům velmi zamlouvala, a hlavně to, že sám ani po takové ráně neklesl na mysl, že se před nimi neschoval nikde v úkrytu, že se nebál objevit vojsku na očích. A obecné mínění přisuzovalo mu ještě větší prozíravost a předvídavost, protože již tehdy — a to se jim ještě vedlo — doporučoval Avarikum zprvu vypálit, později pak vyklidit. A tak jako u ostatních vojevůdců váha a moc neúspěchem poklesá, tak naopak Vercingetorígova vážnost a čest právě neúspěchem den ode dne rostla. Zároveň sílily jejich naděje Vercingetorígovým ujišťováním, že získá i ostatní kmeny pro společnou věc. A právě tenkrát se Galové poprvé rozhodli stavět opevněné tábory. A tak oni, lidé svízelné lopotě nezvyklí, byli Vercingetorígovou osobností tak ohromeni, že mysleli, že musí konat a trpělivě nést všecko, co jim káže Vercingetoríx.

31. A zcela podle svého slibu usiloval Vercingetoríx získat pro společnou věc zbývající ještě kmeny a lákal jejich náčelníky dary a slibováním. K tomuto úkolu si vybíral vhodné lidi; každý z nich se vyznal, jak jiné získávat co nejsnáze buď řečí záludnou nebo přátelskými styky.

Stará se, aby ti, kdo unikli z dobytého Avarika, byli znova oblečení a vyzbrojeni. Zároveň pak, aby byly prořídlé sbory uvedeny zase v plný stav, nařizuje jednotlivým kmenům pevně stanovený počet mužů, který mu má být

dodán do tábora a do které lhůty. Dává svolávat a k sobě posílat všechny lučištníky, jichž bylo v Galii převeliké množství. Těmito opatřeními jsou ztráty v Avariku rychle nahrazeny.

Mezitím Teutomatus, syn Olovikónův, král Niciobrogů, jehož otec byl naším senátem poctěn názvem „přítele národa římského“, přitrhne k Vercingetorígoví s velikým počtem jezdců vlastních i těch, které si najal v Akvitánii.

CAESAR MARNĚ OBLÉHÁ GERGOVI

CAESAR ROZSOUDÍ SPORY HAEDUŮ

32. Caesar pobyl v Avariku již hezkých pár dní. Padly mu tam do rukou značné zásoby obilí i jiných potřeb válečných. I popřeje vojsku zotavené po takové námaze a nedostatku. Zimy byl už málem konec a již sama roční doba volala ho do pole a do boje. Vtom, když už se rozhodl vytrhnout proti nepříteli, zda by ho snad bylo možná buď vylákat z bažin a hvozdu, nebo sevřít obležením, přijdou k němu najednou poselstvím náčelníci Haeduů prosit, aby přispěl jejich kmeni ve chvíli největší tísně na pomoc. Poměry jsou prý u nich krajně hroznivé. Odpradávná býval prý u nich volen jediný nejvyšší úředník a vykonával propůjčnou mu královskou pravomoc vždy jen rok. Kdežto teď prý vykonávají ten úřad dva, a jeden i druhý o sobě tvrdí, on že je zvolen podle ústavy. Z nich jeden je Konviktolitávis, vysoce schopný a urozený mladý muž, druhý Kotus, který pochází z velmi staré rodiny a nadto i osobně je nesmírně vlivný a má rozsáhlé, mocné příbuzenstvo. Jeho bratr Valeciákus zastával ten úřad také, v roce právě minulém. Celý kmen je prý ve zbrani, rozdvojen senát, rozdvojen lid.

I chráněnce má prý každý z nich svoje. A tak, nechá-li se rozkol bujet dále, dojde prý k tomu, že se utká jedna strana kmene s druhou. Aby se tak nestalo, záleží prý jen na Caesarově obezřelém zásahu a osobním jeho vlivu.

33. Ačkoli Caesar pokládal přímo za škodlivé upustit od boje a vzdálit se od nepřítele, přece zas jen dobře věděl, jak neblahé následky povstávají z občanských rozbrojů. Usoudil proto, že je nutno včas zabránit tomu, aby kmen tak mohutný a tak přátelsky spjatý s národem římským, který on sám vždycky podporoval a všemožně vyznamenával, dal se strhnouti až k ozbrojenému násilí a aby si ta strana, která by zrovna nespolehala na své vlastní síly, volala na pomoc Vercingetoriga. A protože podle haedujských zákonů nesměl ten, kdo zastával nejvyšší úřad, opustit haedujské území, rozhodl se odebrat do Haedujska sám, aby snad nebudil zdání, že nedbal v něčem jejich právních řádů nebo zákonů. A celý haedujský senát i ty, mezi nimiž byla prý ta rozepře, povolal si k sobě do Dececie.

Sešel se tam ve svých představitelích skoro celý kmen. Caesar se dovídal, že bylo tajně svoláno jen pár lidí a že jinde a jindy, než žádal zákon, prohlásil bratr bratra za zvoleného, ačkoli zákony nejen zakazují volit na nejvyšší úřad dva z jedné rodiny, dokud jsou oba naživu, nýbrž nedovolují jim ani být členy senátu. I přinutil Caesar Kota, aby složil úřední moc, a Konviktolitáva vyzval, aby úřad podržel, protože byl zvolen podle zvykového práva kmene za vedení kněží, když byl úřad dočasně neobsazen.

CAESAR PŘITRHNĚ PŘED GERGOVII

34. Takto rozhodnuv jako prostředník vybídl Caesar Haedy, aby na minulé spory a různice zapomněli, za-

nechali všeho jiného a dávali své síly v službu jen a jen nynější válce; zasloužených odměn aby od něho očekávali, až bude mít Galii zcela pokořenu. Ať mu pošlou rychle všecku jízdu a deset tisíc pěchoty, že je chce rozložit po stanovištích jako hlídky k zajištění zásobování. — Vojsko rozdělil pak na dvě části: čtyři legie přidělil Labiénovi, aby je vedl do území Senonů a Parisiů, šest vedl sám podle řeky Elaveru do Arvernska proti městu Gergovii. Polovinu jízdy přidělil Labiénovi, polovinu podržel si pro sebe.

Když o tom zvěděl Vercingetorix, dal strhat všechny mosty přes Elaver a dal se na pochod po druhém břehu řeky.

35. Vojska byla jedno druhému na dohled a zpravidla stavěl Vercingetorix tábor přímo naproti táboru Caesarovu, rozestavuje výzvědné hlídky, aby si Římané někde nevystavěli most a nepřevedli po něm vojsko. Pro Caesara to bylo postavení zvláště hrozné, měl obavy, aby mu řeka po větší část léta nebránila v postupu, protože se Elaver nedá zpravidla přebrodit dřív, než nastane podzim.

A tak aby k tomu nedošlo, položil se táborem v lesnatém místě naproti jednomu z mostů, které dal Vercingetorix strhnout. Příštího dne zůstal se dvěma legiemi pozadu v úkrytu. Ostatní sbory poslal kupředu se vším vozatajstvem jako obyčejně, rozdělil jenom některé počtem silnější kohorty, aby se budilo zdání, že počet legií zůstává stejný. Dal jim jen rozkaz postoupit co možná nejdále. A když se podle doby denní dohadoval, že už dorazily na tábořiště, pustil se do obnovy mostu přímo na mostních kůlech, jichž spodní díl zůstával pod vodou nedotčen. S dílem byl brzo hotov, převedl legie, vybral vhodné tábořiště a odvolal ostatní sbory zase k sobě zpět.

Když se o tom dověděl Vercingetorix, postoupil rychlými pochody kupředu, aby nebyl nucen svádět boj proti své vůli.

36. Odtud dorazil Caesar pátým dnem pochodu ke Gergovii, svedl ještě ten den jezdeckou bitku a ohledal dů-

kladně polohu města. To leželo na velmi vysokém kopci, přístup k němu byl odevšad nesnadný. Vzdal se proto myšlenky ztéci město útokem a do obléhání se rozhodl nepouštět dříve, než by si zajistil plynulé zásobování.

Vercingetorix se však naproti tomu rozložil táborem na kopci poblíž města a rozmístil kolem sebe branné síly jednotlivých kmenů v nevelikých vzdálenostech jedny od druhých a každé zvlášť. A krom toho dal obsadit všechny výšiny toho hřbetu. A byla to hrozná podívaná, kam jen oko dohlédlo. Náčelníkům pak těch kmenů, jež si vybral do válečné rady, přikazoval, aby se u něho denně scházeli hned s úsvitem, bylo-li by záhodno o něčem se poradit nebo něco zařídit. A nebylo téměř dne, aby nezkoušel jezdeckým bojem s přimíslením lučištníků, kolik je v kom z jeho lidí srdnatosti a zmužilosti.

Proti městu Gergovii stál na samém úpatí gergovijské hory pahorek už polohou znamenitě chráněný a nadto na všech stranách srázný, jako by jej uřízl. Držet jej naši, zřejmě mohli nepříteli bránit jak v zásobování vodou z valné části, tak ve volném píčování. Ale pahorek měl v rukou nepřítel, třebaže nepřítel silnou posádkou. Přesto se Caesar vydal za nočního ticha z tábora, posádku zahnal dřív, než mohla z města přijít pomoc, zcela to stanoviště opanoval a umístil tam dvě legie. Pak vedl od hlavního tábora k tomuto vedlejšímu dvojitému příkop, každý dvanáct stop široký, aby jednotlivci mohli tudy přecházet z tábora do tábora bezpečně před náhlým nepřátelským útokem.

POTLAČENÉ SPIKNUTÍ LITAVIKA HAEDUJSKÉHO

37. Zatímco se toto dalo u Gergovie, dá se Haeduj Konviktolitávis, jemuž, jak už vyloženo, přisoudil Caesar nejvyšší haedujský úřad, arvernskými penězi získat pro

odboj a smlouvá se s některými mladými Haeduy, jejichž hlavou byl Litavikus a jeho bratři, mladí mužové z rodiny velmi vznešené. Podělí se s nimi o úplatek a nabádá je, aby měli na paměti, že se narodili ve svobodě a k tomu, aby vládli. Jediný prý už jen haedujský kmen oddaluje jinak zcela jisté vítězství Galie. Jeho působivý příklad zdržuje prý od odboje kmeny ještě zbývající. Přejde-li ten do tábora odboje, nebude prý pro Římany v Galii místečka, kde se pevně uchytit. Jemu prý sic prokázal Caesar leckterou úsluhu, ovšem vždy jen potud, že u něho obhájil pro sebe věc naprosto spravedlivou. Více prý však cení všem společnou svobodu. Proč prý by se spíše Haeduové měli v otázkách svého práva a svých zákonů obracet o rozhodnutí na Caesara než Římané na Haeduy?

Mladí lidé se dali rychle svěsti jednak řečí svého nejvyššího úředníka, jednak úplatkem, a prohlašovali dokonce, že jsou ochotni být hlavou toho podniku. Pak však uvažovali, jak věc provést, protože nedůvěřovali, že se jejich soukmenovci dají jen tak beze všeho pohnout k tomu, aby se pustili do odboje. Shodli se zatím na tom, že Litavikus převezme velení nad těmi desíti tisíci mužů, které se mají poslat Caesarovi do války, a postará se o jejich vedení. Jeho bratři však že pospíší k Caesarovi napřed. A umluví se, jak provádět všechno ostatní.

38. Litavikus převzal vojsko. Když byl od Gergovie asi třicet mil, svolá náhle vojáky a mluví k nim, slzy v očích: „Kam to táhnem, vojáci? Konec se vši náš jízdu, konec se vši šlechtou! Náčelníci kmene Eporedorix a Viridomárus byli nařčeni ze zrady a bez řádného soudu od Římanů popraveni. O tom si poslechněte přímo ty, kteří unikli rovnou z toho krveprolití. Neboť já, jemuž byli povraždění bratři a všechno příbuzenstvo, nemohu vám pro bolest vypovědět, co se to stalo.“

A dá jim předvésti ty, které už napřed zevrubně poučil, co by rád od nich slyšel. Ti vyloží hromadě vojska totéž,

co už Litavikus pověděl: Všichni jezdci haedujsťi že byli povražděni, protože prý se smlouvali s Arverny. Oni sami že se ukryli v zástupu pěších a vyvázli tak přímo z té krvavé seče. Haeduové propuknou v křik a zapřisahají Litavika, aby jim poradil. „Věru“, on na to, „jako by to byla věc rady a nikoli nutnost pro nás, pospíšit do Gergovie a spojit se s Arverny! Či pochybujeme, že se Římané po tak bohaprázdném zločinu již nesbíhají, aby teď pobili také nás? A proto, je-li v nás jen trochu statečnosti, pomstíme smrt těch, kdo zahynuli tak zcela nehodně, a pobijme tyto lotry zde!“

A ukazuje přitom na římské občany, kteří byli s ním důvěřující v jeho ochranu. A hned jim pobere veliké množství obilí a potřebných potravin, je samé dá pak ukrutně mučit a usmrtit. Po celém haedujském kmeni rozešle posly, trvaje stejně na své lži o pobití jezdců a náčelníků a podněcuje, aby se za křivdy na nich páchané mstili každý tak, jak učinil on.

39. Haeduj Eporedorix, mladý muž velmi vznešeného rodu a doma velmi vlivný, a spolu s ním Viridomárus, stejného věku a stejně oblíbený, ale ne rovného rodu, kterého Caesar na doporučení Diviciákovo povznesl z nízkého postavení k nejvyšší hodnosti — ti oba se dostavili v počtu jezdců, Caesarem jmenovitě k tomu vyzvání. Zápasili mezi sebou o prvenství a v onom sporu o nejvyšší úřad bojovali ze všech sil jeden pro Konviktolitáva, druhý pro Kota.

Z těch dvou Eporedorix, zvědév o záměru Litavikově, zpraví Caesara o věci ještě téměř o půlnoci. Prosí, aby netrpěl jeho haedujskému kmeni zrazovat přátelství s národem římským pro zvrácené plány mladíků. K tomu však prý, jak předvídá, určitě dojde, spojí-li se s nepřitelem tolik tisíc lidí, jejichž blaho ani přibuzenstvu nemůže zůstat lhostejno, ani být bráno celým kmenem na lehkou váhu.

40. Caesara ta zpráva velmi znepokojila, protože vždy býval haedujskému kmeni zvláště nakloněn. Nezaváhá ani okamžik a vyvede z tábora čtyři k boji pohotové legie a všecku jízdu. Za takových okolností nebylo už ani pokdy rozměry tábora zmenšit, protože vše zřejmě záleželo na rychlosti. K ochraně tábora zanechá legáta Gája Fabia s dvěma legiemi. Když dal rozkaz zatknout Litavikovy bratry, shledá, že krátce předtím prchli k nepříteli.

Vyzve pak vojáky, aby se ve chvíli tak naléhavé nutnosti nemrzeli nad námahou pochodu. Všechno hned je chtivo boje. Urazí tak s nimi pětadvacet mil a haedujský voj je v dohledu. Pustí na ně svoji jízdu, zdržuje tak jejich pochod a brání jim v postupu, vydá však obecný zákaz nikoho vůbec nezabíjet. Eporedorígovi a Viridomárovi, které Haeduové měli za usmrcené, přikáže, aby se mezi jezdci okázale projížděli a na soukmenovce volali.

Když Haeduové ty dva poznali a Litavikův podvod prohlédli, začnou hned zdvihat ruce a dávat tak znamení, že se vzdávají, zahazovat zbraň a prosit o život. Litavikus prchne do Gergovie se svými chráněnci, kteří podle galského mravu nesmějí svého ochránce opustit ani v nejhorším.

41. Caesar poslal k haedujskému kmeni posly, aby je zpravili, že jen z milosti zachoval při životě ty, které mohl podle válečného práva pobít. Vojsku dal tři hodiny odpočinku v noci a pak se hnul ke Gergovii. Asi na půl cestě mu jezdci poslaní Fabiem podají zprávy, jak hrozivě nebezpečný pro tábor byl to stav věcí. Vykládají, že na tábor útočily všechny nepřátelské síly, čerství že často vystřídávali vyčerpané a nepřetržitou námahou boje nadobro vysilovali naše, neboť ti musili pro velikost tábora setrvávat na táborovém valu bez vystřídávání, stále jedni a tíž. Mračny šípů a střelami všeho druhu že bylo mnoho našich raněno. K odrážení útoků že velmi platně přispívaly samostřily. Po ústupu nepřítel že Fabius, volné nechav jen dvě brány,

ostatní teď tarasí, val zvyšuje o předprsňe a pro příští den se připravuje na podobný útok.

Na tyto zprávy dorazí Caesar téměř za nadlidského úsilí vojáků do tábora ještě před východem slunce.

HAEDUOVÉ SE NAOKO PODDÁVAJÍ

42. Zatímco se toto dalo před Gergovii, dostali Haeduo-
ve první zprávy od Litavika, chvílečku však nevěnují, aby
se přesvědčili, jak se věci vskutku mají. Jedny žene hrabi-
vost, druhé prchlá ukvapenost — víc než která jiná vlast-
nost pro lid toho národa od přírody příznačná — že plané
slechly mají za věc prokázanou. Rozchvacují majetek říms-
ských občanů, vraždí je a odvlékají do otroctví. Věc, tak
již ke zlým koncům spějící, ještě jen podněcuje Konvikto-
litávis a vhání lid až do zběsilosti, aby, jednou se dav na
zločin, se pak už styděl vrátit ke zdravému rozumu.

Vojenského tribuna Marka Aristia — byl na cestě k své
legii — vykážou z městečka Kavillóna, zaručivše se mu
předtím bezpečností. Odejít tak přinutí také ty, kdo tam byli
usazeni za obchodem. Hned nato se na ně vrhnou na cestě
a oberou je o všecko, co vlekou s sebou. Když se brání,
svírají je v obklíčení den a celou noc. A po velkých ztrá-
tách na jedné i druhé straně svolají si ještě větší dav lidí
do zbraně.

43. Mezitím došla zpráva, že všecky jejich vojáky má
Caesar ve své moci. Uběhat se mohou k Aristiovi, prohlašují
mu, že nic z toho, co bylo, se nestalo z usnesení obce.
Nařídí vyšetřování o rozchvacování majetku. Zabaví jmění
Litavikovo i jmění jeho bratří. Pošlou k Caesarovi posel-
stvo, aby se mu omluvili. Toto všecko činí proto, aby dostali
své lidi zpátky. Ale poskvrnění zločinem a zaslepení ziskem
z drancování římského majetku, neboť do té věci jich bylo
zapleteno mnoho, a vyděšení strachem z trestu za to,

začnou tajně kout plány na branný odboj a poselstvy po-
buřují ostatní kmeny.

Třebaže to všecko Caesar viděl a věděl, přece osloví
poselstvo co možná nejlídněji. Nijak prý pro nerozum
a lehkovážnost davu nepronáší tvrdšího soudu nad celým
kmenem ani neumenšuje nijak své přízně Haeduům. Sám
však, očekávaje v Galii ještě větší nepokoje a z obavy, aby
nebyl potom svírán všemi kmeny ze všech stran, uvažoval,
jak jen se hnout od Gergovie, stáhnout zase všecko vojsko
dohromady a nebudit přítom zdání, že ten odchod má svůj
původ v strachu před dalším odpadáním a že je to jakoby
útěk.

CAESAR CHYSTÁ ÚTOK NA TÁBOR PŘED MĚSTEM

44. Co tak o tom uvažoval, zdálo se mu, že se mu
naskytá příležitost provést smělý jakýsi podnik slibující
úspěch. Když totiž přišel do vedlejšího tábora na přehlídku
prací, všiml si, že pahorek, který měl doposud v rukou
nepřítel, je liduprázdný, ač se tam předešlé dny ještě
lidmi jen černalo. Bylo mu to divno. Vypytává se zběhů,
jichž se k němu denně hrnulo velmi mnoho, jaká toho
příčina. Vypovídali všichni shodně, co měl Caesar sám už
rozvědkami zjištěno, že hřbet toho hřebenu je téměř rovný,
ale zarostlý lesem a úzký tam, kde je přístup k druhé straně
města. O toto místo že se nepřítel silně bojí a nemyslí prý
již jinak, než že budou zřejmě sevřeni jako valem téměř
kolkolem a odříznuti ode všeho spojení s vnějškem a od
pícování, ztratí-li i tento druhý pahorek, když už jeden
mají Římané obsazený. Proto prý povolal Vercingetorix
všecko, aby toto místo valem zajistili.

45. Toto maje zjištěno pošle Caesar zrovna tam značný
počet jezdeckých čet, o půlnoci dá jim rozkaz, aby všude
tudy projížděly s hlukem o něco větším než obyčejně. Za

úsvitu přikáže vyvést ven z tábora velké množství soumarů i mezků, sejmout z nich soumarská sedla, mezkařům pak rozkáže, aby nasadili přilbice, a vypadajíce i vedouce si jako praví jezdci, aby projížděli podél návrší. K nim přidá něco skutečných jezdců, aby zajížděli hodně dále k městu a poutali nepřítelovu pozornost. A dá všem rozkaz, aby rovněž dlouhou oklikou mířili k stejnému cíli. Všecky ty pohyby bylo z města zdálky pozorovat, neboť z Gergovie byl výhled dolů po táboře, ale na takovou vzdálenost se nedalo zjistit, oč tu vlastně jde. Také jednu legii pošle Caesar po témž hřebtu, a když už trochu postoupila, zastaví ji níže na úbočí a ukryje v lesích. Podezření Galů roste a tak přesunují všechny své síly na tamto místo, aby je valem zajistili.

Caesar zpozorovav, že se nepřátelský tábor vyprázdnil, nařídí, aby si vojáci zakryli ozdoby zbroje, schovali odznaky oddílů, a pak je po malých hloučcích, aby je nebylo možno z města pozorovat, převádí z hlavního tábora do vedlejšího. Legátům, jež pověřil velením nad jednotlivými legiemi, vyloží, co a jak si přeje mít provedeno. Především je vyzve, aby zdržovali vojáky, aby z bojechtivosti nebo v naději na kořist nepostupovali příliš daleko. Před očima jim staví, jaké nevýhody má terén do takové nerovnosti zpřerývaný, a že se jich lze uvarovat jedině rychlostí. Přepad v pravou chvíli že tu rozhoduje a ne pravidelný boj. Nato dá znamení začít. A současně pošle z pravé strany jinou cestou vzhůru Haeduy.

46. Vzdálenost městské hradby od rovné pláně a počátku stoupání byla tisíc dvojkroků — přímou čarou ovšem a bez zatáček. Délka cesty byla však ve skutečnosti o to větší, co k tomu přistoupilo zákрутů, aby se zmírnila přikrost svahů. Asi vpolou svahu měli Galové, jak to dovoloval přirozený útvar kopce, vystavěnu podélnou hráz, vyvedenou z velkých balvanů do výše šesti stop, aby zdržovali útok našich. Celý prostor kopce dolů od ní nechali

volný, hořejší půlku kopce až po městskou hradbu zaplnily tábory jednotlivých kmenů, hustě jedním vedle druhého.

ÚTOK A BOJ PŘED MĚSTSKÝMI HRADBAMI

Na dané znamení dorazí vojáci rychle ke hrázi, překročí ji a zmocní se tří táborů. A taková byla jejich rychlost při zabírání táborů, že se král Niciobrogů Teutomatus, překvapen náhle ve stanu, jak si tam ulehl k polednímu odpočinku, stěžl vydral z rukou plentících vojáků do půl těla obnažen a na raněném koni.

47. Dosáhnuv tak vytčeného cíle dal Caesar troubit k ústupu. Okamžitě se zastavila desátá legie, u níž byl. Ale vojáci ostatních legií neslyšeli jasně hlasu polnice, protože je od desáté dělil dosti velký úval. Vojenští tribunové a legáti snažili se sice podle výslovného Caesarova rozkazu zdržovat je od překotného postupu, ale vojáci, strhováni nadějí na rychlé vítězství, nepřátelským útekem a vzpomínkou na úspěšné bitvy dřívějších časů, nepokládali pro sebe nic za tak těžké, aby toho statečností nemohli dosáhnout. A tak neustali v pronásledování dřív, dokud se už neblížili k městské hradbě a branám.

Tu však se již zdvihl na všech stranách města křik. Ti, kdo byli vzdálenější, vyděšeni náhlým poplachem, protože se domnívali, že nepřítel je branami už v městě, vyřítili se na útěku z města ven. Matky rodin házely z hradeb dolů šaty a stříbro a vychylujíce se nahými ňadry přes hradbu a vzpínajíce ruce zapřísahaly Římany, aby s nimi měli slitování a ne aby, jak prý učinili v Avariku, nezdrželi vražedné ruce ani od žen a nemluvnat. Některé se dávaly za ruce spouštět z hradeb a vzdávaly se vojákům.

Setník osmé legie Lúcius Fabius prohlásil, jak bylo známo, ten den mezi svými, že prý pokoje mu nedávají

avarické odměny a že nedopustí, aby kdo jiný zlezl hradby dřívě. Padl náhodou na tři muže svého manipulu, a dav se jimi povysadit, dostal se na hradbu. A sám zase jim, jednomu po druhém ruce podáváje, na hradbu pomohl.

48. Zatím už ti, kteří se shromáždili na druhé straně města, aby tu valem zajišťovali jeho obranu — to jsme již dřívě připomněli — zaslechli první křik. Když je potom podněcovala ještě zpráva za zprávou, že město je v rukou Římanů, poslali napřed jezdce a hned za jízdu se tam úprkem rozběhli i sami. Z nich každý, jak řadou dobíhali, zaujímal hned postavení pod hradbou a rozmnožoval počet spolubojovníků.

Když už se jich tak sběhlo veliké množství, začaly matky rodin, které ještě před chvílí vzpínaly ruce z hradeb k Římanům, zapřísahat o pomoc své, ukazovat se jim po galském zvyku s rozpuštěnými vlasy na znamení zoufalství a vyzdvihovat do výšky děti, aby je Galové viděli.

Pro Římany to nebyl rovný boj ani stanovištěm, ani počtem sil. Zároveň vyčerpání během i délkou boje nenasnadno odolávali nepřátelským silám svěžím a nedotčeným.

49. Když Caesar viděl, že se bojuje na nepříznivém místě a že rostou nepřátelské zástupy, znepokojen už napřed o své vojáky, poslal k legátu Titu Sextiovi, kterého zanechal chránit vedlejší tábor, aby vyvedl kohorty rychle z tábora a postavil je na samém úpatí kopce proti nepřátelskému pravému křídlu. A kdyby snad uviděl, že jsou naši vytlačeni ze svého postavení, aby odstrašoval nepřítel pronásledovat je volně a bez překážky. Sám ze svého dřívějšího stanoviště s legií poněkud postoupil a vyčkával tam výsledku boje.

50. Bojovalo se velmi ostře muž proti muži. Nepřátelé spoléhali na výhodné postavení a početní převahu, naši na statečnost. Tu se náhle objevili zprava, po našem boku štítem nekrytém, Haeduové, které Caesar poslal z pravé strany jinou cestou vzhůru, aby síly nepřátelské protáhl do

šířky. Ti silně poděsili naše svou výzbrojí, nepřátelské velmi podobnou. A třebaže bylo vidět, že mají pravé rámě obnaženo, což bylo obvyklé domluvené poznávací znamení, přece se naši vojáci domnívali, že to nepřátelé učinili právě jen proto, aby nás oklamali.

STATEČNÝ SETNÍK MARKUS PETRÓNIUS

Tu chvíli také byli setník Lúcius Fabius a tři vojáci, kteří vystoupili na hradby spolu s ním, obstoupeni, zabiti a mrtvá těla byla shazována z hradeb dolů. Markus Petrónius, také setník osmé legie, byl při pokuse vyrazit bránu přepaden přesilou. Poset ranami a proto zoufaje už nad svou záchranou volal na vojáky svého manipulu, kteří šli s ním: „Společně s vámi se už zachránit nemohu, ale aspoň o váš život přec jenom se postarám, když jsem vás z touhy po slávě uvedl v nebezpečí. Pro vás je tu příležitost, chopte se jí a hleďte se zachránit!“ S tím se vrhl rovnou doprostřed nepřátel, dva z nich zabil, ostatní zahnal ještě poněkud od brány. Když se mu pokoušeli jeho lidé pomoci, řekl: „Marně se mně pokoušíte život zachraňovat. Krev mi utíká, síly mě opouštějí. Odejděte proto, dokud to jde. A zpátky k naší legii!“ A tak bojuje za chvíli padl, ale své vojáky zachránil.

SVÍZELNÝ ÚSTUP ŘÍMANŮ

51. Naši byli na všech stranách v tísní. Ztrativše už šestačtyřicet setníků byli ze svého postavení srazeni po úbočí dolů. Galy však, až příliš směle se za našimi deroucí, pozdržela desátá legie, která jako záloha zaujala své postavení na místě už trochu rovnějším. K té se zase

přidružily kohorty třinácté legie, které vyvedeny z vedlejšího tábora zaujaly s legátem Titem Sextiem postavent výše nad táborem. Jakmile se obě legie dostaly na rovinu, postavily se hned zase čelem proti nepříteli. Vercingetorix pak odvedl své sbory od úpatí kopce zpět za opevnění. Toho dne jsme měli ztráty jen o málo menší než sedm set mužů.

CAESAR PROMLUVÍ K VOJSKU A ODTÁHNE OD GERGOVIE

52. Nazítří svolá Caesar vojenské shromáždění. Pokará nerozvážnou nedočkavost vojáků, že si sami osobovali rozhodovat, kam až se má podle jejich zdání postoupit a co dělat; že se na znamení k ústupu ani nezastavili, ani se nedali zadržet vojenskými tribuny a legáty.

Vyložil, co dovede v boji způsobiti taková členitost kopcovitého kraje. Sám prý si to zažil u Avarika, když překvapiv nepřitele bez vůdce a bez jízdy, přec jen z rukou pustil jisté vítězství, aby pro nepříznivost místa nedošlo v zápase k sebemenší nehodě. Velmi prý se podivuje jejich odvaze, když je nemohlo zdržet ani opevnění tábora, ani výška kopce, ani hradby města. Stejně však že vytýká jejich nevázanou zvůli a osobivost, když se domnívají, že oni lépe rozumějí vítězství a konečnému výsledku než sám vrchní vojevůdce. On že žádá od vojáka neméně kázeň a sebevládu než statečnost a hrdinství.

53. Takto promluviv ke shromáždění, nakonec řečí povzbudil vojáky, aby se proto neznepokojovali ani nepřičítali nepřítelově zdatnosti, co jim způsobila nevýhodnost bitevního postavení. Uvažuje pak stejně o odchodu od Gergovie, jako zamýšlel už dříve, vyvedl legie z tábora a sešikoval je na výhodném místě k bitvě. Když Vercingetorix přesto držel své sbory za opevněním a nesestupoval na

rovinu, svedl Caesar, a to úspěšně, jenom bitvu jezdeckou a odvedl vojsko zase zpátky do tábora.

Příštího dne udělal totéž a soudě, že to stačí srazit galskou vychloubačnost a dodat vojákům mysl, hnul se do Haedujska. Když ho ani nyní nepřítel nesledoval, obrátil se třetího dne zase k řece Elaveru, opravil most a vojsko po něm převedl.

ZRADA HAEDUŮ

CAESAR PROPUSTÍ DVA ZRÁDCE

54. Tam Haeduy Viridomárem a Eporedorigem požádán o slyšení dovídá se od nich, že Litavikus s veškerou jízdou odjel do Haedujska, aby tam podnítil odboj. Je prý třeba, aby oni sami ho tam předejeli a utvrdili věrnost kmene. Ačkoli měl už Caesar z mnoha věcí jasně prokázánu věrolomnost Haeduů a soudil, že se odchodem těch dvou odboj kmene jenom urychlí, přece se rozhodl nezadržovat jich, aby se buď nezdálo, že jim křivdí, nebo aby nevzbuzoval podezření, že má obavy. Jen když odcházeli, vyložil jim krátce, čím vším se už o Haeduy zasloužil: v jakém stavu a v jakém ponížení je nacházel při příchodu, nahnané do hrazených městeček, pokutované ztrátou půdy, zbavené všech spojenců, s jakým břemenem platů, s rukojmími vymáhanými na nich nejvyš potupně. A k jakému je z toho všeho povznesl postavení, k jaké vážnosti, že bylo vidět nejen, že se vrátili do někdejších dobrých poměrů, ale že dosáhli dokonce větší důstojnosti a vlivu než vůbec kdy předtím. Toto jim uložil Haeduům vyříditi a pak je propustil.

ZRÁDCI VYPLENÍ A ZAPÁLÍ NOVIODÚNUM

55. Noviodúnium bylo haedujské hrazené město položené výhodně na březích Ligeru. Sem dal Caesar už dříve dopravit všechna galská rukojmí, všechny obilní zásoby, vojenskou a veřejné pokladny, většinu svých osobních zavazadel i nákladů vojska, sem odeslal veliký počet koní, nakoupených pro tuto válku v Itálii a Hispánii.

Když tam přišli Eporedorix a Viridomárus, zjistili si hned, jaké jsou v kmeni poměry: že Litavika přijali Haeduové v Bibrakte, což je u nich nejvýznamnější město — nejvyšší úředník kmene Konviktolitávis a většina senátu že u něho měli schůzku, k Vercingetorigovi že bylo jménem kmene posláno poselstvo sjednatí mír a přátelství. Tak výhodný stav věcí — usoudili hned oba — nesmějí nechat nevyužitý. A tak povraždili v Noviodúnu římské strážce i občany, kteří se tam sešli za obchodem nebo měli tamtudy cestu, o peníze a o koně se rozdělili mezi sebou, rukojmí kmenů dali odvést k nejvyššímu úřadu do Bibrakte. Pak městečko zapálili, protože soudili, že je sami neudrží, a aby Římanům nebylo nějak k užítku. Obilí, pokud nakvap stačili, odvezli si na lodích, ostatek naházeli do řeky nebo také spálili.

Sami pak začali ze sousedních krajů stahovat branné síly, rozmisťovat strážní oddíly a hlídky po březích Ligeru a ukazovat se s jízdou všude po kraji, aby naháněli strachu, že by tak mohli Římany vůbec odříznout od zásobování, nebo je nedostatkem dohnat aspoň, aby se klidili do Provincie. V té naději je utvrzovalo hodně také to, že Liger táním stoupl tak, že se zdálo holou nemožností jej přebrodit.

CAESAR TÁHNE DO SENONSKA K LABIÉNOVI

56. Dostav zprávy o všem tomhle, co se událo a dělo, usoudil Caesar, že je nutno pospíšet si, bude-li musít při stavbě mostů podstoupit boj, aby mohl bojovat dříve, než by tam nepřítel shromáždil větší síly. Neboť změnit plán a obrátit se zpět do Provincie — jak snad leckdo v dané chvíli měl za nevyhnutelné — bránila mu jednak hanba a nedůstojnost něčeho takového, i v cestě se mu tyčící hory Cevenské s neschůdnými cestami, jednak, a to především, že se velmi obával o Labiéna odloučeného dálkou a o legie, které poslal s ním.

Proto koná nadmíru velké pochody dnem i nocí a octne se k obecnému překvapení u Ligeru. Jízda našla mu brod na naléhavou nutnost chvíle poměrně ještě příhodný, že aspoň paže a plece zůstávaly vojákům nad vodou, aby si tak mohli výzbroj nést nad hlavou. A jízdu rozestavil v řece, aby se o ni lámal silný proud. A protože nadto nepřítel ve zmatku prchl, sotva nás spatřil, převedl Caesar vojsko bez pohromy. Po dědinách se zmocnil obilí i hojně dobytka, bohatě tím zásobil vojsko a dal se na pochod do Senonska.

LABIÉNOVA VÝPRAVA PROTI PARISIUM

LABIÉNUS OBSADÍ MĚSTEČKO MECIOSÉDUM

57. Zatímco se toto dálo kolem Caesara, zanechal Labiénus náhradní zálohy, které nedávno došly z Itálie, k ochraně vozatajstva v Agedinku a sám táhne se čtyřmi legiemi do Lútécie. To je město Parisiů a leží na ostrově řeky Sékvany.

Když se nepřátelé dozvěděli o jeho příchodu, shromáždily se ze sousedních kmenů veliké branné síly. Vrchním velením pověřili Kamulogena z kmene Aulerků, který byl k této vysoké hodnosti povolán pro obzvláštní znalost vojenství, přestože to byl stařec už věkem sešlý. Tomu neušlo, že nad Lútécií je táhlý močál, který vylévá své vody do Sékvany a činí celý ten kraj velmi těžko přístupným. I usadil se tam a chystal se bránit našim v přechodu řeky.

58. Zprvu Labiénus zkoušel posouvat kupředu ochranné kryty, zasypávat bažinu chrastím a všelijakou zavázkou a zřizovat pevnou cestu. Když však viděl, že dobudovat takový přechod by bylo příliš obtížné, vytrhne po půlnoci tiše z tábora a stejnou cestou, kterou přišel, dorazí do Mecioséda. To je senonské městečko a leží na sékvanském ostrově právě tak, jak jsme výše řekli o Lútécií.

Tam zabere asi padesát lodic, seskupí je rychle dohromady, nalodí vojáky a zmocní se města bez boje, protože jeho obyvatelé, z nichž valná část byla povolána do války, vyděšení nenadálým tím přepadem ztratili všecku rozvahu. Most, nepřitelem v předchozích dnech stržený, zas vystaví, vojsko převede a dá se po proudu dolů k Lútécií. Nepřátelé dostavše o tom zprávy od uprchlíků z Mecioséda, dají rozkaz Lútécií zapálit a strhnout její mosty. Sami odtáhnou od bažiny a usadí se na břehu Sékvany naproti Lútécií zrovna proti táboru Labiénovu.

LABIÉNUS MUSÍ PŘED LÚTÉCIÍ ZMĚNIT PLÁN

59. Již se proslýchalo, že Caesar odtáhl od Gergovie, již docházely všelijaké zvěsti o odpadnutí Haeduů a dařčím prý se vzbouření Galie a Galové v rozhovorech ujišťovali, že Caesar, maje zamezenu cestu přes Liger a donucen

nedostatkem obilí, zamířil nakvap do Provincie. Bellovové pak, sotvaže zvěděli o odpadnutí Haeduů, jak už předtím byli nespolehliví sami od sebe, hned začali sbírat vojsko a nepokrytě se chystal k válce.

A tu viděl Labiénus, že když se tak od základu věci změnilo, musí se teď rozhodnout pro něco zcela jiného, než jak myslel předtím. Nepomýšlel už na to, aby se dodělal zvláštního nějakého úspěchu a vyzýval nepřitele k boji, nýbrž aby vojsko přivedl bez pohromy zpět do Agedinku. Neboť na jedné straně řeky na něho dotírali Bellovové, kterýžto kmen má v Galii nejlepší pověst co do statečnosti, druhý břeh měl v moci Kamulogenus pohotovým a dobře vyzbrojeným vojskem. A nadto ještě zamezovala jeho legiím cestu k vozatajstvu a ochranným oddílům v Agedinku velmi mohutná řeka. Postaven náhle před takové nesnáze viděl, že pomoc nutno hledat jedině ve zmužilé rozhodnosti.

60. A tak svolal k večeru válečnou radu a s důrazem ji vyzval, aby jeho rozkazy byly prováděny svědomitě a horlivě. Lodice, které odvedl z Mecioséda, přidělil po jedné rytířům římským s rozkazem, aby po první hlídce pluli tiše čtyři míle po proudu a tam na něho počkali. Pět kohort, které pokládal za nejméně zdatné pro boj, zanechá na ochranu tábora. Ostatním pěti kohortám téže legie dal rozkaz, aby o půlnoci táhly se vším vozatajstvem za velikého hluku proti vodě. Sežene také čluny a pošle je za hlasitého pleskání vesel rovněž proti proudu. Sám za chvíli nato vyrazí potichu s třemi legiemi a zamíří tam, kam dal lodím rozkaz přirazit.

61. Když už tam naši dorazili, překvapí a potrou nepřátelské výzvědné hlídky, jak byly rozloženy všude podle řeky a nic netušily, protože se náhle strhla hrozná bouře. Pak je rychle přepraveno pěší vojsko i jezdeckto za řízení rytířů římských, které Labiénus tím úkolem pověřil.

Skoro současně je k ránu nepříteli hlášeno, že je v římském táboře neobvykle rušno, veliký voj že po břehu táhne

vzhůru proti proudu, v stejných místech že je jasně slyšet pleskot vesel a o něco doleji že se přepravuje vojsko na lodicích. Z těch zpráv soudil nepřítel, že legie přecházejí řeku na třech místech a že se Římané, poděšení odpadnutím Haeduů, chystají všichni utíkat. I rozdělil svoje síly také na tři díly. Strážný oddíl zanechal zrovna proti našemu táboru, malý houfec vyslal směrem k Meciosédu, aby postoupil jen tam, kam až dojedou naše lodice, a všechny ostatní své branné síly vedl proti Labiénovi.

PORÁŽKA PARISIŮ

62. Za svítání byli již i naši všichni přepraveni i nepřítel bylo vidět sešikovaného k boji. Labiénus vojáky povzbudil, aby měli na paměti dřívější svou statečnost a tolik skvělých bitevních úspěchů i aby si živě představili, že osobně je tu s nimi sám Caesar, za jehož vedení častokrát už nepřítel zdolali. Nato hned dá troubit k boji. Při první srážce je nepřítel na pravém křídle, kde stála sedmá legie, vržen zpět a zahánán na útěk. Na levém křídle však, kde měla své stanoviště legie dvanáctá, padly sice první řady nepřátelské zprobodány hozenými kopími, ostatní však přesto kladli odpor velmi tvrdošjný a ani zdání, že by někdo chtěl utíkat. Stál tam po boku svých vojáků sám vůdce nepřátel Kamulogenus a povzbuzoval je. Ale ke komu se na konec schýlí vítězství, zůstávalo i teď pořád ještě nejisté. Když tribunům sedmé legie bylo hlášeno, co se děje na levém křídle, objevili se se svou legií nepříteli v týle a zaútočili. Ale ani teď se z nepřátel nikdo nehnul z místa, nýbrž všichni byli obklíčeni a do jednoho pobiti. Stejný úděl stihl tu i Kamulogena.

Když pak se ti, kteří byli jako strážný oddíl zanechání proti Labiénovu táboru, doslechli, že došlo k bitvě, hned šli svým na pomoc a obsadili kopec. Nemohli však odolat

útoků našich vojáků — vítězů. Tak tedy stržení v zmatený dav prchajících krajanů byli našimi jezdci pobiti, pokud jich neukryly lesy a kopce.

Splniv se zdarem tento svůj úkol, vrátí se Labiénus do Agedinku, kde bylo zanecháno vozatajstvo celého vojska. A odtud dorazí se všemi svými sbory k Caesarovi.

VERCINGETORIX A CAESAR SBÍRAJÍ POSILY

SNĚM A NOVÁ MOBILIZACE GALŮ V BIBRAKTE

63. Když vešlo odpadnutí Haeduů hodnověrně ve známost, odboj se rozmáhá. Haeduové posílají na všechny strany poselstva. Co jen zmohou svým vlivem, vážností i penězi, vším pracují k tomu, aby kmeny získali pro vzpou-ru. Majíce v rukou rukojmí, která jim Caesar svěřil, hrozí jejich popravou, aby zastrašili ještě váhající. Na Vercingetorigovi se dožadují, aby přišel k nim a spolu s nimi smluvil, jak vésti válku. A jen toho dosáhli, už usilují, aby jim bylo dáno vrchní velení. Když o tu věc došlo ke sporu, je ohlášen sněm celé Galie do Bibrakte. Tam se také sejdou odevšad v plném počtu. Rozhodnutí o věci se ponechá obecnému hlasování. Všichni do jednoho schválí Vercingetoriga jakožto vrchního velitele.

Tohoto sněmu se nezúčastnili Rémové, Lingonové a Tréverové. Rémové proto, že zůstávali věrni přátelství s Římany. Tréverové pak proto, že byli příliš daleko a byli tísněni Germány, což také bylo příčinou, proč se války vůbec neúčastnili a té ani oné straně neposílali pomocné sbory.

Haeduové nesou velmi trpce, že byli vytlačeni z vedoucího postavení, nařikají nad tím zvratem osudu, touží

opět po Caesarově laskavosti. Nemají však přece jenom odvahu odloučit se svými plány od ostatních, když už se s nimi zdvihli k odboji. Eporedorix a Viridomarus, mladí lidé smělých tužeb, podřizují se jen neochotně vůli Vercingetorigově.

64. Vercingetorig uloží ostatním kmenům rukojmí a určí lhůtu, dokdy je odevzdat. Nařídí k tomu, aby se rychle shromáždila všechna jízda, patnáct tisíc celkem. Pokud jde o pěchotu, prohlásí, že se spokojí s tím, co jí měl předtím. Ani štěstí nebude prý pokoušet, ani se utkávat polem. Ale že má jízdy nadbytek, je prý mu zcela snadno znemožňovat Římanům zásobování obilím i pécování. Jen ať prý zcela klidně sami ničí své zásoby obilí a pálí své dvorce, když přec vidí, že obětováním soukromého majetku získávají natrvalo nezávislost a svobodu.

Po těchto opatřeních uloží Haeduům a Segusiávům, kteří jsou sousedy Provincie, postavit deset tisíc pěších. Nadto přidá osm set jezdců. Velitelem tohoto vojska učiní Eporedorigova bratra a poručí mu napadnout Allobrogy. Z druhé strany pošle Gabaly a z Arvernů župy Provincii nejbližší do Helvijska, rovněž Rutény a Kadurky do území Volků Arekomických, aby jejich kraje zpustošili. Nicméně se pokouší dříve ještě skrze tajné posly a poselstva vehnat do vzbouření Allobrogy, neboť doufal, že se od poslední války jejich myslí zrovna ještě neuklidnily. Jejich předákům slibuje peníze, kmeni pak vládu nad celou Provincii.

CAESAR POVOLÁ NA POMOC PŘÁTELSKÉ GERMÁNY

65. Proti všemu takovému ohrožení Provincie byla pohotově pomoc všeho všudy dvaadvaceti kohort, sebraných v Provincii samé, které rozestavoval všude na

obranu legát Lúcius Caesar. Helviové se na svůj vrub utkají v bitvě se sousedy, jsou však odraženi — a když padl náčelník kmene Gájus Valerius Domnotaurus, syn Kaburův, a mnoho jiných —, zahánáni do měst za hradby. Zato Allobrogové, hustě rozloživše obranné oddíly podle Rhodanu, zabezpečují své hranice s velkou pečlivostí a obezřelostí.

Protože Caesar viděl, že v jízdě má nepřítel převahu a on sám všechny cesty uzavřeny, takže se nemůže nadít nijaké pomoci z Provincie ani z Itálie, pošle za Rýn do Germánie k těm kmenům, které v předešlých letech přiměl k pokoji a míru, a povolá si od nich jezdce a lehké pěšce, kteří dovedli bojovat jezdcům bok po boku. A že měli koně ne dost vhodné, odejme Caesar, hned jak přišli, koně vojenským tribunům a ostatním římským rytířům i dobrovolně přeshlujícím a přidělí je Germánům.

PORÁŽKA GALSKÉ JÍZDY

66. Zatímco se toto dalo, scházejí se nepřátelské branné síly z Arvernska a jízda uložená celé Galii. Když už jich byl pohromadě velký počet a Caesar táhl pomezím Lingonska do Sékvanska, aby mohl snáze přispět Provincii ku pomoci, usadil se Vercingetorig ve třech táborech asi deset mil od Římanů. Svolá si pak shromáždění velitelů jízdy a dokazuje jim, že je tu chvíle vítězství.

Římané prý jsou na útěku do Provincie a vyklízejí Galii. To prý mu stačí, aby na tu chvíli udržel svobodu. Pro mír však a pokoj do budoucna je prý to málo platné. Jak prý totiž Římané seženou větší branné síly, hned se zas vrátí a válku nenechají. Proto prý ať na ně udeří v jejich pochodovém útvaru a nepohotovosti k boji. Půjdou-li legie svým napadeným druhům na pomoc, tím se budou omeškávat, pak prý nedorazí k cíli svého pochodu —

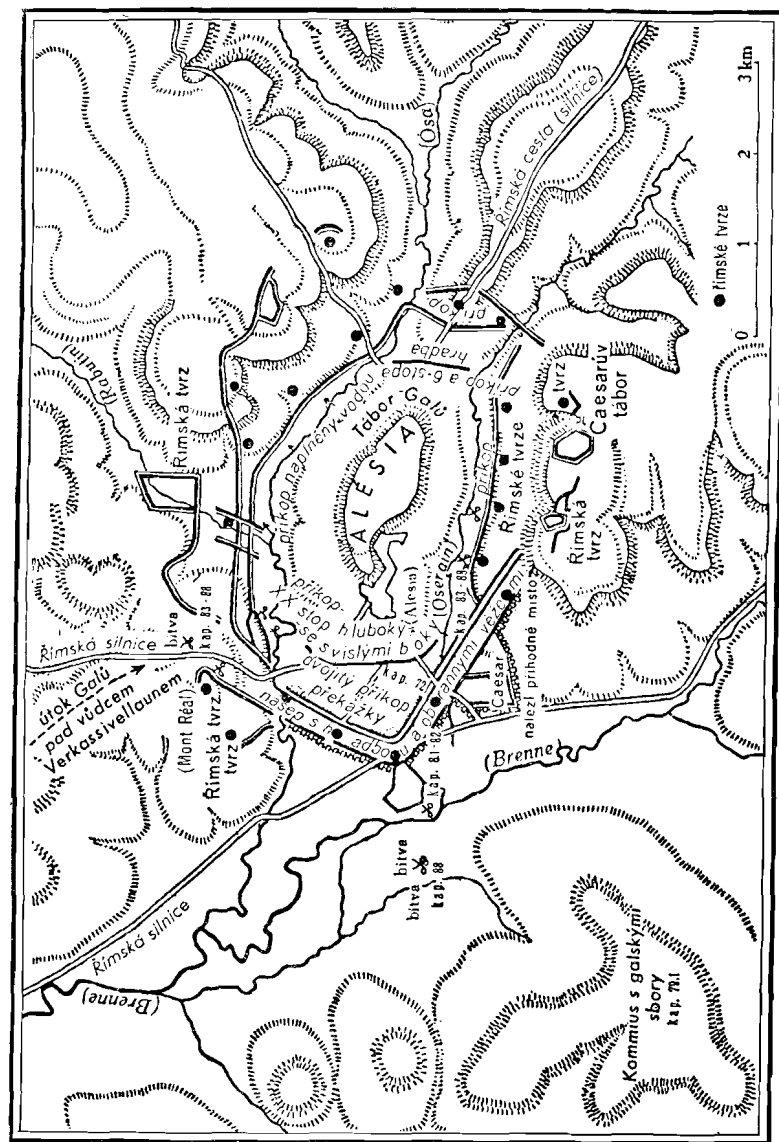
Provincii. A nechaj-li — což prý sám má za pravděpodobnější — vozatajstvo vozatajstvem, jen aby zachránili holý život, pak prý přijdou jak o nezbytně nutné potřeby válečné, tak o vědomí vlastní své cti vojenské. A nepřátelská jízda? Z té že jediný se neodvážl na koni vyjet z voje, o tom prý právě ani sami Galové nesmějí zapochybovat. Aby oni útok provedli s odvahou tím větší, všechny své pěší sbory bude prý mít on, Vercingetorix, v pohotovosti před tábory a nepříteli bude na postrach.

Souhlasně vzkřiknou všichni velitelé jízdy, že se mají zavázat navzájem nejslavnější přísahou, že kdo dvakrát neprojde nepřátelským vojem, nemá už být přijmán pod střechu domova a že se nesmí už vrátit ani k dětem, ani k rodičům, ani k manželce.

67. Plán byl schválen, všichni se zavázali přísahou. Příštího dne byla galská jízda rozdělena ve tři oddíly: dva se v bojovém seskupení objeví po pravém a levém boku římského voje, třetí začne od předvoje bránit voji v postupu. Dostav o tom hlášení, dá Caesar rozkaz, aby také jeho jízda vyjela proti nepříteli ve třech oddílech. Bojuje se současně ve všech oddílech. Voj se zastaví. Vozatajstvo si vezmou legie mezi sebe. Bylo-li kde naše vidět v nebezpečí nebo ve větší tísní, tam dával Caesar legiím vždy rozkaz zaútočit, tam obrátit šik. To zdržovalo nepřítele od dotírání a našim dodávalo myslí spolu s důvěrou v jistou pomoc.

Konečně se Caesarovi Germáni dostanou na pravém boku na temeno výšiny a zaženou nepřátelské jezdce z toho postavení. Pronásledují pak prchající až k řece — tam byl usazen s pěšími svými sbory Vercingetorix — a nemálo prchajících pobíjí. Jak to zpozorovali ostatní galští jezdci, dají se na útek z obav, že budou obklíčeni.

Všude dochází ke krvavé řeži. Tři vznešení Haeduové jsou zajati a dovedeni k Caesarovi: Kotus, velitel jízdy, který o posledních volbách měl známý spor s Konvikto-

Dobývání Alésie (VII, 68–88)

litávem, Kavarillus, který byl po odpadnutí Litavikově velitelem haedujských pěších sil, a konečně Eporedorix, za jehož vůdcovství vedli Haeduové válku se Sékvany ještě před příchodem Caesarovým.

CAESAR DOBUDE ALÉSIE

POLOHA MĚSTA A POSTAVENÍ VOJSK

68. Když byla všecka galská jízda obrácena na útěk, odvedl Vercingetorix své pěší síly tak, jak je měl, bez vozatajstva, rozmístěny před tábory, a hned se dal na pochod do Alésie, města Mandubiů. Vozatajstvu nechal rozkaz, aby rychle vyjelo z táborů a následovalo ho v patách.

Svému vozatajstvu dal Caesar vyjet na nejbližší kopec, zanechal mu na ochranu dvě legie a pustil se za Vercingetorigem sleduje ho, pokud to dovolovalo denní světlo. Pobíh přitom asi tři tisíce nepřátel ze zadního jejich voje a položil se už nazítří táborem před Alésíí. Prozkoumal si polohu města. Nepřítel byl poděšen, že utrpěl porážku právě s jízdou, na niž z celého svého vojska nejvíce spoléhal. Caesar povzbudil vojáky do práce a začal Alésii obhánět náspem.

69. Hrazené město Alésia samo bylo na temeni vrchu nadmíru vysoko, takže bylo zřejmo, že ho nelze dobýt než obležením. Úpatí toho vrchu omývaly na dvou stranách dvě řeky. Před městem se táhla pláň asi tři míle dlouhá. Na všech ostatních stranách obkličovaly město v neveliké vzdálenosti stejně vysoké vrchy. Pod městskou hradbou na východním úbočí vrchu zaplnily celé to prostranství branné síly galské, protáhnuvše zprědu k zajištění tohoto tábořiště příkop s kamennou hrází šest stop vysokou.

Obléhačí opevnění budované Římany mělo obvod deset

mil. Na vhodných místech bylo postaveno osm táborů, jež byly navzájem spojovány opevněním. A zbudováno tam třiadvacet bašt. Do těch bašt dosazovány ve dne strážní oddíly, aby nedošlo k žádnému náhlému výpadu z města. Také na noc byly bašty obsazovány polními hlídkami a silnými ochrannými oddíly.

JEZDECKÁ BITVA

70. Když se začalo s obléhačím dílem, dojde k jezdecké bitce na té pláni, která, jak už svrchu vyloženo, se táhne, vklíněna mezi vrchy, v délce tří mil. Jedni i druzí bojují s vynaložením všech sil. Když jsou naši v nebezpečné tísní, pošle jim Caesar na pomoc germánské jezdce a postaví legie v šiku před tábory, aby nedošlo k nějakému náhlému přepadu nepřátelskou pěchotou. Vyhlídkou na pohotovou pomoc legií stoupne našim jezdcům odvaha. Nepřítel obrácením na útěk překázejí si v shluku množství jeden druhému a tísní se namačkání v průchodech, které byly v hrázi ponechány trochu úzké.

Germáni je pronásledují hezky ostře až k tomuto opevnění. Strhne se hrozná řež. Někteří seskočí z koní a pokoušejí se pěšky dostat přes příkop a přelézt kamennou hradbu. Caesar dá rozkaz legiím, sešikovaným před valem táborů, hnout se trochu kupředu.

Neméně než jízda jsou poděšeni i Galové, kteří byli uvnitř opevnění tábora. Domnívajíce se, že se hned jde na ně, poplašeně volají do zbraně. Někteří poděšeni vrazí do města. Vercingetorix poručí zavřít brány, aby tábor nezůstal bez obránců. Germánští jezdci se stáhnou zpátky pobívše mnoho Galů a ukořistivše značný počet koní.

VERCINGETORÍX ODEŠLE JEZDCE PRO POSILY

71. Vercingetorix se rozhodne za noční tmy propustit všecku svou jízdu ještě dříve, než Římané dobudují uzávěru svého opevnění. Při odchodu uloží jezdci, aby se každý odebrali k svému kmeni a vyzývali tam do boje všechny, kdo jen unesou zbraň. Vyloží jim, co záslužného vykonal už on sám pro ně, a zapřísahá je, aby mysleli oni zas na jeho záchranu a nevydávali jeho, který se tolik zasloužil o společnou svobodu všech, nepřátelům na smrt v mukách. Poukazuje dále na to, nebudou-li věci dosti dbalí, že zároveň s ním zahyne vybraných osmdesát tisíc mužů. Dobře počítáno má prý obilí taktak na třicet dní, při veliké šetrnosti bylo by snad možné vydržet ještě o něco déle.

S těmito příkazy propustí jízdu v tichosti o druhé hlídce v těch místech, kde naše obléhačí dílo mělo ještě mezeru. Vydá nařízení, aby mu bylo odevzdáno všecko obilí. Trest smrti ustanoví pro každého, kdo neuposlechne. Dobytek, jehož měli Mandubiové sehnáno veliké množství, přiděluje podle počtu hlav. Obilí nařídí vydávat šetrně a po malých dávkách. Všecky branné síly, jež měl umístěny před městem, stáhne zase zpět do města. Po těchto opatřeních se chystá vyčkávat pomocné galské sbory a vést válku dále.

CAESAR STAVÍ OBRANŇ OPEVNĚNÍ

72. Dověděl se o tom všem od zběhů a zajatců, dal se Caesar do těchto druhů obléhačích obranných staveb. Vedl příkop dvacet stop zšíří, se stěnami kolmými, takže jeho dno bylo právě tak široké, jak daleko od sebe byly horní kraje příkopu. Všecka ostatní opevnění vedl dále

vzadu, čtyři sta stop od toho příkopu. To mělo ten smysl a účel, aby nepřátelská početní přesila nemohla znenadání ani v noci přikvapit k opevněním, ani ve dne vrhem kopí ohrožovat našince přikázané na obléhačí práce, když už Caesar musil z nutnosti obsáhnouti tak veliké prostranství a jen stěží byl s to celé opevnění kolkolem obsadit řetězem vojáků.

Tedy v té vzdálenosti čtyř set stop od prvního příkopu vedl dva příkopy patnáct stop široké, oba stejné hloubky. Vnitřní z nich napustil vodou sváděnou tam z řeky strouhou, pokud ovšem příkop běžel rovinou a dolinou. Za příkopy vyhnal násep s kolovou hradbou dohromady do výše dvanácti stop. K hradbě připojil předprseň a cimbuří s rozsochami větví, trčícími ven v místech, kde se vázaly dohromady kolová hradba s náspem, aby zdržovaly výstup nepřátel. A věží nastavěl po celém opevnění tak, aby byly jedna od druhé vždy osmdesát dvoj kroků.

73. Současně bylo nutno kácet a svážet dříví k stavbám, opatřovat obilí a budovat tak rozsáhlá opevnění, i když byli naši oslabováni o síly, které odcházely hezky daleko od tábora. Nadto se Galové leckdy pokoušeli napadat naše obléhačí práce a činit z města výpad plnou silou několika branami. Proto usoudil Caesar, že dosavadní obléhačí a obranná opevnění nutno ještě doplnit, aby je stačil uhájít i menší počet vojáků.

Dal tedy pozutínat mladé kmeny nebo i hezky silné větve stromů, zbavit jejich vršky kůry a pak zpředu zašpičatit do ostrého hrotu. Potom dával táhnout průběžné příkopy pět stop hluboké. Do těch byly ty kmeny zapouštěny a zesponu upevňovány, aby se nedaly vyrvat, tak, že větvemi čněly nad zem. Vždycky pět takových řad bylo těsně spojeno mezi sebou a navzájem propleteno. Kdo se tam dostal, sám se nabodl na ostrý kůl. Vojáci jim říkali „náhrobek“.

Před nimi byly v šikmých řadách, vzájemně se křížících,

kopány jámy tři stopy do hloubky, směrem dolů pozvolna se úžící. Do každé z nich byl zapouštěn zaoblený kůl v tloušťce stehna, shora zpředu zašpičatěný a opálený, a to tak, že nevyčníval ze země víc než čtyři palce. Aby pevně stál, bylo rovněž zcela na dně jámy upěchováno kol něho na stopu hlíny. Ostatek jámy byl pokryt proutím a křovím, aby zůstalo utajeno, že jde o nastraženou past. Takových jam, vzdálených od sebe na tři stopy, bylo vždy po osmi řadách. Že se podobaly květu, zvali je vojáci „lilie“.

Před těmito jámami byly do země zahrabávány celé dřevěné kolíky stopu dlouhé, s probitými železnými háky. Ty byly zasazovány všude jen s nevelkými mezerami. Říkáno jim „pobízeče“.

74. Když dokončil tyto práce, vybudoval Caesar, vyhledávaje vždy polohu pokud možná nejrovnější podle přirozeného rázu místa, v obvodu čtrnácti mil stejná opevnění a téhož druhu, ale na opačné straně proti nepříteli zvenčí, aby ani velikou početní přesilou, když by k ní po odchodu jízdy došlo, nemohly být posádky tvrzí obklíčeny.

Aby pak nebyl nucen vypravovat se s velikým nebezpečím z tábora, přikáže, aby všichni měli svezenu zásobu píce a obilí na třicet dní.

GALOVÉ TÁHNOU ALÉSII NA POMOC

75. Co se toto dalo u Alésie, svolají Galové shromáždění náčelníků a rozhodnou tu, že ne všichni zbraně schopní mají být povolávání, jak myslil Vercingetorix — nýbrž že má být každému kmeni uložen jen pevně stanovený počet branců, aby se jim nenahrnuly v jedno takové masy lidí, že by nebyli s to ani je v celku zvládnout kázní,

ani rozeznávat své podle kmenů, ani řádně opatřovat jejich zásobování.

Haeduům a jejich chráněncům: Segusiávům, Ambivaretům, Aulerkům Branovickým, Blannoviům uloží postavit pětatřicet tisíc mužů; stejný počet Arvernům spolu s Eleutéty, Kadurky, Gabaly, Vellávii, kteří byli již zvyklí nadvládě Arvernů; po dvanácti tisících Sékvanům, Senonům, Biturígům, Santonům, Ruténům, Karnutům; deset tisíc Bellovakům, stejný počet Lemovíkům; po osmi tisících Piktonům, Turonům, Parisiům, Helvéciům; po pěti tisících Suessiánům, Ambianům, Mediomatrikům, Petrikoriům, Nervium, Morinům, Niciobrogům; Aulerkům Cenomanským také tolik; Atrebatům čtyři tisíce; po třech tisících Veliokassům, Viromanduům, Andům a Aulerkům Eburovickým; Raurakům a Bójům (po dvou tisících); deset tisíc dohromady všem kmenům, které dosahují až Oceánu a které se po svém keltském zvyku zvou aremoricými (přímorskými). K nim se počítají Koriosolté, Redonové, Ambibariové, Kaletové, Osismové, Venetové, Lexoviové, Venellové.

Z těchto kmenů nedodali uložený počet Bellovakové, protože prý si s Římany povedou válku na svůj vrub a po svém a nebudou poslouchat něčího rozkazu. Avšak na Kommiovu žádost přec jen vzhledem k svému hostinnému přátelství s ním poslali dva tisíce.

76. Tento Kommius, jak jsme připomněli již dříve, prokázal Caesarovi předešlá léta v Británii věrné a užitečné služby. Za ty jeho zásluhy osvobodil Caesar jeho atrebatý kmen od břemen, platů a dávek, vrátil mu jeho zákony a práva a Kommiovi samému přidělil pod moc a v poddanství Moriny. Přesto však byla jednomyslná touha celé Galie uhájit si svobodu a znovu získat starou slávu válečnou tak mocná, že na nikoho nepůsobily prokázané laskavosti ani vzpomínka na přátelství a že se naopak všichni v obětavém nadšení věnovali výhradně tomu boji.

Když bylo pohromadě osm tisíc jezdců a pěších kolem dvou set padesáti tisíc, konaly se přehlídky těchto sil na území haedujském, prováděno sčítání, ustanovování velitelé. Vrchní velení svěřeno Atrebátu Kommiovi, Haeduům Viridomárovi a Eporedorígovi, Arvernu Verkassivellau-novi, Vercingetorígovu sestřenci. Těmto je přidělen výbor mužů z jednotlivých kmenů, aby válka byla řízena s jejich radou.

Všichni potom odhodlaně a plni důvěry ve své síly vytrhnou k Alésii. A nebylo mezi nimi všemi ani jediného, aby se domníval, že by bylo lze snad snést být jen pohled na takové síly vojska, zvláště při boji na dvě strany, až by se bojovalo výpadem z města a přitom venku bylo vidět tak obrovské zástupy jízdy i pěších.

ŘEČ KRITOGNÁTOVA NA SNĚMU V ALÉSII

77. Ti však, kteří byli obléháni v Alésii, když už minul den, kdy očekávali vojenskou pomoc soukmenovců, majíce již spotřebováno všecko obilí a nevědouce, co se děje v Haedujsku, svolali válečnou radu a radili se o konečném svém osudu. Názory tam byly pronášeny různé. Z návrhů radily jedny vzdát se, druhé učinit výpad, pokud je ještě dosti sil. Mlčením však nesmí se, tuším, přejít řeč Kritognátova pro svou neslýchanou, bohapustou surovost.

Tento Arvern, rodu v tom kmeni z nej přednějších a na slovo vzatý, pravil: „Slůvka nechci ztrácet o návrhu těch, kteří nejpotupnější otročinu zvou jménem ‚vzdát se‘. Soudím, že takoví nemají být ani pokládáni za občany, ani přibírání k radě. S těmi jediné chci jednat, kteří doporučují výpad. V jejich návrhu, zdá se podle jednomyslného vašeho souhlasu, tkví uchována stopa vzpomínky na někdejší statečnost. Je to však jen chabost ducha, ne statečnost,

nedovést chvilku snášet nedostatky. Spíš se najdou, kdo jsou ochotni obětovat život, než takoví, aby trpělivě nesli strádání.

Než i tak ještě bych také já schvaloval ten návrh — takovou má u mne váhu smysl pro čest — kdybych viděl, že se tu jinak neobětuje nic krom našich životů. Ale při své úradě mějme na zřeteli celou Galii, kterou jsme zburcovali, aby nám šla na pomoc. Vždyť jak asi, myslíte, že bude našim přfbuzným a pokrevencům, budou-li nuceni svádět rozhodný boj téměř na mrtvolách, až tu na jediném místě hromadně bude povražděno osmdesát tisíc lidí? Nezba-vujte své pomoci ty, kdo pro vaši záchranu nedbali vlastního nebezpečí, neuvrhujte v záhubu celou Galii, neod-suzujte ji navždy k porobě jen svou pošetilou nerozváž-ností nebo malomyslností.

Či snad proto, že nepřišli přesně na den, pochybujete o jejich stálosti v slově? Jakže? Vy tedy myslíte, že se Ří-mané den ze dne lopotí tam na těch vnějších opevněních jen pro vyrazení? Nemohou-li vám dodati klidu a myslí zprávy od našich tamodtud, když přístup k nám je naprosto znemožněn, Římané sami buďte vám tuhle svědky, že pří-chod našich se blíží: strachem z toho celí vyděšení o překot pracují na opevněních ve dne v noci.

K čemu tedy radím? Učinit, co učinili naši předkové za války s Cimbrý a Teutony, jež se s naším bojem zdaleka nedá srovnávat: nahnání za hradby měst a krušení nedostatkem podobně jako my, uchovali se naživu těly těch, jichž se pro věk zřejmě nedalo již použít pro boj, a nepříteli se nevydali. I kdybychom neměli toho příkladu, přec jen bych pokládal za nejkrásnější, abychom jej pro svobodu dali my a odevzdali potomkům.

Vždyť co měla tehdejší válka s dnešní podobného? Cimbrové sice nadobro zpustošili Galii a uvalili na ni hroznou pohromu, nakonec však přece aspoň z našich krajů odešli a zamířili do jiných zemí. Práva, zákony,

polc, svobodu nám ponechali. Co však Římané sledují nebo chtějí jiného než se ze závisti natrvalo usadit na polích a v obcích těch, v nichž poznali lidi slavné pověsti a schopné válečnický, a ujařmit je věčnou porobou? Vždyť nikdy nevedli válku za jiným účelem. A proto, neznáte-li, co se děje u dalekých národů, pohledte jen na sousední Galii, která učiněna provincií, po úplné změně ústavních a právních řádů úpí v trvalé porobě, šij ohnutou pod hrozbou liktorských seker.“

78. Po skončeném rokování rozhodnou, aby z města odešli, kdo pro chabé zdraví nebo pokročilý věk nejsou použitelní pro boj. A všechno aby se zkusilo dříve, než by se sáhlo k poslednímu — k tomu, co navrhl Kritognátus. Přesto však se mají, vyžádá-li si toho stav věcí a zdrží-li se pomoc, zařídit spíše podle toho návrhu, než aby se podrobili podmínkám ať už vzdání nebo míru. Mandubiové, kteří je do města přijali, jsou přinuceni odejít s ženami i dětmi. Když došli až k římským opevněním, s pláčem úpěnlivě prosili, aby si je Římané vzali do otroctví a jen jim dali najíst. Avšak Caesar rozložil po náspu hlídky a nedovoloval je přijímat.

CAESAR ODRAZÍ ÚTOK JEZDECTVA POMOCNÝCH VOJSK

79. Mezitím dorazí Kommius a ostatní vůdcové, kterým bylo svěřeno vrchní velení, se všemi svými vojsky k Alésii, obsadí vrch vně našich opevnění a usadí se ne dále než míli od nich. Příštího dne vyjedou s jízdou z tábora, zaplní jí celou tu pláň, která se, jak už jsme poznamenali, táhla do délky tří mil, a pěší sbory rozestaví po úbočích poněkud stranou od té planiny.

Z hradiště Alésie byl volný výhled dolů na rovinu. Všecko se sbíhá, jak zhlédli tato pomocná vojska. Blahopřejí

si navzájem, všichni jsou vzrušeni radostí. A tak vyvedou své sbory z hradeb, usadí se před městem, nejbližší příkop vyplní chrastím a kamením s hlínou a chystají se k výpadu a pro každý případ.

80. Caesar rozložil všechno své vojsko po obou stranách opevnění, aby, bylo-li by potřeba, zaujímal už každý své místo a byl s ním obeznámen. Pak dá jždě rozkaz vyjet z tábora a svěsti bitvu. Ze všech našich táborů, které všude zabíraly nejvyšší hřbet vrchu, byl pěkný výhled dolů a všichni naši vojáci očekávali s napětím výsledek bitvy.

Galové měli mezi jezdce rozhozeného sem tam nějakého lučištníka a ničím nezatíženého lehkooděnce, aby svým jezdům v případě ústupu přibíhali na pomoc a zadržovali nápor naší jzdy. Těmi bylo dosti našich nečekaně raněno a opouštěli bojiště. Galové pevně podle toho věřice, že jejich lidé mají v boji převahu, a vidouce naše tísněny přesilou, pokřikem a rykem dodávali svým odvahy na všech stranách, i ti, kteří byli v obležení uzavřeni, i ti, kteří je přišli z obležení vyprostit. Protože se bojovalo před očima všech a nemohlo zůstat nepozorováno, jak si kdo vede, ať už chrabře, či že zbaběle, povzbuzovala ke statečnosti obě strany jak touha po slávě, tak strach před hanbou.

Když se bojovalo nerozhodně od poledne až téměř do západu slunce, zaútočili Germáni na jedné straně v semknutých četách na nepřítel a zahnali ho. Když byla jzda galská vržena na útěk, byli její lučištníci obklíčeni a pobiti. Také na ostatních stranách pronásledovali naši ustupujícího nepřítel až k táboru a nedali mu možnosti sebrat se zase dohromady. Ti pak, kteří postoupili ven z Alésie, sklíčeni se stáhli zase zpátky do města, nad vítězstvím už téměř zoufajíce.

MARNÝ ÚTOK GALŮ Z VENČÍ I Z MĚSTA

81. Galové nechali přejít jeden den bez boje. Nadělavše za tu krátkou dobu veliké množství otepí z proutí, žebříků a háků, vyberou se o půlnoci tiše z tábora a přiblíží se k opevněním na rovině. Strhnou náhle pokřik, aby z tohoto znamení mohli obležení v městě poznat, že se to blíží oni, a začínají házet otepi do příkopů, zahánět naše z náspu střelbou z praků, z luků i házením kamení a činit všechna ostatní opatření k útoku na opevnění. Současně dá Vercingetorix, jak zaslechl ten pokřik, troubit do boje a vyvede své z města ven.

Naši nastoupí na opevnění, jak bylo komu předešlé dny jeho místo vykázano. Liberními kameny z velkých praků, těžkými dřevci, která měli nachystána po opevněních, i olovem z lehkých praků zaplašují Galy. Čilá je též střelba samostřílů. V noční temnotě však není rozhled. I je značné množství raněných z jedné jako z druhé strany. Ale legáti Markus Antónius a Gájus Trebónius, jimž připadl úkol hájit tyto úseky, kdykoli kde zpozorovali naše v tísni, posílali jim tam na pomoc kohorty odvolané z vzdálenějších tvrzí.

82. Pokud byli Galové trochu dále od našeho opevnění, pořád ještě měli větší úspěch přívalem svých střel. Když však postoupili blíže, buď si sami zcela nečekaně vráželi háky oněch „pobízečů“, nebo se, padnuvše do jámy, nabodávali na hroty kůlů, nebo hynuli protknutí těžkými dřevci samostřílů, vrhanými z náspu a věží. Majíce na všech stranách velké ztráty raněných, aniž kde prorazili jediným opevněním, stáhli se, když svítalo, zpátky ke svým z obavy, aby z nekrytého boku nebyli zaskočeni výpadem našich z výše položených táborů.

Obležení pak na vnitřní čáře vynášejí, co všechno dal Vercingetorix připravit pro výpad, a zaplňují různá místa

předního příkopu. Zdrželi se však při těch pracích příliš dlouho a tak shledali, že krajané už od boje upustili, ještě dřív, než se oni opevněním blížili. I vrátili se do města s nepořízenou.

ÚTOK GALŮ NA SEVERNÍ TÁBOR

83. Když byli Galové už dvakrát odrazení s velikými ztrátami, radí se, co dělat. Přiberou si k radě lidi kraje znalé. Dají si od nich vyložit, jaká je poloha našich táborů zřízených na výšinách a jak jsou opevněny. Na severní straně byl pahorek, který naši nemohli pro veliký jeho obvod pojmout v čáru opevnění a jen z nezbytí zbudovali tábor na místě skoro nevhodném a mírně se svažujícím. Tento tábor měli obsazený legátové Gájus Antistius Régínus a Gájus Kanínius Rebilus dvěma legiemi.

Obeznamivše se s krajem rozvědnými hlídkami vyberou si nepřátelští vůdcové z celkového počtu vojsk šedesát tisíc mužů těch kmenů, které měly pro svou statečnost zvlášť dobrou pověst. Co se má provádět a jak, rozhodnou si tajně jen mezi sebou. Za chvíli, kdy zahájit útok, určí polední dobu. Velením těmto sborům pověří Arverna Verkassivellauna, jednoho ze čtyř vůdců, příbuzného Vercingetorigova. Ten vyrazil z tábora hned počátkem první noční hlídky, skončil pochod k ránu, ukryl se za pahorkem a přikázal mužstvu, aby si po námaze nočního pochodu oddechlo. Když se už zdálo, že se blíží poledne, zamířil k našemu táboru, o němž jsem před chvílí mluvil. Současně se začala galská jízda přibližovat k našim opevněním na rovině a také ostatní sbory se pomalu objevovat před galským táborem.

84. Jakmile Vercingetorix z tvrze alésijské zpozoroval nástup krajanských sil, vyrazí též z města. Bere s sebou otýpky proutí, bidla, přístřešky, srpovitě háky a vše ostatní,

co měl pro výpad připraveno. Bojuje se současně na všech úsecích a všude se žene útokem. Na ten úsek opevnění, který se zdá nejslabší, tam se vrhá vždycky všecko hromadně. Římské síly jsou jen řídké rozmístěny po opevněních tak rozsáhlých a na mnoha a mnoha místech kladou nepříteli odpor ne zrovna snadno. Děs u našich vyvolává zvláště pokřik, který se jim v boji zdvíhá za zády, protože vidí, že o jejich vlastním ohrožení rozhoduje statečnost jiných. Neboť obyčejně vše, co před sebou nevidíme, nás zneklidňuje mocněji.

85. Caesar padnuv šťastně na příhodné místo pozoruje odtud, co se kde děje. Kde jsou v tísní, posílá pomoc. Jedna jako druhá strana si uvědomuje jasně, jedině teď že je tu chvíle, kdy nutno napnout všechny síly: Galové — neprorazí-li opevnění, ztrácejí nadobro naději na záchranu; Římané — podrží-li vrch, očekávají konec všech útrap.

Nejhorší je tíseň pro nás u výše ležících opevnění, kam byl, jak už ukázáno, poslán Verkassivellaunus. Svah místa, svou srázností nepříznivý, má tu pro boj veliký význam. Jedni metají na naše kopí, druzí pod krytem ze štítů postupují k opevnění. Za unavené nastupují a vystřídávají je svěží. A všichni dohromady házejí násyp do opevnění a to jim jednak i umožňuje výstup, jednak i úplně zakrývá pasti, Římany jim v zemi nastražené. A ke všemu se už našim nedostává pomalu jak zbraní, tak sil.

86. Caesar zjistiv si to všechno, pošle Labiéna se šesti kohortami našim v tísní na pomoc. Dá mu rozkaz, aby nebude-li se tam snad moci udržet, stáhl kohorty a učinil výpad. Ale to jen z nezbytí. Sám obchází ostatní, povzbuzuje, aby nepodléhali námaze boje. Vysvětluje, že na tomto dni, ba hodině závisí ovoce všech dřívějších zápasů.

Když mohutnost římských opevnění vzala obleženým všecko naději, že dobudou našich postavení v rovině, obrátí se proti opevněním na srázných místech a pokoušejí se je zláztí. Sem si snesou vše, co měli k dobývání připraveno.

Deštěm střel seženou z věží obránce, násypem a otýpkami zaplňují příkopy, bořícími háky strhávají kolí valu a předprseň.

ÚPLNÁ PORÁŽKA GALŮ

87. Caesar tam pošle na pomoc nejprv mladého Brúta s kohortami, potom s jinými kohortami legáta Gája Fabia. Nakonec, když se tam bojovalo ještě prudčeji, sám přivede na pomoc čerstvé síly. Přivodiv tu v bitvě obrat pro nás k lepšímu a odraziv nepřítele, zamíří kvapně tam, kam předtím poslal Labiéna. Z nejbližší bašty vyvede čtyři kohorty, polovici jezdců dá rozkaz, aby jeli s ním, druhým pak, aby objeli vnější opevnění a napadli nepřítele zezadu.

Labiénus, když už ani násypy, ani příkopy nemohly zadržovat nepřátelského náporu, soustředí ze čtyřiceti kohort ve svých rukou ty, které se mu odvolány z nejbližších bašt šťastně namanuly, a podá Caesarovi po poslech zprávu, co má za nutno činit. Caesar si pospíší, aby se bitvy zúčastnil.

88. Jak poznali nepřítel podle barvy pláště, že to přišel Caesar sám — purpurový nosíval v bitvách jako velitelský odznak — a jak zhlédli čtyři jízdy a kohorty, následující za ním podle rozkazu — z výšin, kde stáli, bylo totiž možno přehlédnout jen stráně a svahy té strany —, hned se pustí do boje. Jedni i druzí strhnou pokřik, obojímu odpovídá hned zase i pokřik našich z náspu a ze všeho opevnění. Naši kopí vůbec ani nepouživše bojují hned mečem muž proti muži.

Náhle zpozoruje nepřítel naši jízdu ve svém týlu. Také ony naše kohorty se blíží. Nepřítel se dává na útek. Na prchající vlétne naše jízda. Dojde ke krvavé řeži. Padne Sedullus, vůdce a náčelník Lemovíků. Arvern Verkassivellaunus je chycen živý na útěku. Čtyřiasedmdesát praporů je sneseno k Caesarovi. Jen zcela málo lidí z tak ohromného počtu se dostane živo a zdrávo do tábora.

Když Galové z města vidí to pobití a ten útek svých krajanů, pozбудou veškeré naděje na záchranu a odvedou své sbory zpět od našich opevnění. Hned jak se to rozneslo, dá se všechno z galského tábora na útek. A nebýt naše mužstvo nadobro vyčerpáno častými zásahy na pomoc a námahou celého toho dne, bývaly by mohly být úplně potřeny všechny branné síly nepřátelské. Jízda poslaná o půlnoci dostihne zadní nepřátelský voj. Velký počet je jich pozjímán i pobit. Ostatní se rovnou z útěku rozprchnou po svých kmenech.

VERCINGETORIX SE VZDÁ — KONEC VÁLKY

VERCINGETORIX JE VYDÁN CAESAROVÍ

89. Příštího dne svolá Vercingetorix shromáždění. Prohlásí tam, že vedení odboje bral na sebe nikoli v osobním svém vlastním zájmu, nýbrž pro obecnou svobodu všech Galů. A když tedy už je teď nutno podrobit se Osudu, ochotně prý se jim dává k jednomu i druhému, ať už má snad sám smrti z vlastní ruky uspokojit Římany, či ať oni chtějí vydat jim ho živého.

Stran těch věcí je vysláno k Caesarovi poselstvo. Jeho rozkaz: Složit zbraně, předvést náčelnictvo! Sám Caesar zasedne uvnitř opevnění před jedním táborem. Tam jsou předvedeni vůdcové. Vercingetorix je vydán. Zbraně skládány. Nesáhnuv po zajatcích z Haeduů a Arvernů, aby snad jimi mohl zase získat jejich kmen, dá z ostatních zajatců po jednom každému muži celého svého vojska jako kořist.

MILOST HAEDUŮM

90. Skoncovav všechny tyto věci táhne Caesar do Haeduj-ska. Vezme ten kmen zas ve svou moc a na milost. Tam k němu Arvernové pošlou poselstvo. Slibují, že splní všechny jeho rozkazy. Uloží jim velký počet rukojmí. Zajatce — na dvacet tisíc hlav — vrátí Haeduům i Arvernům.

CAESAR PŘEZIMUJE V BIBRAKTU

Legie pošle do zimních táborů. Tita Labiěna pošle s dvěma legiemi a jízdou do Sékvanska. Přidělí mu Marka Semprónia Rutila. Legáta Gája Fabia a Lúcia Minúcia Basila umístí se dvěma legiemi v území Rémů, aby Rémové netrpěli přepady svých sousedů Bellovaků. Gája Antistia Régína pošle do Ambivaretska, Tita Sextia do území Biturůgů, Gája Kanínia Rébila do Ruténska, každého s jednou legií. Kvinta Tullia Ciceróna a Públia Sulpicia umístí v Kavillóně a Matiskóně, haedujských městech při řece Araru, aby bděli nad dopravou obilí. Sám se rozhodl přezimovat v Bibraktu.

Když se z Caesarovy písemné zprávy senát v Římě úředně dověděl o událostech tohoto roku, koná se tam dvacítidenní slavnost díkůvzdání.

DOSLOV
POZNÁMKY A REJSTŘÍK

G. JÚLIUS CAESAR

Gájus Július Caesar se narodil 13. července pravděpodobně r. 100 př. n. l. Jak jméno ukazuje, pocházel Caesar z patricijského rodu Júliů. Otec Caesarův sice nedospěl až k nejvyšším metám politické kariéry, ale zato Júlia, teta Caesarova, se stala manželkou slavného římského vojevůdce a předáka demokratického směru G. Maria. Urozený původ a v neposlední řadě i vliv G. Maria, který právě v té době spravoval římský stát, způsobily, že již ve velmi útlém věku — v třinácti letech — učinil Caesar první krůčky do veřejného života. Ale nebyl to jen Caesarův původ, jeho rodinné vztahy a jeho mimořádné vlohy, co mu zajistilo neobvyklý úspěch a přivedlo ho až za meze, jež připouštěla republikánská ústava. Byly to především mimořádné události, které přímo vyžadovaly soustředění moci v rukou energického muže, samovládce, schopného provést nezbytnou reformu sociálního a politického života římského státu.

KRIZE ŘÍMSKÉ REPUBLIKY

Klíč k pochopení těchto událostí musíme hledat hluboko ve století předcházejícím. Polovina 2. stol. př. n. l. — přesněji řečeno r. 146 — byla zřetelným mezníkem v osudech římského státu. Shodou okolností došlo téhož roku nezávisle na sobě ke dvěma událostem, které znamenaly definitivní upevnění římské moci na západ i na východ od Itálie. Na západě zničila římská vojska pod vedením Scipióna Mladšího dávného soupeře Římanů Kartágo. Kdysi mocné město bylo srovnáno se zemí, jeho obyvatelé prodáni do otroctví a kartaginské území v severní Africe se stalo římskou provincií. Podobný osud stihl téhož roku i město Korint po porážce spojených řeckých obcí, kterou předcházelo pokoření odbojně Makedonie v r. 148 a její přeměna v provincii.

Skvělé úspěchy římské politiky a římské armády za hranicemi Itálie nezůstaly bez vlivu na poměry vnitřní. Vítězné války přivádějí do Říma tisíce nových otroků, kterých může být využito v mnohem

širším měřítku v dolech, dílnách a především v zemědělství. Bohatý příliv otroků i příliv bohatství ze závislých zemí do Říma a Itálie uspišily rozvoj otrokářské ekonomiky. V druhé polovině 2. stol. př. n. l. dosáhl otrokářský systém, zaměřený na výrobu zboží, v Římě takové šíře, jaké nebylo dosaženo předtím nikde ve starověku. Rychlý rozvoj otrokářských vztahů vedl ovšem na druhé straně i k tomu, že rychle zesílily i všechny základní rozpory římské otrokářské společnosti. A nebylo třeba dlouhé doby k tomu, aby se provalily ze svých nepoznaných hlubin a kácely jeden po druhém pilíře, na nichž stálo staré republikánské zřízení.

Rozvoj otrokářské ekonomiky od poloviny 2. stol. zhoršil především podmínky nesvobodného obyvatelstva, jehož počet se značně zvýšil. Je proto přirozené, že s prvními otevřenými projevy odporu se přihlásili právě otroci. V třicátých letech 2. stol. zachvátila římskou říši celá vlna otrockých povstání. Z nich největšího rozsahu nabylo povstání otroků pracujících na velkostatkách na Sicílii. Teprve po sedmi letech bojů se podařilo v r. 132 Římanům zdolat povstalec, kteří si vytvořili vlastní stát. A netrvalo dlouho, a na Sicílii vypuklo nové povstání otroků (104–101) současně s povstáním otroků v Kampanii.

Silný příliv otrocké pracovní síly umožnil v druhé polovině 2. stol. i značné rozšíření velkostatků. Začíná rapidní úpadek drobného zemědělství, které nestačí konkurovat velkým statkům, obdělávaným ve velkém měřítku otroky. Zchudlí zemědělci opouštějí svá hospodářství a uchylují se do Říma a jiných větších měst, kde sytí své hladové krky z almužen boháčů a ze státních podpor, méně často z příležitostných prací. Rozrušení drobného rolnictva bylo největší trhlinou v základech římské republiky. Neboť republikánské zřízení římského státu, jeho poměrná sociální a politická stabilita i úspěchy v době předcházející se opíraly o svobodné občany, drobné výrobce, především rolníky. Ti tvořili i podstatnou část občanské armády, hlavní opory římské státní moci. Postupný přechod drobných vlastníků do řad nemajetného obyvatelstva antických měst, žijícího paraziticky na účet ostatních a dychtivě naslouchajícího každé sociální demagogii, znamenalo nejen rozrušení sociální a politické báze římské republiky, ale i oslabení vojenské moci římského státu a tím i vážné ohrožení vládnoucích tříd, stojících tváří v tvář nebezpečí otrockých povstání, odporu vykořisťovaných obyvatel provincií i nebezpečí odboje nespokojených obyvatel spojeneckých měst v samotné Itálii. Část příslušníků nejvyšších otrokářských vrstev si brzy uvědomila toto nebezpečí, zejména po dlouhých neúspěšných bojích proti vzbouřeným otrokům na Sicílii. Viděla záchranu římského státu v obrození drobného rolnictva,

v agrární reformě, která by znovu poskytla malým zemědělcům část státní půdy zabrané velkostatky a učinila ze zproletarizovaných rolníků opět samostatné vlastníky, spolehlivé opory římské moci. S návrhem agrární reformy vystoupil poprvé příslušník vznešeného rodu Semproniů Tiberius Grakchus jako tribun lidu zvolený na r. 133 př. n. l. Nebylo rozhodně úmyslem Tiberia Grakcha ani jeho bratra a nástupce Gája Grakcha dosáhnout revolučního zvratu v uspořádání společnosti. Historik Appián výslovně říká, že cílem agrární reformy navrhované Grakchy bylo obrodit svobodné rolnictvo a tím zvýšit bojovou schopnost římské armády v době otrockých povstání. Reformní úsilí bratří Grakchů, i když subjektivně nebylo revoluční, dalo pevný program živelnému hnutí zchudlých občanů. To narazilo na rozhodný odpor vládnoucí statkářské aristokracie. Proti ní se zvedla vysoká vlna demokratického hnutí, do něhož se zapojily i některé další otrokářské skupiny, stojící přechodně v opozici. Vládnoucí otrokářská aristokracie nebyla již schopna čelit síle opozice obvyklými politickými metodami. Sáhla proto k mimořádným opatřením a k otevřenému násilí.

Násilnou smrtí bratří Grakchů a jejich nejbližších stoupenců nebyla vyřešena sociální krize římské republiky. Otázka agrární reformy a otázka rozšíření sociální báze římské státní moci zůstává dále naléhavým problémem. Od vystoupení T. Grakcha se začínají formovat v římském politickém životě dva základní protichůdné směry – populárové a optimáti. Optimáti reprezentují konzervativní část římské nobility, především velké statkáře, jejichž oporou byl senát. Proto cílem optimátů bylo zachovat rozhodný vliv senátu a moc vysokých úředníků ve státě. Ale i vedoucí osobnosti směru populárů byly z řad nobility. Proti oligarchickým snahám optimátů se snažili rozšířit sociální a politickou základnu vládnoucí třídy. Obraceli se proto k širokým vrstvám svobodných občanů, v jejichž prospěch navrhovali nejednu reformu a hledali pro své návrhy oporu v lidovém shromáždění.

Mezi partnery společenského boje v Římě se objevil brzy nový činitel, jehož význam rychle stoupal a který se stal nakonec rozhodující silou v životě římského státu. Bylo to ještě na samém konci 2. stol. př. n. l., když Marius ukončil vítězný vleklý boj s numidským králem Jugurthou (r. 105) a brzy poté zlikvidoval i nebezpečí, které hrozilo severní Itálii od keltských a germánských kmenů (r. 101). V těchto vojenských úspěších se příznivě projevil Mariovy rázné zásahy do organizace, výcviku a taktiky římské armády. Mariova opatření neznamenala jen mimořádné posílení vojenské síly římského státu. Jedna z jeho vojenských reforem měla i dalekosáhlé důsledky pro sociální a politický život v Římě. Jestliže se Grakchové snažili obnovit sílu římské armády obrodou drobného rolnictva, pak Marius zvolil

cestu jinou. Nahradil prostě dosavadní občanskou armádu vojskem námezdním. V řadách zchudlých obyvatel římských měst a venkova se našlo dosti těch, kdo byli ochotni sloužit v armádě za plat a za podíl na kořisti, tím spíše, že vysloužilí vojáci měli být obdarováni pozemky. To znamenalo jistou modifikaci sociálního boje: požadavek přídělu půdy zchudlým rolníkům ustupuje do pozadí a na jeho místě se nyní častěji objevuje požadavek přídělu půdy pro vysloužilé vojáky. Ale nejvýznamnější důsledek Mariovy reformy vystoupil v oblasti jiné. V kritických okamžicích třídního boje se objevuje ozbrojená moc, která je ochotna bojovat za odměnu nejen pro římský stát, ale třeba i pro svého oblíbeného velitele, bez ohledu na jeho úmysly a politický program. Jestliže již samo zoslabení třídního boje vedlo v této době k tomu, že jedna nebo druhá z bojujících stran vybavovala své vedoucí osobnosti mimořádnou mocí, která byla proti duchu republikánské ústavy, pak žoldnéřská armáda byla vhodný nástroj, jak tuto moc jednotlivce ještě rozšířit a upevnit. Námezdní armáda, vytvořená Mariem, se tak stává ve velmi krátké době rozhodující položkou na vázkách společenského zápasu v Římě.

Nové momenty sociálního a politického života se ukázaly již na přelomu 2. a 1. stol. př. n. l. Se vzrůstem moci úspěšného Maria vzrostl i vliv populárů, s nimiž byl Marius v té době spojen. R. 100 navrhl tribun lidu Sturninius mimo jiné zákon o přidělení půdy vysloužilým vojákům Mariova vojska. Přes tvrdší odpor optimátů byl zákon nakonec prosazen za přítomnosti vojáků. Demokratické hnutí se u tohoto úspěchu nezastavilo a snažilo se vydobýt si další pozice. Tu sáhl senát opět k mimořádnému opatření. Pověřil Maria zjednáním pořádku. Marius, který pomocí populárů dosáhl již zabezpečení svých veteránů, spojil se nyní s optimáty a použil ozbrojené moci proti svým bývalým spojencům.

Situace římské republiky zůstávala dále neutěšená. Boj mezi senátorskou oligarchií a jejími odpůrci neustává a je komplikován novými konflikty. R. 90 vypukla ozbrojená vzpoura svobodných obyvatel spojeneckých italských měst, kteří byli nuceni plnit značné vojenské a finanční povinnosti vůči Římu, nepožívali však výhod a práv římských občanů. Současně s válkou spojeneckou nastaly pro Řím i značné obtíže na Východě. Utlačované obyvatelstvo východních provincií využilo příchodu pontského krále Mithridata ke vzpouře proti nenáviděné římské nadvládě. Podle starověkých zpráv pobili obyvatelé maloasijských měst na pokyn Mithridatův za jediný den na 80 000 římských občanů a Italiků. Na tomto pozadí se rozvíjí v Římě boj mezi Mariem, který se opět spojil s populáry, a vůdcem optimátů Sullou. Boj o vládu v Římě, v němž bezzápasnost vedoucích politiků,

demagogie a neslýchané násilnosti se stávaly již obvyklým jevem, přecházel v občanskou válku, v níž obě strany používaly námezdních vojsk. Neustal ani po smrti Mariově (r. 86) a po střídavých úspěších obou stran skončil vítězstvím Sullovým (r. 82). Vítězný Sulla se vypořádal nemilosrdně se svými odpůrci a stal se neomezeným vládcem v Římě. Své mimořádné pravomoci využil ke změně ústavy. Nová ústava zrušila práva, která si vymohlo demokratické hnutí, a moc ve státě dala zcela do rukou nejreakčnější části římské nobility. Oporou její vlády byla Sullova námezdní armáda.

Po smrti Sullově se sice ohlásila opozice populárů, ale pokus o ozbrojené povstání byl násilně potlačen. Jistou úlohu při tom sehrál Pompéjus, který se osvědčil jako vojenský velitel již za diktatury Sullovy. Svou vojenskou slávu rozšířil dalšími vítěznými podniky, mezi nimi i vítězstvím nad Mariovými stoupenci v Hispánii. Díky těmto úspěchům se stal Pompéjus nejvlivnější osobou v Římě. Druhým pretendentem na vedoucí postavení v Římě byl Krassus, také jeden ze stoupenců Sullových. Oba prozatím podporovali politiku senátorské aristokracie, která jen z krajní nutnosti připouštěla růst vlivu mocných jedinců.

Taková byla politická situace v sedmdesátých letech v Římě, kdy do politického života vstupuje Caesar.

OSOBNOST CAESAROVA

Jestliže pozdější Caesarův sok Pompéjus vděčil za svůj vliv především úspěchům vojenským, pak Caesar spojoval ve své osobě vynikající nadání vojevůdcovské s mnoha vzácnými vlastnostmi politika i přednostmi čistě lidskými. Nebyl jistě prost ani slabostí a chyb. Jedním z výrazných rysů Caesarova charakteru byla ctižádost. Vystihuje ji pěkně známá smyšlená historka, která se prý udála, když se jako proprétor ubíral přes Alpy do své provincie Hispánie. Tenkrát prý prohlásil: „Raději bych chtěl být zde prvním než v Římě druhým.“ Ale Caesarova ctižádost nebyla netrpělivá. Jen krok za krokem si připravoval své úspěchy. Znal svůj cíl a dovedl posuzovat každou situaci se sebejistou rozvahou a pronikavou bystrostí. Nebál se ani přechodných ústupků, ale uměl zas zasáhnout v pravý čas s drtivou rázností, která v rozhodujících okamžicích nikdy nezaváhala před rizikem prohry. Jeho cílevědomá důslednost, trpělivost a obratnost ve složitých situacích politického života mu dávala převahu nad většinou současníků. Lidové masy si podmaňoval velkorysostí a přesvědčivou silou slova. Jako zkušený a štedrý vojevůdce měl sympatie svých

vojáků, v jejichž očích platila neméně i příkladná houževnatost při přemáhání útrap vojenského života. Pověstná byla přítom i Caesarova zdrženlivost v jídle a pití.

Tuto vhodnou konstelaci vlastností charakterových doplňovaly u Caesara i některé přednosti fyzické. Pozdější Caesarův životopisec Suétónius ho líčí takto: „Byl prý vysoké postavy, bílé pleti, měl štíhlé a oblé údy, maličko plnější obličej a černé, živé oči.“ Suétónius nezamtl ani některé Caesarovy slabosti. Vypráví, že ve své péči o zevnějšek byl poněkud příliš úzkostlivý. Zvláště ho prý mrzela pleš nad čelem, takže si sčesával řídké vlasy zezadu dopředu a ze všech poct, které mu senát a římský lid udělil, byla mu nejmilejší výsada nosit stále vavřínový věnec. Za to ho stíhal již posměch současníků. Ještě více se však obracely shovívavé úsměvy přátel i jízlivé útoky nepřátel proti Caesarovým dobrodružstvím milostným. Milostný poměr mladistvého Caesara k bithynskému králi Nikomédovi byl snad jen zlou pomluvou. Více pravdy bylo již asi na historikách o milostných vztazích k ženám nejrůznějšího postavení. Byly mezi nimi i královny a ženy ze vznešených římských rodin. Zachovala se slova z posměšného popěvku, který zpívali Caesarovi vojáci na svého oblíbeného velitele, když ho provázeli na triumfálním pochodu Římem po válce galské: „Římané, své ženy chraňte, jdem k vám s lysým nemravou!“ (Římská lyrika, přel. F. Stiebitz a kol., Praha 1957, str. 107.) Suétónius jmenuje mezi Caesarovými milenkami i Tertullu, manželku Krassovu, Pompéjovu ženu Múcii a Servílii, matku pozdějšího vraha Caesara M. Júnii Brúta. K té prý byl poután zvláště vřelým citem lásky. Ze všech žen však nejvíce miloval Kleopatru. Jeho vášnivý obdiv ke krásné královně egyptské byl tak velký, že zaslepil na čas i jeho obvyklou prozíravost a mohl se mu stát osudným. Za pobytu v Egyptě a později i v Římě obklopl Kleopatru přepychem a krásnými věcmi. Na nákup cenných uměleckých předmětů nelitoval ani jindy peněz. Byl velkým přítelem umění a vzdělání. I na vojenských výpravách se dával provázet družinou vzdělaných Řeků, s nimiž stoloval u jedné tabule, a platil neobvykle vysoké ceny za otroky, kteří byli dobře vyučeni. To vše nesloužilo snad nějaké vnější okázalosti vojevůdce a politiky, ale vyplývalo z Caesarova hlubokého zájmu a jeho vnitřní potřeby. Neboť Caesar sám byl člověk velmi vzdělaný a uprostřed vši své mnohostranné činnosti dovedl si najít čas i pro uplatnění svého nesporného talentu literárního.

CAESAROVA STÁTNICKÁ ČINNOST

Svou politickou činnost zahájil Caesar až po smrti Sullově (r. 78). Tenkrát se vrátil do Říma z Malé Asie, kde konal svou první vojenskou službu, a doufal, že by mohl získat určité postavení v demokratické opozici, jejíž vzrůst se dal po smrti diktátorově očekávat. S hnutím populárů ho nespojoval jen příbuzenský vztah k Mariovi, ale pravděpodobně i poznání, že sociální základna Sullovy diktatury není dost pevná a že demokratické hnutí se nedá zcela umlčet, ba naopak, že s jeho podporou lze prosadit vlastní politické plány. A tak ještě za Sullova života dal najevo své sympatie k populárům způsobem, který sice nebyl vysloveně politický, ale přece dostatečně jasný. R. 83 se oženil s Kornélií, dcerou nedávno zemřelého L. Kornélia Ciny, vedle Maria nejvýznamnějšího vůdce populárů. Když se pak v následujícím roce Sulla chopil moci, přikázal mladému příslušníkovi aristokratického rodu Júliů, aby rozloučil své manželství s dcerou Cinnovou. Na rozdíl od jiných Caesar neuposlechl. Byl proto zbaven hodnosti kněžské, do níž ho dal zvolit r. 87 ještě Marius, ztratil svůj majetek i věno své manželky a utekl v horečce převlečen do sabínských hor. Tam ho sice dostihl Sullův náhončí, ale Caesarovi se podařilo vysokým úplatkem uniknout zatčení. Na přímluvu mocných příbuzných ho Sulla později, ač nerad, omilostnil a Caesar odešel do Malé Asie. A nyní se vrací po několika letech zpět vítán nadějemi těch, kteří se ještě dobře pamatovali na jeho odvážný vzor proti vůli Sullově. Ale Caesar se pouští do politického života jen s prozíravou opatrností, která mu byla vlastní. Nespojuje se s ozbrojeným povstáním Lepidovým, které je vzápětí potřeno, ale poutá k sobě pozornost populárů obezřetnějším způsobem. Využívá opozičních nálad a obviňuje r. 77 jednoho z významných příslušníků Sullovy kliky z vyděračství v provincii Makedonii a pohání ho před soud. Rok poté opětuje podobnou žalobu proti jinému známému stoupenci sullovske oligarchie. Ani v jednom případě nedosáhl Caesar odsouzení. Ale to také nebylo jeho hlavním cílem. Smysl celé akce byl čistě politický. Odvážná žaloba proti dvěma stoupencům Sullovy diktatury v době, kdy senátorská oligarchie byla ještě plně u moci, byla provázena během přelíčeni sympatiemi opozice. To byl cenný zisk. Nebyla ještě doba k tomu, aby tyto sympatie byly využity k otevřené politické akci. Caesar však věděl, že čas pracuje pro něj, a jako málokdo jiný dovedl využít pomoci tohoto cenného spojence. Odebral se pak z Říma na ostrov Rhodos ke slavnému tehdy rétorovi Molónovi, aby se zdokonalil v umění řečnickém. Jeho pobyt u Molóna nebyl dlouhý. Brzy se Caesarovi naskytl příležitost vyznamenat se na poli válečném.

Hned poté se navrací do Říma, aby se ujal kněžského úřadu pontifika, jenž mu byl v nepřítomnosti svěřen. A tehdy již pomalu začíná pracovat kapitál, který si dosud ukládal. Po návratu do Říma volí ho lid za vojenského tribuna.

R. 70 došlo ke sblížení Pompéja s populáry a tím k prvním bližšímu styku mezi oběma pozdějšími rivaly. Pompéjus začal totiž hledat oporu u populárů, když opatrný senát odmítl splnit jeho požadavky, především požadavek, aby byla přidělena půda jeho vysloužilým vojákům. Ale došlo i ke sblížení samotného senátu s populáry. Vzájemné přiblížení obou skupin vládnoucí třídy bylo i důsledkem obrovského povstání otroků, kteří se tentokrát vzbouřili v Itálii a pod vedením Spartakovým ohrožovali dokonce hlavní město Řím (r. 74–71). Přesunu politických sil dovedl Caesar bystře využít. Za nové situace mohl zajít ve svých politických manifestacích dále než předtím. R. 68, kdy zastával úřad kvéstora, zemřela Caesarova teta Júlia, vdova po Mariovi, i jeho první žena Kornélia, dcera Cinnova. Nad mrtvými těly obou žen pronesl Caesar smuteční řeči, v nichž za hlasitého souhlasu lidu oslavil oba mrtvé vůdce populárů. Při pohřbu Júlie spatřili dokonce obyvatelé Říma po dlouhé době opět obraz Mariův, nesený v pohřebním průvodu. A tři roky poté dal jako édil znovu veřejně postavit na Kapitolu sochu Mariovu a jeho válečné trofeje, odstraněné po vítězství Sullově. Senát se rozhorlil, ale neodvážil se zakročit ze strachu před davem, který s radostí uvítal čin Caesarův. Přízeň městského lidu si koupil Caesar krátce předtím i skvělými hrami. Přípravou na tyto hry byly tak velkolepé, že senát cítil nutnost zakročit a zákonem omezit počet gladiátorů, kteří mohli být pro takové hry soustředění a cvičeni. Nicméně dal Caesar nádherně vyzdobit město a uvedl do arény 320 gladiátorských párů, které oblékl poprvé v historii do stříbrného brnění. Peníze na uspořádání her si musil vypůjčit a zvýšil tak svůj dluh, který již předtím obnášel obrovskou sumu 1300 talentů.

Hry uspořádané Caesarem ukazují nejen odvážnou velkorysost pořadatele, ale svědčí též výmluvně o změnách, které mezitím nastaly v politickém životě. V době Grakchů bylo oporou hnutí populárů drobné rolnictvo a hnutí mělo pevnou politickou linii. Od té doby ztratilo rolnictvo svůj politický význam a hlavní oporou populárů se stal městský lid, žijící paraziticky na účet druhých a žádající stále ve větším měřítku dary a okázalé podívané. Tato masa nemohla být ovšem již nositelem žádného vážného reformního programu. Ale její podpory mohli využívat jedinci usilující o získání vedoucího postavení ve státě a o prosazení svých politických plánů. Demokratizace státu se mění v rukou těchto politiků v čirou demagogii. Městský lid, hlavní masa voličů, je kupován nákladnými dary, nešetří se úplatky a záku-

lisními intrikami. Ani ty nechyběly v pozadí politické dráhy Caesarovy.

Díky své obratné politice stal se Caesar již během šedesátých let jednou z nejvlivnějších politických postav v Římě. Jeho obliba u městského lidu byla tak velká, že když se r. 62 senát pokusil zbavit ho úřadu přetorského, vynutil si lid, že usnesení senátu bylo zrušeno. Bylo pravidlem, že po uplynutí úřední doby odcházeli vysocí úředníci na rok jako správcové do některé z římských provincií. Caesar byl pověřen správou Zadní Hispánie. Tam se mu podařilo podrobit si kmeny sídlící na pobřeží Atlantského oceánu. Vojevůdce, který se navracel z vítězných bojů, měl právo žádat o povolení triumfálního pochodu Římem. Caesar samozřejmě neopomenul této příležitosti ke zvýšení své popularity. Ale ucházel se zároveň i o úřad konzula na r. 59. Bylo nezbytným předpokladem, aby ten, kdo se ucházel o úřad konzula, byl během předvolební kampaně přítomen osobně v Římě, nebylo však dovoleno, aby vítězný vojevůdce vstoupil před triumfem do města. Senát se radoval v bláhové naději, že tímto způsobem bude znemožněna volba Caesarova. Ten však nebyl z těch, kdo obětují v kritických okamžicích věci podstatné vnějšmu lesku. Vzdal se triumfu a objevil se v Římě. Senát nemohl zabránit jeho volbě a jen s velkou námahou a pomocí úplatků prosadil volbu svého kandidáta Bibula jako druhého konzula. Ale Caesar dovedl jeho vliv paralyzovat. Nezalekl se při tom ani násilí, takže Bibulus nevycházel posléze vůbec na veřejná jednání a žertem se říkalo, že jedním konzulem toho roku byl Július a druhým Caesar.

Ještě na přelomu r. 60 a 59 došlo ke schůzce Caesara s Pompéjem a Krassem. Tři nejvlivnější mužové Říma se na této schůzce tajně dohodli na vzájemné podpoře a opatřeních, která by neškodila žádnému z účastníků dohody. To byl tzv. první triumvirát. Jeho vliv se projevil hned v následujícím roce. Za svého konzulátu prosadil Caesar splnění některých požadavků Pompéjových. Hlavním z nich bylo odhlasování agrárního zákona, podle něhož dostalo půdu 20 000 Pompéjových veteránů a zchudlých občanů. To byl ovšem i politický zisk pro Caesara, který dovedl zároveň některými opatřeními omezit vliv senátu a získat si sympatie římských finančních kruhů. Caesar, který byl iniciátorem tajné dohody, dovedl z ní též nejvíce vytěžit. Spojenectví s Pompéjem a s Krassem, posílené i politickými sňatky, bylo pro něho důležitým stupněm na cestě k dosažení svrchované moci. Pomohlo mu dosáhnout požadavku v té době pro něho nejdůležitějšího, s nímž zakrátko vystoupil Caesarův pověřenec, tribun Vatinius. Ten přednesl ve shromáždění návrh, aby po uplynutí úřední doby konzulské byla Caesarovi svěřena správa provincie

Přední Galie a Illyrika, a to na dobu pěti let. Návrh byl protizákonný, neboť správa provincie byla svěřována pravidelně jen na dobu jednoho roku. Caesarovi měly být přitom dány k dispozici tři legie. Městský lid, koupený již dávno Caesarem, uvítal s nadšením Vatíniův návrh. A senát, poděšený zprávami o hrozícím vpádu keltských kmenů do římských území za Alpami, svěřil své naděje na ochranu římského území vojenskému umění Caesarovu a udělil mu proto ještě sám správu Zaalpské Galie a jednu vojenskou legii navíc. Správa obou galských provincií, z nichž pak Caesar podnikl své výpravy na území ostatních, dosud nepodrobených galských kmenů, byla mostem, po němž v té době již proslavený vojevůdce a oblíbený politik přešel k otevřenému násilnému boji o moc. Když Pompéjus a Krassus podporovali podle dohody Vatíniův návrh, netušili ještě, že tím dávají Caesarovi do rukou poslední prostředky, které mu ještě chyběly pro rozhodující závěrečnou akci. Netušili to snad ani po nové schůzce s Caesarem v zimě r. 57/56, na jejímž podkladě pak podporovali Caesarův nový nezákonný požadavek, aby jeho správa galských provincií byla prodloužena o dalších pět let. Naopak. Aspoň zpočátku se jistě oba triumvírové těšili nadějí, že dlouhý pobyt v provincii, spojený s nejasnými vyhlídkami na výsledek válečných operací, oslabí Caesarův vliv ve městě. Zůstávali proto sami v prvních letech v Římě a čekali, že využijí tohoto oslabení. Caesar však počítal jinak. Pompéjovo postavení v Římě se opíralo o válečnou slávu, popularitu mezi jeho vojáky a rozsáhlou klientelu ve městě. Krassův vliv vyplýval z jeho nesmírného bohatství. Caesar měl svou popularitu u městského lidu. Tak byly síly zhruba vyrovnané. K získání převahy nad oběma druhými účastníky dohody chyběla Caesarovi vojenská moc a finanční prostředky. Obojí chtěl získat za své správy v galských provinciích. Poměry v této oblasti byly pro Caesarovy plány velmi výhodné. R. 62/1 vypuklo povstání kmene Allobrogů v severní části Zaalpské provincie. Sotva bylo povstání potlačeno, rozšířila se zpráva o chystaném vpádu Helvéciů ze svobodného keltského území, kteří se rozhodli hledat si nová lepší sídla. Římané ještě zcela nezapomněli na vpády záalpských kmenů počátkem prvního století, které jim připravily trpké porážky a hrozily zaplavit celou Itálii. A tak Caesar vstupoval do svých provincií v roli ochránce před nebezpečnou invazí záalpských Keltů. Když však toto nebezpečí bylo zlikvidováno dříve, než snad Řím očekával, poskytovaly nesváry mezi kmeny v nepodrobené části Galie dostatek příležitosti k dalším vojenským zákrokům. Ty mohly být ostatně i snadno vyvolány, třeba provokativním umístěním římského tábora na svobodném galském území na konci prvního roku válečných operací, jež vedlo k ozbrojené akci kmenů v severní část

Galie. Když Caesar odcházel do svých provincií, očekával jistě delší boje proti nepodrobeným keltským kmenům. Vleklá válka, na jejímž konci však stála naděje na rozšíření římského impéria, neměla přinést Caesarovi jen válečnou slávu a zvýšit jeho popularitu v Římě. Caesar tu měl také možnost vytvořit si armádu, která by byla oddána svému veliteli, i příležitost získat z bohaté válečné kořisti značné finanční prostředky, nezbytné pro poslední fázi boje o moc v Římě. Ale správa galských provincií měla ještě jednu výhodu. Vojenské akce byly vedeny jen část roku. V zimních měsících bylo vojsko soustředováno do táborů a Caesar se mohl věnovat povinnostem, které vyplývaly z jeho funkce místodržitele. Když vyřídil nutné záležitosti v Zaalpské Galii, odcházel na zimu každého roku se svým štábem do Přední provincie v severní Itálii, odkud snadno udržoval spojení s Římem a zasahoval pomocí svých stoupenců do událostí v centru říše.

Caesarovi byla svěřena správa obou provincií celkem na deset let. Ve skutečnosti trvala jen devět let. Během této doby podrobil Caesar zbývající část Galie a podnikl i dvě výstražné výpravy do Británie, kde bylo druhé středisko keltských kmenů, a dva manifestační přechody přes Rýn do území kmenů germánských. Nevýhodou galských kmenů, které se znovu a znovu chápaly zbraní na obranu své svobody, byla jejich nejednotnost. To značně usnadnilo postup Caesarovi, který dovedl takticky využívat sporů mezi různými kmeny a stranami i vpádů kmenů germánských z území za Rýnem. Teprve v sedmém roce války se Galové sjednotili k velkému odporu pod vedením Vercingetorigovým. Zlomení tohoto povstání, které způsobilo Caesarovi značné obtíže, znamenalo fakticky definitivní podrobení celé Galie. Zbývající dva roky byly vyplněny jen menšími vojenskými zákroky proti jednotlivým kmenům, které se pokusily ještě jednou získat zpět ztracenou svobodu. Po devíti letech správy galských provincií byl Caesar mocnější než kdykoliv předtím. Měl slávu dobyvatele, měl finanční prostředky a hlavně mohutnou armádu. V r. 59 svěřil senát a lid Caesarovi čtyři vojenské legie. Svévolným zvyšováním svých vojenských sil dosáhl Caesar toho, že v devátém roce správy měl k dispozici již jedenáct legií, oddaných mu na život a na smrt.

Senát, který již předtím sledoval s obavami růst vlivu Pompéjova, pozoroval nyní se strachem rychlý vzestup Caesarovy moci. Pokud trvala koalice mezi třemi nejmocnějšími muži v Římě, byl vliv optimátů omezen. Senátorská aristokracie, již šlo o udržení nadvlády v rámci republikánské ústavy, omezovala se jen na akce, které znesnadňovaly uskutečnění dohod mezi triumvíry. V r. 53 se však situace změnila. Krassus, který si v druhé dohodě s Caesarem a Pompéjem vyhradil východní část říše jako oblast svého vlivu, utrpěl toho roku

drtivou porážku od Parthů a byl zabit. Tím se smlouva mezi triumviry prakticky rozpadla. Optimáti nyní obrátili pozornost na svého bývalého spojence Pompéja. Nutil je k tomu i vývoj událostí. Politický boj v Římě v době nepřítomnosti Caesarovy se značně přiosměřil. Nejen úplatky, ale i otevřené násilí se staly zase běžnými jevy politického života. Stávalo se, že pro nepokoje ve městě nemohli být zvoleni ani pravidelní roční úředníci. Po městě docházelo k potyčkám mezi ozbrojenými tlupami. Situace vrcholila v r. 52. Do pouličních šarvátek byli zapojeni i otroci. Pod záminkou politického boje napadaly ozbrojené skupiny občany a drancovaly jejich domy. Senát ani úředníci nebyli sami schopni zvládnout situaci. Ozývaly se hlasy, aby v zájmu zachování bezpečnosti a pořádku byl Pompéjus jmenován diktátorem. Ale senát se bál dát tak mimořádnou moc do rukou muže, který by ji mohl snadno podržet bez zákonného omezení. Nebylo však jiného východiska. Po jistém váhání se uchýlil senát ke kompromisnímu řešení. Pompéjus byl jmenován konzulem bez kolegy. Pompéjus využil své mimořádné moci, zjednal pořádek a prosadil i některé zákony, které byly zaměřeny k oslabení moci Caesarovy, i když s ním udržoval ještě spojení. Ve skutečnosti však došlo ke sblížení mezi Pompéjem a senátorskou oligarchií. Ale ani tu nebylo vzájemné důvěry, neboť stoupenci senátorské oligarchie, i když byli nuceni rozšířit mimořádné moci Pompéjovy, snažili se stále udržet si svůj vliv ve státě.

Sblížení s Pompéjem využila senátorská oligarchie proti Caesarovi. Byly vzneseny požadavky, aby byl zbaven svých plnomocí, rozpustil svá vojska a vrátil se do Říma jako soukromník. Zavilí odpůrci Caesarovi připravovali již ve městě proti němu soudní proces. Pomocí podplacených tribunů i svých stoupenců zdržoval Caesar jednání v Římě. Projevil konečně ochotu rozpustit svá vojska, učinil-li tak i Pompéjus. V těchto okamžicích využil Caesar vši své obratnosti k tomu, aby zachoval dojem legálního postupu, ale shromažďoval již své síly v severní Itálii. Dne 10. ledna r. 49 překročil se svými vojsky říčku Rubikon, která oddělovala Přední Galii od Itálie. Začal boj o samovládu mezi Pompéjem a Caesarem. Caesar vytlačil Pompéja z Itálie, ještě téhož roku porazil jeho legie v Hispánii a rok nato samotného Pompéja na řecké půdě u Farsalu. Pompéjus prchal a hledal útočiště u egyptského krále Ptolemáje. Caesar, který Pompéja pronásledoval, nezastihl ho již živého. Ptolemájos dal Pompéja zavraždit v okamžiku, kdy se dotkl egyptské půdy. V Egyptě se zapletl Caesar do vleklých a nebezpečných bojů, když rozhodl spor o královský trůn ve prospěch Kleopatry. Vyřídív egyptské záležitosti v Alexandrii, byl nucen pokračovat v boji proti svým odpůrcům, kteří se nevzdali obrany republikánského zřízení ani po smrti Pompéjově. Hned v následujícím roce

zakročil proti republikánským vojskům na půdě severní Afriky a rok poté porazil zbytky senátorských vojsk v Hispánii (r. 45).

Tím se stal Caesar svrchovaným vládcem v římské říši. Po krátkou dobu své vlády usiloval o rozšíření a konsolidaci třídy svobodných občanů a upevnění sociální báze své vojenské diktatury. To bylo smyslem i jeho pověstné mírnosti, s níž se zachoval k bývalým stoupencům Pompéjovým. Stejný význam mělo rozšíření občanského práva na další skupiny svobodného obyvatelstva říše a výhody poskytnuté mnohým městům v impériu i podpora vládnoucích skupin místního obyvatelstva v provinciích. Na druhé straně omezuje Caesar počet i výhody městského lidu v Římě, o něž se sice opíral v dřívějších fázích své politické kariéry, který však byl příliš vratkou oporou každého vážného úsilí o stabilizaci poměrů v římském státě. Hospodářský rozkvět říše měly zajistit některé zákony, zaměřené k podpoře zemědělství, obchodu, vytvoření pevné daňové soustavy apod.

Svými opatřeními ukázal Caesar cestu, jak řešit vleklou krizi římské republiky. V jeho reformách se hlásí nová etapa vývoje otrokářské ekonomiky. V tomto smyslu je Caesarova vláda jevem pokrokovým. Ale nebyl to Caesar, kdo s konečnou platností odstranil odumírající republikánské zřízení a postavil základ k dalšímu a již poslednímu rozkvětu otrokářské společnosti a její kultury. Republikánské tradice byly v Římě ještě příliš živé a převalily se nakonec i přes hlavu velkého vojevůdce a politika. Senátorská aristokracie se nemohla smířit se ztrátou svého politického postavení. V jejich kruzích bylo zosnováno široké spiknutí proti Caesarovi. Tomu se ani nepodařilo uvést v život všechny své plány. Dne 15. března r. 44, krátce poté, kdy vstoupil do kurie Pompéjovy, aby se zúčastnil zasedání senátu, byl přepaden spiklenci a ubodán. Je otázka, zda to byla ironie osudu či úmysl, že klesl mrtev právě před sochou svého největšího rivala a důvěrníka senátu Pompéja.

Osnovatelé spiknutí se domnívali, že odstraněním Caesara bude uvolněna cesta k obnovení republiky. V tom byl jejich velký omyl. Životodárné síly republiky byly již dávno vyčerpány. Vzplanul nový občanský boj, v jehož krvi utonulo definitivně staré republikánské zřízení. Augustus, který vyšel vítězně z tohoto boje a stal se zakladatelem římského císařství, kráčet v podstatě jen ve stopách Caesarových.

LITERÁRNÍ ČINNOST CAESAROVA

Svědectvím velkého ducha slavného římského vojevůdce a státníka je pro nás i jeho literární činnost, která při rozsáhlé politické a vojen-

ské aktivitě Caesarově nebyla nikterak malá. Jako u většiny antických autorů zachovala se nám z literárního díla Caesarova jen část. Ztraceny jsou pro nás až na malé zbytky Caesarovy řeči, přednesené při různých příležitostech politického života. Toho můžeme litovat tím více, že Caesar byl proslulý mezi současníky i pozdějšími teoretiky jako výtečný řečník. Ztraceny jsou pro nás přirozeně i Caesarovy první literární pokusy, z nichž známe titul tragédie Oedipus. Nezachovala se nám ani některá menší příležitostná dílka. Suetónius se zmiňuje o třech. Bylo to jednak gramatické pojednání o analogii, sepsané r. 54 za přechodu přes Alpy do Zadní Galie. Caesar tu zasáhl do aktuálního jazykového sporu a hájil proti Cicerónovi zásadu pravidelnosti, prostoty a přístupnosti jazyka. I druhý spis, nazvaný Anticatores, byl odpovědí Cicerónovi. Caesar v něm ostře zaútočil na obháje republiky Katóna Mladšího, jehož dobrovolná smrt a republikánské ideály byly právě Cicerónem oslaveny. Konečně víme i o básni, v níž Caesar vylíčil své zážitky na cestě z Říma do Hispánie v r. 46.

Dokladem literární činnosti Caesarovy zůstávají pro nás jeho nejvýznamnější spisy, Zápisky o válce galské a Zápisky o válce občanské. Obojí byly vyvolány v život aktuální politickou potřebou. Zápisky o válce galské byly sepsány ve velmi krátké době, pravděpodobně během zimy r. 52/51. Senátorská aristokracie, nepříjemně překvapená vojevůdčovými akcemi v Galii, Caesarovi vytýkala, že překračuje svá práva, poskytnutá mu senátem, a zatahuje Řím do vleklé a nejisté války. Když Caesar zdolal r. 52 velké povstání Galů vedené Vercingetorigem, mohl se domnívat, že galská válka je skutečně u konce, a rozhodl se proto ukázat římskému publiku, že jeho jednání v Galii bylo určováno jen zájmem římského státu a že k dosažení velkého vítězství nad statečnými a nebezpečnými galskými kmeny bylo třeba velké vojenské a státnické obratnosti. K této propagaci svých vojenských a politických zásluh, vydané nedlouho před počátkem rozhodného boje o moc ve státě, užil Caesar formy objektivního vyprávění ve třetí osobě. Vyprávěje události rok po roce jako nezúčastněný pozorovatel bez jakéhokoliv přímého hodnocení, snaží se dokázat jak velikost svých zásluh, tak i nezbytnost svého postupu v jednotlivých případech. Fakta při tom Caesar nepozměňoval, ale jistě poněkud přikrašloval. Každá ze sedmi knih Zápisků je věnována jednomu roku Caesarovy správy a jeho vojenských akcí. Vyprávění vrcholí vylíčením povstání Vercingetorigova a jeho potlačení v sedmém roce bojů. Tím však Caesarovy vojenské akce v Galii neskončily. Menší boje trvaly ještě dva roky. Vylíčení těchto bojů bylo později připojeno jako osmá kniha k Caesarovým Zpiskům a pochází s největší pravděpodobností od Caesarova důstojníka A. Hirtia.

Nedokončeno zůstalo i druhé dochované dílo Caesarovo, Zápisky o válce občanské. Ve třech knihách, které pocházejí z pera Caesarova, jsou vylíčeny jen události r. 49 a 48. Také tu byly připojeny dodatky, které líčí další léta Caesarových bojů o samovládu. Jsou celkem tři (Válka alexandrijská, Válka v Africe a Válka v Hispánii) a pocházejí od blíže neznámých autorů, snad též důstojníků Caesarových. Zápisky o válce občanské vznikly v posledních letech Caesarova života. O jejich politické aktuálnosti a tendenčnosti nemůže zůstat nikdo na pochybách. Caesarovým úmyslem bylo ospravedlnit své jednání před římským publikem, dokázat mu, že rozpoutání občanské války nebylo jeho vinou, naopak, že to byl on, kdo se stále snažil o smír, a že k vojenským akcím byl vyprovokován nezákonným postupem senátu a Pompéja. Historická objektivnost nemohla při tom zůstat zcela bez úhony.

Caesarovy Zápisky nesledovaly čistě literární cíle. A přece se vyznačují výraznými uměleckými hodnotami. Charakteristickým znakem Zápisků je jednoduchost a sevřenost vyprávění, které v pevných liniích sleduje chod událostí. Nebezpečí jednotvárnosti, které je nasnadě při analistickém líčení dlouhých, stále se opakujících bojů, dovedl Caesar mistrně čelit jak dramatickým klenutím jednotlivých obrazů, tak i napětím, které vzbuzuje ve čtenáři během vyprávění. Příkladné prostoty a jasnosti, která odpovídá plně ostrému pohledu a přísne cílevědomosti autorově, dosahuje Caesar jednoduchými stylistickými a výrazovými prostředky. Ty jsou ilustrací zásad, pronesených v jeho gramatickém pojednání o analogii. Stavba Caesarovy věty dává při vši své členitosti vyniknout s průzračnou jasností nosné myšlence. Důsledně se vyhýbá Caesar bohatým ozdobám rétorickým i nezvyklým výrazům a se strohou kázní drží své vyprávění v mezích stručnosti a působivé prostoty.

CAESAR A JEHO DÍLO V KULTURNÍ TRADICI

Caesarovo dílo, a ještě více jeho jedinečná osobnost, zanechaly zřetelnou stopu v kulturních dějinách římského světa i pozdějších evropských národů. S postavou, činy a tragickým osudem Caesarovým se setká každý již v prvních okamžicích, kdy se před ním rozevře ona přebohatá a nikdy nedočtená učebnice, již říkáme historie světa. Caesar se stal symbolem svrchovaného vládce a jeho jméno přešlo přímo do některých jazyků jako označení nejvyššího panovníka. Již Caesarův pokračovatel a zakladatel římského císařství Augustus připojil

ke svému jménu přijmení Caesar. Označení „Augustus Caesar“ se pak stalo oficiálním titulem všech římských císařů. Ze jména Caesarova je pak konec konců odvozeno i označení panovníků ruských (car), německých (Kaiser) a naše slovo „císař“.

Kolem velkých postav dějin se nepřechází mlčením. Nedalo se přejít ani kolem postavy Caesarovy. Jeho mohutná osobnost, která vyrostla v bodě, kde se setkal velký talent s převratnou historickou epochou a skvělou kulturní tradicí, nedávala klidu pozdějším dobám. Žádala si stále nového poznání a vysvětlení, vybízela k obdivu i k odsouzení, sváděla k napodobení, nabízela se k uměleckému ztvárnění, vyvolávala zájem historiků, politiků i umělců. Je nesnadné vystopovat tento mnohostranný a často zcela protichůdný vliv osobnosti Caesarovy. Ještě obtížnější by bylo sledovat podrobněji vliv literárního odkazu Caesarova. Jeho *Zápisky o válce galské* i *Zápisky o válce občanské* byly především pro všechny doby cenným dokumentem historickým, i když se úsudky o jejich věrohodnosti – pokud jde o dějiny římské – již ve starém věku rozcházely. Nepostupovalo se při tom jistě bez zaujetí. Ve svých *Zápiscích o válce galské* nezůstal však Caesar jen při popisu válečných událostí. Podává též neobyčejně cenné informace o rozmístění, životě a způsobech keltských a germánských kmenů, s nimiž se na svých výpravách setkával, i o topografii míst, jimiž procházel. A tak jsou *Caesarovy Zápisky* nejen pramenem pro poznání určitého období římských dějin, ale i jedinečným dokumentem o dávné historii kmenů žijících na území dnešní Francie, Švýcarska, Anglie a Německa. *Caesarovy* pečlivé zprávy o primitivním zřízení Keltů a Germánů posloužily vedle dalšího materiálu bohatě Engelsovi při studiu rodového zřízení a vzniku třídní společnosti v jeho slavném „*Původu rodiny, soukromého vlastnictví a státu*“. Tendenci zaujetí mohlo někdy zesilovat pochybnost o historické hodnotě *Zápisků*. Nemohlo však rozkolísat úsudek o jejich hodnotách literárních. Ty byly poznány hned poté, jakmile se *Zápisky* objevily. Caesarův současník a odpůrce Ciceró, který byl jistě nemalým znalcem latinské prózy, nevyjádřil se příliš pochvalně o obsahu memoárů, netajil však svůj obdiv nad čistotou *Caesarovy* řeči. Jako pozoruhodná památka literární, klasický vzor široce přístupné a ukázněné prostoty, byly pak *Zápisky* s oblibou čítány v různých dobách starého, středního i nového věku. Staly se i známou součástí latinské školní četby, jedním z prvních prubířských kamenů, na němž se střetly nacvičené poučky z latinské gramatiky s překladovou praxí. A tak pro mnohé nabývalo jméno Caesar ještě této nové zvláštní příchuti, spojené někdy s milými, jindy ale i méně příjemnými vzpomínkami.

Pro ty, kdo neměli možnost poznat přímo latinský originál, staly se

Caesarovy Zápisky přístupné poměrně později než spisy jiných známých antických autorů. Přetlumočení *Caesara* do naší mateřštiny nebylo zpočátku provázáno příznivými znameními. Obrozenecký kněz a překladatel Karel Vinařický (1803–1869), který ve shodě s názory Čelakovského viděl v překladech antických autorů neobyčejně obohacení českého jazyka a naší národní literatury (prokázal to sám svými překlady z *Vergilia*, *Horácia* a jiných autorů), zamýšlel přeložit pro chystanou knihovnu klasiků i *Caesara*. Tento úmysl neuskutečnil a neuskutečnil ani svůj druhý plán, vydat překlad *Zápisků o válce galské* s komentářem, jímž chtěl dokázat na základě rozboru místních jmen svůj názor, příznačný pro dobu našeho obrození, že v Galii, Germánii a Británii bydlili ve starší době Slované. O překlad *Caesara* se pak pokusil s malým úspěchem gymnasiální profesor František Šír. Teprve v r. 1872 se objevuje český překlad *Zápisků o válce galské*, vydaný z pozůstalosti dlouho již zemřelého, idejami novomanismu zaníceného překladatele Karla Šimona Macháčka. Pak však již následovaly poměrně rychle za sebou překlady další. V r. 1882 vyšla *Caesarova „Galská válka“* v překladu P. Slavíčka a téhož roku i český překlad *Zápisků o válce občanské* od J. Kormundy, jediný až do dnešní doby. V r. 1888 vydal svůj překlad „*Války galské*“ A. Breindl. Řada dalších překladů si nekladla sebemenší cíle literární. Vycházely proto často anonymně nebo pod šifrou a vděčily za svůj vznik tomu, že byly oblíbenou nedovolenou pomůckou středoškolských studentů při zmáhání prvních obtíží v překladu latinského textu. Starší překlady *Zápisků o válce galské* nahradil v novější době překlad I. Bureše (1941).

Český překlad *Caesara* má tedy již svou historii. Ta jen ukazuje, co v plné naléhavosti cítili naši obrozenci, že dobrý překlad klasického autora znamená vždy obohacení jazyka, hledání nových průchodů, klenutí nových mostů, dobývání stále nových oblastí živé řeči. Podíváme-li se zpět, vidíme, že historie překladů *Caesarových* spisů do naší mateřštiny i jiných moderních jazyků se neustále rozvíjela po vzestupné a jindy opět klesající křivce pokusů modelovat vždy znovu v každé době tvořivě vyjadřovací schopnosti živého jazyka tak, aby adekvátně přetlumočily neopakovatelné rysy slavné antické předlohy: její logickou jasnost, klasickou střízlivost a nehledanou čistotu výrazu.

Bořivoj Borecký

POZNÁMKY

- Kap. 1, 5–7 bývá někdy pokládána za pozdější přídavek.
(1, 2, 1) tj. r. 61 př. n. l.; Římané určovali letopočet jmény konzulů, dvou nejvyšších úředníků toho roku.
(1, 7, 4) r. 107 př. n. l.; poražené vojsko bylo prodáno obvykle do otroctví; na znamení svého pokoření procházeli přítom poražení vojáci pod tzv. jhem; bylo to kopí, připevněné jako horní příčka k dvěma dalším kopím, zabodnutým v určité vzdálenosti od sebe do země.
(1, 21, 4) L. Kornélius Sulla, římský vojevůdce, odpůrce Mariův, který se zmocnil r. 82 násilím vlády nad Římem (viz doslov); M. Licinius Krassus, římský boháč a vojevůdce, vítěz nad povstáním Spartakovým, jeden z triumvirů z r. 60 (viz doslov).
(1, 31, 9) r. 61 př. n. l., srov. 6, 12, 5
(1, 35, 4) r. 61 př. n. l.
(1, 40, 5) povstání Spartakovo v letech 73–71 př. n. l.
(1, 45, 2) Koncem 2. stol. př. n. l. začali Římané pronikat do jižní Galie; r. 121 př. n. l. ukončil Kv. Fabius Máximus boje s kmenem Allobrogů, kteří se spojili s Arverny a Rutény; Arvernové a Ruténové zůstali po této porážce svobodní.
(1, 47, 4) Byl správcem Zadní provincie v r. 83 př. n. l.
(1, 54, 2) Bylo povinností prokonzulů jako správců provincie vésti některá soudní jednání v provinciích; tyto soudy se konaly zpravidla v zimních měsících, kdy nebylo válečných operací.
(2, 5, 1) Jménem senát označuje Caesar kmenovou radu starších.
(2, 7, 1) Obyvatelé Kréty byli proslulí ve starověku jako lučištníci, obyvatelé Baleárských ostrovů jako prakovníci; spolu s numidskými lehkooděnci sloužili ve vojsku Caesarově.
(2, 35, 2) Je tu míněna provincie Přední Itálie v severní Itálii, která svěřena Caesarovi do správy stejně jako provincie Illyrikum.
(3, 23, 5) Kv. Sertórius, stoupenec strany mariovské, vedl v letech 80–72 z Hispánie boj proti římskému státu, ovládanému stoupenci strany sullovské; byl podporován místními kmeny a Římany, kteří uprchli před diktaturou Sullovou; za bojů se Sertóricem byli v Akvitánii poraženi Sertóriovým velitelem Hirtulejem L. Valerius Praekóninus a r. 78 př. n. l. Lúcius Mallius.
(4, 1, 1) r. 55 př. n. l.; nedokonalost římského kalendáře se posunoval počátek roku kupředu, takže v této době připadal již někdy na listopad; nový řád vnesl do římského kalendáře Caesar tzv. juliánskou reformou z r. 46; na jeho systému spočívá v podstatě i náš kalendář, zdokonalený jen malou reformou papeže Řehoře XIII. z r. 1582.
(4, 23, 6) Caesar se přiblížil k břehům Británie pravděpodobně

- u Doveru, vylodil se asi někde mezi Walmercastlem a Dealem.
(4, 23, 1) Při své druhé výpravě do Británie v následujícím roce vyplul Caesar z přístavu Icia, jehož lokalizace je sporná; někdy je kladen do blízkosti dnešního Boulogne-sur-Mer, jindy ztotožňován s Calais nebo s Wissant; z kterého přístavu vyplula tato první výprava, je nejisté; podle jednoho názoru též z přístavu Icia, podle druhého z některého jiného přístavu v této oblasti; podle toho se liší i umístění druhého, vzdálenějšího přístavu.
(5, 1, 1) r. 54 př. n. l.
(5, 7, 3) Jméno severozápadního větru.
(6, 1, 2) Podle nové dohody s Caesarem z r. 56 př. n. l. stali se Pompéjus a Krassus konzuly pro r. 55; oba dostali za svého konzulátu mimořádnou plnou moc sebrat libovolný počet vojska v kterékoliv části římské říše; Pompéjus verboval vojáky i v Přední Galii, kterou měl tehdy Caesar ve své správě; po uplynutí úřední doby byla Pompéjovi dána do správy Hispánie na dobu 5 let, ale Pompéjus neodšel z Itálie pod záminkou, že mu byla svěřena – též na dobu 5 let – i péče o zásobování Itálie obilím; protože si podržel vojenskou moc, nesměl se zdržovat v hlavním městě říše, ale žil poblíže Říma.
(6, 12, 5) Diviciákus přišel do Říma r. 61 př. n. l.
(6, 17, 5) Caesar označuje keltské bohy jmény bohů římských podle příbuznosti jejich funkcí; Merkuria, římského boha obchodu, ztotožňuje s keltským Teutatem; Apollóna, boha slunce, umění věsteckého, básnictví a lékařství, s keltským Belenem; Mars, starořímský bůh války, odpovídal keltskému Hesovi; Jupiterovi, nejvyššímu bohu, vládci nebes, odpovídal Taranis; Minerva, bohyně moudrosti a dovednosti; jméno odpovídající keltské bohyně není známo.
(6, 18, 2) Dís, bůh podsvětí, u Keltů mu odpovídal Cernunnos; zvyk počítat čas podle nocí nesouvisel s vírou o původu Keltů, ale byl v primitivních společnostech obecněji rozšířen (např. i u Germánů).
(6, 26, 3) Většinou se soudí, že jde o soba, který žil ve starém věku i v těchto krajích; zpráva o jednom rohu je ovšem mylná.
(6, 27, 1) Také losové žili ještě ve starověku ve střední Evropě; i zde Caesar vypráví věci smyšlené, jaké se často vyskytovaly ve vyprávěních o neznámých zemích (např. o neohlednosti nohou losů).
(7, 1, 1) Públus Klódius, exponent strany lidové, byl počátkem r. 52 zabit při pouličním boji s tlupou svého odpůrce Milóna; Klódiova smrt vedla k vážným nepokojům ve městě, při nichž lid spálil budovu senátu; senát pověřil Pompéja mimořádnou mocí a nařídil odvod vojsk v celé Itálii (srov. doslov).
(7, 65, 1) Lúcius Július Caesar, příbuzný G. Júlia Caesara, sloužil jako legát ve vojsku Caesarově i za války občanské.

ŘÍMSKÁ ARMÁDA

Základem římské armády byla těžká pěchota. Vedle ní byla v armádě ještě lehká pěchota a jízda, které bývají též hromadně označovány jako pomocné sbory. Při svých operacích v Galii užíval Caesar i loďstva.

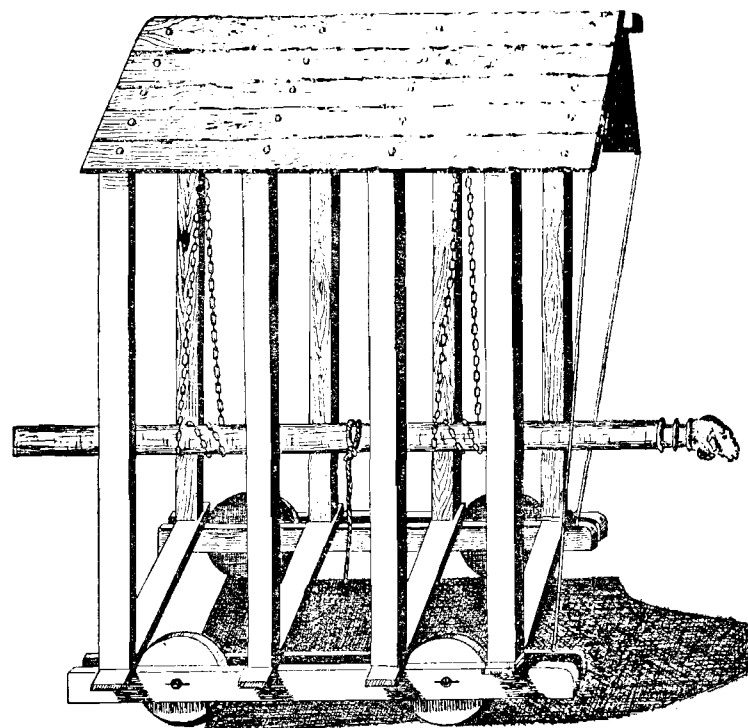
Těžká pěchota. V těžké pěchotě sloužili zpravidla jen římstí občané, v době Caesarově především občané chudí, kteří hledali ve mzdě, kořisti nebo i přidělech půdy, které dostávali jako vysloužilci, východisko ze své sociální tísně. Naopak mladí bohatí Římané se vyhýbali řadové službě v legiích. Zúčastňovali se vojenských výprav v družině vrchního velitele, pod jehož vedením získávali vojenské zkušenosti, aby mohli později sloužit jako vyšší důstojníci a velitelé.

Výzbrojí římského pěšáka byl krunýř, přilba, štít, chrániče holení, házečí kopí a dvousečný meč. Základní jednotkou těžké pěchoty byla legie. Plný stav legie byl zpravidla asi 6000 mužů. Avšak početní stav legií Caesarových byl nižší a stále klesal, neboť Caesar staré legie nedoplňoval. Tak již v pátém roce války byl ztrátami snížen stav některých legií pod 3500 mužů.

Legie se dělila na 10 kohort, každá kohorta měla 3 manipuly, manipul měl 2 centurie (setniny).

Lehká pěchota. Lehkou pěchotu tvořily domorodé oddíly z provincií nebo i oddíly, které byly získány nebo najaty u spřátelených vládců nebo u kmenů mimo římskou říši. Tyto domorodé oddíly byly organizovány a vyzbrojeny způsobem, jaký byl obvyklý v jejich vlastní zemi. Některé země dodávaly oddíly vycvičené ve speciálních zbraních (např. Kréťané lučištníky). Lehké pěchotě veleli často římstí důstojníci, přéfekti.

Jízda. V době Caesarově nesloužili již bohatí římstí občané jako jezdcí v armádě. Příslušnost ke stavu jezdeckému byla v této době již jen výrazem zámožnosti. Caesar užíval námezdních jízdních oddílů germánských, hispánských a numidských. U každé legie bylo asi 200 až 300 jezdců. Kromě toho měl Caesar ještě asi 4000–5000 mužů jízdy od některých galských kmenů. Nejnižší jednotkou jízdy byla dekurie

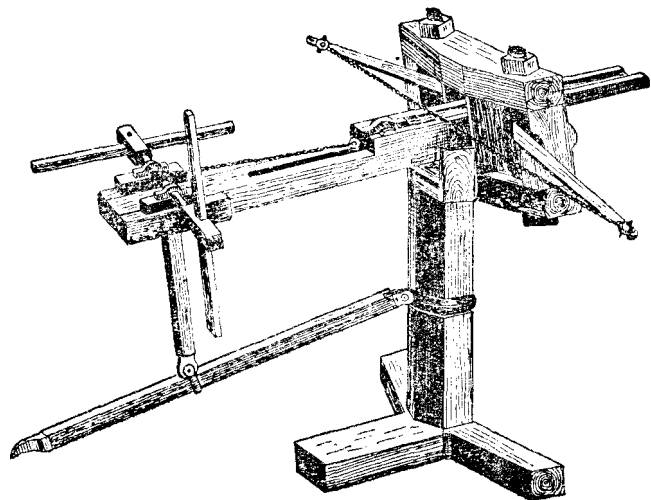

Bořící beran

(11 koní), 3 dekurie tvořily četú (turma), několik čtí vyšší jednotku (tzv. ala). Větším oddílům jízdy veleli buď místní předáci nebo římstí velitelé, přéfekti.

Loďstvo. Jako lodníci, veslaři a kormidelníci sloužili v loďstvu provinciálové. Vojenskou posádku tvořili římstí legionáři. Loďstvo mělo lodí vojenské, nákladní a některé speciální lodě. Vojenská loď byla ve srovnání s lodí nákladní delší a užší a tedy pohyblivější. Byla poháněna vesly. Caesar užíval loďstva mnohem spíše k přepravě vojska než v námořních bojích. Velitelem lodí býval legát nebo přéfekt nebo i setník, velitelem loďstva vrchní velitel nebo legát.

Velení. Vrchní velení nad římským vojskem měli v době republiky dva nejvyšší úředníci, konzulové. Vojsko umístěné v provincii

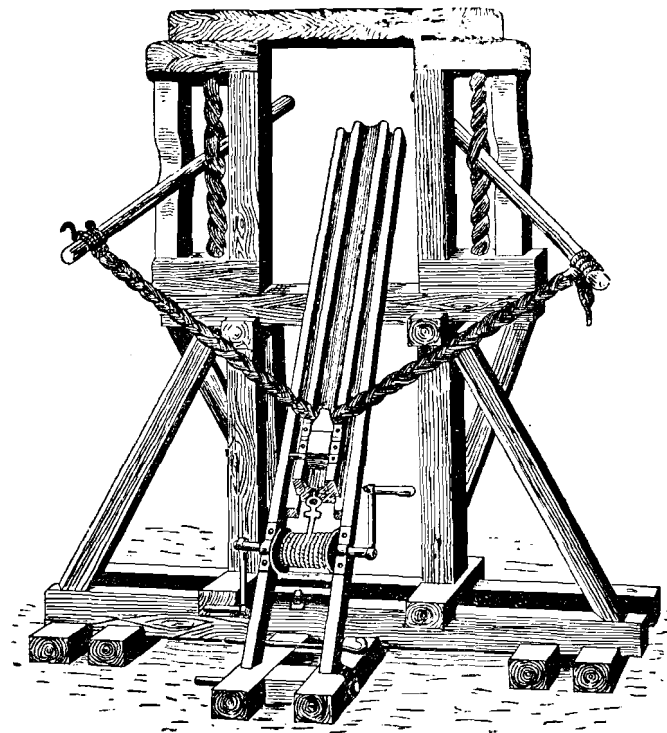

Katapulta

bylo pod vrchním velením místodržitele (jako místodržitelé odcházeli do provincií koncem republiky nejvyšší úředníci po uplynutí své roční úřední doby v hlavním městě – konzulové s titulem prokonzul, prétoři s titulem proprétoři). Pobočníky vrchního velitele byli legáti, kteří byli ustanovováni senátem podle přání velitele. Při vojenských operacích byli legáti pověřováni samostatnými úkoly, např. velením v zimním táboře, při stavbě lodí apod. V boji veleli větším vojenským útvarům, zpravidla legiím. Legát zastupoval též vrchního velitele v době jeho nepřítomnosti.

Kvéstori byli vyšší státní úředníci, volení lidovým shromážděním v Římě. Tzv. quaestores provinciales odcházeli do provincií k jednotlivým místodržitelům, kde působili jako správci finančních záležitostí. Řídili finanční záležitosti též v armádě místodržitelově, ale mohli být v případě potřeby pověřeni i vojenskými úkoly podobnými úkolům legáta.

Vojenští tribunové byli důstojníci, částečně volení, částečně jmenovaní. U každé legie jich bylo šest. Původně se střídali po dvou ve velení nad legií, vždy po dvou měsících. Ve vojsku Caesarově to však byli většinou mladí lidé stavu jezdeckého, kteří zde sbírali vojenské zkušenosti. Jen výjimečně je proto Caesar pověřoval velením nad

Balista

legií. Zpravidla měli na starosti pomocné dílčí úkoly nebo veleli menším oddílům.

Préfekti. Byli to římské velitelé speciálních vojenských oddílů, pomocných oddílů lehké pěchoty nebo jizdy.

Setníci (centurioni). Poddůstojníci, vycházející z řad prostých legionářů. Bylo několik stupňů této hodnosti. Do svých funkcí byli jmenováni vrchním velitelem. Prostí setníci veleli setninám, centuriím. Manipul neměl zvláštního velitele, ale velitel první setniny v manipulu byl nadřazen veliteli setniny druhé a byl tak zároveň velitelem celého manipulu. Ještě vyšším stupněm byli tzv. setníci prvního stupně. Zdá se, že to byli velitelé prvních manipulů v kohortách, kteří veleli zároveň i kohortám samým. Nejvyšším stupněm hodnosti setníka byl první neboli vrchní setník legie. Byl to velitel první kohorty v legii.

Z nejstatečnějších vojáků byli též vybírání praporečníci, nosiči odznaků legie nebo manipulu. Odznakem legie byl za Caesara stříbrný orel na žerdi, kde bylo též bližší označení legie. Podobně i manipuly měly své odznaky (obrazy zvířat, věnce, kovové kotouče apod.). Oddíly jízdy a lehké pěchoty mívaly barevná látková znamení, podobná našim praporům.

Některé speciální zbraně. V poli, a zvláště při obléhání, užívalo římské vojsko některých zvláštních druhů zbraní. Samostřily byly vlastně velké luky, umístěné na zvláštních dřevěných konstrukcích a napínané speciálním zařízením. Tětivy byly splétány z žíní, dlouhých vlasů nebo šlach. Samostřily převzali Římané od Řeků. Byly dva základní typy: tzv. balisty, které vystřelovaly těžké kameny pod úhlem asi 45°, a leličí katapulty, které vystřelovaly šipy nebo oštěpy přibližně ve vodorovné rovině. Jiné druhy samostřílů byly sestrojeny jako velké praky a metaly těžké kameny.

Při obléhání užívali vojáci různých druhů přístřešků a krytů, které je chránily před střelami a umožňovaly jim přístup k hradbám. Jednoduchý byl přístřešek v podobě polokruhové stěny pletené z proutů a chráněné kožemi. V těsnější blízkosti hradeb se užívaly přístřešky a kryty sroubené ze dřeva, se střechou nebo i s bočními stěnami, jakési pohyblivé domky na kolečkách. Byly někdy dosti rozměrné a mohly chránit i celé oddíly nejen při přístupu k hradbám, ale i při práci v blízkosti hradeb, jako např. při hloubení podkopů nebo při prolamování zdi velkými okovanými trámy, tzv. berany.

Při obléhání města se stavěly dřevěné obléhací věže o několika poschodích do výše hradeb. V patrech byly umísťovány samostřily, v přízemí beran pro boření hradeb. Z boku byla konstrukce chráněna před ohněm kožemi a mokkými pokrývkami. Věž se stavěla v bezpečné vzdálenosti a na kolech se sunula po náspu k hradbě. Padacími můstkami z věže pronikali někdy vojáci na hradby.

ŘÍMSKÉ MÍRY

Stopa (pes) = 30 cm

Dvoukrok (passus) = 1,48 m

Míle (1000 dvoukroků) = 1,48 km

JMENNÝ REJSTŘÍK S VYSVĚTLIVKAMI

T. Acius Labiénus — nejlepší velitel Caesarův po celou dobu válečných operací v Galii; v občanské válce přešel k Pompéjovi, padl r. 45.
Agedinkum — hlavní město Senonů, nyní Sens jv. od Paříže.

Akkó — náčelník Senonů, popravený Caesarem.

Akvilėja — římská kolonie a přístav, nyní městečko Oglej u Terstu.

Akvitánové — obyvatelé jz. Galie, většinou ligursko-iberského původu.

Alésia — město Mandubiů, nyní vesnice Alise sz. od Dijonu.

Allobrogové — silný keltský kmen v Záalpské provincii (podrobený r. 60) v prostoru mezi Lyonem a Grenoblem.

Ambarrové — keltský kmen na sever od horního toku řeky Rhône.

Ambiánové — belgický kmen v prostoru kolem nyní města Amiens.

Ambibariové — přímořský keltský kmen v Normandii.

Ambiliatové — blíže neznámý kmen.

Ambiorix — náčelník Eburonů; r. 54 se postavil na odpor proti římským dobyvatelům; pronásledován, utekl nakonec pravděpodobně do Germánie.

Ambivaretové — jinak neznámé jméno kmene.

Ambivaritové — jméno kmene nebo části některého kmene.

Anartové — kmen v Karpatech u řeky Tisy.

Andové — keltský kmen v západ. Galii v oblasti dnešního města Angers.

Ankalité — kmen v Británii v dnešním hrabství Oxfordském.

G. Antístius Régmus — Caesarův velitel.

M. Antónius — velitel a kvéstor ve vojsku Caesarově; po jeho smrti se spojil s Oktaviánem a Lepidem v tzv. druhém triumvirátu; v boji mezi triumviry poražen Oktaviánem u Aktia (r. 31), skončil pak sebevraždou v Egyptě.

Arar — nyní řeka Saône.

Arduenský les — keltské jméno žijící dodnes ve jméně pohorí Ardenského; u Caesara označuje území mnohem rozsáhlejší.

Aremorické kmény — keltské označení kmenů žijících v dnešní Bretagnii a Normandii.

Ariovistus — náčelník germánského kmene Suébů; Sékvanové ho

povolali na pomoc proti Haeduům, usadil se pak v keltském území v dn. Alsasku; r. 59 ho poctil římský senát tituly „král“ a „přítel národa římského“.

Arvernové – jeden z nejmocnějších keltských kmenů, obývajících široké území kolem dneš. města Clermont v kraji Auvergne v jižní Francii.

Atrebatové – belgický kmen se sídly kolem dnešního města Arras.

Atuatuka – tvrz na území Eburonů, někde v okolí dnešního Lutychu.

Atuatukové – kmen asi germánského původu, žijící v okolí dnešního města Namur v Belgii.

Aulerkové – široce rozvětvený keltský kmen; Caesar jmenuje Aulerky Branovické, kteří sídlili odděleně od ostatních na horním toku Loiry, a Aulerky Cenomanské, Diablinské a Ebuovické, sídlící na širokém území mezi dolními toky Seiny a Loiry.

L. Aurunkulėjus Kotta – Caesarův velitel, zabit od Eburonů r. 55.

Auskové – iberské jméno kmene v Akvitánii západně od dnešního Toulouse.

Avarikum – nejsilnější pevnost Biturigů, nyní Bourges ve stř. Francii.

Axona – dnešní říčka Aisne, přítok Oisy v severní Francii.

Bacéský les – snad dnešní pohoří Harz nebo Durynský les.

Batávové – germánský kmen na pobřeží mezi dvěma rameny Rýna.

Belgové – obyvatelé severní části Záalpské Galie; byly to kmeny, které sem pronikly přes Rýn z Germánie a smísily se se starším keltským obyvatelstvem; obsadily i jižní část Británie.

Bellovakové – kmen mezi řekami Seine, Oise a Somme; jejich jméno žije dodnes ve jménu města Beauvais.

Bibrakte – hl. město Haeduů.

Bibrax – hl. město Rémů, někde severně od řeky Aisne v severní Francii.

Bibrokové – keltský kmen v jv. části Británie.

Bigerriónové – kmen žijící pod Pyrenejemi v jz. části Galie, kraj se dnes nazývá Bigorre.

Biturigové – keltský kmen ve střední Galii, dnešní kraj Berry.

Blannoviové – keltský kmen, susedé Haeduů.

Bójové – jméno široce rozvětveného keltského kmene, s nímž se setkáváme na různých místech Evropy (také v Čechách); není jisté, zda se ve všech případech jedná o části původně téhož kmene; u Caesara jde o kmen, který byl vytlačen kolem r. 60 z Nórika a spojil se s Helvécií; Caesar je později usadil jižně od soutoku řeky Loire a Allier.

Bratuspancium – město Bellovaků někde sev. od dnešní Paříže.

Británie, Britanové – při obou svých výpravách poznal Caesar povrchně jen jv. část ostrova; jižní část ostrova dobyl Římanům až Júlíus Agrikola v ll. 78–84; Caesar našel v Británii dvě skupiny obyvatel:

Kelty, příbuzné jazykem, náboženstvím a způsobem života obyvatelům Galie, a Kalédony, zbytky původního obyvatelstva.

Brútus – viz Júníus.

Carósové – kmen v belgické Galii, asi v dnešní krajině Eifel sev. Trieru (ve středověku pagus Caroascus).

Cebennské pohoří – dnešní Cévennes v jižní Francii.

Cénabum – obchodní město Karnutů, obvykle ztotožňované s dn. Orleansem.

Cenimagnové – keltský kmen v jižní Británii.

Ceutronové – a) keltský kmen v Alpách při horním toku řeky Isère; b) kmen v Belgii, snad v okolí dnešního města Courtray.

Ciceró – viz Tullius.

Cimbrové – germánský kmen původně usedlý na Jutském poloostrově; r. 113 př. n. l. vpadli spolu s Teutony do Galie a začali ohrožovat i severní Itálii; Teutoni poráženi Mariem r. 102, Cimbrové r. 101.

Cingetorix – a) předák kmene Tréverů; jako stoupenec římské strany byl vyhnán, po porážce Tréverů r. 53 ustanoven Caesarem náčelníkem; b) náčelník v Británii.

Dákové – mocný trácký kmen v nynějším Rumunsku.

Dánuvius – horní tok řeky Dunaje, jejíž dolní tok byl nazýván ve starověku obvykle tráckým jménem Ister.

Dececia – město Haeduů na horním toku Loiry, dnešní Decize.

Díviciákus – a) předák kmene Haeduů, vůdce prořímské strany; b) předák kmene Suessiůnů.

Dúbis – dnešní Doubs, levý přítok Saóny.

Dumnorix – předák Haeduů, bratr Díviciákův, nepřítel Římanů.

Durokotorum – hl. město Rémů, podle nichž dostalo později název Remi, Reims.

Eburónové – kmen v belgické Galii při stř. toku řeky Maasy až k Rýnu.

Elaver – dnešní Allier, levý přítok Loiry.

Eleutétové – asi špatně dochované jméno keltského kmene.

Eporodorix – a) starší, velitel Haeduů ve válce se Sékvany; b) mladší, předák Haeduů, který se připojil ke vzpouře proti Římanům.

Eratosthenes – mnohostranný řecký učenec (3. stol. př. n. l.), zabýval se mj. i geografii.

Essuviové – keltský kmen sídlící patrně v oblasti dnešní Normandie, v kraji Sécs.

G. Fabius Máximus – velitel Caesarova vojska; zůstal Caesarovi věrný i za války občanské.

Gabalové – keltský kmen v jižní Galii v kraji zvaném dnes Gévaudan.
Galie – vlastně název pro území obývané galskými kmeny; při neustálém pohybu těchto kmenů se nedá pevně vymezit; v době Caesarově mělo galské území dvě hlavní části: 1. Galie Přední nebo též Galie Předalpská – území severní Itálie po obou stranách řeky Pádu; galské kmeny sídlící v této oblasti byly podrobeny Římany asi již r. 222 př. n. l. a jejich země byla přeměněna v římskou provincii; Caesar ji též nazývá někdy „přední provincií“; v 1. stol. př. n. l. bylo obyvatelstvo této provincie již silně romanizováno. 2. Galie Zadní nebo též Galie Záalpská – území ohraničené na jihu Pyrenejemi a Středozezemním mořem, dále pak Alpami, řekou Rýnem a Atlantským oceánem; také jihovýchodní část Galie Záalpské byla přeměněna v římskou provincii již před Caesarem (r. 118 př. n. l.); na rozdíl od starší provincie, Galie Přední, označuje Caesar tuto část Galie jako Zadní provincii nebo prostě jen „Provincie“; odtud pochází dnešní jméno této krajiny Provence.

Pod názvem Galie míní však Caesar většinou pouze ostatní dosud nepodrobenou část území, obývaného Galy. Toto území mělo 3 části: a) jihozápadní, poměrně malá část, ohraničená Atlantským oceánem, Pyrenejemi a řekou Garonne. Caesar ji nazývá Akvitánie; b) hlavní část Záalpské Galie, ohraničená na jihu řekou Garonne a hranicí Západní provincie, na severu zhruba dolní Seinou, Marnou a od ústí Mosely Rýnem; bylo to jádro nepodrobeného galského území, obývané vlastními galskými kmeny; proto název Galie bývá užíván Caesarem jen pro tuto část Záalpské Galie; c) severní část Záalpské Galie mezi Seinou a Rýnem obývaná Belgy, nazývaná Caesarem Belgie.

Galové – známější u nás pod jménem Keltové, kmeny indoevropského původu, hlavní nositelé tzv. laténské kultury; od konce 6. stol. př. n. l. se daly keltské kmeny do pohybu ze svých sídel ve střední Evropě, dobyly na západě Galii a Británii, část přešla do Hispánie a část přes Alpy; tato část se usadila v severní Itálii (viz Galie). V r. 390 nebo 387 př. n. l. pronikli keltští Senonové až do střední Itálie a vyplnili Řím; ve 3. stol. př. n. l. vpadla část keltských kmenů i do Řecka a do M. Asie; krajina ve střední M. Asii, kde se některé keltské kmeny nakonec usadily, dostala název Galatie.

Garunna – nyn. řeka Garonne v jz. Francii.

Garunnové – akvitánský kmen v Pyrenejích u pramenů řeky, která po nich dostala název Garunna.

Gatové – kmen při středním toku řeky Garonne, dnes kraj Gaure.

Geidumnové – kmen v Belgii.

Genava – dnešní Ženeva.

Gergovia – město Arvernů poblíže dnešního Clermont-Ferrand ve stř. Francii; jméno žije dodnes v blízkém Domaine Gergovie.

Germáni, Germánie – jménem Germáni označuje Caesar buď jednotlivé germánské kmeny, nebo – jak bylo zvykem – souhrnně kmeny, které sídlily na území mezi Rýnem, Dunajem, Vislou a mořem.

Gorgobina – město Bójů v oblasti soutoku řeky Allier a Loire.

Grájocelové – keltský kmen v Grájských Alpách západně od Turína.

Grudiové – malý kmen v Belgii, sousedé Nervů.

Haeduové – silný keltský kmen na území mezi horním tokem Loiry a Saôny; udržovali s Římem přátelské styky ještě před příchodem Caesarovým.

Harúdové – germánský kmen, snad na horním Labi.

Helveciové – silný keltský kmen na území dnešního Švýcarska (Helvetia).

Helviové – kmen v Záalpské provincii mezi pohořím Cevenským a Rhône; jejich hl. město Alba, nyní Aps.

Hercýnský les – původem keltské jméno, které označuje u Caesara středoevropské pohoří od Černého lesa až po Karpaty.

Hibernia – dnešní Irsko.

Hispánie – Pyrenejský poloostrov, Španělsko.

Cheruskové – germánský kmen mezi Labem a Vesperou, sev. od pohoří Harz.

Icius – galský přístav proti Británii mezi Calais a Boulogne, bližší lokalizace sporná.

Illyrikum – dnešní Istrie a Dalmácie, římská provincie.

Induciomárus – předák kmene Tréverů.

D. Június Brútus – oblíbený velitel Caesarův, který se však r. 44 zúčastnil spiknutí proti Caesarovi (třeba ho rozlišovat od M. Júnia Brúta, jednoho z vůdců spiknutí); r. 43 zabit na rozkaz Antóniův.

Júrské pohoří – dnes Švýcarský Jura.

Kadurkové – keltský kmen na středním toku řeky Lot v jižní Francii; Od jejich jména pochází dnešní název toho kraje Quercy i jméno města Cahors.

Kaletové – kmen na pobřeží sev. od ústí Seiny (dnešní pays de Caux; jejich jméno připomíná i přístav Calais).

Kantabrové – válečnický kmen na severním pobřeží Španělska.

Kantium – dnešní hrabství Kent na jv. pobřeží Anglie.

Karnutové – významný keltský kmen kolem dnešního města Orleans.

Kassové — keltský kmen v jv. Británii.
Katurigové — keltský kmen v Alpách na horním toku řeky Durance; jeho jméno uchováno ve jménu městečka Chorges.
Katuvolkus — předák v kmeni Eburónů.
Kavillonum — dnešní Chalon na řece Saône.
Kokosáté — iberský kmen v jz. Galii.
Komnius — stal se z vůle Caesarovy předákem Atrebátů, později se obrátil proti Římanům.
Kondrúsové — belgický kmen v kraji zvaném dnes Condroz (jižně od Lutychu).
Konviktolitávis — předák v kmeni Haeduů.
Koriosolité — keltský kmen na pobřeží Bretagne, kde dodnes vesnice Corseul.
Kotus — předák z kmene Haeduů.
Krassus — viz Licinius.

Labiénus — viz Acius.
Latobikové — germánský kmen, sousedé Helvéciiů.
Lemanské jezero — dnešní jezero Ženevské (lac Léman).
Lemovíkové — keltský kmen v dnešním kraji Limousin s městem Limoges.
Lepontciové — alpský kmen, jehož jméno žije dodnes v názvech Lepontské Alpy a Val Leventina (mezi St. Gotthard a Lago Maggiore).
Leukové — keltský kmen v sv. Galii, jejich hl. město Tullum, dnes Toul.
Levakové — belgický kmen; jeho sídlo není blíže známo.
Lexoviové — keltský kmen již. od ústí Seiny v okolí dn. města Lisieux.
M. Licinius Krassus — kvéstor ve vojsku Caesarově, syn M. Licinia Krassa, který uzavřel r. 60 s Caesarem a Pompéjem první triumvirát.
P. Licinius Krassus — velitel ve vojsku Caesarově, mladší bratr předešlého.
Liger — dnešní řeka Loire.
Lingonové — keltský kmen u pramenů řeky Seiny a Maasy, po němž má jméno dnešní město Langres.
Litavikus — urozený člen kmene Haeduů, nepřítel Římanů.
Lútécia — dnešní Paříž.

Magetobriga — město na území Sékvanů, poloha není známa.
Mandubiové — keltský kmen jižně od pramenů Seiny.
Markomani — germánský kmen; v době Caesarově sídlili na pravém břehu Rýna při říčce Main; tam byli ještě v 1. stol. př. n. l., později přitáhli do českých zemí.
Matiskó — nynější Mâson na řece Saôně.

Mátrona — nynější řeka Marne.
Meciosédum — později Mellodúnium, dnes Melun jv. od Paříže.
Mediomatrikové — keltský kmen mezi horní Moselou a Rýnem.
Meldové — keltský kmen východně od Paříže; obyvatelé města Meaux se i v nové době nazývají Meldois.
Menapiové — belgický kmen na rozsáhlém území poblíže ústí Rýna.
Mona — ostrov mezi Británií a Irskem, nejspíše dnešní Man.
Morínové — obyvatelé pobřeží mezi ústím Šeldy a řeky Somme.
Mosa — nynější řeka Maas.

Namnetové — keltský kmen severně od ústí Loiry, po němž má dnes jméno město Nantes.
Nantudové — keltský kmen jižně od jezera Ženevského.
Narbó — nynější přístav Narbonne.
Nemetové — germánský kmen na levém břehu středního toku Rýna.
Nerviové — keltský kmen v Belgii mezi Šeldou a Maasou, hl. město Bagákum, dnes Bavay.
Niciobrogové — keltský kmen v jz. Galii mezi řekami Garonne a Dordogne, hl. město Aginnum, dnes Agen.
Nórėja — dnes Neumarkt ve Štýrsku, hlavní město Nórika, říše Nóriků mezi Dunajem a horní Drávou.
Noviodúnium — a) město Suessiónů, možná Soissons v sev. Francii nebo v jeho blízkosti, b) město Biturígů, snad dnešní Nouan-le-Fuzelier jižně od Orleansu; c) město Haeduů, dnešní Nevers ve stř. Francii.
Numidové — obyvatelé dnešního Alžírsko a Tuniska, sloužili ve vojsku Caesarově jako lehkooděnci.

Oceán — většinou míní Caesar Atlantský oceán, někdy ale i Severní moře.
Ocelum — město v Alpách záp. od Turína.
Októdúrus — dnešní Martigny v jižním Švýcarsku.
Orgetorix — předák v kmeni Helvéciiů.
Osismové — keltský kmen v nejzápadnějším cípu Galie (Bretagne).

Paemánové — belgický kmen východně od řeky Maas.
Parisiové — keltský kmen v kraji dnešní Paříže, která nese po nich jméno.
Petrokoriové — keltský kmen na pravém břehu řeky Dordogne kolem dnešního města Périgueux v kraji Périgord.
Piktonové — obyvatelé rozsáhlého území jižně od dolního toku Loiry; po nich dnes kraj Poitou a město Poitiers.
Pirústové — kmen v severní části dnešní Albánie.

Pleumoxiové – malý kmen belgický.

Gn. Pompéjus – a) slavný politik římský; r. 60 př. n. l. uzavřel s Caesarem a Krassem první triumvirát, r. 55 konzulem, r. 50 zahajuje boj proti Caesarovi, r. 48 poražen u Farsalu, zavražděn v Egyptě; b) tlumočnický legát Kv. Tituria Sabína.

Ptiániové – blíže neznámý kmen v Akvitánii.

Raurakové – keltský kmen v okolí dnešní Basileje.

Rédonové – keltský kmen v Bretagni v okolí dnešního města Rennes, které připomíná jejich jméno stejně jako i městečko Redon.

Rémové – silný keltský kmen v belgické Galii, v okolí dnešní Remeše.

Rhodan – nyní řeka Rhône.

Ruténové – keltský kmen v jižní Galii v okolí dnešního města Rodez

Sabínus – viz Titurius.

Sabis – nyní Sambre, levý přítok Maasy.

Samarobriva (tj. most přes Samaru) – dnešní Amiens v sz. Francii.

Santonové – keltský přímořský kmen severně od řeky Garonne, v dnešním kraji Saintonge s městem Saintes.

Sedúnové – keltský kmen v Alpách, jv. od jezera Ženevského.

Sedusiové – germánský kmen asi někde na pravém břehu středního Rýna.

Segnové – kmen, asi germánského původu, na pravém břehu střední Maasy.

Segontiákové – kmen v jižní Británii.

Segusiávové – keltský kmen při soutoku Rhôny a Saôny, hlavní město Lugdunum, dnes Lyon.

Sékvana – dnešní Seina.

Sékvánové – silný keltský kmen mezi řekami Saône a Rhône.

Senonové – významný keltský kmen na rozsáhlém území jv. od dnešní Paříže, v okolí města Sens.

Sibuláté – kmen v jz. cípu Galie; dnes je tam městečko Saubusse.

Skalda – dnešní řeka Šelda.

Sociátové – akvitánský kmen, od něhož má své jméno městečko Sos.

Suěbové – hromadné jméno pro řadu příbuzných germánských kmenů; Caesar míní kmeny usdlé v té době mezi Rýnem a naší zemí.

Suessiánové – belgický kmen na řece Aisne, v okolí dnešního města Soissons.

Sugambrové – germánský kmen na pravém břehu Rýna asi jižně od řeky Ruhr.

Tamesis – nynější Temže.

Tarbellové – akvitánský kmen pod Pyrenejemi na jz. pobřeží Galie; dnešní městečko Tarbes leží asi mimo jejich tehdejší území.

Tarusátové – kmen v Akvitánii v okolí dnešního města Tartas.

Tenktherové – germánský kmen; spolu s Úsipety sídlili na pravém břehu Rýna v oblasti řek Ruhr a Lippe.

Teutoni – viz Cimbrové.

Kv. Titurius Sabínus – velitel Caesarův.

Tolósa – dnešní Toulouse; její obyvatelé Tolósané patřili ke kmeni Volků Tektosažských.

G. Trebonius – a) jako tribun lidu navrhl r. 55 prodloužení Caesarovy správy nad Galii, v následujících letech byl velitelem v jeho vojsku, za občanské války byl po jeho boku, ale r. 44 byl mezi jeho vrahy; b) římský rytíř, obklíčený u Atuaturky.

Tréverové – silný keltský kmen na dolním toku řeky Mosely, po nich má jméno Trier.

Tribokové – germánský kmen na levém břehu Rýna kolem dnešního Strasburku.

Trinovanté – keltský kmen v Británii v dnešním hrabství Essex, hlavní město Kamulodúnium, dnes Colchester.

Tulingové – germánský kmen, sousedé Helveciů.

Turonové – keltský kmen na řece Loire v dnešním Tourainsku s městem Tours.

Kv. Tullius Ciceró – mladší bratr řečníka M. Tullia Ciceróna; v letech 54–51 působil jako legát ve vojsku Caesarově v Galii, za občanské války na straně Pompéjově, po smrti Caesarově proskribován triumviry, pokusil se o útek, zrazen svými otroky a usmrčen (r. 43).

Ubiové – germánský kmen na pravém břehu Rýna, sev. od řeky Lahn.

Úsipetové – viz Tenktherové.

Vakal – rameno spojující Rýn a Maasu, dnešní Waal.

Vangionové – germánský kmen okolo dnešního Wormsu.

Veliokassové – belgický kmen na pravém břehu Seiny v dnešním kraji Vexin s městem Rouen (býv. Rotomagus).

Vellaunodúnium – pevnost Senonů východně dnešního Orleansu, bližší poloha nejistá.

Velláviové – keltský kmen v dnešním Velay v Cevennách.

Venellové – přímořský kmen v sz. Normandii.

Venetové – přímořský keltský kmen v dnešní Bretagni kolem města Vannes.

Veragrové – kmen jv. od jezera Ženevského.

Verkassivellaunus — urozený příslušník kmene Arvernů, jeden z vůdců povstání r. 52.

Vercingetorix — předák kmene Arvernů, slavný vůdce galského povstání r. 52; nakonec zajat Caesarem; r. 46 veden v triumfálním pochodu Caesarově Římem a potom popraven.

Vesontio — město Sékvanů, dnešní Besançon.

Vienna — město Allobrogů, nynější Vienne na řece Rhône.

Viridomarus — příslušník kmene Hacduů: přes přízeň, kterou mu Caesar prokazoval, přidal se r. 52 ke galskému povstání.

Viromanduové — belgický kmen v dnešním kraji Vermandois; jeho jméno žije i ve jméně městečka Vermand.

Vokátové — akvitánský kmen jižně od ústí řeky Garonne.

Vokonciové — keltský kmen v římské provincii mezi řekami Isère a Durance.

Volkové — silný keltský kmen, dělí se na dvě části: a) Volkové Arekomičtí, hlavní město Nemausus, nyn. Nîmes; b) Volkové Tektosazští s hl. městem Tolósa, dnešní Toulouse.

Vosegy — dnešní pohoří Vogézy v Alsasku.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Frontispice: Caesarova bysta z vatikánských sbírek v Římě. Nejlepší ze šesti známých kopií z rané císařské doby. Vzorem byla patrně kovová socha na Kapitolu, postavená r. 44 n. l. po Caesarově návratu z Afriky.

Most přes Rýn (str. 99)

a) dvojice kolů	f) příčné latě
b) protější dvojice	g) vpletené proutí
c) svorky	h) podpěrný kůl
d) příčný trám	i) ochranné kozy
e) podélné trámy	

Legionář v plášti (str. 129)

Římský tábor (str. 165)

Bořící beran (str. 263)

Katapult (str. 264)

Balista (str. 265)

SEZNAM MAP

Porážka Helvéciů (I, 23–26)	29
Bitva s Ariovistem (I, 48–54)	45
Porážka Belgů nad Axonou (II, 8–11)	65
Porážka Nerviů (II, 16–27)	65
Porážka venetského loďstva (III, 14–15)	83
Porážka Venellů (III, 17–19)	83
Dobývání Avarika (VII, 14–28)	185
Galské zdi (VII, 23)	185
Dobývání Gergovie (VII, 32–53)	197
Dobývání Alésie (VII, 68–88)	223

OBSAH

Zápisky o válce galské	74
Kniha I. Galie a její obyvatelé	9
Kniha II. Podrobení jižních Belgů	48
Kniha III. Galbovy boje s alpskými kmeny	70
Kniha IV. Boj s Úsipety a Tenkthery	90
Kniha V. Druhá Caesarova plavba do Británie	112
Kniha VI. Pokoření severních kmenů galských	149
Kniha VII. Válka s celou Galí	177
Doslov, poznámky a rejstřík	241
G. Jůlius Caesar	243
Poznámky	260
Římská armáda. Římské míry	262
Jmenný rejstřík s vysvětlivkami	267
Seznam obrázků. Seznam map	277

ŽIVÁ DÍLA MINULOSTI

SWAZEK 36

Řídí Jitka Křesálková

GAJUS JULIUS CAESAR

ZÁPISKY O VÁLCE GALSKÉ

Z latinského originálu Commentariorum de bello Gallico libri septem, in aedibus B. G. Teubneri, Lipsiae MCMXXV, přeložil Ivan Bureš. Text zrevidoval Karel Fink, komentáři opatřil Bořivoj Boreš. Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Zdeněk Sklenář

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., jako svou 1779. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1964. Odpovědný redaktor
Jan Binder

Vytisklo Rudé právo, tiskárna vydavatelství ÚV KSČ, Praha 1. 13,38 autorských archů (text 12,69, ilustrace 0,69), 13,64 vydavatelských archů. D 07*40059
Vydání v SNKLU první – Náklad 9500 výtisků

01 – 063 – 64 13/3 – Váz. 14 Kčs – 63/VIII-2
